

ISSN 2415-3729 (Print)
ISSN 2415-3737 (Online)

Hryhorii Skovoroda
University
in Pereiaslav
(Pereiaslav, Ukraine)

Volume 15 – 2022

PROFESSIONAL EDUCATION:

- *methodology,*
- *theory*
and technologies

The collection of scientific papers

Pereiaslav
2022

Founder: Hryhorii Skovoroda University in Pereiaslav

Certificate of state registration of printed mass media:
Series KB №21232-11032P dated 13.02. 2015.

Founded in 2015

Frequency: semiannual

The collection of scientific papers is included in the category «B» of the List of scientific professional editions of Ukraine in the area of pedagogical sciences (011, 012, 013, 014, 015, 016, 231) (Order of the Ministry of Education and Science of Ukraine from March 17, 2020 № 409).

Recommended by the Academic Council of the Hryhorii Skovoroda
University in Pereiaslav
(Record № 11 dated 24.06.2022)

INTERNATIONAL SCIENTIFIC COUNCIL AND EDITORIAL BOARD:

Dr. Scinces, Prof. **O. Zhernovnykova** (*Chief Editor*) (Ukraine); Corresponding Member of the NAES of Ukraine, Dr. Scinces, Prof. **I. Dobrockok** (*Managing Editor, Science Editor*) (Ukraine); Full Member of the NAES of Ukraine, Dr. Scinces, Prof. **M. Yevtukh** (*Science Editor*) (Ukraine); Full Member of the NAES of Ukraine, Dr. Scinces, Prof. **V. Kotsur** (*Science Editor*) (Ukraine); Corresponding Member of the NAES of Ukraine, Dr. Scinces, Prof. **O. Topuzov** (*Science Editor*) (Ukraine); Dr, Assoc. Prof. **Cr. Barna** (Romania); Dr, Assoc. Prof. **Z. Breda** (Portugal); Dr. Scinces, Prof. **J. Vveinhardt** (Lithuania); Dr. Scinces, Prof. **V. Lamanaukas** (Lithuania); Dr. Scinces, Prof. **J. Lackowski** (Poland); Dr. Scinces, Prof. **Cz. Lewicki** (Poland); Dr. Scinces, Prof. **J. Paško** (Poland); Dr. Scinces, Assoc. Prof. **M. Skura** (Poland); Dr. Scinces, Prof. **K. Szmyd** (Poland); Dr. Scinces, Prof. **N. Sedziuviene** (Lithuania); Dr. Scinces, Assoc. Prof. **N. Aristova** (Ukraine); Dr **L. Basiuk**, Executive Secretary (Ukraine); Dr. Scinces, Prof. **L. Biriuk** (Ukraine); Dr. Scinces, Prof. **I. Bohdanova** (Ukraine); Dr. Scinces, Prof. **M. Vaintraub** (Ukraine); Dr. Scinces, Prof. **H. Vasianovych** (Ukraine); Dr. Scinces, Prof. **R. Horbatyuk** (Ukraine); Dr. Scinces, Prof. **R. Hryshkova** (Ukraine); Dr. Scinces, Prof. (Ukraine); Technical Secretary **S. Dobrockok** (Ukraine); Dr. Scinces, Prof. **I. Drozdova** (Ukraine); Dr. Scinces, Prof. **O. Kobernyk** (Ukraine); Dr. Scinces, Assoc. Prof. **V. Kruhlyk** (Ukraine); Dr, Assoc. Prof. **N. Kushnir** (Ukraine); Dr, Assoc. Prof. **I. Makarchuk** (Ukraine); Dr, Assoc. Prof. **O. Melnykova**, (Ukraine); Dr. Scinces, Prof. **O. Naboka** (Ukraine); Dr. Scinces, Assoc. Prof. **L. Ovsienko** (Ukraine); Doctor, Assoc. Prof. **K. Osadcha** (Ukraine); Dr. Scinces, Prof. **N. Paziura** (Ukraine); Dr **N. Rzhavska**, Responsible Editor (Ukraine); Dr. Scinces, Assoc. Prof. **L. Savchenko** (Ukraine); Dr, Assoc. Prof. **N. Serdiuk**, Responsible Editor (Ukraine); Dr. Scinces, Prof. **V. Stepashko** (Ukraine); Dr, Assoc. Prof. **L. Tkachuk** (Ukraine); Dr, Assoc. Prof. **N. Kharchenko** (Ukraine); Dr. Scinces, Prof. **O. Shapran** (Ukraine); Dr. Scinces, Prof. **Yu. Shapran** (Ukraine); Dr. Scinces, Prof. **L. Shtefan** (Ukraine).

P 84 Professional Education: Methodology, Theory and Technologies. Професійна освіта: методологія, теорія та технології (2022). Hryhorii Skovoroda University in Pereiaslav. Volume 15. 264 p.

The collection includes the scientific works with the results of theoretical and experimental research on the current problems of professional education in Ukraine and the world.

It is addressed to scholars, young researchers, teachers, and everyone who is interested in national practice and world tendencies and innovations in the field of education.

The authors are responsible for a verity of the information given in the articles, an accuracy of titles, numbers, names and citations.

E-mail: phdpu.nfv@gmail.com

ISBN 978-617-7747-00-0

<https://doi.org/10.31470/2415-3729-2022-15>

© Hryhorii Skovoroda University in Pereiaslav, 2022

© Authors of articles, 2022

ISSN 2415-3729 (Print)
ISSN 2415-3737 (Online)

Університет Григорія
Сковороди в Переяславі
Міністерства освіти і науки
України

Випуск 15 – 2022

ПРОФЕСІЙНА ОСВІТА:

- *методологія,*
- *теорія*
та технології

Збірник наукових праць

Переяслав
2022

Засновник – Університет Григорія Сковороди в Переяславі

Свідцтво про державну реєстрацію друкованого засобу масової інформації
КВ №21232-11032Р від 13.02.2015 р.

Видання засновано у 2015 році

Виходить двічі на рік

Збірник наукових праць включено до категорії «Б»
Переліку наукових фахових видань України
(Галузь знань – педагогічні науки, спеціальності – 011, 012, 013, 014, 015, 016, 231)
(Наказ МОН України № 409 від 17.03.2020 р.)

Рекомендовано до друку вченою радою
Університету Григорія Сковороди в Переяславі
(протокол № 11 від 24 червня 2022 року)

МІЖНАРОДНА НАУКОВА РАДА ТА РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ:

Жерновникова О.А., доктор пед. наук, професор (головний редактор) (Україна); **Доброскок І.І.**, член-кореспондент НАПН України, доктор пед. наук, професор, (заступник головного редактора, науковий редактор) (Україна); **Свтух М.Б.**, дійсний член НАПН України, доктор пед. наук, професор (науковий редактор) (Україна); **Коцур В.П.**, дійсний член НАПН України, доктор іст. наук, професор (науковий редактор) (Україна); **Топузов О.М.**, член-кореспондент НАПН України, доктор пед. наук, професор (науковий редактор) (Україна); **Барна К.**, PhD, доцент (Румунія); **Бреда З.**, PhD, доцент (Португалія); **Ввайнхардт Й.**, доктор наук, професор (Литва); **Ламаукас В.**, доктор наук, професор (Литва); **Лацковскі Є.**, PhD, професор (Польща); **Левіцький Ч.**, доктор наук, професор (Польща); **Пашько Я.**, доктор наук, професор (Польща); **Скура М.**, доктор наук, доцент (Польща); **Шмид К.**, доктор наук, професор (Польща); **Шяджювене Н.**, доктор наук, професор (Литва); **Арістова Н.О.**, доктор пед. наук, доцент (Україна); **Басюк Л.В.**, кандидат пед. наук, відповідальний секретар (Україна); **Бірюк Л.Я.**, доктор пед. наук, професор (Україна); **Богданова І.М.**, доктор пед. наук, професор (Україна); **Вайнтрауб М.А.**, доктор пед. наук, професор (Україна); **Васянович Г.П.**, доктор пед. наук, професор (Україна); **Горбатюк Р.М.**, доктор пед. наук, професор (Україна); **Гришкова Р.О.**, доктор пед. наук, професор (Україна); **Доброскок С.С.**, технічний секретар (Україна); **Дроздова І.П.**, доктор пед. наук, професор (Україна); **Коберник О.М.**, доктор пед. наук, професор (Україна); **Круглик В.С.**, доктор пед. наук, доцент (Україна); **Кушнір Н.О.**, кандидат пед. наук, доцент (Україна); **Макарчук І.**, кандидат екон. наук, доцент (Україна); **Мельникова О.М.**, кандидат пед. наук, доцент (Україна); **Набока О.Г.**, доктор пед. наук, професор (Україна); **Овсієнко Л.М.**, доктор пед. наук, доцент (Україна); **Осадча К.П.**, кандидат пед. наук, доцент (Україна); **Пазюра Н.В.**, доктор пед. наук, професор (Україна); **Ржевська Н.В.**, кандидат наук, відповідальний редактор (Україна); **Савченко Л.О.**, доктор наук, доцент (Україна); **Сердюк Н.Ю.**, кандидат пед. наук, доцент, відповідальний редактор (Україна); **Степашко В.О.**, доктор пед. наук, професор (Україна); **Ткачук Л.В.**, кандидат пед. наук, доцент (Україна); **Харченко Н.В.**, кандидат наук, доцент (Україна); **Шапран О.І.**, доктор пед. наук, професор (Україна); **Шапран Ю.П.**, доктор пед. наук, професор (Україна); **Штефан Л.А.**, доктор пед. наук, професор (Україна).

П 84

Professional Education: Methodology, Theory and Technologies. Професійна освіта: методологія, теорія та технології : зб. наук. праць / Університет Григорія Сковороди в Переяславі. – Переяслав : Домбровська Я.М., 2022. – Вип. 15. – 264 с.

Збірник містить наукові статті з викладом результатів теоретичних і експериментальних досліджень актуальних проблем професійної освіти в Україні та світі.

Видання адресовано науковцям, молодим дослідникам, педагогам, усім, хто цікавиться національною практикою та світовими тенденціями і новітніми в освітній галузі.

Автори несуть відповідальність за достовірність представленої у статтях інформації, точність назв, цифр, прізвищ та цитат.

E-mail: phdpu.nfv@gmail.com

ISBN 978-617-7747-00-0

<https://doi.org/10.31470/2415-3729-2022-15>

© Університет Григорія Сковороди в Переяславі, 2022

© Автори статей, 2022

CONTENT

Anatolii Brekhunets, Oleksii Honcharenko Formation of Professional and Value Orientations of the Future Teacher of Technologies During a Pedagogical Practice (<i>in Ukrainian</i>).....	9
Mark Vaintraub, Vasyl Vasenko, Oleksii Honcharenko Professional Training of Future Teachers of Technology and Drawings in the Context of Development International Educational Space (<i>in Ukrainian</i>).....	28
Nataliia Volkova Training of Future Engineer-Pedagogues in the Field Of Food Technologies for the Use of Pedagogical Design in Professional Activities (<i>in Ukrainian</i>).....	52
Guo Yanjun, Halyna Nikolai Methodological Foundations of Studying the Issue of Future Voice Teachers' Artistic-Didactic Competence Formation (<i>in Ukrainian</i>).....	70
Roman Horbatiuk, Vitalii Kabak Social Networks as Tools for Forming the Informational Educational Environment of a Higher Education Institution (<i>in Ukrainian</i>).....	92
Iryna Dobroskok, Nataliia Rzhevskya, Liubov Basiuk, Mehmet Ali Balci, Ömer Akgüller Diffusion of International Projects Ecosystem and Human Resources Management in Universities.....	111
Yuliia Lukashevych Peculiarities of Using Innovation Pedagogical Technologies in the Professional Training of Future Specialists of Service Sector.....	133

Iryna Malashevska, Larysa Kozhevnikova	
Health and Development Aspect of Performance Training of Future Teachers-Musicians (<i>in Ukrainian</i>).....	150
Tetiana Martyniuk	
Implementation of Artistic and Pedagogical Interpretation Technologies in the Content of Professional Training of Future Music Teachers in the Study of Artistic Innovations in Educational Institutions (<i>in Ukrainian</i>).	164
Volodymyr Nosachenko	
Theoretical Substantiation of the Pedagogical System of Training Future Geography Teachers for Continuous Professional Development (<i>in Ukrainian</i>).....	188
Nataliia Opanasenko, Halyna Chernenko	
The Role of Interactive Teaching Methods in Shaping the Innovative Competence of Future Teachers of Primary Education Institutions (<i>in Ukrainian</i>).....	207
Olena Tkachenko	
Arts Education in the Development of the Personality of the Next Generation of Future Music Teachers: History and Modernity (<i>in Ukrainian</i>).....	225
Valerii Fedoreiko, Roman Horbatiuk, Yaroslav Zamora, Roman Zahorodnii	
Formation of Professional Competences of Future Bachelors of Vocational Education in the Process of Dual Training (<i>in Ukrainian</i>).....	246

ЗМІСТ

Анатолій Брехунець, Олексій Гончаренко Формування професійно-ціннісних орієнтацій майбутнього вчителя технологій у педагогічній практиці.....	9
Марк Вайнтрауб, Василь Васенко, Олексій Гончаренко Професійна підготовка майбутніх вчителів технології і креслення в контексті розвитку міжнародного освітнього простору.....	28
Наталія Волкова Підготовка майбутніх інженерів-педагогів галузі харчових технологій до використання педагогічного дизайну у професійній діяльності.....	52
Го Яньцзюнь, Галина Юрїївна Ніколаї Методологічні та методичні засади дослідження проблеми формування художньо-дидактичної компетентності майбутніх викладачів вокалу.....	70
Роман Горбатюк, Віталій Кабак Соціальні мережі як інструменти формування інформаційного освітнього середовища закладу вищої освіти.....	92
Ірина Доброскок, Наталія Ржевська, Любов Басюк, Мехмет Алі Балчі, Омер Акгюллер Дифузія міжнародної проєктної екосистеми та управління людськими ресурсами в університетах (англ. мовою).....	111
Юлія Лукашевич Особливості застосування інноваційних педагогічних технологій у фаховій підготовці майбутніх фахівців сфери обслуговування (англ. мовою).....	133

Ірина Малашевська, Лариса Кожевнікова

Оздоровчо-розвивальний аспект виконавської
підготовки майбутніх педагогів-музикантів.....150

Тетяна Мартинюк

Впровадження художньо-педагогічних
інтерпретаційних технологій у зміст професійної
підготовки майбутніх учителів музичного
мистецтва при вивченні мистецьких інновацій в
закладах освіти.....164

Володимир Носаченко

Теоретичне обґрунтування педагогічної системи
підготовки майбутніх учителів географії до
безперервного професійного розвитку.....188

Наталія Опанасенко, Галина Черненко

Роль інтерактивних методів навчання у формуванні
інноваційної компетентності майбутніх учителів
закладів початкової освіти.....207

Олена Ткаченко

Мистецька освіта у розвитку особистості майбутнього
вчителя музичного мистецтва нової генерації:
історія і сучасність.....225

**Валерій Федорейко, Роман Горбатюк, Ярослав Замора,
Роман Загородній**

Формування фахових компетентностей майбутніх
бакалаврів професійної освіти в умовах дуальної
підготовки.....246

UDC 378.147.091.33-027.2]:37.011.3-051:62

DOI <https://doi.org/10.31470/2415-3729-2022-15-09-27>

Formation of Professional and Value Orientations of the Future Teacher of Technologies During a Pedagogical Practice

Anatolii Brekhunets

Doctor of Philosophy in Pedagogy (PhD), Associate Professor, Associate Professor of the Department of Theory and Methods of Technological Education and Computer Graphics, Hryhorii Skovoroda University in Pereiaslav

✉ 30, Sukhomlynskyi Str., Pereiaslav, Kyiv Region, Ukraine, 08401

E-mail: Anatolii10085959@gmail.com

ORCID: <http://orcid.org/0000-0002-7935-5300>

Oleksii Honcharenko

Doctor of Historical Sciences (Dsc), Professor, Professor of the Department of Theory and Methods of Technological Education and Computer Graphics, Hryhorii Skovoroda University in Pereiaslav

✉ 30, Sukhomlynskyi Str., Pereiaslav, Kyiv Region, Ukraine, 08401

E-mail: oleksijghoncharenko@gmail.com

ORCID: <http://orcid.org/0000-0002-8882-6397>

Формування професійно-ціннісних орієнтацій майбутнього вчителя технологій у педагогічній практиці

Анатолій Іванович Брехунець

кандидат педагогічних наук, доцент,

доцент кафедри теорії і методики

технологічної освіти та комп'ютерної графіки

Університету Григорія Сковороди в Переяславі

✉ вул. Сухомлинського, 30, м. Переяслав, Київська обл., Україна, 08401

Олексій Миколайович Гончаренко

доктор історичних наук, професор,
професор кафедри теорії і методики
технологічної освіти та комп'ютерної графіки
Університету Григорія Сковороди в Переяславі

✉ вул. Сухомлинського, 30, м. Переяслав, Київська обл., Україна,
08401

Abstract

The actualization of scientists' attention to the axiological problems of education is connected with the understanding that positive changes in society indirectly depend on the same changes in the education system. The main criterion of these changes in education is the training of future teachers from the standpoint of awareness of the realities of the modern world. The value orientations of the individual are diverse and depend, on the one hand, on the content of the values, chosen by the individual, on the other – on the degree of assimilation of these values. Universal values are at the heart of the value orientations of the individual, and a future teacher, as a representative of society, must have an appropriate orientation to them. After all, a special role in the general system of professional training of future teachers is given to pedagogical practice, because, as we know, the most successful formation of the personality of the specialist occurs in activities close to her/his future profession. Therefore, today the most important task of teaching and extracurricular in higher education is the formation of a system of value orientations of the future teacher; this will create a basis for enriching the inner spiritual potential of applicants in the higher education system. **The purpose of the article** is the process of formation of professional and value orientations of future teachers of technology during a pedagogical practice. **The research**

methods. In the course of the research general scientific and pedagogical research methods were used: theoretical: analysis (comparative, systemic, inductive, deductive); synthesis (general scientific, interdisciplinary, interdisciplinary); classification, systematization, generalization; empirical: studying the results of students' activities by analyzing student documentation on pedagogical practice. **The results and discussion.** The process of formation of professional and value orientations of future teachers in the conditions of their psychological and pedagogical training is considered. At the same time, such an aspect of professional and practical training of future specialists as the importance of the pedagogical practice influence on the process of formation of their professional and value orientations is insufficiently studied. The essence of pedagogical practice is the application by students of psychological-pedagogical and special-methodical theoretical knowledge in the real conditions of the educational process and extracurricular and mastering the methods of professional and pedagogical activities on this basis. Practical training includes all types of practices and is an integral part of the training of future technology teachers. The practical component of the educational process in higher education, namely the specialty «Secondary Education (Labor Education and Technology)», is carried out on a thorough theoretical basis, which in turn consists of psychological and pedagogical, methodological and special disciplines. **Conclusions.** It was found that an important condition for the professional development of future teachers of technology is the formation of values in teaching, and changes in the value orientations of student youth require revision and introduction of new forms and methods of work in higher education. The essence of the concept of «pedagogical practice» as a component of professional training of future teachers, which complements and enriches the theoretical training of applicants, creates opportunities for consolidation and deepening of knowledge, use of theoretical principles of professional disciplines to solve practical problems.

The main aspects, structure and factors of pedagogical practice are studied, its functions are characterized.

Key words: value orientations, practice, pedagogical practice, practical training, educational process.

References

1. Antrushkevych, O.M. (1991). Do pytannja pro orghanizaciju bezperervnoji pedaghoghichnoji praktyky [On the question of the organization of continuous pedagogical practice]. *Abstracts of Papers of the Interuniversity scientific and practical conference dedicated to the 75th anniversary of T.G. Shevchenko*. Chernihiv, 1, 48–49 [in Ukrainian].

2. Belan, T.Gh. (2012). Orghanizacijno-metodychni zasady pedaghoghichnoji praktyky majbutnikh vchyteliv tekhnologhij [Organizational and methodological principles of pedagogical practice of future teachers of technology]. *Visnyk Ghlukhivskjogho nacionaljnogho pedaghoghichnogho universytetu imeni O. Dovzhenka – Bulletin of Glukhiv National Pedagogical University named after O. Dovzhenko*, (19), 171–174 [in Ukrainian].

3. Durmanenko, O. (2012). Teoretychnyj analiz ponjattja «pedaghoghichni umovy» v konteksti monitorynghu vykhovnoji roboty u vyshhomu navchaljnomu zakladi [Theoretical analysis of the concept of «pedagogical conditions» in the context of monitoring educational work in higher education]. *Molodj i rynok – Youth and the market*, 7 (90), 136 [in Ukrainian].

4. Zakon Ukrajiny «Pro vyshhu osvitu» (2014) [Law of Ukraine «On Higher Education»]. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18#Text> [in Ukrainian].

5. Kazanishena, N. (2009). Pedaghoghichna praktyka jak skladova procesu pidgotovky majbutnjogho vchytelja pochatkovoji shkoly do ekologhichnogho vykhovannja uchniv [Pedagogical practice as a component of the process of preparation of the future primary school teacher for ecological education of students]. *Naukovyj zbirnyk Umansjkogho*

derzhavnogho pedagoghichnogho universytetu – Scientific collection of Uman State Pedagogical University, 30, 25–34 [in Ukrainian].

6. Kaminsjka, O. (2011). Formuvannja profesijnykh cinnisnykh orijentacij studentiv tekhnichnogho universytetu [Formation of professional value orientations of students of technical university]. *Molodji rynok – Youth and the market*, 5 (76), 111–114 [in Ukrainian].

7. Kara, S.I. (2011). Pedagoghichna praktyka jak zasib formuvannja profesijnoji kompetentnosti majbutnikh uchyteliv [Pedagogical practice as a means of forming the professional competence of future teachers]. *Zbirnyk naukovykh pracj Berdjansjkogho derzhavnogho pedagoghichnogho ouniversytetu – Collection of scientific works of Berdyansk State Pedagogical University*, 2, 118-122 [in Ukrainian].

8. Kozij, M.K. (2001). Psykhologho-pedagoghichni umovy udoskonalennja pedagoghichnoji praktyky [Psychological and pedagogical conditions for improving pedagogical practice]. Kyiv [in Ukrainian].

9. Moroz, O.Gh. (1981). Molodyj uchytelj i shkilnyj kolektyv [Young teacher and school staff]. Kyiv [in Ukrainian].

10. Paskar, V. (2010). Osoblyvosti formuvannja cinnisnykh orijentacij majbutnikh uchyteliv pochatkovykh klasiv u procesi fakhovoji pidghotovky. [Peculiarities of formation of future primary school teachers' value orientations in the process of professional training]. *Molodj i rynok – Youth and the market*, 6 (65). 89–94 [in Ukrainian].

11. Shemyghon, N.Ju. (2008). Formuvannja cinnisnykh orijentacij majbutnikh pedagoghiv u procesi profesijnoji pidghotovky [Value orientations formation among future teachers in the professional training process]. *Extended abstract of candidate's thesis*. Kharkiv [in Ukrainian].

Вступ

Актуалізація уваги вчених на аксіологічних проблемах освіти обумовлена розумінням того, що позитивні зміни в соціумі опосередковано залежні від таких же змін у системі освіти. Головним критерієм цих змін в освіті є підготовка майбутнього вчителя з позицій усвідомлення реалій сучасного світу. Ціннісні орієнтації особистості різноманітні й залежать, з одного боку, від змістовності обраних особистістю цінностей, з іншого – від ступеня засвоєння цих цінностей. При цьому важливо враховувати, чи стали ці цінності природною необхідністю для особистості, чи перетворилися у внутрішню позицію, яка визначає здатність діяти в інтересах суспільства.

В основі ціннісних орієнтацій особистості лежать загальнолюдські цінності, і вчитель, або майбутній вчитель, як представник соціуму, повинен мати на них відповідну спрямованість. Особлива роль в загальній системі професійної підготовки майбутнього вчителя відводиться педагогічній практиці, оскільки загальновідомо, що найбільш успішне формування особистості фахівця відбувається в діяльності, яка наближена за своїми умовами до його майбутньої професії. Педагогічна практика створює найбільш сприятливі можливості для розвитку педагогічних умінь і здібностей здобувача вищої освіти, для формування його професійних навичок, залучення його до системи педагогічних цінностей, для формування особистісної позиції, сприяє самоактуалізації.

На жаль, на педагогічні спеціальності з кожним роком приходять здобувачі із несформованим, як для педагога, уявленням про загальнолюдські та професійні цінності та неналежним рівнем вихованості. Тому найважливішим завданням освіти і виховання у закладі вищої освіти на сьогоднішній день є формування системи ціннісних орієнтацій майбутнього вчителя в тому числі вчителя технологій. Саме це створить базу для збагачення

внутрішнього духовного потенціалу здобувачів в системі педагогічної вищої освіти.

Метою статті є процес формування професійно-ціннісних орієнтацій майбутнього вчителя технологій під час проходження педагогічної практики.

Матеріал і методи дослідження

У процесі дослідження було використано загальнонаукові й педагогічні методи дослідження: *теоретичні*: *аналіз* (порівняльний, системний, індуктивний, дедуктивний) – для визначення поняття (професійно-ціннісних орієнтацій майбутнього вчителя технологій) та підходів; *синтез* (загальнонауковий, міжгалузевий, міжпредметний) – для обґрунтування єдності взаємопов'язаних підходів, формулювання висновку; *класифікація, систематизація, узагальнення* – з метою формування змістових узагальнень теоретичного матеріалу, концептуальних положень та прийомів; *емпіричні*: вивчення результатів діяльності здобувачів шляхом аналізу документації та звітів про педпрактики та студентських творів-есе про роль педагогічної практики у їх професійному й особистісному становленні.

Результати та їх обговорення

Процес формування професійно-ціннісних орієнтацій майбутнього вчителя технологій розглядається в умовах їх психолого-педагогічної підготовки. При цьому недостатньо вивчений такий аспект професійно-практичної підготовки майбутніх фахівців, як значимість впливу педагогічної практики на процес формування їх професійно-ціннісних орієнтацій.

Сутність педагогічної практики полягає в застосуванні здобувачами психолого-педагогічних і спеціально-методичних теоретичних знань в реальних умовах освітнього процесу та виховання і оволодіння на цій основі способами професійно-педагогічної діяльності. При цьому педагогічна діяльність практиканта розглядається як рішення послідовно

ускладнюючого ряду завдань, спрямованих на пізнання майбутньої професійної діяльності та формування якостей і властивостей особистості.

Практична підготовка включає в себе всі види практик і є невід'ємною складовою професійної підготовки майбутнього вчителя технологій. Практична складова освітнього процесу в закладі вищої освіти, а саме спеціальності Середня освіта (Трудове навчання та технології), здійснюється на ґрунтовній теоретичній основі, яка в свою чергу, складається з психолого-педагогічних, методичних і спеціальних навчальних дисциплін.

Формування ціннісних орієнтацій – це цілеспрямований, багатогранний тривалий процес, на результат якого впливають певні педагогічні умови. Адже педагогічні умови в ракурсі проблеми формування професійно-ціннісних орієнтацій майбутніх педагогів досліджують вітчизняні вчені: О. Дурманенко (Дурманенко, 2012), О. Камінська (Камінська, 2011), В. Паскар (Паскар, 2010), Н. Шемигон (Шемигон, 2008).

О. Дурманенко педагогічні умови, розглядає як особливості організації освітнього процесу у закладі вищої освіти, що детермінують результати виховання, освіти та розвитку особистості студента, об'єктивно забезпечують можливість їх досягнення (Дурманенко, 2012).

В. Паскар. виділила умови, які реалізують керування професійними ціннісними орієнтаціями майбутнього педагога: щира зацікавленість у соціально-професійному житті студента; розуміння ним змісту й сенсу життя; існування в студентів сформованої установки на саморозвиток, самовдосконалення; необхідність обліку впливу різних соціально-психологічних і педагогічних факторів на розвиток особистості майбутнього фахівця (Паскар, 2010).

Н. Шемигон наголошує на таких педагогічних умовах, які будуть оптимізувати процес формування професійно-ціннісних орієнтацій майбутніх педагогів:

- організація та стимулювання рефлексивної діяльності студентів для орієнтації на професійні цінності;
- розробка й упровадження у процесі викладання суспільно-гуманітарних дисциплін спеціального курсу знань, що інформує про професійні цінності й водночас базується на основних поняттях педагогічної науки;
- використання діалогових технологій під час формування професійно-ціннісних орієнтацій (Шемигон, 2008).

У процесі формування професійно-ціннісних орієнтацій майбутнього вчителя технологій відіграють важливу роль всі види педагогічних практик. Таким чином, можна, виділити організацію і проведення педагогічної практики як основну педагогічну умову формування професійно-ціннісних орієнтацій майбутнього вчителя технологій.

Педагогічна практика як форма організації навчання у закладі вищої освіти передбачена Законом України «Про вищу освіту» та «Положенням про проведення практики студентів закладів вищої освіти України». Відмічається також, що педагогічна практика здобувачів вищої освіти закладів вищої освіти є обов'язковим компонентом освітньо-професійної програми для здобуття кваліфікаційного рівня і має на меті набуття студентом професійних навичок та вмій (ЗУ «Про вищу освіту», 2014).

Педагогічна практика є організаційною частиною освітнього процесу закладу вищої освіти, забезпечує поєднання теоретичної підготовки здобувачів з їх практичною діяльністю в закладах загальної середньої освіти.

Сучасні педагогічні дослідження присвячені пошукам ефективних шляхів удосконалення професійної підготовки майбутнього вчителя на всіх етапах педагогічної практики, зокрема велика увага приділяється питанню вдосконалення організації та змісту педагогічної практики як невід'ємної

частини освітнього процесу в студентів педагогічних закладів (Антрушкевич, 1991). У процесі педагогічної практики не тільки закріплюються і вдосконалюються теоретичні знання, які надаються студентам у закладах вищої освіти, але й формуються навички і вміння педагогічної праці. В період практики майбутній педагог-викладач спостерігає й аналізує різні сторони освітнього процесу, навчається проводити заняття, позакласну і позашкільну виховну роботу.

О. Мороз розглядаючи професійну готовність педагога, бере до уваги практичну готовність, яка включає в себе вміння планувати і організовувати навчально-виховну роботу, володіння прийомами і методами навчання і виховання; уміння застосовувати одержані знання на практиці; здійснювати індивідуальний підхід до особистості. Педагогічна практика сприяє процесу самовиховання та самоосвіти. Вперше в житті людина усвідомлює соціальну відповідальність за виховання, розвиває у собі прагнення до пізнання та формування особистості, до пошуку та широкого використання різноманітних засобів підвищення ефективності навчання та виховання (Мороз, 1981).

Діяльність майбутніх вчителів технологій у період педагогічної практики є аналогом професійної діяльності вчителя, трудового навчання та технологій відповідає змісту і структурі професійної діяльності у закладі освіти, організовується в реальних умовах та сприяє формуванню у здобувачів важливих професійних якостей вчителя трудового навчання та технологій.

Ключовим словом у словосполученні педагогічна практика є поняття «практика», яке в перекладі з грецької мови означає діяння, активність. У філософському словнику поняття «практика» розглядається як цілеспрямована, зумовлена специфікою суспільного буття, чуттєво-предметна діяльність людей, змістом якої є перетворення природи і суспільства; специфічно людська форма життєдіяльності,

спосіб буття людини у світі. Термін «практика» вживається насамперед як перевірка теорії у реальній діяльності. Практика впливає на діяльність, формує уявлення і ставлення людини до світу, впливає на її свідомість і світогляд. У науці практика збуджує інтереси, зміцнює пізнавальну активність, полегшує розуміння явищ тощо (Казанішена, 2009).

На думку М. Козія педагогічна практика – це особливий вид діяльності, що визначений, як ефективний компонент професійної, інтелектуальної і життєвої підготовки майбутнього вчителя, вихователя. Педагогічна практика для студента – це процес пізнання багатоаспектної, багаторівневої, інтеграційної системи. При цьому практика є системоутворюючим фактором у загальнопрофесійній підготовці педагога – майстра своєї справи (Козій, 2001).

С. Кара трактує педагогічну практику майбутнього педагога як:

- значну та важливу частину професійної освіти;
- форму надбання та закріплення теоретико-методологічних, методичних, психолого-педагогічних, філософських, валеологічних та інших знань, умінь і навичок в організації навчання, виховання та розвитку студентів (фізичному, інтелектуальному, морально-вольовому, художньо-естетичному, трудовому, креативному);
- форму підвищення рівня зацікавленості педагогічною діяльністю (Кара, 2011).

Педагогічна практика – це складова та невід’ємна частина професійної підготовки майбутніх вчителів технологій в системі вищої педагогічної освіти, яка доповнює і збагачує теоретичну підготовку, сприяє процесу самовиховання, самовдосконалення та самоосвіти майбутніх вчителів. В процесі проходження педагогічної практики здобувачі закріплюють і поглиблюють отримані теоретичні знання та вміння.

Педагогічна практика слугує сполучною ланкою між теоретичним навчанням здобувача та його майбутньою

роботою в закладі освіти. Оволодіння педагогічною діяльністю та формування готовності до неї можливі лише при взаємопроникненні та взаємозумовленості теоретичної та практичної підготовки майбутнього вчителя: жоден компонент педагогічної діяльності та готовності до неї неможливо сформувати лише в навчальній аудиторії. Це можливо зробити лише у процесі безпосереднього спілкування зі здобувачами й реального розв'язання педагогічних завдань, що виникають. У процесі педагогічної практики не тільки відбувається перевірка теоретичної і практичної підготовки здобувачів до самостійної роботи, вона охоплює усі компоненти педагогічної діяльності: конструктивну діяльність (відбір та композицію навчального матеріалу, планування та побудову педагогічного процесу, своїх дій та дій інших, проектування навчально-матеріальної бази педагогічного процесу), організаторську діяльність (виконання системи дій, спрямованих на включення їх до різних видів діяльності, створення колективу та організацію спільної діяльності) та комунікативну діяльність (встановлення педагогічно доцільних стосунків педагога з учнями, іншими педагогами, представниками громадськості, батьками).

Під час педагогічної практики розв'язується низка важливих завдань. Основними завданнями педагогічної практики є:

- формування професійно-ціннісних орієнтацій майбутнього вчителя;
 - виховання стійкого інтересу та любові до професійної педагогічної діяльності;
 - закріплення, поглиблення та збагачення психолого-педагогічних та спеціальних технологічних знань у процесі їх використання при розв'язанні конкретних педагогічних завдань;
 - формування та розвиток професійних вмій та навичок;
-

- ознайомлення зі станом освітнього процесу в закладі освіти, з педагогічним досвідом вчителів трудового навчання та технологій;
- організація взаємодії та спілкування з учнями, вивчення їх індивідуальних та вікових особливостей;
- вироблення творчого, дослідницького підходу до педагогічної діяльності;
- набуття навичок аналізу результатів своєї праці;
- формування у здобувачів інтересу до науково-дослідницької роботи, вмінь застосовувати методи психолого-педагогічних досліджень;
- розвиток професійної культури; виробка основ володіння педагогічними технологіями та педагогічною технікою;
- розвиток потреби в педагогічній самоосвіті та постійному самовдосконаленні;
- профдіагностика придатності до обраної педагогічної професії тощо.

Можна виокремити п'ять основних аспектів педагогічної практики: навчальний, виховний, науковий, комплексний та творчий:

- навчальний аспект педагогічної практики включає в себе поєднання теоретичної і практичної підготовки. Педагогічна практика доповнює і збагачує теоретичну підготовку здобувачів, створює їм можливості для закріплення і поглиблення отриманих знань, використання теоретичних положень фахових дисциплін для розв'язання практичних задач. Вона має навчити майбутніх вчителів технологій глибоко аналізувати педагогічні ситуації, що виникають під час освітнього процесу в навчальному закладі, застосовувати загальні закономірності педагогіки, психології, фізіології та інших наук до конкретних обставин навчання та виховання. Під час педагогічної практики студент-практикант спостерігає й аналізує різні сторони освітнього процесу, вчиться проводити заняття, здійснювати виховну

роботу. Оскільки діяльність здобувачів у період практики є аналогом професійної діяльності вчителя технологій, адекватна змісту та структурі педагогічної діяльності, організовується в реальних умовах закладу освіти, то педагогічна практика сприяє адаптації майбутнього вчителя технологій до професійної діяльності;

– виховний аспект передбачає виховання професійно-значущих якостей особистості вчителя (педагогічна ерудиція, педагогічне мислення, інтуїція, здатність до імпровізації, педагогічна рефлексія); потреби у педагогічній самоосвіті; інтересу і любові до професії. Лише під час педагогічної практики здобувач може оцінити свій емоціональний стан у процесі спілкуванні з учнями, педагогами, адміністрацією, батьками, визначитись, наскільки правильно він обрав для себе сферу діяльності, виявити міру співвідношення особистих якостей із педагогічною професією. З усіх форм організації навчальної роботи саме педагогічна практика має найбільш сильний вплив на формування особистості вчителя. Під час проходження практики до виховного впливу закладу вищої освіти додається вплив педагогічного колективу закладу освіти в якому знаходиться студент-практикант;

– науковий аспект педагогічної практики заключається в умінні: використовувати під час педагогічної практики найновіші досягнення педагогіки та психології закладів освіти, а також інших наук; здійснювати дослідницьку роботу (проведення психологічного аналізу заняття, всебічне вивчення колективу й кожної особистості, проведення педагогічного експерименту в межах кваліфікаційних наукових робіт); осмислювати ідеї, що закладені у педагогічному досвіді, творчо використовувати їх у своїй педагогічній практиці. За умов урахування наукового характеру педагогічна практика будується таким чином, щоб забезпечити її високий рівень та відповідність змісту практики рівню підготовки здобувачів їх пізнавальним можливостям;

– творчий аспект педагогічної практики передбачає розвиток у кожного студента артистичних, художніх здібностей та здібностей до нестандартної інтерпретації освітнього процесу. У формуванні творчого підходу до роботи на перших етапах педагогічної практики ключову роль відіграє професіоналізм викладачів закладу вищої освіти та педагогів закладу освіти, за роботою яких спостерігають здобувачі, переймаючи педагогічний досвід, а також їх оцінка роботи студентів. Творча робота вчителя можлива лише за умов самостійного критичного ставлення до педагогічних фактів та явищ, їх педагогічного аналізу, розвитку педагогічної спостережливості та навичок самоаналізу. Тому дуже важливими саме під час педагогічної практики є самостійність здобувачів, аналіз та самоаналіз професійної діяльності;

– комплексний аспект педагогічної практики передбачає здійснення міжпредметних зв'язків суспільно-політичних, психолого-педагогічних та спеціально-технологічних дисциплін та єдність навчальної та поза навчальної роботи. У процесі проходження практики здобувачі, з одного боку, навчаються самі під керівництвом викладачів закладу вищої освіти, з іншого – виконують усі види професійної і суспільної діяльності вчителя технологій – проводять навчальні заняття, виконують обов'язки класного керівника, здійснюють поза навчальну роботу, співпрацюють із педагогічним колективом.

Н. Казанішена наголошує на тривалості і безперервності педагогічної практики, яка забезпечує фундамент для формування основних педагогічних умінь і навичок у майбутніх педагогів та виділяє ряд функцій, які виконує педагогічна практика (Казанішена, 2009):

– адаптаційну, яка передбачає ознайомлення з різними видами закладів освіти, звикання до ритму педагогічного процесу студентів, орієнтування у системі внутрішньо освітніх стосунках;

– навчальну – актуалізація, поглиблення та застосування теоретичних знань, формування педагогічних умінь і навичок;

– виховну – формування ставлення до педагогічної професії, професійно-значущих якостей особистості викладача, розуміння необхідності самоосвіти та самовиховання, студент повинен виробити в собі почуття відповідальності до виконання своїх обов'язків;

– розвивальну – розвиток педагогічних здібностей студентів, педагогічного мислення, мотиваційної сфери до педагогічної діяльності;

– діагностичну – перевірка рівня особистісних та професійних якостей майбутнього вчителя, професійної придатності та підготовленості до педагогічної діяльності;

– рефлексивну – передбачає самопізнання, самовизначення;

– інтегруючу – передбачає актуалізацію раніше набутих теоретичних знань та елементарних умінь з педагогіки, спрямування їх на виконання визначених завдань.

Усі розглянуті функції педагогічної практики повинні здійснюватися в їх органічній єдності та в тісному взаємозв'язку. Тільки за таких умов практична підготовка зможе посісти відповідне їй місце в системі професійної підготовки майбутніх викладачів та розглядатися як одна з головних форм організацій навчання у закладах вищої освіти, під час проходження якої, в реальних умовах можна зрозуміти сутність та причину виникнення тих чи інших педагогічних ситуацій і проаналізувати їх, визначити умови та шляхи підвищення ефективності освітнього процесу (Белан, 2012).

Отже, педагогічна практика – це складова професійної підготовки майбутнього вчителя технологій та важлива складова в системі вищої педагогічної освіти, яка доповнює і збагачує теоретичну підготовку здобувачів, створює їм можливості для закріплення і поглиблення отриманих знань,

використання теоретичних положень фахових дисциплін для розв'язання практичних задач, і сприяє процесу самовиховання, самовдосконалення, самоосвіти та формуванню професійно-ціннісних орієнтацій майбутнього вчителя технологій.

Висновки

Розкрито сутність понять «цінність», «ціннісні орієнтації» та «професійно-ціннісні орієнтації».

З'ясовано, що важливою умовою професійного становлення майбутнього вчителя технологій є формування ціннісного ставлення до педагогічної діяльності та зміни в ціннісних орієнтаціях студентської молоді потребують перегляду й впровадження нових форм і методів роботи у закладі вищої освіти. Адже високий професіоналізм у педагогічній роботі є результатом сформованості ціннісних пріоритетів, які визначають мотивацію, поведінку та спрямованість в професійній діяльності.

Уточнено суть поняття «педагогічна практика», як складова професійної підготовки майбутнього вчителя технологій, яка доповнює і збагачує теоретичну підготовку здобувачів, створює їм можливості для закріплення і поглиблення отриманих знань, використання теоретичних положень фахових дисциплін для розв'язання практичних задач, і сприяє процесу самовиховання, самовдосконалення, самоосвіти та формуванню професійно-ціннісних орієнтацій майбутніх педагогів. Досліджено основні аспекти, структуру та чинники педагогічної практики й охарактеризовані її функції.

Запропонований матеріал орієнтований на викладачів закладів вищої освіти педагогічно-технологічного профілю у процесі формування професійно-ціннісних орієнтацій майбутніх вчителів трудового навчання та технологій. Дослідження не вичерпує всіх аспектів професійної підготовки майбутнього вчителя у закладі вищої освіти.

Література

1. Антрушкевич О.М. До питання про організацію безперервної педагогічної практики. *Тези доповідей Міжвузівської науково-практичної конференції присвяченої 75 річниці імені Т.Г. Шевченка*. Чернівці, 1991. Ч І. С. 48–49.
2. Белан Т.Г. Організаційно-методичні засади педагогічної практики майбутніх вчителів технологій. *Вісник Глухівського національного педагогічного університету імені О. Довженка*. Глухів. Вип. 19. 2012. С.171–174
3. Дурманенко О. Теоретичний аналіз поняття «педагогічні умови» в контексті моніторингу виховної роботи у вищому навчальному закладі. *Молодь і ринок*. №7 (90), 2012. С.136.
4. Закон України «Про вищу освіту» від 1 липня 2014 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18#Text> (Дата звернення: 10.03.2018).
5. Казанішена Н. Педагогічна практика як складова процесу підготовки майбутнього вчителя початкової школи до екологічного виховання учнів. *Науковий збірник Уманського державного педагогічного університету*. Умань, 2009. №30. С. 25–34.
6. Камінська О. Формування професійних ціннісних орієнтацій студентів технічного університету. *Молодь і ринок*. №5 (76), 2011. С. 11–114.
7. Кара С.І. Педагогічна практика як засіб формування професійної компетентності майбутніх учителів. *Збірник наукових праць Бердянського державного педагогічного університету*. Бердянськ, 2011. № 2. С.118–122.
8. Козій М.К. Психолого-педагогічні умови удосконалення педагогічної практики: метод. посібник. Київ, 2001. 140 с.
9. Мороз О.Г. Молодий учитель і шкільний колектив. Київ, 1981. 48 с.
10. Паскар В. Особливості формування ціннісних орієнтацій майбутніх учителів початкових класів у процесі фахової підготовки. *Молодь і ринок*. №6 (65), 2010. С. 89–94.
11. Шемигон Н.Ю. Формування ціннісних орієнтацій майбутніх педагогів у процесі професійної підготовки:

автореферат дис. канд. пед. наук. 13.00.04 / Харківський НПУ
імені Г.С. Сковороди. Харків, 2008. 23 с.

Брехунець А.І., Гончаренко О.М.

Формування професійно-ціннісних орієнтацій майбутнього вчителя технологій у педагогічній практиці

Анотація

Стаття присвячена проблемі формування професійно-ціннісних орієнтацій майбутнього вчителя технологій під час проходження педагогічної практики у закладах освіти.

З'ясовано, що важливою умовою професійного становлення майбутнього вчителя технологій є формування ціннісного ставлення до педагогічної діяльності та зміни в ціннісних орієнтаціях студентської молоді потребують перегляду й впровадження нових форм і методів роботи у закладі вищої освіти. Адже високий професіоналізм у педагогічній роботі є результатом сформованості ціннісних пріоритетів, які визначають мотивацію, поведінку та спрямованість в професійній діяльності.

Уточнено суть поняття «педагогічна практика», як складова професійної підготовки майбутніх вчителів, яка доповнює і збагачує теоретичну підготовку здобувачів, створює їм можливості для закріплення і поглиблення отриманих знань, використання теоретичних положень фахових дисциплін для розв'язання практичних задач, і сприяє процесу самовиховання, самовдосконалення, самоосвіти та формуванню професійно-ціннісних орієнтацій майбутніх вчителів технологій. Досліджено основні аспекти, структуру та чинники педагогічної практики й охарактеризовані її функції.

Запропонований матеріал орієнтований на викладачів закладів вищої освіти у процесі формування професійно-ціннісних орієнтацій майбутніх вчителів технологій. Дослідження не вичерпує всіх аспектів професійної підготовки майбутніх вчителів у закладі вищої освіти.

Ключові слова: ціннісні орієнтації, практика, педагогічна практика, практичне навчання, освітній процес.

UDC 378:147–051:74

DOI <https://doi.org/10.31470/2415-3729-2022-15-28-51>

Professional Training of Future Teachers of Technology and Drawings in the Context of Development International Educational Space

Mark Vaintraub

Doctor of Pedagogy (DSc), Professor

Professor of the Department of Theory and Methods of

Technology Education and Computer Graphics,

Hryhorii Skovoroda University in Pereiaslav,

✉ 30, Sukhomlynskyi Str., Pereiaslav, Kyiv Region, Ukraine, 08401

E-mail: vainmark2014@gmail.com

ORCID: <http://orcid.org/0000-0002-2701-7094>

Vasyl Vasenko

Doctor of Philosophy in Pedagogy (Ph.D), Associate Professor,

Head of the Department of Theory and Methods of

Technology Education and Computer Graphics,

Hryhorii Skovoroda University in Pereiaslav

✉ 30, Sukhomlynskyi Str., Pereiaslav, Kyiv Region, Ukraine, 08401

E-mail: vvvasenko@gmail.com

ORCID: <http://orcid.org/0000-0002-2527-6359>

Oleksii Honcharenko

Doctor of Historical Sciences (Dsc), Professor,

Professor of the Department of Theory and Methods

of Technological Education and Computer Graphics,

Hryhorii Skovoroda University in Pereiaslav

✉ 30, Sukhomlynskyi Str., Pereiaslav, Kyiv Region, Ukraine, 08401

E-mail: oleksijghoncharenko@gmail.com

ORCID: <http://orcid.org/0000-0002-8882-6397>

Професійна підготовка майбутніх вчителів технології і креслення в контексті розвитку міжнародного освітнього простору

Марк Абрамович Вайнтрауб

доктор педагогічних наук, професор,
професор кафедри теорії і методики технологічної освіти
та комп'ютерної графіки

✉ вул. Сухомлинського, 30, м. Переяслав, Київська обл.,
Україна, 08401

Василь Васильович Васенко

кандидат педагогічних наук, доцент завідувач кафедри
теорії і методики технологічної освіти
та комп'ютерної графіки,

✉ вул. Сухомлинського, 30, м. Переяслав, Київська обл.,
Україна, 08401

Олексій Миколайович Гончаренко

доктор історичних наук, професор,
професор кафедри теорії і методики
технологічної освіти та комп'ютерної графіки
Університету Григорія Сковороди в Переяславі

✉ вул. Сухомлинського, 30, м. Переяслав, Київська обл.,
Україна, 08401

Abstract

The article is devoted to the problem of the formation of competencies in future teachers of technology and drawing in the context of the international educational space. **The purpose** of the article is to justify the content and approaches in the professional training of future teachers of technology and drawing in the context of the international educational space, which

contribute to the formation of their professional competence. In the research process, general scientific and pedagogical **research methods** were used: analysis, synthesis, classification, systematization, generalization. **The results.** The approaches, the content of professional training at its various cycles, which contribute to the formation of professional competence in future teachers of technology and drawing, are substantiated. The relevance and necessity of developing information and communication technologies in a pandemic for future teachers of technology and drawing during professional training is substantiated. The importance of qualified teachers in Ukraine and abroad, the formation of their relevant competencies in the educational sphere, in a pandemic, is analyzed. Appropriate methods, forms and methods of training future teachers of labor education during professional training in the context of the international educational space are considered. **Conclusions.** The necessity of changes in the educational process, its scientific and methodological support in connection with the rethinking of the situation in the educational space of technology and drawing is considered. Accordingly, students should have the formed modern general interconnected system of man-technician, in which you can make the final choice of future profession, the choice of direction in the profile school. In order to consolidate and form the historical consciousness of the Ukrainian people, preserve national memory and properly celebrate and honor memorable dates and anniversaries, future teachers should include relevant topics: essays, term papers and dissertations, lectures, seminars, round tables, scientific and practical conferences, etc. Experience at the university proves that to overcome these difficulties in choosing the appropriate form of presentation of graphic information, that would facilitate the assimilation of educational material by students, it is necessary to consider appropriate images of views, sections, various design and technological documents to transmit certain information. It should be noted that the appropriate mutual placement of parts, assemblies and

assembly units should be given systematically, during the study of various disciplines while training. To overcome these difficulties, it is necessary to consider appropriate images of views, sections, various design and technological documents for the transmission of certain information. The study of disciplines during the professional training of future teachers of technology and drawing which form the appropriate level of psychological, pedagogical and methodological training is extremely important. The proposed material will be of interest to teachers of higher educational institutions in the field of labor training, technology and drawing.

Key words: professional training, teacher, technology, drawing, higher education.

References

1. Vaintraub, M.A. (2010). Suchasni tekhnolohii formuvannia yakisnoi pidhotovky maibutnikh fakhivtsiv [Modern technologies of formation of qualitative training of future specialists]. *Humanit. visnyk DVNZ «Pereiaslav-Khmelnyskyi derzhavnyi pedahohichnyi universytet im. Hryhoriia Skovorody» – Bulletin of the State Pedagogical University «Pereiaslav-Khmelnyskyi Hryhorii Skovoroda State Pedagogical University»*, 19, 24–29 [in Ukrainian].
2. Vaintraub, M.A. (2021). Orhanizatsiia efektyvnoho vykorystannia IKT u zakladakh vyshchoi osvity Ukrainy pid chas pandemii [Organization of the effective use of ICT in higher education institutions of Ukraine during the pandemic]. *Naukovi zapysky – Scientific notes*, 196, 14 –17 [in Ukrainian].
3. Vaintraub, M.A. (2019). Profesiina pidhotovka vykladacha vyshchoi shkoly v konteksti internatsionalizatsii osvitnoho prostoru [Professional training of higher school teachers in the context of internationalization of educational space]. *Naukovyi visnyk Lotnoi akademii – Scientific Bulletin of the Flight Academy*, 19, 24–29 [in Ukrainian].
4. Vasenko, V. (2020). Formuvannia hrafichnoi hramotnosti uchniv zahalnoosvitnikh navchalnykh zakladiv II stupenia

[Formation of graphic literacy of students of second level secondary schools]. *Skhidnoevropeiskyi naukovyi zhurnal – East European Scientific Journal*, 6(58), issue 4, 40–44 [in Ukrainian].

5. Vasenko, V. (2020). Formuvannia hrafichnykh umin u proektno-tekhnologichnii diialnosti uchniv bazovoi serednoi osvity [Formation of graphic skills in project-technological activities of students of basic secondary education]. *Annali d'Italia (Scientific Journal of Italy)*, 8(2), 51–54 [in Ukrainian].

6. Honcharenko, O. & Yanhol, R. (2014). Zmist proektnoi tekhnologii v osvitnomu protsesi [The content of project technology in the educational process]. *Tekhnologichna osvita: problemy, dosvid, perspektyvy – Technological education: problems, experience, perspectives*, 11, 83–88 [in Ukrainian].

7. Honcharenko, O.M., Borysov, V.V. & Vdovenko, I.S. (2020). Analiz rivnia hotovnosti maibutnikh pedahohiv do orhanizatsii i zabezpechennia inkliuzyvnoho navchannia yak innovatsii suchasnoi profesiinoi osvity [Analysis of the level of readiness of future teachers for the organization and provision of inclusive education as an innovation of modern professional education]. *Visnyk Natsionalnoho universytetu «Chernihivskiy kolehium» imeni T.H.Shevchenka – Bulletin of the Chernihiv Collegium National University named after T.H. Shevchenko. Natsionalnyi universytet «Chernihivskiy kolehium» imeni T.H.Shevchenka*, 8, 12–17 [in Ukrainian].

8. Communication from the Commission: Making a European Area of Lifelong Learning a Reality. Brussels, 21.11.2001 COM (2001) 678 final. Retrieved from <https://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2001:0678:FIN:EN:PDF>.

9. «Education and Training 2010» The success of the Lisbon Strategy hinges on urgent reforms (Joint interim report of the Council and the Commission on the implementation of the detailed work programme on the follow-up of the objectives of education and training systems in Europe), 25-26 March 2004. Retrieved from http://archeia.moec.gov.cy/mc/335/6.jir_council_final.pdf.

Вступ

В контексті сучасних суспільних змін в усіх розвинутих країнах з'явилась необхідність у особистостях, що володіють професійною компетентністю, проявляють людяність, творчість і здатність до саморозвитку впродовж свого життя. Серед вчителів, що працюють у школах, ліцеях, центрах професійно-технічної освіти тощо тільки ті можуть зберегти освіту, хто має високий рівень теоретичної та практичної підготовки для вирішення викликів часу, потреб глобалізованого суспільства та вимог сучасної освітньої реальності. Все більше актуальними у професійній діяльності вчителів технології і креслення стають багатогранна грамотність, ініціативність, висока відповідальність, що неможливо без професійної компетентності на основі фундаментальних знань, які забезпечують саморозвиток в умовах розвитку динаміки ринку праці (Вайнтрауб, 2010). У зв'язку з цим гостро постає проблема оновлення змісту навчання та впровадження ефективних технологій професійної підготовки фахівців означеного напрямку.

Іntenсивно розвивається міжнародний освітній простір. Тому світове співтовариство прагне до створення глобальної стратегії освіти людини незалежно від місця її проживання й освітнього рівня. Усі країни об'єднує розуміння, що сучасна освіта має стати міжнародною; шкільна й університетська освіти набувають рис полікультурної освіти, яка розвиває здатність оцінювати явища з позиції іншої людини, різних культур, іншої соціально-економічної формації, створює полікультурне середовище.

Активно сприяючи розвиткові інтеграційних процесів у сфері освіти, нормотворча діяльність, зокрема, ЮНЕСКО орієнтована на: створення умов для розширення співпраці народів у сфері освіти, науки й культури; забезпечення загальної поваги до законності й прав людини; залучення більшої кількості країн до процесу підготовки правових

основ для міжнародної інтеграції у сфері освіти; дослідження стану освіти у світі, зокрема в регіонах і країнах; прогнозування найефективніших шляхів розвитку й інтеграції; пропаганду прийнятих конвенцій і рекомендацій тощо.

Культура й освіта залишаються в центрі уваги всього світового співтовариства. Вони є провідними чинниками суспільного прогресу й розвитку цивілізації.

Взаємодію культури й освіти можна розглядати в різних аспектах: на рівні соціуму, в історичному контексті; на рівні конкретних соціальних інститутів чи сфери середовища розвитку людини; на рівні навчальних дисциплін.

Принцип розвитку — розвиток міждисциплінарних зв'язків, формування системи узагальнених понять — передбачає таку організацію інформаційного простору знань, яка дозволила б науці уникнути роздроблення й вузької спеціалізації.

Нова освітня парадигма передбачає стосовно вищої освіти також набуття компетентності, ерудиції, формування творчості, культури особистості. У цьому її головна відмінність від старої парадигми, що загалом була спрямована на навчання (її гаслами були: знання, вміння, навички і виховання).

У Національній доктрині розкрито обов'язок держави щодо забезпечення основних напрямів діяльності освітніх установ, наголошено на національному характері освіти і виховання, рівних можливостях для здобуття якісної освіти, накреслено шляхи забезпечення безперервності освіти, навчання впродовж життя, підкреслено необхідність застосування інформаційних технологій в освіті. Чітко сформульовано вимоги до сучасного управління освітою, до економіки освіти, вказано на необхідність поєднання освіти і науки, підготовки педагогічних і науково-педагогічних кадрів, які були б спроможні забезпечувати соціальні гарантії

учасникам навчального процесу. У доктрині визначено стратегічні завдання освітньої галузі у сфері міжнародної співпраці. Зазначені концептуальні положення документально відображено в Законі України «Про освіту», Національній доктрині розвитку освіти в Україні, Законі України «Про вищу освіту», нормативних документах Міністерства освіти і науки України.

На основі цих засад розроблено підвалини концепції вищої освіти:

- відповідність суспільним потребам, що змінюються;
- перехід від жорстких, уніфікованих схем до багатоманітності форм власності, джерел фінансування навчання та наукових досліджень, організаційних структур;
- багатоваріативність навчально-методичної роботи: самостійне визначення вищими навчальними закладами форм і методів навчального процесу, впровадження прогресивних педагогічних технологій та різних форм контролю знань студентів, використання пришвидшеного навчання за індивідуальними навчальними планами;
- демократизація управління вищою освітою: розширення прав і повноважень вищих навчальних закладів, удосконалення їх структури, розроблення правил та проведення прийому студентів, вирішення кадрових питань, організація виробничої та комерційної діяльності, міжнародна співпраця;
- єдність системи вищої освіти: поєднання демократизації управління з єдиними державними вимогами, із впровадженням єдиних освітніх стандартів з єдиними критеріями оцінки діяльності вищих навчальних закладів та визначення їхнього статусу;
- інтеграція освіти й науки, активізація наукових підрозділів, співпраця з НАН України та галузевими академіями наук;
- удосконалення формування контингенту студентів.

Пошук, підтримання та стимулювання розвитку обдарованих

дітей, підлітків, юнацтва, диференційоване навчання обдарованих студентів;

- формування механізму розподілу та соціального захисту випускників, розроблення відповідної нормативної бази, зокрема відповідальності сторін за невиконання своїх обов'язків;

- посилення виховної роботи, розроблення концепції виховання студентської молоді; суворе дотримання закону про світський характер державної освіти;

- подальша інтеграція української вищої школи та науки до європейського та світового освітнього і наукового простору, співпраця з міжнародними, регіональними та національними фондами, налагодження взаємовигідних зв'язків із закордонними партнерами, заохочення закордонних інвесторів до участі в розвитку вищої освіти та науки в Україні.

Удосконалення вчителя технологічної освіти розглядається сьогодні як невід'ємна складова вищої педагогічної освіти. Згідно з Державного стандарту шкільної освітньої галузі «Технологія» вчитель трудового навчання (технології і креслення) має формувати технічно і технологічно освіченого учня, підготовленого до трудової діяльності в умовах високотехнологічного інформаційного суспільства. Державний стандарт базової і повної загальної середньої освіти висуває високі вимоги до вчителів, зокрема вчителів технології і креслення: широка технічна ерудиція, технічний світогляд, висока технічна і загальнолюдська культура – висока духовність, моральну зрілість, прагнення до саморозвитку і самовдосконалення вздовж всього життя в контексті інтерналізації освітнього простору.

Проблемі фахової підготовки вчителів трудового навчання приділяло увагу чимало вітчизняних і зарубіжних дослідників. Серед них слід відзначити Д.О. Тхоржевського, В.М. Мадзігона, В.К. Сидоренко, В.В. Юрженко, Bernard Burnes, Ian Smith, Ruth Woodfield тощо. Огляд науково-

педагогічної літератури показав, що різні аспекти зазначеної проблеми є предметом ґрунтовного вивчення.

Незважаючи на велику кількість досліджень та ініціатив щодо удосконалення професійної підготовки учителів означеного напрямку, багато питань професійної підготовки є невивченими.

Серед таких питань є такі питання, як зміст та методика формування інтегрованих техніко-технологічних основ технологічної освіти в сучасних умовах, необхідність модернізації професійної підготовки учителів вимогам європейської політики інтернаціоналізації освітнього простору, що залишилися поза увагою дослідників.

Процес інтеграції української освіти в міжнародний освітній простір зумовлює необхідність критичного осмислення та обґрунтування підходів до оновлення системи підготовки викладачів.

Метою статті є обґрунтування змісту і підходів у професійній підготовці майбутніх учителів технології і креслення в контексті міжнародного освітнього простору, що сприяють формуванню їхньої професійної компетентності.

Матеріал і методи дослідження

У процесі дослідження було використано загальнонаукові й педагогічні методи дослідження: *теоретичні: аналіз* (порівняльний, системний, аналітико-синтетичний, індуктивний, дедуктивний) – для обґрунтування змісту професійної підготовки майбутніх вчителів технології і креслення в контексті розвитку міжнародного освітнього простору (використання інформаційно-комунікативних технологій (ІКТ) в умовах пандемії у майбутніх фахівців під час професійної підготовки) та підходів; *синтез* (загальнонауковий, міжгалузевий, міжпредметний) – для обґрунтування єдності взаємопов'язаних підходів і дисциплін на різних етапах професійної підготовки, формулювання висновку; *класифікація, систематизація, узагальнення* – з метою

формування змістових узагальнень теоретичного матеріалу, визначення концептуальних положень..

Результати та їх обговорення

Основним документом 2018 року Ради міністрів освіти країн ЄС, в якому конкретизовано завдання Лісабонської стратегії й визначено перспективи розвитку професійної освіти в Європі, є документ «Конкретні майбутні цілі освіти і професійної підготовки» (Communication from..., 2001).

Основна ідея Лісабонської стратегії документу є узгодженість дій на національному (держава), інституційному (освітній заклад) та особистісному (учень, студент) рівнях щодо підвищення якості освіти і професійної підготовки в кожній з країн-учасниць ЄС. У спільній доповіді Ради й Комісії ЄС щодо виконання цілей Лісабонської стратегії у контексті професійної підготовки фахівців зазначено, що «мотивація, уміння та компетентності вчителів, викладацького складу, адміністрації освітнього закладу є ключовими для досягнення якісних результатів в освіті» (Education and Training, 2004). В положенні «Спільні європейські принципи для визначення професійних компетентностей і кваліфікацій вчителя» (Education and Training, 2004) представлено загальні характеристики професії сучасного європейського викладача, в яких є: наявність відповідного документа про освіту та професійну кваліфікацію, гарантування безперервності в освіті, мобільність (бажання підвищити особистий кваліфікаційний рівень в освітніх установах Європи), сприяння регіональному й міжнародному співробітництву з освітніми закладами країни світу.

Для викладання в державних школах Великої Британії на всіх рівнях необхідно мати статут «кваліфікованого вчителя», у Шотландії – викладацьку кваліфікацію, у Північній Ірландії – «статут придатності до викладання». Педагогічна діяльність учителів розпочинається з обов'язкового року стажування – так званого входження в

професію. В результаті успішного проходження вчитель-стажер отримує звання «кваліфікованого вчителя».

Згідно з новими ініціативами на учителя покладено відповідальність за формування якостей учнів, які є необхідними для життя в сучасному глобалізованому суспільстві.

Тому постає питання: які мають бути передбачені розвинуті важливі професійно значущі якості у вчителя технології і креслення?

Надати відповідь на це питання допомогли: спостереження; бесіди; проведене опитування серед науковців, досвідчених викладачів навчальних закладів вищої освіти, шкіл, ліцеїв, студентів на кафедрі теорії і методики технологічної освіти та комп'ютерної графіки факультету технологічної і математичної освіти Університету Григорія Сковороди в Переяславі. Результат цих досліджень окреслив важливі професійно значущі якості у технології і креслення щодо успішної науково-педагогічної діяльності з учнями шкіл, ліцеїв, центрів професійно-технічної освіти.

За результатом цих досліджень визначимо важливі професійно значущі якості, що сприяють розвитку сформованих наскрізних компетентностей у вчителів технології і креслення: мотивація до розвитку професійного та особистісного зростання, зокрема організації самоосвітньої діяльності та реалізації поставлених існуючих цілей та прагнень, сформованість ціннісних установок тощо; сформованість професійної та особистісної культури, професійних (предметних) і особистісних (зокрема, системи морально-духовних цінностей тощо) компетентностей, здобуття ступеня, звань; використання великого виховного і розвиваючого потенціалу від інформаційно-комунікаційних засобів та технологій, програм мультимедіа, інтернет-тренінгів, онлайн-консультування тощо; оволодіння загальними основами виробництва; володіння іноземними мовами; участь у міжнародних, університетських наукових

розробках, проектах, центрах і грантах; здатність: визначати правильно пріоритети у повсякденному житті, оптимально використовувати свій внутрішній потенціал для досягнення своєї мети, прогнозувати результат своїх дій, бути готовим до змін, вирішувати життєві та педагогічні проблеми в стандартних і нестандартних ситуаціях; систематичність у продовженні творчої самореалізації здібностей і здатностей згідно інших цілей і задач після завершення попередніх; конструювання побудови своєї життєвої реальності і передача свого досвіду іншим; володіння медіакультурою, постійно вивчаючи новітні інформаційні технології, володіючи засобами усунення негативних тенденцій, великим виховним і розвиваючим потенціалом; виховання у студентів правильної і творчої орієнтації в контексті інтернаціоналізації освітнього простору, зокрема в умовах медіа залежності засобами психологічного, культурологічного, морально-духовного інструментарію, своєрідних координаторів людського поступу (Вайнтрауб, 2021).

Серед відповідних компетентностей, якими мають володіти вчителі технології і креслення згідно з ООП (освітньо-професійної програми), наступні – інтегральна компетентність, загальні і фахові компетентності спеціальності.

В системі вищої педагогічної освіти майбутнім вчителям технології і креслення важливо з урахуванням вищевикладеного матеріалу опанувати наступні ключові фахові питання:

- організація робочого місця,
 - вміння читати креслення, ескізи, володіння графічною культурою,
 - мати здатність працювати з літературою, зокрема технічною, довідниками,
 - розв'язувати творчі завдання, зокрема з технології і креслення,
-

- виконання ремонтних робіт,
- володіння компетентностями щодо технологічності, дизайну, конструкції виробу,
- компетентності в столярній, слюсарній справі (вміння розподіляти зусилля та інструменти, дотримання розмірів готового виробу тощо, читання креслення деталей, складальних вузлів та готових виробів),
- компетентності у електротехнічній справі (здійснення ремонту електричних приладів, операції паяння; читання і креслення електричних схем, визначення маркування шнурів, дротів тощо),
- здатність самостійно працювати,
- правильне розуміння та усвідомлення основних понять, що формуються на заняттях трудового навчання,
- здатність оцінювати безпечність виробу в процесі використання та його функціонування,
- організація професійного самовизначення учнів,
- володіння основами інклюзивної освіти (Гончаренко, Борисов & Вдовенко, 2020),
- володіння основами енергозберігаючих технологій,
- володіння основами технічної творчості.

Зрозуміло, що вказані компетентності майбутніх вчителів технології і креслення мають ґрунтуватись на основі глибоких фундаментальних знань зі спеціальності.

Відповідно до вимог Державного класифікатора професій і Державного стандарту освітньої галузі «Технологія» виникла необхідність оновлення звичайної системи трудового навчання учнів закладів загальної середньої освіти. Головна мета професійної підготовки фахівців - формування технічно, технологічно і комп'ютерно освіченої особистості, підготовленої до життя й активної, трудової, гуманістичної діяльності в умовах сучасного високотехнологічного інформаційного суспільства. Згідно з цим має бути відбуватись і переорієнтація вчителів трудового навчання, зокрема вчителів технології і креслення.

Досвід роботи в університеті Григорія Сковороди в Переяславі під час професійної підготовки майбутніх вчителів технології і креслення показав на необхідність змін навчально-виховного процесу, його науково-методичного забезпечення у зв'язку з переосмисленням ситуації в освітньому просторі технологій і креслення. Згідно з цим у учнів має бути сформована сучасна загальна взаємопов'язана система «людина-техніка», в якій можна зробити остаточний вибір майбутньої професії, вибір напряму навчання у профільній школі.

Для багатоаспектної уяви змісту технологічної освіти вчителі технології і креслення під час вступних лекцій мають ознайомити учнів міжпредметними зв'язками з іншими дисциплінами, наукою і практикою. З метою консолідації та формування історичної свідомості українського народу, збереження національної пам'яті та належного відзначення і вшанування пам'ятних дат і ювілеїв, слід майбутнім вчителям включити відповідні теми: рефератів, курсових та дипломних робіт, під час проведення лекцій, семінарських занять, круглих столів, науково-практичних конференцій тощо.

Для освітнього рівня бакалавра зарекомендував себе засвоєний цикл загальної підготовки, в який включено такі дисципліни, як історія України, історія культури України, українська мова за професійним спрямуванням, інформаційно-технічні засоби навчання, іноземна мова, шкільна гігієна, основа інклюзивної освіти в технологічній галузі, енергозберігаючі технології, основи технічної творчості тощо. Зрозуміло, що без елементарних знань і умінь щодо креслення деталей, складальних вузлів тощо, обробки різних матеріалів неможливо отримати загальну уяву і практичну складову щодо технології і креслення.

У процесі дослідження встановлено, що у майбутніх вчителів виникають труднощі, коли постає задача самостійно вибрати доцільну форму подання графічної інформації, яка

б сприяла засвоєнню навчального матеріалу учнями. Досвід роботи в університеті доводить, що для подолання цих труднощів слід розглянути доцільні зображення виглядів, перерізів, розрізів, різних конструкторських і технологічних документів для передачі визначеної інформації. Варто вказати, що доцільне взаємне розміщення деталей, вузлів та складальних одиниць слід наводити систематично, протягом вивчення різних дисциплін під час професійної підготовки (Васенко, 2020a).

Вчителям технології і креслення, що працюють в загальноосвітній школі, зазвичай, не вистачає належного рівня психолого-педагогічної і методичної підготовки. У цьому контексті згідно циклу сучасної професійної підготовки передбачено вивчення наступних дисциплін: педагогіка та історія педагогіки, нарисна геометрія, технічне і машинобудівне креслення та практикум виконання, технологічний практикум, психологія, матеріалознавство і технології конструкційних матеріалів, основи техніки, технології та економіки виробництва тощо.

Для освітнього рівня магістра освіти зі спеціальності 014 Середня освіта (трудове навчання та технології) випускники отримують кваліфікацію: магістр освіти, вчитель технологій і креслення, викладач загально технічних дисциплін і методики навчання технології та інформатики. Опануванню спеціальності і відповідної кваліфікації допомагають дисципліни циклу загальної підготовки: Охорона праці в галузі. Цивільний захист, Методологія та організація педагогічних досліджень вчителя трудового навчання та технологій, Філософія освіти, Іноземна мова.

Відповідно до циклу професійної підготовки випускники, як вже вказувалося, мають ретельно вивчати педагогіку і психологію профільної школи, виробничі технології, теорію і методику навчання технологій у профільній школі, методику проведення факультативних та позакласних занять, навчальну і стажистську педагогічну

практику. За вибором студенти вивчають виконання графічних побудов учнями старших класів, технічну та комп'ютерну графіку, прикладне геометричне моделювання, професійну мобільність вчителя технологій (Васенко, 2020b) тощо. Відповідно до циклу освітніх компонентів за спеціальністю студенти можуть опанувати профорієнтацію та методику профорієнтаційної роботи, основи вибору професії, ринок праці, методику машинобудівного креслення та засобів навчання кресленню тощо.

Як показала практика роботи в державному педагогічному Університеті Григорія Сковороди в Переяславі, ефективне використання інформаційно-комунікативних технологій (ІКТ) забезпечило:

- з одного боку, міжпредметні зв'язки з іншими дисциплінами та циклами загальної та професійної підготовки, наукою і практикою,

- з іншого – перевагу дистанційного навчання з необхідністю ізоляції внаслідок коронавірусу, що включає ефективні управлінські рішення щодо організації навчального процесу, оптимізацію процесу обміну інформацією, зменшення обсягу роботи адміністрації в системі вищої освіти. кращу організацію навчально-виховного процесу в закладі вищої освіти (ЗВО) за рахунок ефективного й оперативного аналізу інформації. Практика в ЗВО (Переяславського, Чернігівського й Харківського педагогічних університетів) під час роботи показала успішність використання сучасних ІКТ: інтернет-технологій, мультимедійних програмних засобів (з використанням одночасно відео, звуку, текстових й графічних даних), спеціалізованого програмного забезпечення, електронних посібників і підручників, електронних бібліотек, глобальних та локальних освітніх мереж тощо (Вайнтрауб, 2019:15).

Серед перспективних підходів з найменшими матеріальними та часовими витратами, а також безпекою під час пандемії зарекомендував себе підхід з використанням

віртуальної присутності, що реалізується за допомогою інтернет-конференцій, форумів, технологій (наприклад, Teams, Zoom, Skype), соціальних мережів; модульне навчальне середовище на основі платформи «Moodle»; програмні ресурси, що забезпечували голосовий ефект та відеозв'язок через інтернет (Skype, Google Hangouts, Zoom Video Communications та в електронному освітньому середовищі на платформах «Moodle», «Teams»). В мережі інтернету взаємодія всіх учасників здійснюється в режимі реального часу з використанням загального сервісу (вебінари, Skype, чат, відеотрансляції тощо). Серед технологій заслуговують увагу інтерактивні Smart-технології, майстер-клас, портфоліо; педагогічні програмні засоби; колективні методи, портфоліо; серед засобів – електронні каталоги, ментальні карти, інформаційно-аналітичні системи; серед форм – дистанційна (індивідуальна й групова робота), вебінари, семінари, workshop (коли навчання проходить у підготовленій майстерні з готовими до роботи моделями); тренінги тощо. (Вайнтрауб, 2019:15–16). Велике значення приділяється увазі і міжнародному освітньому простору. Так, науково-педагогічний персонал кафедри теорії та методики технологічної освіти та комп'ютерної графіки активно поєднує викладацьку роботу із науковою діяльністю, що сприяє підвищенню рівня ефективності навчального процесу, удосконаленню змісту навчання із урахуванням сучасного стану і тенденцій розвитку освіти, педагогічної творчої діяльності, впровадженню передових форм навчально-методичного забезпечення підготовки фахівців технологічної освіти, покращенню методики викладання спецдисциплін (Гончаренко & Янголь, 2014) тощо.

Метою міжнародної діяльності кафедри є пошук, вивчення і застосування кращого закордонного досвіду науково-дослідної та навчально-методичної роботи, розширення мобільності науково-педагогічних працівників

і студентів, адаптація до європейських та світових стандартів із збереженням кращих напрацювань національної освіти, підвищення іміджу кафедри та університету в Україні та за її межами.

Викладачі кафедри технологічної освіти та комп'ютерної графіки Університету Григорія Сковороди в Переяславі постійно беруть участь в написанні наукових праць, зокрема статей у вітчизняних фахових і міжнародних журналах різних науково-метричних баз, в тому числі Scopus, Web of Science.

Щорічно викладачі кафедри разом із завідувачем беруть участь в міжнародних конференціях, присвячених пам'яті відомих освітян в галузі технологічної та графічної освіти, а саме міжнародній науково-практичній конференції пам'яті член-кореспондента НАПН України В.К. Сидоренка та міжнародній науково-практичній конференції пам'яті академіка Д.О.Тхоржевського, де обговорюються широке коло питань розвитку трудового навчання, креслення та технології, підготовки майбутніх учителів трудового навчання, технологій і креслення, вдосконалення теорії і методики допрофесійної і професійної підготовки молоді

У 2019 року викладачі кафедри брали участь в закордонних конференціях, де неодноразово презентували свої наукові здобутки: *Problems and prospects of implementation of innovative research results*. м. Валлетта, Мальта; *Problèmes et perspectives d'introduction de la recherche scientifique innovante*. м. Брюссель, Бельгія.

На IV Міжнародному конгресі зі спеціальної педагогіки та психології «Педагог в інклюзивному просторі: траєкторія фахової самоактуалізації» завідувачем кафедри було окреслено стратегічні питання реформування освіти дітей з освітніми особливими потребами, нових законодавчо-правових орієнтирів, інноваційні освітні технології роботи з особливими дітьми в загальноосвітньому просторі в контексті реалізації концепції Нової української школи.

Науково-педагогічні працівники – учасники Міжнародного проекту програми ЄС Erasmus + КА 2. №586098-EPP-1-2017-1-UA-EPPKA2-SVNE-JP» Модернізація педагогічної вищої освіти з використанням інноваційних інструментів викладання – MoPED». Міжнародного науково-практичного семінару» Технології Стем-Освіти на допомогу Новій Українській Школі».

Викладачі кафедри теорії та методики технологічної освіти постійно приймають участь в наступних міжнародних конференціях: Міжнародна науково-практична конференція «Сучасні світові тенденції розвитку науки та інформаційних технологій»; Міжнародна науково-практична конференція «Актуальні питання графічної підготовки: теорія, практика та шляхи розвитку»; Міжнародна науково-практична конференція «Людина та соціум: сучасні проблеми взаємодії (психологічні та педагогічні аспекти)»; Міжнародна науково-практична конференція «Професійне становлення особистості: проблеми і перспективи»; Міжнародна науково-практична конференція «Інформація та трансформації: концепції, проблеми, перспективи»; Міжнародна науково-практична конференція «Сучасні світові тенденції розвитку науки та інформаційних технологій»; Міжнародна науково-практична конференція «Сучасна наука та освіта: самовизначення особистості в контексті євроінтеграції», яка відбулася на базі Варненського університету менеджменту (м. Варна-Добрич-Албена, Болгарія 25.06-06.07.2016 р.). тощо. У цьому ж університеті було підвищено рівень знання англійської мови викладачів та отримано ними сертифікат (Level B2).

Приймають участь викладачі кафедри в останні роки у міжнародних науково-практичних інтернет-конференціях: Міжнародна науково-практична інтернет-конференція «Віртуальний освітній простір: психологічні проблеми»;

Міжнародна науково-практична онлайн-інтернет конференція, присвячена 100-річчю від дня народження І.Г. Ткаченка; Міжнародна науково-практична інтернет-конференція: безпека життєдіяльності, екологія і охорона здоров'я дітей і молоді XXI сторіччя: сучасний стан, проблеми та перспективи; Міжнародна науково-практична інтернет-конференція «Сучасний стан науки»;

Міжнародна інтернет-конференція «Актуальні проблеми професійної підготовки майбутніх вчителів технологій та педагогів професійного навчання у вищих навчальних закладах» тощо.

Такі заходи дають можливість науково-педагогічним працівникам збагатити свій досвід новими підходами, методами, формами досліджень і впровадити у професійну підготовку студентів. Починаючи з 2015 року студенти кафедри технологічної освіти та комп'ютерної графіки під керівництвом завідувача кафедри Васенко В. В. активно брали участь і отримували призові місця на Всеукраїнських студентських олімпіадах, Всеукраїнських конкурсах студентських наукових робіт з технологічної освіти.

Висновки

Обґрунтовано актуальність і необхідність формування компетентностей у майбутніх вчителів технології і креслення в контексті міжнародного освітнього простору. Акцентовано увагу на особистісних і професійних якостей, що сприяють розвитку сформованих компетентностей у вчителів технології і креслення, спонукають їх до більш ефективної педагогічної праці.

Обґрунтована актуальність і необхідність розвивати інформаційно-комунікативні технології в умовах пандемії у майбутніх вчителів технології та креслення під час професійної підготовки.

Проаналізовано компетентність кваліфікованих вчителів в Україні та за кордоном, формування у них відповідних компетентностей в освітній сфері, в умовах пандемії.

Розглянуті відповідні способи, форми і методи навчання майбутніх вчителів трудового навчання під час професійної підготовки в контексті міжнародного освітнього простору.

Запропонований матеріал буде цікавим викладачам закладів вищої освіти в галузі трудового навчання, технології і креслення.

Дослідження не вичерпує всіх аспектів проблеми професійної підготовки майбутніх вчителів технології і креслення в контексті інтернаціоналізації освітнього простору. Перспектива подальшого дослідження потребує розробки моделі, яка передбачає нові принципи, форми і методи формування компетентностей у майбутніх фахівців технології і креслення.

Література

1. Вайнтрауб М.А. Сучасні технології формування якісної підготовки майбутніх фахівців. *Гуманіт. вісник ДВНЗ «Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університет ім. Григорія Сковороди»* : наук.-теорет. зб. 2010. Вип. 19. С. 24–29.
2. Вайнтрауб М.А. Організація ефективного використання ІКТ у закладах вищої освіти України під час пандемії. *Наукові записки. Серія: Педагогічні науки*. Кропивницький: РВВ ЦДПУ ім. В. Винниченка, 2021. Вип. 196. С. 14 – 17.
3. Вайнтрауб М.А. Професійна підготовка викладача вищої школи в контексті інтернаціоналізації освітнього простору. *Науковий вісник Льотної академії. Серія: Педагогічні науки*: зб.наук. праць. Кропивницький: ЛА НАУ, 2019. Вип. 6. С. 36–42.
4. Васенко В. Формування графічної грамотності учнів загальноосвітніх навчальних закладів II ступеня. *East European Scientific Journal (Східноєвропейський науковий журнал)*. 2020. №6(58). Вип. 4. С.40-44.

5. Васенко В. Формування графічних умінь у проектно-технологічній діяльності учнів базової середньої освіти. *Annali d'Italia (Scientific Journal of Italy)*. 2020. №8. Вип. 2. С.51-54.

6. Гончаренко О., Янголь Р. Зміст проектно-технологічної освіти в освітньому процесі. *Технологічна освіта: проблеми, досвід, перспективи: збірник наукових праць*. Переяслав-Хмельницький, 2014. Вип. 11. С. 83 – 88.

7. Гончаренко О. М., Борисов В. В., Вдовенко І. С. Аналіз рівня готовності майбутніх педагогів до організації і забезпечення інклюзивного навчання як інновації сучасної професійної освіти. *Вісник Національного університету «Чернігівський колегіум» імені Т.Г.Шевченка. Національний університет «Чернігівський колегіум» імені Т.Г.Шевченка*. Чернігів: НУЧК, 2020. Вип. 8. С. 12–17.

8. Communication from the Commission: Making a European Area of Lifelong Learning a Reality. Brussels, 21.11.2001 COM (2001) 678 final. URL: <https://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2001:0678:FIN:EN:PDF> (Дата звернення 21.05.2018).

9. «Education and Training 2010» The success of the Lisbon Strategy hinges on urgent reforms (Joint interim report of the Council and the Commission on the implementation of the detailed work programme on the follow-up of the objectives of education and training systems in Europe), 25-26 March 2004. URL: http://archeia.moec.gov.cy/mc/335/6.jir_council_final.pdf (Дата звернення 04.05.2019).

Вайнтрауб М.А., Васенко В.В., Гончаренко О.М.

Професійна підготовка майбутніх вчителів технології і креслення в контексті розвитку міжнародного освітнього простору

Анотація

Стаття присвячена проблемам формування компетентностей у майбутніх вчителів технології та креслення в контексті інтернаціоналізації освітнього простору.

Проаналізовано значущість кваліфікованих вчителів в Україні та за кордоном, формування у них відповідних компетентностей в освітній сфері, в умовах пандемії.

Обґрунтована актуальність і необхідність розвивати інформаційно-комунікативні технології в умовах пандемії у майбутніх вчителів технології та креслення при професійній підготовці.

Обґрунтовані підходи, зміст професійної підготовки на різних її циклах, що сприяють формуванню професійної компетентності у майбутніх вчителів технології та креслення.

Розглянуті відповідні способи, форми і методи навчання майбутніх вчителів трудового навчання під час професійної підготовки в контексті інтернаціоналізації освітнього простору.

Запропонований матеріал буде цікавим викладачам закладів вищої освіти в галузі трудового навчання, технології і креслення.

Ключові слова: професійна підготовка, вчитель, технології, креслення, вища освіта.

UDC 378.018.43:004

DOI <https://doi.org/10.31470/2415-3729-2022-15-52-69>

Training of Future Engineer-Pedagogues in the Field Of Food Technologies for the Use of Pedagogical Design in Professional Activities

Nataliia Volkova

Doctor of Philosophy in Pedagogy (Ph.D), Associate Professor,

Department of Pedagogy and Methods of Technologies,

Kryvyi Rih State Pedagogical University

✉ 54, Gagarina Ave, Kryvyi Rih, Ukraine, 50086

E-mail: volkovnatali1802@gmail.com

ORCID: <http://orcid.org/0000-0003-0662-9777>

Підготовка майбутніх інженерів-педагогів галузі харчових технологій до використання педагогічного дизайну у професійній діяльності

Наталія Волкова

кандидат педагогічних наук, доцент,

кафедра педагогіки та методики технологічної освіти,

Криворізький державний педагогічний університет

✉ проспект Гагаріна, 54, м. Кривий Ріг, Україна, 50086

Abstract

In the presented publication, an attempt to substantiate the peculiarities of the professional training of a modern engineer-pedagogue in the field of food technologies when using pedagogical design in professional activities was made. **The**

purpose of the article is to substantiate the basic principles of training future engineers-pedagogues in the field of food technologies for the use of pedagogical design in professional activities. **Methods.** The main methods as research and experimental work using elements of the modeling method, mathematical statistics; conversations and observations; survey; assessment and self-assessment methods; private methods of determining indicators of preparation for the use of pedagogical design; pedagogical testing, etc. are used. **The results.** In order to identify the initial levels of preparedness for the use of pedagogical design, to specify the goals of the study, the diagnostic procedures were conducted among full-time and part-time students; the effective diagnostic methods were identified to determine the level of preparation of future engineers-pedagogues of food technology for the pedagogical design use. The author of the article shares the experience of the Kryvyi Rih State Pedagogical University, where the educational discipline program «Fundamentals of Pedagogical Design» was developed. The author emphasizes that modern educational institutions need trained specialists taking into account the requirements of pedagogical design, and the educational process itself, based on the use of information and communication technologies, cannot do without trained professionals who have a clear idea of the theory and practice of creating educational new generation materials. **Conclusions.** It is noted that the future engineers-pedagogues of food technology in the conditions of educational process informatization should be ready to use and create digital educational resources based on information and communication technologies; the pedagogical design knowledge will be useful to practicing teachers, since more modern technical tools and technologies appear in their professional activities that will have a positive impact on the quality of education as a whole. The author states that knowledge of the basics of pedagogical design allows to create electronic educational materials to achieve projected educational goals; and that there is an urgent need to

train future engineers-pedagogues of food technology with the help of new technologies to create digital educational resources and use them effectively in the educational process. The results of the conducted research have been made public, which give grounds for asserting that there is an urgent need to develop a training program for future engineers-pedagogues of food technology for the use of pedagogical design in professional activities, and as a direct result of this should be the introduction of the educational discipline «Fundamentals of Pedagogical Design» for pedagogical specialties into the educational process, as well as in the system of improving the qualifications of employees in the education sector.

Keywords: professional training, engineers-pedagogues in the field of food technologies, pedagogical design, information and communication technologies.

References

1. Horbatiuk, R.M. & Volkova, N.V. (2018). Intehratsiia profesiinoi osvity i vyrobnytstva yak chynnyk modernizatsii pidhotovky maibutnikh inzheneriv-pedahohiv u haluzi kharchovykh tekhnolohii [Integration of professional education and production as a factor in modernizing the training of future engineers-teachers in the field of food technology]. *Ukrainian Journal of Educational Studies and Information Technology*, 6(1), 89–102 [in Ukraine].
2. Denysenko, S.M. (2015). Pedahohichnyi dyzain u suchasnomu osvitnomu protsesi [Pedagogical design in the modern educational process]. *Visnyk Zhytomyrskoho derzhavnoho universytetu imeni Ivana Franka – Bulletin of Zhytomyr Ivan Franko State University*, 3(81), 79–83 [in Ukraine].
3. Dychkivska, I.M. (2015). *Innovatsiini pedahohichni tekhnolohii [Innovative pedagogical technologies]*. Kyiv : Akademydav [in Ukraine].
4. Lapinskyi, V.V. et al (2010). *Zasoby informatsiino-komunikatsiinykh tekhnolohii yedynoho informatsiinoho prostoru*

systemy osvity Ukrainy [Means of information and communication technologies of the unified information space of the education system of Ukraine]. Kyiv : Pedahohichna dumka [in Ukraine].

5. Ponomarenko, V.S. et al (2017). *Pedahohichniy dyzain zasobiv elektronnoho navchannia na robochomu misti [Pedagogical design of electronic learning tools at the workplace]. Kharkiv: KhNEU [in Ukraine].*

6. Ryzhova, I.S. (2015). Naukovi osnovy dyzainu [Scientific basis of design]. *Humanitarnyi visnyk Zaporizkoi derzhavnoi inzhenernoi akademii – Humanitarian Bulletin of Zaporizhzhya State Engineering Academy*, 62, 109–122 [in Ukraine].

Вступ

Організація та проведення експериментальної роботи ґрунтувалися на матеріалі проведених теоретичних досліджень. Експериментальне дослідження проводили в період з 2017 по 2022 рік у Криворізькому державному педагогічному університеті. Основною метою експериментальної роботи стала перевірка ефективності технології підготовки майбутніх інженерів-педагогів галузі харчових технологій до використання педагогічного дизайну у професійній діяльності. Для досягнення поставленої мети було проведено комплексний педагогічний експеримент, що включав:

- виявлення вихідного рівня підготовленості майбутніх здобувачів вищої освіти до використання педагогічного дизайну у професійній діяльності;
- розробку і впровадження технології навчання майбутніх інженерів-педагогів галузі харчових технологій до використання педагогічного дизайну у майбутній професійній діяльності.

Метою статті є обґрунтування основних засад підготовки майбутніх інженерів-педагогів галузі харчових технологій до використання педагогічного дизайну у професійній діяльності.

Матеріали і методи досліджень

Для кожного етапу було розроблено конкретні завдання, які визначали його зміст. На констатувальному етапі експерименту (2019–2020 рр.) було поставлено наступні завдання:

- проведення якісного аналізу документів з метою виявлення передумов до використання педагогічного дизайну як у вітчизняній, так і зарубіжній освіті;
- підбір діагностичних методик, спрямованих на виявлення рівня підготовленості студентів до використання педагогічного дизайну;
- діагностика вихідних рівнів підготовленості майбутніх інженерів-педагогів галузі харчових технологій до використання педагогічного дизайну у професійній діяльності.

Формувальний етап експерименту (2018–2020 рр.) був спрямований на розробку та впровадження технології навчання майбутніх інженерів-педагогів галузі харчових технологій до використання педагогічного дизайну в майбутній професійній діяльності включав два етапи: пошуковий та навчальний. На пошуковому етапі проектували модель підготовки майбутніх інженерів-педагогів галузі харчових технологій до використання педагогічного дизайну у професійній діяльності. Навчальний етап експерименту спрямовано на підтвердження гіпотези дослідження та перевірки ефективності підготовки студентів до використання педагогічного дизайну у професійній діяльності.

Завдання пошукового етапу експерименту передбачали:

- побудову організаційно-змістової моделі підготовки майбутніх інженерів-педагогів галузі харчових технологій до використання педагогічного дизайну у професійній діяльності;
 - обґрунтування ефективності підготовки майбутніх інженерів-педагогів галузі харчових технологій до використання педагогічного дизайну;
-

– розробку технології підготовки майбутніх інженерів-педагогів галузі харчових технологій до використання педагогічного дизайну у професійній діяльності.

Результати та їх обговорення

Аналіз державних освітніх стандартів вищої професійної освіти дає підстави стверджувати, що вимоги до змісту освітніх програм підготовки випускників педагогічних спеціальностей мають передбачати засвоєння теоретичних та практичних аспектів застосування інформаційно-комунікаційних технологій (ІКТ) в освітньому процесі (Горбатюк & Волкова, 2018).

Так, навчальна дисципліна «Теорія та методика професійного навчання», що читається в Криворізькому державному педагогічному університеті, містить такі розділи як дидактичні принципи побудови аудіо-, відео- та комп'ютерних навчальних посібників; типологія навчальних аудіо-, відео- та комп'ютерних посібників та методика їх застосування; банк аудіо-, відео- та комп'ютерних навчальних матеріалів; інформаційні та комунікаційні технології для активізації пізнавальної діяльності студентів, застосування яких дозволяє використовувати найбільш ефективні методи навчання, проте без механізмів зворотного зв'язку та методів оцінювання навчальної діяльності, тобто без застосування знань педагогічного дизайну.

Оскільки знання педагогічного дизайну передбачає розробку навчальних матеріалів і вибір виду діяльності з урахуванням досягнення поставленої мети, та вибір найбільш ефективних методів навчальної діяльності, що дозволяють інтенсифікувати освітній процес, то включення цих знань до державних освітніх стандартів дозволить підготувати майбутніх фахівців харчових технологій в умовах інформаційного середовища (Денисенко, 2015).

У закордонній освіті навчання педагогічному дизайну є одним із пріоритетних напрямів, оскільки дозволяє підготувати фахівців, які розуміють, як можна

інтенсифікувати освітній процес за рахунок використання засобів інформаційно-комунікаційних технологій. Це не випадково, оскільки в умовах використання в освітньому процесі таких засобів з'являється можливість вивести процес навчання на абсолютно новий якісний рівень.

Найбільш широке використання педагогічного дизайну знаходимо в університетах США, Німеччини, що використовують різні технології дистанційного навчання (мережу Інтернет, супутникове телебачення, кейс-технологію та ін.). Програми навчальних дисциплін розроблено з урахуванням професійних компетенцій з педагогічного дизайну, визначених у International Board of Standards for Training. Студентів вчать виділяти практичні навчальні проблеми, застосовувати дидактичні принципи та системно використовувати основи педагогічного дизайну, а також розробляти навчальні програми, використовуючи різні освітні моделі (Пономаренко та ін., 2017).

Так, на факультеті педагогіки та технології в університеті м. Твейнте (Голландія) під час підготовки педагогічних дизайнерів рекомендують включати до програм навчання такі навички, необхідні в процесі проєктування, представлення та оцінювання ефективності освітнього процесу: визначення цілей; збирання матеріалів; знайомство із змістом навчального курсу; висунення ідей щодо ефективної організації освітнього процесу; проєктування; побудова діаграм; підготовка екранів; підготовка додаткових матеріалів; оцінка (у тому числі експериментальна) та доопрацювання навчальних матеріалів.

Донині в українському освітянському просторі підготовкою фахівців у сфері педагогічного дизайну не займався жоден навчальний заклад. В основному, фахівців готували фірми-виробники електронних навчальних видань, що мають власний досвід роботи на ринку освітніх послуг, або науково-дослідні центри чи лабораторії на курсах підвищення кваліфікації, але при цьому не були

сформульовані вимоги до професійної компетентності педагогічного фахівця.

Помітно ситуація стала змінюватися останнім часом із виконанням проєкту «Інформатизація системи освіти України», в якому значна увага приділяється підготовці майбутніх інженерів-педагогів у педагогічних ЗВО, як фахівців, які орієнтуються в педагогічному дизайні, оскільки саме педагог відіграє основну роль в інформатизації освітнього процесу. Важливо, щоб майбутні інженери-педагоги галузі харчових технологій освоювали нові методи роботи з сучасними цифровими освітніми ресурсами (Дичківська, 2015; Рижова, 2015).

Як пілотні ЗВО, що здійснюють підготовку майбутніх інженерів-педагогів галузі харчових технологій, з урахуванням потреб нової української школи в умовах інформатизації, на першому етапі виконання проєкту (2019-2020 рр.) було обрано такі педагогічні ЗВО України: Українська інженерно-педагогічна академія (УІПА), м. Харків; Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини, м. Умань; Національний педагогічний університет імені М. П. Драгоманова, м. Київ; Центральноукраїнський державний педагогічний університет імені Володимира Винниченка, м. Кропивницький; Національний університет «Чернігівський колегіум» імені Т. Г. Шевченка м. Чернігів.

На другому етапі (2020-2022 рр.) до проєкту долучилися: Криворізький державний педагогічний університет, м. Кривий Ріг; Бердянський державний педагогічний університет, м. Бердянськ.

Метою виконуваних робіт за програмою проєкту «Інформатизація системи освіти України» є зміна практики методичної підготовки майбутніх інженерів-педагогів у закладах вищої освіти. Результатом такої діяльності є включення основ педагогічного дизайну до освітніх стандартів за кожною педагогічною спеціальністю.

Програма навчання майбутніх інженерів-педагогів галузі харчових технологій передбачає засвоєння теоретичних і практичних аспектів застосування ІКТ в освітньому процесі: історії та сучасних тенденцій використання комп'ютерних засобів навчання, особливостей електронних навчальних матеріалів, критеріїв оцінки їх якості, технологій конструювання навчальних програм тощо (Лапінський та ін., 2010).

Відповідно до програм навчання майбутніх інженерів-педагогів харчових технологій перерахованих вище ЗВО використовували накопичений досвід щодо включення до змісту освітнього процесу методичних напрацювань з педагогічного дизайну. Цінним є досвід Криворізького державного педагогічного університету, де розроблено програму навчальної дисципліни «Основи педагогічного дизайну». Відповідно до програми студенти повинні ознайомитись з сучасними концепціями, моделями, методами та технологіями навчання в контексті створення й використання освітніх цифрових ресурсів.

Навчальна дисципліна «Основи педагогічного дизайну» розрахована, в першу чергу, на майбутніх інженерів-педагогів галузі харчових технологій, які мають початковий досвід роботи з персональним комп'ютером та мережею Інтернет. Вивчення цієї дисципліни дає загальну інформацію про педагогічний дизайн, як прикладний аспект педагогічної науки, а основна увага зосереджена на ознайомленні з програмним забезпеченням мультимедіа технологій, що дозволяє створювати відеоролики, записувати та редагувати звук з метою їхнього використання на заняттях.

Вирішення завдань інформатизації вищої школи неможливе без додаткових зусиль з удосконалення методичної підготовки майбутніх інженерів-педагогів харчових технологій, без навчання їх методів роботи з сучасним цифровим обладнанням, методикою педагогічного проєктування навчальних матеріалів та ін. Враховуючи ці

обставини, у Криворізькому державному педагогічному університеті розроблено програму спецкурсу «Педагогічне проектування електронних навчальних матеріалів» для студентів-старшокурсників та аспірантів, в якому передбачено поглиблене вивчення питань педагогічного проектування цифрових навчальних матеріалів та побудови ІКТ-середовища ЗВО, що має сприяти оволодінню навичками самостійного проектування та розробленню мультимедійних електронних навчальних матеріалів. На думку авторів-розробників спецкурсу, вивчення основ педагогічного проектування створює стійку мотивацію майбутніх інженерів-педагогів харчових технологій до використання засобів ІКТ в освітньому процесі (Лапінський та ін., 2010; Пономаренко та ін., 2017).

Таким чином, теоретичний аналіз документів та особливостей застосування педагогічних технологій у ЗВО, а також досвід використання педагогічного дизайну в зарубіжній освіті, дозволив зробити припущення, що на сьогоднішній день в Україні відсутній системний підхід у вивченні сучасних досягнень педагогічного дизайну, недостатньо організована підготовка фахівців у цій царині, практично відсутні навчально-методичні матеріали для такої підготовки.

З метою виявлення вихідних рівнів підготовленості до використання педагогічного дизайну, конкретизації цілей дослідження та для підтвердження нашого припущення, було проведено діагностичні процедури серед студентів денної та заочної форм навчання, які навчаються на педагогічних спеціальностях у Криворізькому державному педагогічному університеті. Для цього застосовувалися методики, а саме: бесіди та спостереження; анкетування; методи оцінки та самооцінки; приватні методики визначення показників підготовки до використання педагогічного дизайну; педагогічне тестування та ін. (табл. 1).

Таблица 1

1	2	3	4
30'	4"	5"	6"
40'	"	6"	6"
		6"	6"
50'	"	6"	6"
		6"	6"

Опитування студентів і викладачів проводилося на основі авторських анкет, з урахуванням виділених показників: володіння основними навичками роботи з інформаційними освітніми ресурсами (збір, зберігання, обробка та передача інформації в електронному вигляді), у тому числі, в інтегрованому інформаційному освітньому середовищі; знання та володіння основами педагогічного дизайну; прояв творчих відносин у професійній діяльності та в процесі навчання основ педагогічного дизайну. Усього було опитано 144 науково-педагогічних працівників і 356 студентів (236 студентів очної та 120 студентів заочної форм навчання) факультету географії, туризму та історії; біолого-хімічного, педагогічного та фізико-математичного факультетів; факультету дошкільної та технологічної освіти Криворізького державного педагогічного університету. У ході проведеного опитування було встановлено, що лише 29,17 % викладачів університету мають уявлення про педагогічний дизайн, а 17,14 % педагогів – можуть пояснити його сутність. У студентів цей відсоток становить 31,09 % і 6,72 % відповідно. Низький відсоток дає підстави стверджувати, що термін «педагогічний дизайн» не знайомий широкому колу освітян і здобувачів вищої освіти, та є новим напрямом в українській педагогічній школі. Проте, 96,77 % викладачів зазначають, що майбутній педагог має володіти основами педагогічного дизайну, оскільки сучасний освітній процес потребує якісних навчальних ресурсів. Відповіді студентів щодо цієї проблематики становлять 93,46 %. Це підтверджує нашу думку про те, що педагогічний дизайн є технологією, за допомогою якої можна створювати електронні освітні ресурси та ефективно використовувати їх в освітньому процесі.

Педагогічні напрацювання, створені на основі педагогічного дизайну, здатні підвищити ефективність освітнього процесу, і безпосередньо впливати на мотивацію здобувачів вищої освіти, а використання ІКТ забезпечить

активну самостійну роботу студентів. Цю позицію підтвердило 76,09 % опитаних студентів та 79,17 % викладачів. Тому під час вибору завдань учасники експерименту виокремили: виробництво та впровадження електронних навчальних матеріалів в освітній процес (27,94 % і 17,52 % відповідно); проектування та розробку електронних навчальних матеріалів (22,06 % та 22,66 %); обґрунтування способів передачі знань в інформаційному середовищі (22,06 % і 19,03 %); розробку методичних засад педагогічного проектування навчальних матеріалів (16,18 % та 16,31 %); аналіз освітнього середовища, існуючих і нових технологій (5,88 % і 11,18 %); оцінку ефективності отриманого освітнього продукту (5,08 % та 10,98 %). Виокремлені вище завдання є підставою того, що сучасні освітні заклади потребують підготовлених фахівців з урахуванням вимог педагогічного дизайну. Освітній процес, заснований на використанні засобів інформаційних та комунікаційних технологій, не може обійтися без підготовлених професіоналів, які мають чітке уявлення про теорію та практику створення освітніх матеріалів нового покоління.

Навчання педагогічному дизайну неможливе без застосування в освітньому процесі ІКТ. Це передбачає, насамперед, уміння грамотно користуватися комп'ютером, використовувати сучасні інформаційні та телекомунікаційні засоби зв'язку, з урахуванням яких здійснюється інтерактивне спілкування між студентом і викладачем. Із загальної кількості опитаних студентів лише 4,63 % зазначають, що не мають навичок роботи з ПК, у науково-педагогічних працівників цей відсоток становить – 12,5 % та 5,71 % від загальної кількості учасників експерименту.

З метою виявлення навичок користування студентами та викладачами комп'ютерною технікою виділили три рівні володіння ІКТ. На першому рівні, користувач-початківець вміє працювати з текстовим редактором MS Word,

здійснювати зберігання, перенесення, архівування інформації. На другому, користувацькому рівні, користувачі вміють працювати з типовими засобами MS Office, здійснювати пошук у мережі Інтернет, користуватися електронною поштою. На третьому рівні користувачі вміють узгоджувати роботу програмного забезпечення на своєму комп'ютері, обробляти графічну інформацію, вирішувати завдання на базі наявних пакетів прикладних програм. Як показало опитування, більшість учасників експерименту, особливо студенти (61,02 %) (у викладачів цей показник трохи менше – 41,67 %, є користувачами елементарного рівня (рис. 1).

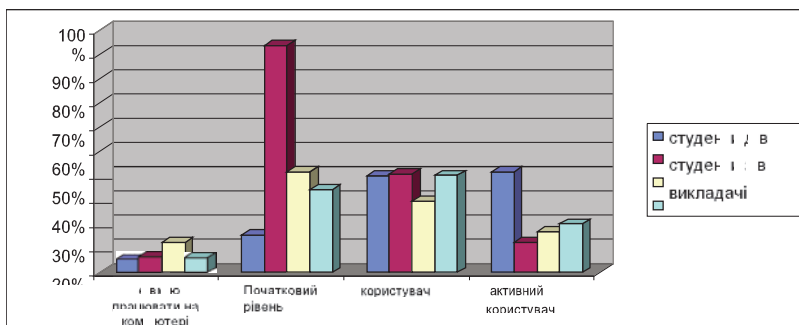

Рис. 1. Розподіл учасників експерименту за рівнями володіння ІКТ

Відповідаючи на запитання: «Якими із засобів інформаційно-комунікаційних технологій Ви користуєтесь?» – лише 27,42 % викладачів відмітили, що користуються послугами мережі Інтернет, серед студентів цей відсоток становить 31,64 %, електронними підручниками – 20,97 % і 20,7 % відповідно, а електронною поштою – 20,97 % та 15,63 %. Як бачимо, інтенсивність використання Інтернет-послуг вища, ніж інших засобів ІКТ, і це не дивно, оскільки зростають послуги та можливості мережі Інтернет. Поява нових програмних продуктів, що

використовуються в освітньому процесі, ставить перед педагогами та навчальними закладами нові завдання, вирішення яких потребує застосування нових засобів інформаційних технологій, у тому числі мережі Інтернет.

За підсумками анкетування більшість науково-педагогічних працівників (понад 75,0 %) вважають за необхідне запровадити в освітній процес навчальну дисципліну «Основи педагогічного дизайну» для студентів педагогічних спеціальностей. Також під час анкетування спробували з'ясувати, які теми можуть скласти зміст майбутнього курсу «Основи педагогічного дизайну». З цього питання думки учасників експерименту розділилися (рис. 2).

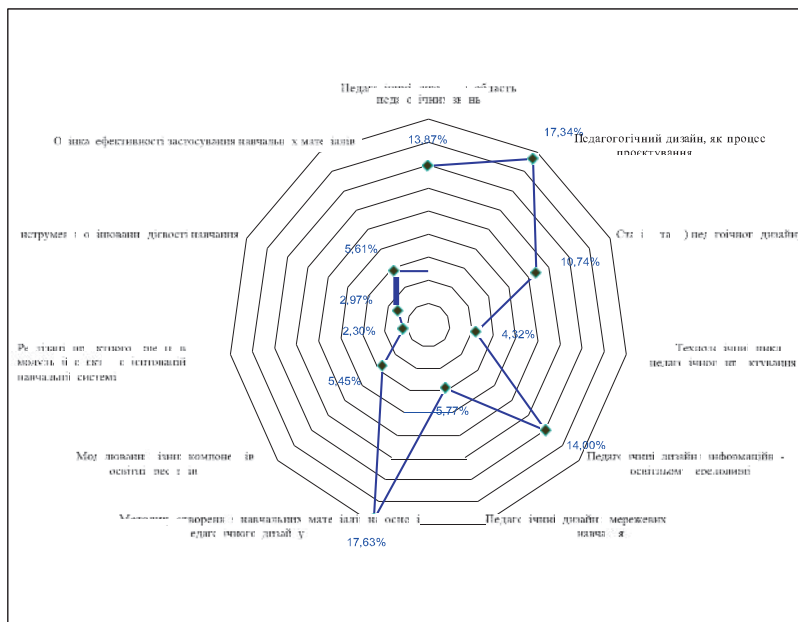

Рис. 2. Розподіл учасників експерименту щодо змістового наповнення навчальної дисципліни «Основи педагогічного дизайну»

Висновки

Узагальнюючи результати проведеного дослідження констатуємо:

- освітній процес потребує якісних цифрових навчальних ресурсів, тому сучасний педагогічний фахівець повинен мати чітке уявлення про теорію та практику їх створення з метою інтенсифікації освітнього процесу;
- майбутній інженер-педагог харчових технологій в умовах інформатизації освітнього процесу має бути готовим до використання та створення цифрових освітніх ресурсів на основі інформаційно-комунікаційних технологій;
- знання основ педагогічного дизайну дозволить створювати електронні навчальні матеріали для досягнення прогнозованих освітніх цілей;
- назріла необхідність навчання майбутніх інженерів-педагогів харчових технологій за допомогою нової технології, за допомогою якої можна створювати цифрові освітні ресурси та ефективно їх використовувати в освітньому процесі;
- знання педагогічного дизайну будуть корисні практикуючим педагогам, оскільки в їх професійній діяльності з'являтимуться сучасніші технічні засоби й технології, які матимуть позитивний вплив на якість освіти.

Перспективи подальших розвідок

Результати проведеного дослідження дають підстави стверджувати, що назріла потреба в розробці програми підготовки майбутніх інженерів-педагогів харчових технологій до використання педагогічного дизайну у професійній діяльності. Результатом цього має бути впровадження в освітній процес навчальної дисципліни «Основи педагогічного дизайну» для педагогічних спеціальностей, а також в системі підвищення кваліфікації працівників освітньої галузі.

Література

1. Горбатюк Р.М., Волкова Н.В. Інтеграція професійної освіти і виробництва як чинник модернізації підготовки майбутніх інженерів-педагогів у галузі харчових технологій. *Ukrainian Journal of Educational Studies and Information Technology*. Мелітополь, 2018. Том 6; № 1. С. 89–102.

2. Денисенко С.М. Педагогічний дизайн у сучасному освітньому процесі. *Вісник Житомирського державного університету імені Івана Франка*. Житомир, 2015. Вип. 3(81), С. 79–83.

3. Дичківська І. М. Інноваційні педагогічні технології: підручник. 3-тє вид., випр. Київ : Академвидав. 2015. 304 с.

4. Засоби інформаційно-комунікаційних технологій єдиного інформаційного простору системи освіти України: монографія / В. В. Лапінський та ін.; за наук. ред. проф. В.Ю. Бикова. Київ : Педагогічна думка, 2010. 160 с.

5. Педагогічний дизайн засобів електронного навчання на робочому місці: монографія / В.С. Пономаренко та ін.; за заг. ред. д-ра екон. наук, професора В.С. Пономаренка, д-ра екон. наук, професора О.І. Пушкаря. Харків : ХНЕУ ім. С. Кузнеця, 2017. 263 с

6. Рижова І. С. Наукові основи дизайну. *Гуманітарний вісник Запорізької державної інженерної академії*. Запоріжжя, 2015. Вип. 62. С. 109–122.

Волкова Н. В.

Підготовка майбутніх інженерів-педагогів у галузі харчових технологій до використання педагогічного дизайну у професійній діяльності

Анотація

У представлений публікації здійснено спробу обґрунтувати особливості професійної підготовки сучасного інженера-педагога

галузі харчових технологій при використанні педагогічного дизайну у професійній діяльності.

З метою виявлення вихідних рівнів підготовленості до використання педагогічного дизайну, конкретизації цілей дослідження було проведено діагностичні процедури серед студентів денної та заочної форм навчання та виявлено дієві діагностичні методики для визначення рівня підготовки майбутніх інженерів-педагогів харчових технологій до використання педагогічного дизайну.

Автор акцентує увагу на тому, що сучасні освітні заклади потребують підготовлених фахівців з урахуванням вимог педагогічного дизайну, а сам освітній процес, заснований на використанні засобів інформаційних та комунікаційних технологій, не може обійтися без підготовлених професіоналів, які мають чітке уявлення про теорію та практику створення освітніх матеріалів нового покоління. Зазначено, що майбутній інженер-педагог харчових технологій в умовах інформатизації освітнього процесу має бути готовим до використання та створення цифрових освітніх ресурсів на основі інформаційно-комунікаційних технологій та знання педагогічного дизайну будуть корисні практикуючим педагогам, оскільки в їх професійній діяльності з'являтимуться сучасніші технічні засоби й технології, які матимуть позитивний вплив на якість освіти в цілому. Особливо зазначено, що майбутній інженер-педагог харчових технологій в умовах інформатизації освітнього процесу має бути готовим до використання та створення цифрових освітніх ресурсів на основі інформаційно-комунікаційних технологій. Оприлюднено результати проведеного дослідження які дають підстави стверджувати, що назріла потреба в розробці програми підготовки майбутніх інженерів-педагогів харчових технологій до використання педагогічного дизайну у професійній діяльності, та результатом цього має бути впровадження в освітній процес навчальної дисципліни «Основи педагогічного дизайну» для педагогічних спеціальностей, а також в системі підвищення кваліфікації працівників освітньої галузі.

Ключові слова: професійна підготовка, інженери-педагоги галузі харчових технологій, педагогічний дизайн, інформаційно-комунікаційні технології.

UDC 378.012:[373.011.3-051:784]

DOI <https://doi.org/10.31470/2415-3729-2022-15-70-91>

Methodological Foundations of Studying the Issue of Future Voice Teachers' Artistic-Didactic Competence Formation

Guo Yanjun

Postgraduate student of the Department of Music Art and Choreography,

The state institution «South Ukrainian National Pedagogical University named after K. D. Ushynsky»

✉ 26, Staroportofrankivska St., Odesa, Ukraine, 65020

E-mail: 1032899290@qq.com

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-6309-680X>

Halyna Nikolai

Doctor of Sciences in Pedagogy (DSc), Professor,

Professor of the Department of Music Art and Choreography,

The state institution «South Ukrainian National Pedagogical University named after K. D. Ushynsky»

✉ 26, Staroportofrankivska St., Odesa, Ukraine, 65020

E-mail: galanikolayi@gmail.com

ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-6751-1209>

Методологічні та методичні засади дослідження проблеми формування художньо-дидактичної компетентності майбутніх викладачів вокалу

Го Яньцзюнь

аспірант кафедри музичного мистецтва і хореографії,

ДЗ «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського»,

✉ вул. Старoportofrankivська, 26, Одеса, Одеська область, 65000

Галина Юрїївна Ніколаї

доктор пед. наук, проф.,

професор кафедри музичного мистецтва і хореографії,

ДЗ «Південноукраїнський національний педагогічний

університет імені К. Д. Ушинського»

✉ вул. Старопортофранківська, 26, Одеса, Одеська область, 65000

Abstract

The article reveals the issue of forming future voice teachers' artistic-didactic competence during their professional training at the university. Consequently, an important result of the latter is acquisition by the student of the artistic-didactic competence, which becomes one of the key competences in the process of fulfilling the functions of a voice teacher. **The purpose** of the article is to highlight methodological and methodical foundations of forming future voice teachers' artistic-didactic competence, in particular to justify the expediency of using certain principles and general scientific approaches with their concretization in the methodological plane. To achieve the aim of the scientific publication, a complex of theoretical **research methods** was used – general scientific (analysis, generalization, systematization, extrapolation) and specific scientific, in particular, retrospective and comparative analysis and pedagogical discourse, which helped to generalize scientific opinion on the methodological foundations of research in the field of music pedagogy and to clarify the ways of solving the task of forming future voice teachers' artistic-didactic competence. **The results.** In the course of a comparative and comparative analysis of the intelligence of Ukrainian and Chinese scientists, it was established that the specification of general scientific approaches and principles in the field of vocal teaching methods allows researchers to use a set of didactic principles, in particular of:

continuity, individualization of the educational process, integrity, scientificity, systematicity and consistency, visibility, the unity of the technical and artistic component of vocal art, etc. **Conclusions.** The article establishes that among the methodological foundations there should be singled out, first of all, anthropological, culturological, personal and dialogical approaches. The latter includes opportunities for interaction of the cultural-anthropological approaches as meeting and interpenetration of artistic and human, artistic-aesthetic and creative-volitional beginnings. The concretization of general scientific approaches and didactic principles in the methodical plane creates methodical foundations for the future voice teachers' artistic-didactic competence formation, in particular: the principle of continuity ensures preservation of performance traditions of academic vocals and methodical experience of their teaching; the principle of integrity allows considering formation of artistic-didactic competence in the unity of theoretical, methodological and artistic-performing aspects; the principle of scientificity directs development of the author's methods and their practical verification; the principle of consistency and systematicity in combination with the principle of accessibility provides a gradual complication of the content, methods and techniques of forming future voice teachers' artistic-didactic competence.

Keywords: methodological foundations, future voice teachers, artistic-didactic competence, music pedagogy.

References

1. Atamanchuk, O.M. (2020). Dydaktychna kompetentnist maibutnoho vchytelia matematyky yak osnova hotovnosti do realizatsii profesiinoi diialnosti [Didactic competence of the future teacher of mathematics as a basis of readiness for realization of professional activity]. *Pedahohika formuvannia tvorchoi osobystosti u vyshchyi i zahalnoosvitnii shkoli*, 70 (1), 132-136 [in Ukrainian].

2. Van, Yatsziun (2018). *Metodyka formuvannia komunikatyvnoi kultury maibutnikh uchyteliv muzychnoho mystetstva v protsesi dyryhentsko-khorovoho navchannia* [Methodology of Formation of the Future Musical Art Teachers' Communicative Culture in the Process of Conductor-Choral Training]. *Extatnded abstract of candidate's thesis*. Sumy: Sumskiy derzhavnyi pedahohichniy universytet imeni A. S. Makarenka [in Ukrainian].

3. Vasylevska-Skupa, L.P. (2014). *Formuvannia komunikatyvnoi kompetentnosti maibutnikh uchyteliv muzychnoho mystetstva* [Formation of communicative competence of future teachers of music art]. Vinnytsia: TOV «Planer» [in Ukrainian].

4. Havrilova, L.H. (2014). *Formuvannia profesiinoi kompetentnosti maibutnikh uchyteliv muzyky zasobamy multymediinykh tekhnolohii* [Formation of professional competence of future music teachers by means of multimedia technologies]. Kyiv: Vyd-vo NPU imeni M. P. Drahomanova [in Ukrainian].

5. Ho, Yantsziun (2021). *Sutnist, struktura ta zmist khudozhno-dydaktychnoi kompetentnosti maibutnikh vykladachiv vokalu* [The essence, structure and content of artistic and didactic competence of future vocal teachers]. *Muzychna ta khoreohrafichna osvita v konteksti kulturnoho rozvytku suspilstva: Materialy i tezy VII Mizhnarodnoi konferentsii molodykh uchenykh ta studentiv* (pp. 109-110). Odesa: PNPU imeni K. D. Ushynskoho [in Ukrainian].

6. Zhukova, O.A. (2019). *Dydaktychna systema formuvannia sotsialnoi kompetentnosti studentiv humanitarnykh spetsialnostei klasychnykh universytetiv zasobamy ihrovykh tekhnolohii* [Didactic system of formation of social competences of humanitarian students at classical universities through game technologies]. *Doctor's thesis*. Ternopil: Ternopilskiy natsionalnyi pedahohichniy universytet imeni Volodymyra Hnatiuka [in Ukrainian].

7. Kabryl, K.V. (2013). Formuvannia tsinnisnykh kompetentnosti maibutnoho vchytelia muzyky u protsesi dyryhentsko-khorovoi pidhotovky [Formation of value competences of future music teacher in the process of conductor-choral training]. *Candidate's thesis*. Kyiv: Nats. akad. ped. nauk Ukrainy, In- t vyshch. Osvity [in Ukrainian].

8. Lobova, O.V. (2011). Dydaktyko-metodychna systema formuvannia osnov muzychnoi kultury molodshykh shkoliariv u protsesi zahalnoi muzychnoi osvity [Didactic and methodical system of shaping the basis for musical culture of primary schoolchildren as a part of musical education]. *Doctor's thesis*. Kyiv: Natsionalnyi pedahohichnyi universytet imeni M. P. Drahomanova [in Ukrainian].

9. Lupak, N.M. (2020). Formuvannia komunikatyvnoi kompetentnosti maibutnykh uchyteliv mystetstva: zasady intermedialnoi tekhnolohii [Formation of communicative competence of future art teachers: principles of intermediate technology]. Ternopil [in Ukrainian].

10. Murovana, N.M. (2008). Pedahohichne kerivnytstvo rozvytkom profesiinoi kompetentnosti vchyteliv muzyky u pislidyplomnii osviti [Pedagogical management of Music teachers' professional competence development]. *Extatnded abstract of candidate's thesis*. Kyiv: Un-t menezhmentu osvity Akademii ped. nauk Ukrainy [in Ukrainian].

11. Nadler, S. (2006). Spinoza's Ethics -An Introduction. Cambridge, 2006.

12. Otych, O.M. (2008). Mystetstvo u rozvytku individualnosti pedahoha: istorychnyi i metodolohichnyi aspekty [Art in the development of teacher's personality: historical and methodological aspects]. Chernivtsi: Zelena Bukovyna [in Ukrainian].

13. Pastushenko, L.A. (2017). Pedahohichna tekhnolohiia rozvytku profesiinoi kompetentnosti maibutnykh uchyteliv muzychnoho mystetstva u vyshchykh mystetskykh navchalnykh zakladakh [Pedagogical technology of professional competence

development of future music art teachers at art institutions of higher education]. *Candidate's thesis*. Rivne: Rivn. derzh. hum. un-t. [in Ukrainian].

14. Provorova, Ye.M. (2010) *Komunikatyvna kompetentnist vchytelia muzyky: teoriia i tekhnolohiia* [Communicative competence of music teacher: theory and technology]. Kyiv [in Ukrainian].

15. Rudnytska, O.P. (2005). *Pedahohika: zahalna ta mystetska* [Pedagogy: General and Artistic]. Ternopil: Bohdan.

16. Tao, Zhui, Nikolai, H. (2021). *Metodychni zasady formuvannia khudozhno-pedahohichnoi maisternosti vykladacha vokalu* [Basic methodological principles of formation voice teacher's artistic-pedagogical proficiency]. *Innovatsiina pedahohika*, 37, 126–130. Retrieved from: <http://www.innovpedagogy.od.ua/archives/2021/37/27.pdf> [in Ukrainian].

17. Stepanova, L.V. (2018). *Metodyka formuvannia khudozhno-hermenevtychnoi kompetentnosti mahistriv muzychnoho mystetstva ta khoreohrafii* [Methodology of formation of musical art and choreography masters' artistic-hermeneutic competence]. *Candidate's thesis*. Sumy: Sumskiy derzh. ped. un-t im. A. S. Makarenka [in Ukrainian].

18. Ushynskiy, K.D. (1983). *Liudyna yak predmet vykhovannia. Sproba pedahohichnoi antropolohii. Vybrani pedahohichni tvory* [Man as a subject of education. Attempted pedagogical anthropology. Selected pedagogical works] (Vols. 1–2). (ss.192-471). Kyiv: Rad. Shkola [in Ukrainian].

19. Khmelevska, I.O. (2021). *Metodyka formuvannia intehralnoi kompetentnosti maibutnikh vykladachiv muzychnoho mystetstva ta khoreohrafii* [Methodology of integral competence formation in future musical art and choreography teachers]. *Extended abstract of candidate's thesis*. Sumy: Sumskiy derzhavnyi pedahohichniy universytet imeni A. S. Makarenka [in Ukrainian].

20. Tszian, Khepin (2012). *Formuvannia profesiinoi kompetentnosti maibutnoho vchytelia muzyky u protsesi*

samostiinoi navchalnoi diialnosti [Building professional competence of future teacher musicians in process of selfeducative activity (work)]. *Candidate's thesis*. Odesa: Pivdenoukr. nats. ped. un-t im. K. D. Ushynskoho [in Ukrainian].

21. Chzhou, Ye. (2020). Proiektuvannia fortepiannoi pidhotovky maibutnikh uchyteliv muzychnoho mystetstva do formuvannia khudozhno-emotsiinoho dosvidu shkoliariv [Projecting future music teachers' piano training for the formation of school students' artistic and emotional experience]. *Candidate's thesis*. Odesa: PNPU imeni K. D. Ushynskoho [in Ukrainian].

22. Shmyr, M.F. (2020). Dydaktychni osnovy realizatsii diialnisnogo pidkhodu v protsesi pidhotovky vchytelia inozemnoi movy [Didactic bases of realization of the activity approach in the process of preparation of a foreign language teacher]. *Doctor's thesis*. Ternopil [in Ukrainian].

Вступ

Педагогічна діяльність викладача вокалу відрізняється складним поєднанням дидактичних, технологічних і художньо-естетичних її аспектів, вимагає як методичної, так і виконавської вправності. У цьому контексті набуває актуальності дослідження проблеми формування художньо-дидактичної компетентності майбутніх викладачів вокалу ще в стінах вишу в межах їхньої фахової підготовки. Важливим результатом останньої вважаємо набуття здобувачем саме художньо-дидактичної компетентності, яка стає однією з ключових у процесі реалізації функцій викладача вокалу.

Зауважимо, що сутнісний зміст запропонованого нами поняття «художньо-дидактична компетентність» включає семантичні поля двох його складових – дидактичної та художньої, а його аналіз потрібно здійснювати в річищі компетентнісного підходу. У загальному вигляді дидактичну компетентність викладача характеризуємо як конгломерат теоретичних знань і методичної підготовленості до

виконання професійних завдань, як його здатність здійснювати педагогічну діяльність за фахом в нетипових умовах.

Стосовно іншої складової досліджуваного феномену наголосимо, що термін «художній» часто використовується українськими дослідниками як синонімічний поняттю «мистецький». Проте слід пам'ятати про таку важливу характеристику категорії художнього, як його діалектичний зв'язок з естетичним. З одного боку, естетичне складає основу художнього, а з другого – естетичне становить більш загальну категорію, оскільки характеризує різномірні сфери людської життєдіяльності. Не слід забувати і про те, що в художньому творі естетичне подвоюється – в природі, в матеріальній культурі і в людині естетичне виявляється у формі, а в художньому творі воно наявне й у формі, й у змісті. Спільними для феноменів художнього та естетичного вважаємо й їх емоційні та раціонально-логічні початки, інтеграція яких (завдяки низці психологічних процесів сприймання, пізнання, оцінювання та перетворення) відбувається в емоційному інтелекті.

У наших попередніх розвідках було встановлено, що художньо-дидактична компетентність дозволяє викладачу вокалу доцільно вибудовувати взаємодію з іншими суб'єктами освітнього процесу, адекватно інтерпретувати художні образи, розвивати власний творчий потенціал і творчий потенціал студентів, досконало розробляти потрібний дидактичний матеріал і застосовувати його у власній педагогічній практиці (Го, 2021).

Мусимо визнати, що наявні суперечності між потребами держави і соціуму у висококваліфікованих викладачах-вокалістах, які озброєні художньо-дидактичними компетентностями, а також необхідністю наукового обґрунтування відповідної підготовки та практичною відсутністю відповідного методологічного і методичного інструментарію для її (проблеми) вирішення. Тому

обґрунтування методологічних і методичних засад формування означеного феномену саме на часі. Актуальність нашої статті підтверджується наявністю численних публікацій як з проблем формування дидактичної компетентності, так і стосовно художньої компоненти підготовки майбутніх викладачів вокалу.

Результати аналізу значного корпусу наукових праць засвідчили активізацію розвідок щодо дидактичної компетентності в українському дослідницькому просторі на початку двадцять першого століття. Зауважимо, що компетентністний підхід до обґрунтування ефективної підготовки майбутніх викладачів і вчителів музичного мистецтва використовується у різноманітних контекстах. Так, професійну компетентність майбутніх учителів музики досліджують Л. Гаврілова (2014), Н. Мурована (2008), Л. Пастушенко (2017), Цзян Хепін (2012) та ін.; проблеми формування комунікативної компетентності вчителів мистецьких спеціальностей вивчають Л. Василевська-Скупа (2014), Н. Лупак (2020), Є. Проворова (2010), соціальної – О. Жукова (2019), ціннісних компетентностей – К. Кабріль (2013), художньо-герменевтичної компетентності – Л. Степанова (2018), а інтегральної – Хмелевська І. О. (2021).

У той же час увагу до професійного становлення викладача-музиканта в контексті художньо-естетичної діяльності приділяють такі науковці, як Ван Лу (2021), Тао Жуй і Г. Ніколаї (2021), Чжоу Є. (2020), а дидактичні можливості різних навчальних дисциплін у формуванні особистості фахівця досліджували О.М. Атаманчук (2020), О.А. Жукова (2019), О.В. Лобова (2011), М.Ф. Шмир (2020) та ін. Проте проблема формування художньо-дидактичної компетентності майбутніх викладачів вокалу ще не знайшла свого вирішення у наукових розвідках. Отже, актуальність означеної проблеми, потреба її конкретизація у полі музичної педагогіки, зокрема вокальної, є беззаперечною.

Мета статті полягає у висвітленні методологічних і

методичних засад формування художньо-дидактичної компетентності майбутніх викладачів вокалу, зокрема обґрунтування доцільності використання окремих принципів і загальнонаукових підходів із їх конкретизацією у методичній площині.

Матеріал і методи досліджень

Для реалізації мети наукової публікації використано комплекс теоретичних дослідницьких методів – загальнонаукових (аналіз, узагальнення, систематизація, екстраполяція) та конкретнонаукових, зокрема порівняльно-зіставного, ретроспективного і компаративного аналізу та педагогічного дискурсу, за допомогою яких узагальнено наукову думку стосовно методологічних засад досліджень у сфері музичної педагогіки, уточнено їх прогностичний потенціал у площині вокальної педагогіки, а також конкретизовано методичні засади вирішення проблеми формування художньо-дидактичної компетентності майбутніх викладачів вокалу.

Результати та їх обговорення

Оскільки методологія складається з системи принципів, підходів і способів побудови теоретичної та організації практичної діяльності, у визначенні методологічних засад дослідження проблеми формування художньо-дидактичної компетентності майбутніх викладачів вокалу першочерговим завданням стають пошуки відповідних принципів і підходів. Зазвичай поняття «принцип» (походить від латинського слова *principium* – основа, початок), трактується як вихідне положення певної наукової теорії, що обґрунтовує її зміст і визначає напрями і способи вивчення предмета розвідок. Принципи найбільш загального, абстрактного рівня виступають центральними поняттями наукової теорії конкретної галузі й репрезентують положення, котрі розповсюджуються на всі досліджувані явища і процеси. Конкретизація принципів у практичній площині перетворює їх на нормативи, що регламентують діяльність.

Порівняльно-зіставний аналіз широкого загалу наукової літератури засвідчив наявність думки про те, що побудова наукової теорії здійснюється за допомогою методологічних і евристичних принципів. Узагальнення теоретичних пошуків науковців гуманітарної галузі дозволило дійти висновків про те, що методологічні принципи існують у єдності логічних та інтуїтивних, емпіричних та раціональних початків наукової теорії. Подальший їх детальний розгляд засвідчив таке.

Логічні інструменти використовуються, по-перше, задля встановлення зв'язку між базовими та додатковими поняттями теорії через їх дефініцію; по-друге – задля дедуктивного виведення із вихідних посилок (законів) наслідків (закономірностей); по-третє, задля індуктивного підтвердження виведених закономірностей через емпіричну перевірку.

Стосовно інтуїтивних початків теорії слід згадати пропозиції Спінози щодо інтелектуальної інтуїції як здатності до безпосереднього осягнення сутності речей (простих істин, з яких починається процес дедукції), що стає іманентним критерієм істинності, яка є мірилом і самої себе і неправди так само, як світло виявляє і саме себе і навколишню темряву. Крім того, Спіноза у своїй натуралістичній моделі пізнання виокремлює такі контекстуальні оператори, як геометричний (теорема та її доказ), логічний (посилання та висновок), каузальний (причина та слідство), метафізичний (сутність та існування) і теологічний (сила і потенція Бога). Останній має особливо важливе значення для розуміння характеру мотивацій моральних дій суб'єкта в етиці Спінози: жодний одиничний елемент його філософської системи (модус, окрема людина) не може претендувати на необхідність свого існування без участі більш значущого метафізичного чи теологічного оператора – субстанції чи Бога (Nadler, 2006).

Емпіричні й раціональні початки теорії складають відповідно її експериментальний базис, що постачає первинну інформацію, на якій ґрунтується певна система абстрактних понять і тверджень, та теоретичну основу, що ґрунтується на розумових, логічних міркуваннях, які слугують для узагальнення і систематизації значного масиву емпіричної інформації. Проміжною ланкою екстраполяції теоретичних здобутків педагогічних теорій у практичну площину можуть служити, на нашу думку, методичні засади конкретних освітніх процесів, зокрема – формування художньо-дидактичної компетентності майбутніх викладачів вокалу. У цьому зв'язку не можна оминати ще один інструмент теоретичного дослідження у сфері мистецької освіти – дискурс, що не контролюється жорсткими правилами логіки, а спирається на аналогії, порівняння, евристичні міркування, художні образи тощо.

Результати компаративного аналізу міжнародної наукової думки показали, що серед методологічних засад досліджень у сфері музичної освіти і мистецтва зазвичай виокремлюють науково-педагогічні підходи. Саме вони дозволяють не тільки надати сутнісні характеристики досліджуваних явищ і процесів у площині музичної педагогіки, але й спрогнозувати шляхи їх розвитку.

З'ясовано, що останнім часом світоглядна і гносеологічна, а також теоретична та практична орієнтація освіти на людину як головну мету й цінність актуалізує в педагогічній науці *антропологічний підхід*. Він зумовлюється змістом антропології як науки про людину, її сутність, характер, поведінку, властивості, культурний, соціальний та фізичний розвиток. Отже, антропологію сьогодні трактують як науку про індивідуальні та соціальні властивості людини, які еволюціонують під впливом середовища, що оточує.

Результати ретроспективного аналізу засвідчили, що у своєму розвитку антропологічний підхід часто базується на контраверсійних позиціях. Так, в межах біологізаторського

напрямку антропологічного підходу такі науковці, як А. Гелен, П. Гольбах, Е. Кассіер, Ж. Ламетрі, Ш. Монтеск'є визнавали людину за символічну тварину, біологічно недостатню істоту, котра була змушена задля виживання створювати штучне середовище побутування. Такий підхід акцентує в людині тваринні доміанти, які виявляються в її агресивності, егоїзмі, у розвиненому інстинкті мисливця. За означеним підходом інтелектуалізація агресивності перетворює людину на «мавпу з гранатою», чому, на нашу думку, може протистояти науково-мистецька парадигма освіти.

З'ясовано, що у своєму розвитку антропологічний підхід часто базується на контраверсійних позиціях. Оскільки культура стає важливим фактором виокремлення людини з тваринного світу, прибічники *культурно-антропологічного* підходу вбачають головну відмінність людини від тварини в її здатності створювати культуру та ставати її носієм. Філософська антропологія розглядає людину як істоту вільну, самостійну, здатну до самовизначення й самореалізації, а також проголошує «людський вимір» одним з інструментів філософського осмислення світового порядку. Існує думка, що в епіцентрі педагогічної антропології знаходиться «цілісна людина в її становленні у процесі соціалізації та виховання, механізми та етапи цього саморуху, джерела саморуху й розвитку, що розглядаються через призму педагогічного цілепокладання» (Отич, 2008: 185)

Методологічним прекурсором для нашого дослідження можуть також слугувати постулати християнської антропології. Ще засновник української педагогічної науки Костянтин Ушинський стверджував, що людина є духовним феноменом. У фундаментальній праці «Людина як предмет виховання. Спроба педагогічної антропології» він підкреслював, що духовний розвиток особистості не може відбутися без віри, оскільки вона завжди залишається

первинною силою людського життя (Ушинський, 1983). Саме вона як постійне тяжіння людини визначає її життя, світогляд, прагнення і дії. Процес віроосвічення триває все життя людини, формуючи в неї справжні духовно-моральні цінності й здатність їх реалізації. На думку К. Ушинського, віра досягається любов'ю, зокрема, духовною любов'ю до досконалого (там само). Вважаємо, що прагнення до досконалого на пряму пов'язано також з естетичним вихованням засобами мистецтва, найдоступнішим і найефективнішим засобом якого є спів. Отже антропологічний підхід стає важливим знаряддям нашого дослідження.

У пошуках властивих методологічних підходів до вирішення проблеми формування художньо-дидактичної компетентності майбутніх викладачів вокалу неможливо оминати *особистісний підхід*, основою розробки якого в педагогіці стали психологічні теорії особистості гуманістичної психології, А. Маслоу, Р. Мей, К. Роджерса, які стали розглядати особистісні сенси як індивідуальне відображення дійсності, причому, за умови їх усвідомлення, вони здатні перетворюватись на цінності особистості. Екстраполяція означених положень психології на педагогічну площину дозволяють стверджувати, що саме вони скеровують науковців на пошуки шляхів забезпечення умов для розвитку внутрішніх сил та можливостей особистості, у цілому – дозволять визначити за провідну особистісну парадигму освіти.

У цьому зв'язку наголосимо на методологічному значенні для наших розвідок твердження Оксани Рудницької про те, що «в умовах переходу до особистісної парадигми освіти примат став надаватися розвитку самобутності суб'єкта навчально-виховного процесу як надпредметного результату, досягненню якого підпорядковуються всі змістові та процесуальні компоненти освітньої системи» (Рудницька, 2005: 27). Важливо, що в цьому випадку відбувається

переосмислення форм і методів організації освітнього процесу, оволодіння його предметним змістом, який із самоцілі стає засобом розвитку внутрішнього світу особистості. Такому олюдненню знання сприяє розкриття у процесі формування художньо-дидактичної компетентності майбутніх викладачів вокалу цілісної, гармонійної картини світу, що наповнена яскравими емоціями, естетичними оцінками, в якій повноцінно відображуються явища культури і мистецтва.

Результати подальшого наукового дискурсу дозволяють стверджувати, що наприкінці минулого століття одним із пріоритетних підходів у дослідженнях щодо мистецької освіти стає *діалогічний*. Означене явище зумовлено як діалогічною природою мистецтва, так і сутністю художнього спілкування-діалогу. У цьому випадку діалог виступає у кількох іпостасях: віртуальний діалог з автором і героями мистецького твору; міжособистісний діалог на предмет мистецтва; внутрішній діалог, що включає як процеси осмислення та інтеріоризації художньо-естетичних вражень, так і вироблення позиції щодо мистецтва взагалі або конкретних артефактів. Наголосимо, що саме діалогічний підхід містить в собі можливості взаємодії культурологічного й антропологічного підходів (людина в культурі та культура в людині) як зустрічі та взаємопроникнення двох світів – художньо-мистецького та людського.

У методологічному плані цікавими для наших розвідок можуть стати постулати дисертаційного дослідження О. Лобової «Дидактико-методична система формування основ музичної культури молодших школярів у процесі загальної музичної освіти». Серед методологічних і методичних засад, які розглянуто на чотирьох ієрархічних рівнях, виокремлено положення філософії освіти, теорії музичної культури, антропологічний, культурологічний, аксіологічний і системний підходи (філософський рівень); гуманістичні, особистісно орієнтовані та розвивальні

педагогічні концепції, а також система педагогічних принципів (загальнопедагогічний рівень); діяльнісний і структурно-функціональний підходи, семіотично-комунікативна концепція, різноманітні теорії ігор, ідеї та принципи дидактики та методики музичної освіти (дидактико-методичний рівень). Четвертий, нормативний, найбільш конкретний рівень містить документацію, що регламентує створення навчально-методичного ресурсу музичної освіти (Лобова, 2011).

У ході порівняльно-зіставного та компаративного аналізу розвідок українських і китайських науковців встановлено, що конкретизація загальнонаукових підходів і принципів у сфері методики викладання вокалу дозволяє дослідникам використовувати комплекс дидактичних принципів, зокрема: наступності, індивідуалізації освітнього процесу, цілісності, науковості, систематичності та послідовності, наочності, єдності технічної та художньої складової вокального мистецтва тощо. Доведено, що принцип наступності у процесі формування художньо-дидактичної компетентності майбутніх викладачів вокалу забезпечує збереження виконавських традицій академічного вокалу та методичного досвіду їх викладання. Принцип індивідуалізації вокальної підготовки загострює увагу викладача до психофізіологічних особливостей, співочих здібностей, до рівня музичної виучки здобувачів, до індивідуального підбору методичних прийомів тощо.

Дотримання принципу цілісності дозволяє розглянути формування художньо-дидактичної компетентності майбутніх викладачів вокалу в єдності теоретичного і практичного аспектів, художньої та технічної складових, методичних надбань світових вокальних шкіл. Принцип науковості спрямовує викладача на дослідження у сфері вокальної педагогіки, музичної психології, охорони голосу, на міждисциплінарні розвідки щодо співочого голосу та процесу голосоутворення, на розроблення авторських методик і практичної їх перевірки тощо.

Уважаємо, що серед методичних засад формування художньо-дидактичної компетентності майбутніх викладачів вокалу принцип послідовності та систематичності скеровує увагу останніх на послідовне формування вокально-технічних навичок та систематичний розвиток необхідних якостей співочого голосу, а у поєднанні з принципом доступності забезпечує поступове ускладнення змісту, прийомів і методів вокальної підготовки здобувачів. Необхідно також брати до уваги принцип наочності, що дозволяє здобувачам співвідносити результати власних вібраційно-м'язових відчуттів з еталонним вокально-педагогічним показом викладача, причому з урахуванням принципу єдності технічної та художньої складової вокального мистецтва.

Висновки

1. Серед методологічних засад вирішення проблеми формування художньо-дидактичної компетентності майбутніх викладачів вокалу в першу чергу слід виокремлювати антропологічний, культурологічний, особистісний і діалогічний підходи. Останній містить в собі можливості взаємодії культурологічного й антропологічного підходів як зустрічі та взаємопроникнення мистецького та людського, художньо-естетичного та креативно-вольового початків.

2. Конкретизація загальнонаукових підходів і дидактичних принципів (наступності, індивідуалізації освітнього процесу, цілісності, науковості, систематичності та послідовності, наочності, єдності технічної та художньої складової вокального мистецтва) у методичній площині створюють методичні засади формування художньо-дидактичної компетентності майбутніх викладачів вокалу, зокрема: принцип наступності забезпечує збереження виконавських традицій академічного вокалу та методичного досвіду їх викладання; принцип цілісності дозволяє розглянути формування художньо-дидактичної

компетентності майбутніх викладачів вокалу в єдності теоретичного, методичного і художньо-виконавського аспектів; принцип науковості спрямовує на розроблення авторських методик і їх практичну перевірку; принцип послідовності та систематичності у поєднанні з принципом доступності забезпечує поступове ускладнення змісту, прийомів і методів формування художньо-дидактичної компетентності майбутніх викладачів вокалу.

Література

1. Атаманчук О.М. Дидактична компетентність майбутнього вчителя математики як основа готовності до реалізації професійної діяльності *Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школі*. Запоріжжя : КПУ, 2020. № 70. Т. 1. С. 132-136.

2. Ван Лу. Підготовка майбутніх магістрів музичного мистецтва до формування художньо-естетичного світосприйняття особистості засобами фортепіанної музики : дис. ... доктора філософії. Південноукр. нац. пед. ун-т ім. К. Д. Ушинського. Одеса, 2021. 291 с.

3. Василевська-Скупа Л. П. Формування комунікативної компетентності майбутніх учителів музичного мистецтва: монографія. Вінниця: ТОВ фірма «Планер», 2014. 208 с.

4. Гаврілова Л. Г. Формування професійної компетентності майбутніх учителів музики засобами мультимедійних технологій: монографія. Київ: Вид-во НПУ ім. М. П. Драгоманова, 2014. 404 с.

5. Го Яньцзюнь. Сутність, структура та зміст художньо-дидактичної компетентності майбутніх викладачів вокалу. *Музична та хореографічна освіта в контексті культурного розвитку суспільства: Матеріали і тези VII Міжнародної конференції молодих учених та студентів (м. Одеса 04-05 листопада 2021 р.)*. Т. 2. Одеса: ПНПУ імені К. Д. Ушинського, 2021. С. 109–110.

6. Жукова О. А. Дидактична система формування соціальної компетентності студентів гуманітарних

спеціальностей класичних університетів засобами ігрових технологій : дис. ... д-ра пед. наук : 13.00.09 – теорія навчання. Тернопільський національний педагогічний університет імені Володимира Гнатюка. Тернопіль, 2019. 555 с.

7. Кабриль К. В. Формування ціннісних компетентностей майбутнього вчителя музики у процесі диригентсько-хорової підготовки : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04. Нац. акад. пед. наук України, Ін-т вищ. освіти. Київ, 2013. 200 с.

8. Лобова О. В. Дидактико-методична система формування основ музичної культури молодших школярів у процесі загальної музичної освіти : дис. ... д-ра пед. наук : 13.00.02 – теорія та методика музичного навчання. Національний педагогічний університет імені М. П. Драгоманова. Київ, 2011. 507 с.

9. Лупак Н. М. Формування комунікативної компетентності майбутніх учителів мистецтва: засади інтермедіальної технології : монографія Тернопіль : Підручники і посібники, 2020. 452 с.

10. Мурована Н. М. Педагогічне керівництво розвитком професійної компетентності вчителів музики у післядипломній освіті : автореф. дис. ... канд. пед. наук : 13.00.06. Ун-т менеджменту освіти Академії пед. наук України. Київ, 2008. 20 с.

11. Nadler S. Spinoza's Ethics – An Introduction. Cambridge, 2006.

12. Отич О. М. Мистецтво у розвитку індивідуальності педагога: історичний і методологічний аспекти : монографія. Чернівці : Зелена Буковина, 2008. 455 с.

13. Пастушенко Л. А. Педагогічна технологія розвитку професійної компетентності майбутніх учителів музичного мистецтва у вищих мистецьких навчальних закладах : дис. ... канд. пед. наук: 13.00.04. Рівн. держ. гум. ун-т. Рівне, 2017. 244 с.

14. Проворова Є. М. Комунікативна компетентність вчителя музики: теорія і технологія: монографія. Київ, 2010. 180 с.

15. Рудницька О. П. Педагогіка: загальна та мистецька. Тернопіль: Навчальна книга «Богдан», 2005. 360 с.

16. Тао Жуй, Ніколаї Г. Методичні засади формування художньо-педагогічної майстерності викладача вокалу. *Інноваційна педагогіка*. Одеса: Видавничий дім «Гельветика», 2021. Вип. 37. С. 126-130. Режим доступу: <http://www.innovpedagogy.od.ua/archives/2021/37/27.pdf>).

17. Степанова Л. В. Методика формування художньо-герменевтичної компетентності магістрів музичного мистецтва та хореографії : дис. ... канд. пед. наук: 13.00.02. Сумський держ. пед. ун-т ім. А. С. Макаренка. Суми, 2018. 269 с.

18. Ушинський К. Д. Людина як предмет виховання. Спроба педагогічної антропології. *Вибрані педагогічні твори*: у 2 т. Т. 1. : Теоретичні проблеми педагогіки. К.: Рад. шк., 1983. С. 192-471.

19. Хмелевська І. О. Методика формування інтегральної компетентності майбутніх викладачів музичного мистецтва та хореографії : автореф. дис. ... канд. пед. наук : 13.00.02. Сумський держ. пед. університет імені А. С. Макаренка. Суми, 2021. 20 с.

20. Цзян Хепін. Формування професійної компетентності майбутнього вчителя музики у процесі самостійної навчальної діяльності : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04 / Південноукр. нац. пед. ун-т імені К. Д. Ушинського. Одеса, 2012. 200 с.

21. Чжоу Є. Проектування фортепіанної підготовки майбутніх учителів музичного мистецтва до формування художньо-емоційного досвіду школярів : дис. ... доктора філософії : 014 / ПНПУ імені К.Д. Ушинського, Одеса, 2020. 295 с.

22. Шмир М. Ф. Дидактичні основи реалізації діяльнісного підходу в процесі підготовки вчителя іноземної мови : дис. ... д-ра пед. наук : 13.00.09. Тернопільський національний педагогічний університет імені Володимира Гнатюка, Тернопіль, 2020. 496 с.

Го Яньцзюнь, Ніколаї Г.Ю.

Методологічні та методичні засади дослідження проблеми формування художньо-дидактичної компетентності майбутніх викладачів вокалу

Анотація

Стаття присвячена актуальній проблемі формування художньо-дидактичної компетентності майбутніх викладачів вокалу ще в стінах вишу в межах їхньої фахової підготовки. Важливим результатом останньої вважаємо набуття здобувачем саме художньо-дидактичної компетентності, яка стає однією з ключових у процесі реалізації функцій викладача вокалу.

Мета статті полягає у висвітленні методологічних і методичних засад формування художньо-дидактичної компетентності майбутніх викладачів вокалу, зокрема обґрунтування доцільності використання окремих принципів і загальнонаукових підходів із їх конкретизацією у методичній площині.

Для реалізації мети наукової публікації використано комплекс теоретичних дослідницьких методів – загальнонаукових (аналіз, узагальнення, систематизація, екстраполяція) та конкретнонаукових, зокрема порівняльно-зіставного, ретроспективного і компаративного аналізу та педагогічного дискурсу, за допомогою яких узагальнено наукову думку стосовно методологічних засад досліджень у сфері музичної педагогіки, уточнено їх прогностичний потенціал у площині вокальної педагогіки, а також конкретизовано методичні засади вирішення проблеми формування художньо-дидактичної компетентності майбутніх викладачів вокалу.

Встановлено, що серед методологічних засад вирішення проблеми формування художньо-дидактичної компетентності майбутніх викладачів вокалу в першу чергу слід виокремлювати антропологічний, культурологічний, особистісний і діалогічний підходи. Конкретизація загальнонаукових підходів і дидактичних принципів (наступності, індивідуалізації освітнього процесу, цілісності, науковості, систематичності та послідовності,

наочності, єдності технічної та художньої складової вокального мистецтва) у методичній площині створюють методичні засади формування художньо-дидактичної компетентності майбутніх викладачів вокалу.

Ключові слова: методологічні та методичні засади, майбутні викладачі вокалу, художньо-дидактична компетентність, музична педагогіка.

UDC 378.018.43:004

DOI <https://doi.org/10.31470/2415-3729-2022-15-92-110>

Social Networks as Tools for Forming the Informational Educational Environment of a Higher Education Institution

Roman Horbatiuk

Doctor of Sciences in Pedagogy, Professor,
Department of Mechanical Engineering and Transport,
Ternopil Volodymyr Hnatiuk National Pedagogical University,
✉ 2, Maksyma Kryvonosa Str., Ternopil, Ukraine, 46027

E-mail: gorbaroman@gmail.com

ORCID: <http://orcid.org/0000-0002-1497-1866>

Vitalii Kabak

Doctor of Philosophy in Pedagogy (Ph.D), Associate Professor,
Department of Professional Education and Computer Technology,
Lutsk National Technical University,

✉ 56, Potebni, Lutsk, Ukraine, 43018

E-mail: kabak.volyn@gmail.com

ORCID: <http://orcid.org/0000-0001-9823-825X>

Соціальні мережі як інструменти формування інформаційного освітнього середовища закладу вищої освіти

Роман Михайлович Горбатюк

доктор педагогічних наук, професор,
кафедра машинознавства і транспорту,

Тернопільський національний педагогічний університет
ім. В. Гнатюка

✉ вул. вул. Максима Кривоноса, 2, м. Тернопіль, Україна, 46027

Віталій Васильович Кабак

кандидат педагогічних наук, доцент,

кафедра професійної освіти та комп'ютерних технологій,

Луцький національний технічний університет ✉ вул. Потебні, 56,
м. Луцьк, Україна, 43018

Abstract

The article examines the issue of the influence of social networks on the formation of the informational educational environment of a higher education institution. The unique potential of social networks in the context of providing an opportunity for higher education institutions to promote educational services among applicants, their parents, domestic and foreign partners was noted. **The purpose** of the article is to analyze the possibilities of social networks as a component of the informational educational environment and to study their influence on the formation of the image of a higher education institution. **Methods.** The authors investigate the set goal with the help of such methods as analysis of psychological and pedagogical literature, comparison, generalization, systematization. **The results.** In the article, the authors focus on the fact that the constant need to present the most relevant information about the higher education institution, advertise it on the Internet, deliver the necessary content to students and their parents, prompts its management to search for new information platforms to promote its brand on the Internet, provide support in real time mode. In the process of theoretical analysis of literary sources, the guiding principles of image formation of the institution of higher education using social networks were determined (complexity of information presentation, systematic information support, usefulness of content, high quality of graphics and used multimedia, attentiveness and concern for the student of education). A study of the influence of social networks

(in particular, such as Facebook, Instagram and Telegram) on the formation of a positive image of a higher education institution was carried out. In the process of research, using the example of the Lutsk National Technical University, the effectiveness of social networks as a tool for ensuring the communication of education seekers and teachers, as well as the perspective of their application in the context of ensuring a positive image of a higher education institution and forming its informational educational environment, has been proven. **Conclusions.** The authors of the article state that the unique potential of social networks provides wide opportunities for higher education institutions to promote their educational services among applicants, their parents, domestic and foreign partners. An important condition for the effective promotion of a higher education institution on the Internet is considered to be the correct choice of the most popular social network (or social networks), in accordance with the target audience on which it directs its influence. The authors conclude that modern higher education institutions in the process of forming their informational educational environment and positive image need to interact more actively with the audience of education seekers (future applicants) in social networks, studying its tastes and preferences, thereby determining the most effective approaches to building the institution's online communication policy.

Key words: social network, informational educational environment, image of the educational institution, Internet technologies, personalization of data.

References

1. Deineha, I.O. (2017). Orhanizatsiia komunikatsii osvitchenk orhanizatsii ta yikh steikkholderiv v internet-merezhi [Organization of communications of educational organizations and their stakeholders on the Internet]. *Visnyk Odeskoho natsionalnoho universytetu. Seriiia : Ekonomika – Bulletin of Odessa National University. Series: Economics*, 22 (10), 113–117 [in Ukrainian].

2. Zharska, I.O. (2020). Digital-marketynh zakladiv vyshchoi osvity [Digital marketing of higher education institutions]. *Vcheni zapysky Tavriiskoho natsionalnoho universytetu imeni V.I. Vernadskoho. Ser. Ekonomika i upravlinnia – Scientific notes of the Tavia National University named after V.I. Vernadsky. Ser. Economics and Management*, 31(70), issue 6, 106–112 [in Ukrainian].

3. Zharska, I.O. & Zinkovska, D.V. (2015). Vykorystannia Internet-seredovyshecha dlia prosuvannia osvitnikh posluh vyshchykh navchalnykh zakladiv [Using the Internet environment to promote the educational services of higher education institutions]. *Visnyk KNUTD. Ser. Ekonomichni nauky – Bulletin of KNUTD. Ser. Economic Sciences*, 1(83). 49–58 [in Ukrainian].

4. Iliashenko, S.M., Shypulina, Yu.S. & Iliashenko, N.S. (2018). Komunikatyvna efektyvnist hrupy u Facebook yak instrumentu prosuvannia vypuskovoi kafedry na rynku naukovo-osvitnikh posluh. [Communicative effectiveness of the Facebook group as a tool to promote the graduating department in the market of scientific and educational services]. *Marketynh i tsyfrovi tekhnologii – Marketing and digital technologies*, 2(1), 83–95 [in Ukrainian].

5. Moroz, S.A. & Moroz, V.M. (2016). Nimetska model pidhotovky naukovo-pedahohichnykh kadriv: osoblyvosti rozbudovy ta perspektyvy vykorystannia dlia rozvytku trudovoho potentsialu vitchyznianskykh VNZ [German model of training scientific and pedagogical staff: features of development and prospects for using domestic universities for the development of labor potential]. *Teoriia i praktyka upravlinnia sotsialnyimi systemami: filozofii, psykholohii, pedahohika, sotsiologhiia – Theory and practice of social systems management: philosophy, psychology, pedagogy, sociology*, 2 87–96 [in Ukrainian].

6. Yatsyshyn, A.V. (2014). Zastosuvannia virtualnykh sotsialnykh merezh dlia potreb zahalnoi serednoi osvity [The use of virtual social networks for the needs of general secondary

education]. *Informatsiini tekhnolohii v osviti – Information technology in education*, 19, 119–126 [in Ukrainian].

7. Downes Stephen (2012). *Connectivism and Connective Knowledge*. Essays on meaning and learning networks. Attribution-Non-Commercial Share Alike CC BY-NC-SA.

8. Kemp, S. Digital in 2021. *Global Overview Report. We Are Social*. URL: <https://wearesocial.com/digital-2021>.

9. Poplavskiy, M. (2021). Social Networks as a Tool for Higher Education Institutions Promotion (Based on KNUKiM Materials). *Ukrainian information space*, 1(7), 14–30.

10. Skalalyuk, O. Formation and development of the informational and educational environment of a modern educational institution. Retrieved from http://www.confcontact.com/2014-alyansnauk/pe4_sakalyuk.htm.

Вступ

Статистичні дані Google Analytics та численні дослідження вітчизняних та закордонних науковців засвідчують, що вплив Інтернету на молоде покоління є дуже значним. Глобальна мережа стала невід’ємною частиною їх повсякденного життя, а частота використання гаджетів зростає в геометричній прогресії, оскільки питома вага комунікації в сучасному суспільстві здійснюється найчастіше за допомогою мобільних пристроїв (смартфонів, планшетів, ноутбуків тощо). Для сучасної молоді бути зареєстрованим, в більшості випадків, в декількох соціальних мережах та систематично використовувати їх для спілкування стало не просто модою, а життєвою необхідністю (Дейнега, 2017).

Зазвичай здобувачі вищої освіти звикли використовувати соціальні мережі як віртуальну можливість для спілкування та розваг. Дидактична складова їх застосування активізувалась під час прогресуючої фази пандемії Covid-19, коли педагогам і студентам потрібно було налагодити швидко і ефективно комунікацію між собою, застосовуючи при цьому мінімальні ресурсні затрати. А оскільки як викладачі, так і здобувачі освіти в своїй

повсякденній діяльності використовували практично однакові соціальні мережі (зокрема Facebook, Telegram, Instagram тощо), то не стало проблемою перенесення та своєрідного «перепрофілювання» їх на передачу освітнього контенту. Таким чином сфера застосування соціальних мереж все більше поширилась на надання їх користувачам й освітніх послуг, а також реклаमाції закладів освіти в цілому. В соціальних мережах почали з'являтися цілі представництва закладів освіти (окремі їх сторінки), на яких висвітлюються паралельно із веденням офіційного сайту новини діяльності певного закладу з фото, аудіо- та відео контентом, що розширило можливості онлайн-піару ЗВО як на терені України, так і за кордоном (Жарська & Зінковська, 2015).

Проблемам просування науково-освітніх послуг закладів освіти в Інтернет і соціальних мережах зокрема, присвячені праці зарубіжних і вітчизняних науковців. Так у роботах В. Божкової, Є. Голишевої, І. Грищенко, Н. Крахмальнової, О. Телетова викладено аналіз сучасних підходів до просування ЗВО та їх підрозділів на ринку освітніх послуг. Особливості застосування соціальних мереж для просування установ та організацій відображено в наукових доробках S. Lesidrenska, P. Dicke, окремі аспекти використання соціальних мереж вітчизняними та зарубіжними університетами розкривають у своїх працях М. Костюк, Е. Лухменева, Е. Медведева, а технологічні питання застосування соціальних мереж в освітньому процесі висвітлено у наукових дослідженнях С. Maslowsky.

Не зважаючи на численні напрацювання теоретико-методичного характеру щодо використання соціальних мереж сучасними закладами освіти, недостатньо дослідженими залишилися питання їх впливу на формування позитивного іміджу, який враховував би потреби користувачів на надання оперативної та достовірної інформації про відповідний освітній осередок.

Метою статті є аналіз можливостей соціальних мереж як складової інформаційного освітнього середовища та дослідження їх впливу на формування іміджу закладу вищої освіти.

Матеріал і методи дослідження

Дослідницька діяльність із зазначеної теми здійснювалась через аналіз психолого-педагогічної літератури та результатів пошукової діяльності щодо інструментарію формування інформаційного освітнього середовища закладу вищої освіти, зокрема застосування соціальних медіа. У процесі дослідження застосовано наступні методи: аналіз, порівняння, узагальнення та систематизація.

Результати та їх обговорення

Сьогодні заклади вищої освіти України функціонують в умовах жорсткої конкурентної боротьби як між собою, так і з іноземними освітніми установами. В більшості випадків у процесі становлення на ринку освітніх послуг та залучення абітурієнтів кожен заклад повинен активно використовувати сучасні інструменти формування власного іміджу. Відповідно, перед вітчизняними ЗВО постає необхідність пошуку нових форм та методів комунікацій. Як показує практика останніх років, використання інструментів традиційної реклаमाції закладу освіти вже є недостатнім, тому виникає нагальна необхідність у застосуванні сучасних цифрових інструментів для забезпечення їх онлайн-піару. Таким дієвим інструментом цілком може стати соціальна мережа.

Сам термін «соціальні мережі» вперше було запропоновано в 1954 році Дж. Барнсом (в роботі «Classand Committeesina Norwegian Island Parish. Human Relations») (Stephen, 2012). Своє визначення даної дефініції дає О. Сакалюк: «*Соціальні мережі* – потужні в технологічному плані Інтернет-ресурси, медійні середовища. Вони значно розширюють можливості подання інформації, а також роботи

з нею, дозволяючи розміщувати, прослуховувати аудіо записи, переглядати відео, коментувати, використовувати додаткові сервіси – ігри, голосування, дошки графіті тощо» (Сакалюк, 2014).

Близько 78 % користувачів довіряють інформації із соціальних мереж, а більш ніж 80 % компаній у всьому світі використовують Інтернет-мережі у своїй роботі (Поплавський, 2021). Згідно зі щорічним звітом про стан цифрового середовища «Digital 2020», підготовленим аналітичним агентством We Are Social спільно з SMM-платформою Hootsuite, станом на 2020 р. нараховувалось 4,20 мільярда користувачів соціальних мереж (а це майже половина від загальної кількості населення на планеті). За останні 2 роки ця цифра зросла більш як на 600 мільйонів, тобто майже кожен Інтернет-користувач одночасно є користувачем соціальних мереж, який проводить на цих платформах 2 години 25 хвилин щодня (Kemp, 2021). Можна стверджувати про своєрідну тотальну «онлайн-колонізацію» усіх сфер життєдіяльності людства, що характеризує якнайкраще сучасне діджиталізоване суспільство.

У процесі зростання завдяки пандемії Covid-19 обсягів дистанційної освіти, одним із ключових значень набуває застосування у дидактичному процесі дієвих соціальних мереж, через які передусім і відбувається комунікація з абітурієнтами зі сформованої закладом освіти бази даних. На сьогоднішній день офіційний акаунт закладу освіти в соціальній мережі не просто є додатковим інформаційним майданчиком, який доповнює контент web-сайту, а є своєрідним віртуальним місцем формування іміджевої політики ЗВО. Він виконує функцію, притаманну call-центру, може консультувати абітурієнтів усіх категорій та їх батьків з будь-яких питань, пов'язаних як зі вступом, так і з майбутньою навчальною діяльністю і специфікою спеціальностей, наявних в закладі освіти у режимі 24x7 (Поплавський, 2021).

Ефективні Інтернет-комунікації у процесі формування позитивного іміджу закладу освіти засобами соціальних мереж повинні базуватися на оптимальному поєднанні платної реклами (наприклад, у Facebook чи Instagram) та актуального і постійно оновлюваного контенту на сайті закладу вищої освіти та у соціальних мережах, в яких він зареєстрований.

Важливим для формування позитивної іміджевої політики закладу вищої освіти є привабливість подання інформації (анімований контент, флеш-ролики тощо) й одночасна її корисність для абітурієнта. Завдяки таким хитрощам майбутній абітурієнт буде вивчати публікації в соціальних мережах, реагувати на них і задавати запитання адміністратору групи в соціальній мережі протягом тривалого періоду часу (Жарська & Зіньковська, 2015).

Науковці визначають різноманітність застосування соціальних мереж у процесі навчання здобувачів освіти. Зокрема, А. Яцишин пропонує використовувати соціальну мережу Facebook для:

- групового навчання (для роботи в навчальних міні-групах);
- персонального навчання (для самоосвіти);
- випадкового навчання (можливість пізнавати щось нове несвідомо);
- внутрішньо шкільного навчання (використання з метою інформування щодо функціонування навчального закладу та заходів, пов'язаних з цим);
- проведення позакласної роботи і для спілкування між учасниками олімпіад, змагань, літніх шкіл, семінарів, таборів, гуртків тощо (Яцишин, 2014: 123).

На думку науковиці, застосування в дидактичному процесі соціальних мереж дозволяє не тільки створити позитивний емоційний клімат навчально-виховних заходів, а й підвищити їхню якість проведення.

У процесі формування іміджу закладу вищої освіти, В. Мороз акцентує увагу на можливості використання соціальних мереж у науковій діяльності. Вчений переконаний, що віртуальні соціальні мережі сприяють, з одного боку, розширенню професійних контактів науковця, а з іншого – значно збільшують коло потенційних учасників наукового дискурсу (Мороз, 2016).

У процесі формування іміджу закладу вищої освіти, зокрема для забезпечення ефективних комунікацій ЗВО з абітурієнтами в Інтернет шляхом застосування соціальних мереж доцільно дотримуватись певних принципів. Подамо їх сутнісну характеристику (Жарська & Зіньковська, 2015):

- *комплексність подання інформації* – програми формування іміджевої політики просування закладів освіти мають передбачати використання усіх інструментів Інтернет-комунікацій, таких як: офіційний сайт, соціальні мережі Facebook, Instagram і Telegram-месенджер, контекстна реклама та реклама у Facebook. Кожна із соціальних мереж має свою специфіку і, відповідно, цільову аудиторію. При цьому аудиторія Facebook (батьки, викладачі, випускники закладу вищої освіти) не менш важлива для просування ЗВО, ніж більш молодіжні Telegram чи TikTok (Поплавський, 2021);
- *системність інформаційного супроводу* – закладам вищої освіти необхідно здійснювати комунікації на постійній основі протягом усього навчального року, а не лише «включати» рекламу перед днями відкритих дверей та виставляти формальні фотозвіти після проведення заходів (зустріч із стейкхолдерами, виховні заходи, відкриті лекторії тощо) (Дейнега, 2017);
- *корисність контенту* – виключно ті ресурси у соціальних мережах, які містять дійсно ґрунтовну, різнобічну та актуальну інформацію про правила прийому, умови і технології навчання у закладі вищої

освіти, особливості спеціальностей і освітніх програм, новинки і тренди в галузі, пов'язаній з майбутньою спеціальністю, можуть забезпечити достатню кількість підписників і високий рівень їх залучення у спілкування, що безпосередньо впливає на позитивний імідж ЗВО в глобальній мережі (Жарська, 2020);

- *висока якість графіки та використовуваних мультимедіа* – всі здобувачі освіти значну частину свого часу проводять в Інтернет і, відповідно, щоденно зіштовхуються з величезним потоком найрізноманітнішої інформації, яка обов'язково містить візуальні елементи – анімовані картинки, яскраві фото, відео з елементами мультимедіа тощо (Жарська & Зіньковська, 2015);
- *уважність і турботливість до здобувача освіти* – важливим завданням кожного ЗВО є налагодження прямих контактів із потенційними абітурієнтами. Комунікація з ними у соціальних мережах стає результативним лише за умови, якщо адміністратор дійсно прагне допомогти і щиро та розгорнуто відповідає на будь-які питання у режимі 24x7, не нав'язуючи виключно «свою» спеціальність або «свій» заклад освіти (Поплавський, 2021).

Максимальний ефект у процесі формування позитивного іміджу закладу вищої освіти може бути досягнутий у тому випадку, якщо створена група у соціальній мережі виконує функцію своєрідного єдиного інформаційного простору, тобто адміністратор консулює абітурієнтів з будь-яких питань, починаючи від створення електронного кабінету і завантаження необхідних документів і завершуючи особливостями проведення занять з різних дисциплін навчального плану або проходження практики.

Соціальні мережі з одного боку дають змогу організовувати всебічну комунікацію людей для забезпечення привабливості сфери освіти, а з іншого – для

потенційних і наявних споживачів освітніх послуг стають одним із найпопулярніших засобів онлайн-спілкування. Практично усі українські ЗВО для підтримки своєї освітньої і наукової діяльності вже створили власні сторінки в соціальних мережах і активно їх використовують. Проте, звертає на себе увагу недостатність володіння модераторами сторінок закладів вищої освіти в соцмережах механізмами залучення уваги через соціальні платформи – так званому SMM (Social Media Marketing) (Поплавський, 2021).

Переваги SMM ефективно використовують заклади вищої освіти в просуванні своїх освітніх послуг та формування іміджевої політики за допомогою безпосередньої взаємодії з цільовою аудиторією:

- використання соціальних мереж потенційними абітурієнтами і студентами не тільки для спілкування та обміну інформацією, а й з освітньою метою;
- умовно безкоштовне, оперативне й у потрібному обсязі донесення необхідної інформації до цільової аудиторії;
- досягнення безперервності дидактичного процесу за умови використання соціальних мереж у якості постійного засобу спілкування педагога і здобувача освіти.

Загалом у соціальних мережах ЗВО використовують відносно однакові інструменти просування профорієнтаційного та брендового контенту в інформаційному просторі: таргетована реклама, промпости, ретаргетинг за складеною базою зацікавлених користувачів, постинг думок відомих особистостей, популярні хештеги, а також розміщення нативних форматів відео і їхнє просування, проведення конкурсів, що генерують контент, збільшують репости, взаємна підписка (Ілляшенко, Шипуліна & Ілляшенко, 2018: 85).

Луцький національний технічний університет, як один із провідних закладів технічної освіти західної України, має свої сторінки у соціальних мережах Facebook, Telegram та ін.

(рис. 1). Такий вибір соціальних мереж обумовлений їхньою популярністю серед основної цільової аудиторії ЗВО – молоді віком від 15 до 30 років. Також індивідуальні сторінки для просування бренду ЛНТУ та формування позитивного іміджу ЗВО мають його структурні підрозділи (коледжі, факультети та кафедри).

Рис. 1. Інтерфейси профілів ЛНТУ в соціальних мережах Telegram та Facebook

У профілях ЛНТУ у соціальних мережах публікується приблизно однаковий контент, але підходи до просування бренду університету та його освітніх послуг є різними, тому ефективність комунікаційних дій є не схожою навіть для одного об'єкта просування рекламної продукції ЗВО. Зокрема у Facebook сторінка ЛНТУ ведеться досить активно – власний контент оновлюється щодня, даючи змогу підтримувати інтерес до сторінки, формувати залученість підписників у життя університету. На сторінці публікується важлива інформація для абітурієнтів, іміджеві поради для студентів, звіти про численні PR-заходи університету тощо. Наповнення сторінки містить цікаву для користувачів текстову та ілюстративну (флеш-ролики, фото, відео) інформацію, більша частина якої орієнтована саме на інтереси відвідувачів та на формування іміджевої політики закладу освіти в глобальній мережі. Для підтримання

інформаційного потоку і стабільності кількості розміщених постів на офіційній сторінці ЛНТУ у Facebook адміністратором ведеться регулярна систематична робота з добору новин, їхня модерація й адаптація (рис. 2).

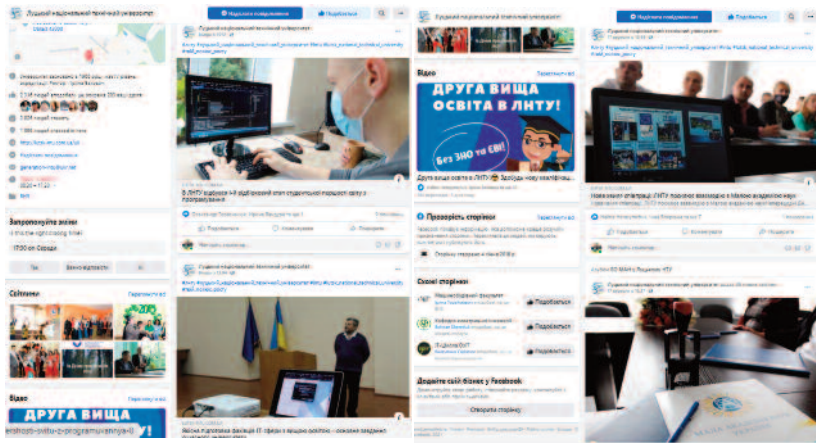

Рис. 2. Висвітлення новинного контенту в соціальній мережі Facebook для формування позитивного іміджу ЛНТУ в глобальній мережі

Дотримуючись чітких правил SMM, на сторінці в соціальній мережі ЛНТУ будь-який користувач може надіслати повідомлення чи уточнююче питання, відповідь на яке оперативно надасть адміністратор групи або переадресує його у відповідний структурний підрозділ університету, хоча це й передбачає значні часові трудовитрати на спілкування з користувачами і впливає на якісне адміністрування.

У розділі «Статистика» соціальною мережею Facebook представлена інформація з відвідуваності сторінки та її аудиторію. На основі кількості натискань опції «Вподобайка» і коментарів Facebook формує графік перегляду сторінки і відгуків користувачів (Поплавський, 2021), а також схему Інтернет-трафіку сторінки й демографічні дані користувачів (зокрема, 48 % підписників – це мешканці м. Луцьк).

Наведені дані й досвід онлайн-комунікації ЛНТУ переконливо свідчать, що для налагодження більш ефективних контактів із цільовою аудиторією варто орієнтуватися саме на соціальні мережі Instagram та Telegram, які розвиваються швидше за всі інші, які є так званими «молодіжними» соцмережами і візуальний контент яких краще сприймається й запам'ятовується здобувачами вищої освіти, ніж деталізований і докладний текст, який найчастіше подається в Facebook (рис. 3).

Стратегії просування на вказаних соціальних майданчиках обов'язково пов'язані із візуальним власним контентом ЗВО, який якнайкраще сприяє формуванню позитивної іміджевої політики ЛНТУ.

Рис. 3. Формування міжнародного іміджу та рекламація заходів ЛНТУ шляхом застосування соціальних мереж Instagram та Telegram

Попри те, що в останні роки текстам надається досить багато уваги, усе ж активніше розвивається саме мультимедійний та відеоконтент. Дослідження показують, що сьогодні Instagram є найбільш перспективною соціальною платформою для просування бренду закладу освіти, а його популярність зростає з кожним днем. Контент Instagram

досить гетерогенний, тут представлені різні організації, кожна з яких прагне просунути свій бренд на ринку з допомогою саме цього сервісу (Поплавський, 2021).

Позитивним і перспективним напрямом у просуванні Луцького національного технічного університету та його освітніх послуг є те, що його структурні підрозділи також створюють свої сторінки в соціальних мережах і напряму комунікують зі своєю цільовою аудиторією (рис. 4).

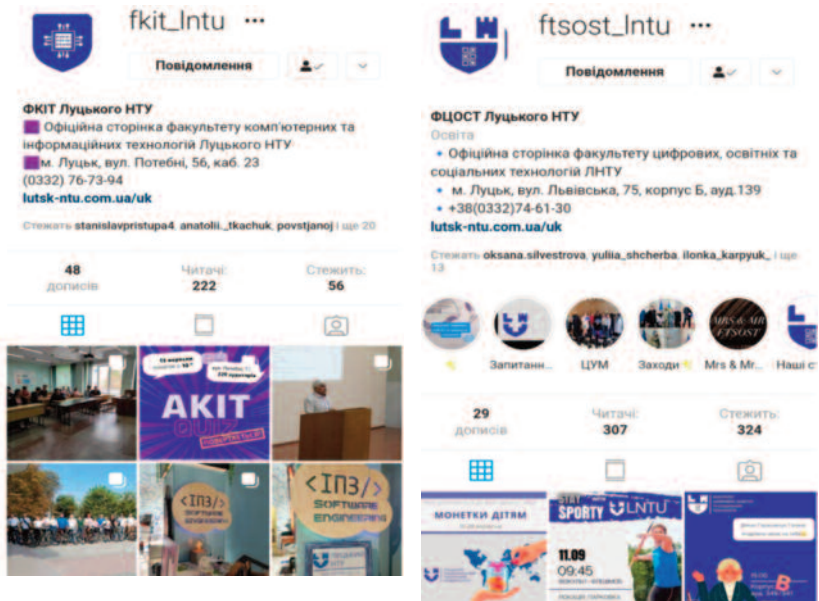

Рис. 4. Приклади просування бренду ЛНТУ в соціальній мережі Instagram структурними підрозділами – факультетами ЦОСТ та КІТ

Основним аспектом, на якому зроблено наголос при формуванні позитивного іміджу ЛНТУ у соціальних мережах – це акцент саме на персональному бренді ЗВО. Актуальним при цьому в умовах посиленої конкурентної боротьби на освітньому ринку є вивчення взаємодії ЗВО за допомогою соціальних мереж із потенційними абітурієнтами,

випускниками шкіл та їх батьками. Профорієнтаційна робота в соціальних мережах в ЛНТУ побудована на принципах оперативності, доступності, актуальності, достовірності й безперервності. Також необхідно формулювати й надавати контент в такому вигляді, у якому він може зацікавити абітурієнтів. Такою є стратегія активності факультетів та їх структурних підрозділів (кафедр).

Висновки

Отже, можемо відмітити, що соціальні мережі є ефективним засобом формування інформаційного освітнього середовища закладу вищої освіти, просування бренду ЗВО, забезпечення його позитивної іміджевої політики в освітній сфері, прогресивним способом реклаमाції діяльності закладу та його структурних підрозділів як на терені України, так і за її межами (серед закордонних партнерів). У їх основі знаходиться здатність до відстеження поведінки здобувача вищої освіти, його інтересів, місця розташування і на цій основі відображувати персоналізований контент.

Ефективність використання соціальних мереж в процесі формування позитивного іміджу закладу освіти залежить від використовуваних адміністратором відповідної групи ЗВО сучасних технологій, якісного рекламного контенту (фото, аудіо- чи відеоконтент, flash-анімація та ін.) та шляхів їх безпосереднього подання кінцевому споживачу (абітурієнтам, батькам, науковій спільноті, закордонним партнерам тощо).

Важливою умовою ефективного просування закладу вищої освіти в мережі Інтернет є правильний вибір найбільш популярної соціальної мережі (або соціальних мереж), відповідно до цільової аудиторії, на яку він скеровує свій вплив. Сучасним ЗВО у процесі формування свого інформаційного освітнього середовища та позитивного іміджу необхідно активніше взаємодіяти з аудиторією здобувачів освіти (майбутніх абітурієнтів) в соціальних мережах, вивчаючи її смаки та уподобання, тим самим

визначаючи найдієвіші підходи до побудови комунікаційної онлайн-політики закладу.

Література

1. Дейнега І.О. Організація комунікацій освітніх організацій та їх стейкхолдерів в інтернет-мережі. *Вісник Одеського національного університету. Серія : Економіка*, 2017. Т. 22. Вип. 10. С. 113–117.
2. Жарська І. О. Digital-маркетинг закладів вищої освіти. *Вчені записки Таврійського національного університету імені В.І. Вернадського. Сер. Економіка і управління*. 2020. Том 31 (70). № 6. С.106-112.
3. Жарська І.О., Зінковська Д.В. Використання Інтернет-середовища для просування освітніх послуг вищих навчальних закладів. *Вісник КНУТД. Сер. Економічні науки*. 2015. № 1 (83). С. 49–58.
4. Ілляшенко С.М., Шипуліна Ю.С., Ілляшенко Н.С. Комунікативна ефективність групи у Facebook як інструменту просування випускової кафедри на ринку науково-освітніх послуг. *Маркетинг і цифрові технології*. 2018. Т. 2. № 1. С. 83–95.
5. Мороз С. А., Мороз В. М. Німецька модель підготовки науково-педагогічних кадрів: особливості розбудови та перспективи використання для розвитку трудового потенціалу вітчизняних ВНЗ. *Теорія і практика управління соціальними системами: філософія, психологія, педагогіка, соціологія*. 2016. №2. С. 87–96.
6. Яцишин А. В. Застосування віртуальних соціальних мереж для потреб загальної середньої освіти. *Інформаційні технології в освіті*. 2014. № 19. С. 119–126.
7. Downes Stephen. *Connectivism and Connective Knowledge*. Essays on meaning and learning networks. Attribution-Non Commercial Share Alike CC BY-NC-SA. 2012. 601 P.
8. Kemp S. Digital in 2021. *Global Overview Report. We Are Social*. URL: <https://wearesocial.com/digital-2021>.

9. Poplavskyi Mykhailo. Social Networks As a Tool for Higher Education Institutions Promotion (Based on KNUKiM Materials). *Ukrainian information space*. 2021, 1(7). pp. 14–30.

10. Skalalyuk O. Formation and development of the informational and educational environment of a modern educational institution. URL: http://www.confcontact.com/2014-alyansnauk/pe4_sakalyuk.htm.

Горбатюк Р.М., Кабак В.В.

Соціальні мережі як інструменти формування інформаційного освітнього середовища закладу вищої освіти

Анотація

У статті розглядається питання впливу соціальних мереж на формування інформаційного освітнього середовища закладу вищої освіти. Констатовано унікальний потенціал соціальних мереж в контексті надання можливості закладам вищої освіти просувати освітні послуги серед абітурієнтів, їх батьків, вітчизняних та закордонних партнерів.

Визначено керівні принципи формування іміджу закладу вищої освіти із застосування соціальних мереж (комплексність подання інформації, системність інформаційного супроводу, корисність контенту, висока якість графіки та використовуваних мультимедіа, уважність і турботливість до здобувача освіти). Здійснено дослідження впливу соціальних мереж (зокрема таких як Facebook, Instagram та Telegram) на формування позитивного іміджу закладу вищої освіти.

У процесі дослідницької діяльності доведено, що соціальні мережі є дієвим та перспективним інструментом забезпечення комунікації, позитивного іміджу закладу вищої освіти, який необхідно задіяти в інтеграції з традиційними засобами комунікаційної діяльності для формування його цілісного інформаційного освітнього середовища.

Ключові слова: соціальна мережа, інформаційне освітнє середовище, імідж закладу освіти, Інтернет-технології, персоніфікація даних.

UDC 378.014.25:005.8

DOI <https://doi.org/10.31470/2415-3729-2022-15-111-132>

Diffusion of International Projects Ecosystem and Human Resources Management in Universities

Iryna Dobroskok

Correspondent Member of the National Academy of Educational Sciences of Ukraine,

Doctor of Pedagogical Sciences (DSc), Professor,

Head of the Vocational Education Department

Hryhorii Skovoroda University in Pereiaslav,

✉ 30 Sukhomlynskyi Str., Pereiaslav, Kyiv region, Ukraine, 08401

E-mail: irina.dobroskok@gmail.com

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-3937-8428>

Nataliia Rzhevskia

Doctor of Philosophy in Pedagogy (Ph.D)

Lecturer of the Vocational Education Department

Hryhorii Skovoroda University in Pereiaslav,

✉ 30 Sukhomlynskyi Str., Pereiaslav, Kyiv region, Ukraine, 08401

E-mail: zolotysya@ukr.net

ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-8695-5964>

Liubov Basiuk

Doctor of Philosophy in Pedagogy (Ph.D), Associate Professor,

Department of Vocational Education,

Hryhorii Skovoroda University in Pereiaslav,

✉ 30 Sukhomlynskyi Str., Pereiaslav, Kyiv region, Ukraine, 08401

E-mail: liubov_basiuk@ukr.net

ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-0899-8648>

Mehmet Ali Balci

Doc., Dr., Department of Mathematics

Faculty of Science, Mu ğla Sıtkı Kocman University, Mu ğla, Turkey

✉ K teklı, K teklı Mevkii, MenteŐe/MuĒla, Turkey, 48000

E-mail: mehmetalibalci@mu.edu.tr

ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-1465-7153>

Ömer Akgüller

PhD, Research Assistant

Department of Mathematics

Faculty of Science, Muğla Sıtkı Kocman University, Muğla, Turkey

✉ Kötekli, Kötekli Mevkii, Menteşe/Muğla, Turkey, 48000

E-mail: oakguller@mu.edu.tr

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-7061-2534>

**Дифузія міжнародної проєктної екосистеми та
управління людськими ресурсами в університетах**

Ірина Іванівна Доброскок

член-кореспондент Національної академії педагогічних наук
України,

доктор педагогічних наук, професор,

завідувач кафедри професійної освіти,

Університет Григорія Сковороди в Переяславі

✉ вул. Сухомлинського, 30, м. Переяслав, Київська обл.,
Україна, 08401

Наталія Вікторівна Ржевська

кандидат педагогічних наук, старший викладач кафедри
професійної освіти,

Університет Григорія Сковороди в Переяславі

✉ вул. Сухомлинського, 30, м. Переяслав, Київська обл.,
Україна, 08401

Любов Вікторівна Басюк

кандидат педагогічних наук, доцент,

доцент кафедри професійної освіти,

Університет Григорія Сковороди в Переяславі

✉ вул. Сухомлинського, 30, м. Переяслав, Київська обл.,
Україна, 08401

Мехмет Алі Балчі

доктор наук, д-р кафедри математики,
факультет природничих наук,
Університет Mugla Sıtkı Kocman, Мугла, Туреччина, 48000

Омер Акюллер

кандидат наук, науковий співробітник,
кафедра математики, факультет природничих наук,
Університет Mugla Sıtkı Kocman, Мугла, Туреччина, 48000

Abstract

Universities play the role of «knowledgeable» organizations and therefore do not always have time to adapt to new methods in training employees, improving their qualifications, and expanding the list of competencies. To remedy this situation, universities must review their policies and become an «ever-learning» organization in the field of human resources management to achieve their strategic goals. This article explains the impact of human capital management on the activity indicators of international project work using an example of Kahramanmaras Sutcu Imam University (Turkey), Hryhorii Skovoroda University in Pereiaslav, Muğla Sıtkı Kocman University (Turkey). The general **purpose of this study** is to consider the impact of human capital management as a concept in the organizational activities of three universities in the field of international academic design work. In particular, the study sought to examine whether management is related to human capital management on the results of international design work (quantitative aspect). **The methods** used in the research are method of analysis, analytical descriptive method, questionnaire, average statistics, the Pearson's product-moment correlation etc. **The results.** It has been proposed that performance evaluation

was not positively correlated with perceived employees» performance; besides, for performance effort, employee behavior in the workplace has important implications and HRM practices have an impact on individual employee behaviors. The authors believe that change management, international projects, project structure and management and project effectiveness are significant predictors of performance effort, and increased job satisfaction is also related to greater faculty members» operational performance effort. Change management is working with the organization's personnel, which helps to change the perception of change within the company, to ensure a positive attitude of personnel to innovations and prepare employees to receive new knowledge and apply it in practice. Implementation of changes is an ongoing process that accompanies a project, from the stage of its conception to the stage of achieving the planned results. During analyzing the results, including open-ended questions, the following statements can be distinguished as the basis for planning human resources management in universities in the aspects of initiating active international project work. The degree of resistance to change depends on the corporate culture of the company, the participation of employees in the implementation of changes is encouraged and supported by management at all levels in the organization, the involvement of the organization»s employees in the change process depends on the degree to which senior management supports the change, the speed and effectiveness of implementing changes depends on the existing IT platform in the organization and the degree of automation of business processes. The wider the automation, the faster you can transform the business, the process of transfer, exchange and accumulation of knowledge within the organization affects the effectiveness of the implementation of transformations, the presence in the organization of a manager / team for change management has a positive effect on the implementation of transformations. The analysis of the results showed that human capital management has a significant and positive impact on the

results of activity in the field of international academic design work. The researchers used the analytical descriptive method through a questionnaire to the sample of 150 staff from the universities. **Conclusions.** The results showed that the universities highly value the role of HR in the implementation of the mission and goals. However, practical exercises on personnel management and the implementation of human resources are not always implemented. Human capital management positively correlates with performance indicators in international academic design work. Recommendations on improvement of human resources management in universities are offered.

Keywords: human resources management, Universities, international projects, Pearson correlation, educational ecosystem.

References

1. Boon, C., Eckardt, R., Lepak, D. P., & Boselie, P. (2018). Integrating strategic human capital and strategic human resource management. *The International Journal of Human Resource Management*, 29(1), 34-67.
2. Cobb, C.W., Douglas, P.H.: A theory of production. *Am. Econ. Rev.* 18, 139–165 (1928)Google Scholar
3. El Talla, Suliman A. and FarajAllah, Ahmed M. A. and Abu-Naser, Samy S. and Al Shobaki, Mazen J., Intermediate Role of the Focus Standard on Human Resources in the Relationship between Adopting the Criterion of Leadership and Achieving Job Satisfaction in the Palestinian Universities (March 2019). *International Journal of Academic Management Science Research (IJAMSR)*, 3(3), 48-60, March 2019. Retrieved from <https://ssrn.com/abstract=3369042>
4. Ferrari, F. (2019). Global Labor Market,»Re-Shoring» Dynamics, and Skill Mismatch: An Exploratory Study at a Job-Specific Level. In *Emerging Economic Models for Global Sustainability and Social Development* (pp. 125-143). IGI Global.
5. Gabčanová, I. (2012). Human resources key performance indicators. *Journal of competitiveness*.

6. Garlick, S. (2014). The impact of place in building human capability. *Journal of Adult and Continuing Education*, 20(2), 67-78.

7. Gaudet, C. H., Brown, H. Q., & Lunsford, D. L. (2017). HRD curriculum meets global human capital challenge. *Advances in Developing Human Resources*, 19(2), 124-137.

8. Horwitz, F. M., & Mellahi, K. (2018). Human resource management in emerging markets. In *Human Resource Management* (pp. 337-357). Routledge.

9. Khasawneh, S. (2011). Human capital planning in higher education institutions: A strategic human resource development initiative in Jordan. *International Journal of Educational Management*, 25(6), 534-544.

10. Krasniqi, B. A., & Mustafa, M. (2016). Small firm growth in a post-conflict environment: the role of human capital, institutional quality, and managerial capacities. *International Entrepreneurship and Management Journal*, 12(4), 1165-1207.

11. Lengnick-Hall, C. A., & Lengnick-Hall, M. L. (1988). Strategic human resources management: A review of the literature and a proposed typology. *Academy of management Review*, 13(3), 454-470.

12. McCaffery, P. (2018). The higher education manager's handbook: effective leadership and management in universities and colleges. Routledge.

13. Mercado-Salgado, P., Gil-Monte, P., & del Rosario Demuner-Flores, M. (2014, September). Development and initial validation of a survey for intellectual capital in universities. In *European Conference on Knowledge Management* (Vol. 2, p. 650). Academic Conferences International Limited.

14. Nguyen, T. H. (2016). Building human resources management capacity for university research: The case at four leading Vietnamese universities. *Higher Education*, 71(2), 231-251.)

15. Nie, Z., Zurlo, F., Camussi, E., & Annovazzi, C. (2019). Service Ecosystem Design for Improving the Service

Sustainability: A Case of Career Counselling Services in the Italian Higher Education Institution. *Sustainability*, 11(5), 1427.

16. Pandey, M. H. (2018). Role Of Higher Education In Human Resources Development. *Economic Development of India*, 1(1), 140-159.

17. Stone, D. L., & Deadrick, D. L. (2015). Challenges and opportunities affecting the future of human resource management. *Human Resource Management Review*, 25(2), 139-145.

18. Terziev, Venelin, Importance of Human Resources to Social Development (October 15, 2018). Proceedings of ADVED 2018 - 4th International Conference on Advances in Education and Social Sciences, 15-17 October 2018 - Istanbul, Turkey; ISBN: 978-605-82433-4-7. Retrieved from <https://ssrn.com/abstract=3270194>

19. Tung, R. L. (2016). New perspectives on human resource management in a global context. *Journal of World Business*, 51(1), 142-152.

20. Vu, A., & Le, T. Q. (2019). Development orientation for higher education training programme of mechanical engineering in industrial revolution 4.0: A perspective in Vietnam. *Journal of Mechanical Engineering Research & Developments (JMERE)*, 42(1), 71-73.

21. Wiley, J. & Sons, Inc. Barney, J. B., & Wright, P. M. (1998). On becoming a strategic partner: The role of human resources in gaining competitive advantage. *Human Resource Management: Published in Cooperation with the School of Business Administration, The University of Michigan and in alliance with the Society of Human Resources Management*, 37(1), 31-46.

22. Wu, M.C., Nurhadi, D., & Zahro, S. (2016). Integrating the talent management program as a new concept to develop a sustainable human resource at higher educational institutions. *International Journal of Organizational Innovation (Online)*, 8(4), 146.

23. Zhong, L., Wayne, S. J., & Liden, R. C. (2016). Job engagement, perceived organizational support, high-performance human resource practices, and cultural value orientations: A cross-level investigation. *Journal of Organizational Behavior*, 37(6), 823-844.

Introduction

The advent of the era of liberalization and globalization, Industrial Revolution 4.0 has transferred the world around us. It has brought to centre stage the importance of human resources, more than ever before (Horwitz & Mellahi (2018); Stone & Deadrick (2015); Zhong et.al. (2016); Tung (2016). For social development the importance of human resources is a question of special consideration in contemporary globalizing society suffering a number of problems in its social and economic development (Terziev & Venelin, 2018). Some economists also recognized the «theory of labor value», in which, in addition to nature (natural resources), human is considered a determining factor. Due to its active properties, the human factor is the engine of every system.

Now, every country tries to increase their reputation, competition advantage and technological capacity. For this reason, research and development studies and centres go up day by day. Workers' capabilities and knowledge are factors that a company can use to boost its productivity (Ferrari, 2019).

Human resources capacity building is more important than previous. Human capital is an important construct in a variety of fields spanning from micro scholarship in psychology to macro scholarship in economics (Boon et.al., 2018). At research-intensive universities, building human resources management (HRM) capacity has become a key approach to enhancing a university's research performance (Nguyen, 2016).

The impact of Industrial Revolution 4.0 on employment will be a shift from labor-intensive to knowledge-intensive and technology-intensive production. For universities, Industrial

Revolution 4.0 requires much better training of human resources with new skills than in the previous decades, because the market requires human resources with more skills and better education levels (Vu & Le, 2019).

Universities, institutes, colleges and all the higher education institutions in general create some of the world's most important assets – knowledge and innovation. Nowadays dramatic changes in economic, social, political and cultural aspects urge for adequate response and mechanisms to strengthen society through lifelong learning. Work places have significantly altered in the last few decades. The ability to adapt to new situations and to work cooperatively in multi-cultural environment has become imperative. Knowledge is supplemented with creativity, while innovation has become a prerequisite for entrepreneurial success.

Often, universities act as «knowing organizations» and this turns out to be a mistake, because not only scientific knowledge does not stand still, this also applies to human resource management concepts. While few organisations have transformed themselves into «learning organisations» the concept has value as an aspiration, or guide, to what individual managers and universities can do to optimise the contribution of their staff – for the benefit of the individual and the university (McCaffery, 2018). In view of this, the concept of the «learning organization» can be life-saving for the university as an organization. It is also important in connection with further research on service sustainability at all levels has been increasingly stated within the past years (Nie et.al., 2019).

Wiley et.al. (1998) considered the value, rareness, imitability, and organization framework to examine the role that the human resource (HR) function plays in developing a sustainable competitive advantage. In the context of the development of information technologies that allow virtual communication, growing academic mobility, activity in the field of academic grants and project proposals, the sustainable development of the university should be considered in the context

of international academic cooperation to achieve the goals of the development of science.

Lengnick-Hall & Lengnick-Hall (1988) posits a reciprocal interdependence between a firm's business strategy and its human resources strategy. We are also trying to connect the personnel development strategy of the university, namely its educational potential, with the achievement of the strategic goals of the university in international project work. This is justified by the fact that HR activities are supported in order to reach the partial goals of HR as defined in the strategic map (Gabčanová, 2012).

Mercado-Salgado et.al. (2014) think that universities should consider managing IC. They are knowledge-based organizations and intangibles are the base of their actions and decisions; their activities must be integrated into the management of knowledge, innovation and service to society. In view of these findings, we view international design work as activities integrated into the management of knowledge, innovation and service to society.

Pandey (2018) considers manpower planning, proper selection of personnel, motivating, training, updating human skills, appraisal of performance, and caring for their welfare are all considered as important aspects of HRD. Education helps to improve all aspect of human life and make the person of resources of country. In this aspect, it is important for our study that universities should not only provide knowledge, but also receive it systematically, based on current trends in the development of science.

Khasawneh (2011) explores the status of human capital planning in higher education institutions in Jordan. The survey consisted of a pool of 38 items distributed over five dimensions (i.e. planning, analyzing, organizing, directing, and monitoring). The results of the study indicate that based on participants' perceptions, the higher education institutions under study have a strong level of HCP. Examples of HCP include identifying sources of relevant employment and workforce data, establishing competency models, training internal talent, updating and

ensuring the accuracy of all job descriptions, and establishing organizational learning practices that encourage employees to engage in lifelong learning.

This study is valuable to us by stating that the higher education institutions in Jordan under study have a strong level of HCP. We decided to check and compare human resources management in selected universities to compare trends in European and Arab universities. It should also be noted that studies on human resource management in Arab, Palestinian universities are systematic. So, we conducted a study in Islamic University, Al-Azhar University, Al-Aqsa University and concluded that the level of Palestinian universities' adoption of the criterion of concentration on human resources got a high degree to some extent.

Krasniqi & Mustafa (2016) made the conclusion that growth aspirations, managerial capacities and training are among the most significant variables associated with growth. In view of their findings, we examine how growth aspirations, managerial capacities and training (see questionnaire) affects the activity of university personnel reserves in international design work.

Researchers study the problems of training specialists in the field of human resource management at universities. So, C. Gaudet, Brown & Lunsford (2017) claim that undergraduate HRD programs are uniquely positioned to academically prepare entry-level professionals with the research-based knowledge, skills, and abilities required to develop the people needed for today's organizations.

Talla et.al. (2018) explores that making more efforts in the planning, management and development of human resources in universities, working to identify and develop the continuity of knowledge and qualifications of human resources through training courses and scholarships for the members of the academic body, working to increase the participation and empowerment of human resources in decision making, and work on the design and development of academic programs and

internal services according to the needs of students and to meet the labor market.

Important research is analysis of Värmland region in west central Sweden as a successful example of human capability planning and building through engaged learning with place (Garlick, 2014). He explores the human capital planning and actions that take into account capability enhancement at critical and sensitive stages of life and in critical and sensitive places of attachment appear to be useful initiatives in which universities could take the lead in their engagement with other formal and informal education sectors and with the wider communities in which they are located. This study gives practical recommendations on how to organize systematic work with leading stakeholders, so that academic staff has access to current trends in the professional industry identical to educational programs.

Despite the work of numerous authors, there are no studies linking university human resources management with active international project work. This is important due to the fact that the work is related to training. Unleashing the potential, the formation of relevant competencies of employees finds return in multiplying university influence in the international scientific arena. Therefore, it is important to prove that there is a connection between human resources management and the number of implemented international projects. Subsequently, universities will be able to analyze the effectiveness of human resource management through increasing or decreasing project activity.

Higher institutions as an educational organization that has a high hope to work professionally and to improve the quality of its employees should manage the existing resources (Wu, 2016).

Objectives of the Study

An analysis of the sources of the university HR development vector indicates the predominant role of theoretical research, namely, the role, importance, prospects of personnel management, as well as the study of specific conditions (talent,

leadership) in HR organizations, the description of practical studies predominates (description of methods, experimental / innovative approaches, etc.). This indicates that universities highly value the role of HR in the implementation of the mission and objectives. However, practical studies of HR management, the implementation of human resources are not always implemented. There can be many reasons for this – from the lack of HR departments to the non-actualization of HR management problems in university strategic documents.

The overall goal of this study is to consider the impact of human capital management as a concept in the organizational activities of three universities in the field of international academic design work. In particular, the study sought to examine whether management is related to human capital management on the results of international design work (quantitative aspect).

The purpose of the article is to consider the impact of human capital management as a concept in the organizational activities of three universities in the field of international academic design work.

Research Methodology

HRM practices have increasingly been studied in connection with distinctive organizational outcomes like employee process satisfaction, organizational performance, worker performance and employee commitment. Moreover, it has been proposed that performance evaluation was not positively correlated with perceived employees» performance. Besides, for performance effort, employee behavior in the workplace has important implications and HRM practices have impact on individual employee behaviors. Therefore, regarding to these conclusion, we state our first hypothesis on HRM practices within international project ecosystem and operational performance as:

H1: Institutional HRM practices (seven practices) have a significant impact on faculty members» perceived operational performance effort.

Recent studies show that job satisfaction and job performance have positive correlation that is when job satisfaction generates better operational performance. Regarding to these, we state the second hypothesis of this research as:

H2: Increased job satisfaction within international project ecosystem is related to the greater level of faculty members» operational performance effort.

The survey was carried in 3 universities in Turkey and Ukraine, during the September 2019-December 2020. A structured questionnaire was developed with questions based on faculty members» perception towards institutional existing HRM practices in relation with international project ecosystem. The questionnaire was distributed to 450 faculty members from different disciplines including social sciences, natural sciences, health sciences, educational sciences and engineering; and 406 completed questionnaires were received. The questionnaires were collected online. The sample consisted of 131 Kahramanmaraş Sutcu Imam University, 196 Muğla Sıtkı Kocman University and 79 Pereiaslav-Khmelnytskyi Hryhorii Skovoroda State Pedagogical University, 211 males and 195 females, 297 married and 109 single faculty members, the age rank was 30-57, and the majority of faculty members having experience 10-15 years. The questionnaire for faculty members has been distributed in their local languages as Turkish and Ukrainian.

Results and Discussion

This study uses seven independent variables as «Change Management», «Personal Characteristics», «Training and Development», «Work Environment», «International Projects», «Project Structure and Management» and «Project Effectiveness»; and one dependent variable «Operational Performance». All variables were rated on 5-point Likert Scale, from strongly disagree to strongly agree. Details of the questionnaire instrument measures are discussed below:

– The Operational Performance effort was measured by the 8-item scale such as «You are happy to give more time to your

job» and «You can perform all what the authority instructs you to do». The scale reliability was 0.82.

– Training and Development System by 4 items scale, e.g., «The department systematically organizes staff training in the field of information and communication technologies to expand international project research staff to enable them to perform well», «The department provides training for international academic mobility», «I have the opportunity to innovate and develop work», «I have priority contacts of international colleagues and planned joint research» and Cronbach alpha was 0.72.

– Work Environment measured by 5-item scale, e.g., «I have the ability to adapt to working conditions», «Coordinate and collaborate with others to carry out work», «Be sure to do the work in accordance with plans and programs», «The department provides appropriate training for staff to enable them to perform well», «The department provides training for international academic mobility», «I have the opportunity to innovate and develop work», «I have priority contacts of international colleagues and planned joint research». Reliability of the scale was 0.67.

– Overall Job Satisfaction is measured by 3 items, e.g., «You are satisfied with your work environment» «You are happy to work here and satisfied with the job» and «You are satisfied with existing HR policies and practices». Scale reliability was 0.84.

– Change Management is measured by 4 items, e. g., «I feel the changes that are related to the innovation policy of my organization in my professional conditions», «I have the opportunity to propose to the management / administration the aspects that need to be changed / regulated», «I know what changes are occurring (were) in the management of my organization at this time», «I agree that change management is a process aimed at the successful implementation of planned transformations». Reliability of the scale was 0.83.

– Personal Characteristics is measured by 5 items, e. g., «I've participated in several trainings on the formation of emotional intelligence, which were conducted (organized) by your organization?», «I've had successful experience with adaptive communication in your organization?», «I've participated in several trainings on the formation of communication skills, which were conducted (organized) by your organization?», «I've participated in trainings on the formation of management skills, which were conducted (organized) by your organization?», «I've participated in several trainings on the formation of flexibility skills, which were conducted (organized) by your organization?». Reliability of the scale was 0.81.

– International Projects is measured by 2 items, e. g., «Your expectations from international projects promote are the wider use of appropriate scientific and technical information to meet nationally identified development goals» and «Your expectations from international projects are the development of national institutional capacity to use scientific and technical information to meet identified needs in order to ensure progress towards key national development goals». Reliability of the scale was 0.79.

– Project Structure and Management is measured by 4 items, e.g. In project management, evaluate the role of each component: «the adequacy of the project document as a guideline for the implementation of the project and evaluation of the results achieved», «the adequacy and usefulness of monitoring, self-assessment and reporting tools in terms of providing the project team and key stakeholders with the information necessary for decision-making», «whether the risks were identified in the revised project document implemented, or they were mitigated», «relevance of the project in terms of responding to new trends, technologies or other external factors». Reliability of the scale was 0.80.

– Project Effectiveness is measured by 3 items, e.g. Assess the role of each project performance indicator: «The usefulness of the project in promoting the increased use of appropriate

scientific and technical information to meet nationally defined development needs», «the effectiveness and usefulness of the project in terms of creating national institutional capacity in the use of scientific and technical information to meet identified needs», «the effectiveness of the project in terms of coordinating the extraction of appropriate scientific and technical information and the provision of appropriate know-how in the relevant technological field for the practical and effective implementation of the identified technologies.». Reliability of the scale was 0.78.

In Table 1, we present the means, standard deviations, reliability coefficients and correlations among the major study variables. The correlations between the study variables are in positive correlation and statistically significant.

Table 1

Pearson»s Correlation Coefficients

Variables	Mean	SD											
Operational Performance	4.21	0.56	1	0.82									
Job Satisfaction	3.67	0.94	.467*	1	0.84								
Change Management	3.78	0.73	.491*	.469*	1	0.83							
Personal Characteristics	3.99	0.77	.509*	.501*	.699*	1	0.81						
Training and Development	3.83	0.76	.437*	.567*	.692*	.642*	1	0.72					
Work Environment	3.23	0.91	.377*	.693*	.544*	.673*	.633*	1	0.67				
International Projects	3.78	0.82	.394*	.588*	.476	.688*	.626*	.716*	1	0.79			
Project Structure and Management	3.44	0.79	.465*	.716*	.568*	.643*	.675*	.678*	.731*	1	0.80		
Project Effectiveness	3.79	0.84	.501*	.654*	.602*	.675*	.741*	.616*	.632	.681*	1	0.78	

Note. Items in upper diagonal are Cronbach's reliability alpha (α) of dependent and independent variables.

Correlation coefficients are significant at * $p < .001$.

Table 2

Operational Performance Regressed on HRM Practices and Job Satisfaction

Independent Variables	Operational Performance			
	β	t-test	Sig.	VIF
Change Management	0.196	1.857	0.0667	2.39
Personal Characteristics	0.344	3.005	0.004	2.71
Training and Development	-0.062	-0.549	0.586	2.81
Work Environment	0.056	.0434	0.662	3.46
International Projects	0.09	0.626	0.034	2.56
Project Structure and Management	0.321	3.012	0.092	2.54
Project Effectiveness	0.303	.626	0.033	2.54
Job Satisfaction (Z-score)	0.305	2.398	0.006	2.47

In Table 2, we present the results of regression analysis of criterion and predicted variables. Change management, international projects, project structure and management and project effectiveness are found as significant predictors of performance effort. Increased job satisfaction is also related to greater faculty members’ operational performance effort. So, the first hypothesis is partially accepted because out of seven institutional HRM practices in international project ecosystem; change management, international projects, project structure and management and project effectiveness have a significant effect on faculty members» perceived operational performance effort. But, the second hypothesis has got full support and accepted as the increased job satisfaction in international projects ecosystem is related to the greater level of operational performance effort.

Conclusion

A project is an activity that is a coordinated process of performing interrelated actions and aimed at achieving a certain result. Change management is the direction of work within the framework of project activities in organizations, aimed at ensuring the implementation of changes. Change management allows you to improve the efficiency of project work by preparing

the staff and the business environment of the company to accept the changes that the project envisages. Change management is working with the organization's personnel, which helps to change the perception of change within the company, to ensure a positive attitude of personnel to innovations and prepare employees to receive new knowledge and apply it in practice. Implementation of changes is an ongoing process that accompanies a project, from the stage of its conception to the stage of achieving the planned results. Change management ensures the transition of the organization from the current state to the target

While few organisations have transformed themselves into «learning organisations» the concept has value as an aspiration, or guide, to what individual managers and universities can do to optimise the contribution of their staff – for the benefit of the individual and the university.

The successor of the Lisbon Strategy – the Europe 2020 Strategy has focused on the widely discussed priorities for smart growth, sustainable growth and inclusive growth. This policy is the logic continuation of the efforts to establish synergies between Bologna process and Copenhagen process and to initiate collaboration and sustainable networking of public authorities, universities, teachers in the European members and the partner countries outside the Europe. The present research involves countries that took part in the Bologna process – Turkey, Ukraine and Bulgaria; and is perceived as a way whereby the mutual understanding for the need to improve quality of life could be operationalized through mutual learning, knowledge exchange and comparison of good practices.

Human resource is one of the sources of institutional wealth. In the era of digitalization, globalization, 4.0 information revolution international relations, information technology, communication and knowledge transfer play a key role in achieving the goals that are expressed through the initiation of international academic projects.

In this regard, universities are faced with the task of initiating the active involvement of employees in international design work. This is possible with the help of the organization of human resources management in universities, since the results of our research reflect the positive dynamics in the satisfaction of the human resources management organization and the number of implemented international projects. During the questionnaire of teachers, questions were asked regarding motivation, satisfaction with teacher training, access to information technology, the need to formulate relevant competencies, etc.

Analysis of global trends, the necessary competencies for international project work make it possible to highlight relevant skills for designing teacher training in the framework of human resource management.

1. *Increasing need for innovation, growing need for cooperative and collaborative work, increasing virtual work* require skills such as intercultural skills, language skills, time flexibility, process understanding, ability to be compromising and cooperative, ability to work in a team, communication skills, networking skills, entrepreneurial thinking, creativity, problem solving, work under pressure, state-of-the-art knowledge, technical skills, research skills, process understanding, conflict solving, communication skills, ability to be compromising.

2. *Climate change & resource scarcity* – sustainable mindset, motivation to protect the environment, creativity to develop new sustainable solutions.

3. *Data security & personal privacy* - understanding of IT security, media skills, technology skills.

4. *Industrial Revolution 4.0* - ability to work in teams, virtual communication skills, networking skills.

5. *Migration and reverse migration (also referred to as «brain circulation»)*, *the ascendancy of emerging markets, the demand for people with a global mindset, and the worldwide war for talent* – ability to transfer knowledge, leadership skills, intercultural skills, research skills.

During analyzing the results, including open-ended questions, the following can be distinguished statements as the basis for planning human resources management in universities in the aspects of initiating active international project work: the degree of resistance to change depends on the corporate culture of the company, the participation of employees in the implementation of changes is encouraged and supported by management at all levels in the organization, the involvement of the organization's employees in the change process depends on the degree to which senior management supports the change, the speed and effectiveness of implementing changes depends on the existing IT platform in the organization and the degree of automation of business processes: the wider the automation, the faster you can transform the business, the process of transfer, exchange and accumulation of knowledge within the organization affects the effectiveness of the implementation of transformations, the presence in the organization of a manager / team for change management has a positive effect on the implementation of transformations.

Доброскок І.І., Ржевська Н.В., Басюк Л.В., Балчі М.А., Акгюллер О.

Дифузія міжнародної проєктної екосистеми та управління людськими ресурсами в університетах

Анотація

У статті пояснюється вплив управління людським капіталом на показники міжнародних проєктів на прикладі Kahramanmaraş Sutcu Imam University (Туреччина), Університета Григорія Сковороди в Переяславі (Україна), Mıgla Sıtkı Koçman University (Туреччина).

Загальна мета цього дослідження полягає в тому, щоб розглянути вплив управління людським капіталом як концепції в організаційній діяльності трьох університетів у сфері міжнародної

академічної проєктної роботи. Зокрема, дослідження мало на меті перевірити, чи пов'язане управління людським капіталом з результатами міжнародної проєктної роботи (кількісний аспект). Методи, використані в дослідженні: метод аналізу, аналітичний описовий метод, анкетування, статистичний, кореляція Пірсона тощо.

В ході експерименту було доведено, що поведінка співробітників на робочому місці має важливе значення для підвищення продуктивності, а практика управління персоналом впливає на поведінку окремих працівників. Управління змінами, міжнародні проєкти, структура та управління проєктом, а також ефективність проєкту вважаються важливими факторами прогнозування ефективності роботи. Підвищена задоволеність роботою також пов'язана з більшою продуктивністю працівників.

Управління змінами – це робота з персоналом, яка допомагає змінити сприйняття змін всередині, забезпечити позитивне ставлення персоналу до інновацій і підготувати співробітників до отримання нових знань і застосування їх на практиці. Впровадження змін – це постійний процес, який супроводжує проєкт від етапу його задуму до етапу досягнення запланованих результатів.

Під час аналізу результатів, у тому числі відкритих запитань, були сформульовані твердження про основи управління персоналом в університетах в аспектах активної міжнародної проєктної роботи. Ступінь опору змінам залежить від корпоративної культури. У компанії участь співробітників у впровадженні змін заохочується та підтримується керівництвом на всіх рівнях організації, залучення співробітників організації до процесу змін залежить від швидкості впровадження змін і розроблених адаптаційних стратегій. Впровадження змін залежить від існуючої ІТ-платформи співпраці в організації та ступеня автоматизації процесів: чим ширша автоматизація, тим швидше можна трансформувати процес передачі, обміну та накопичення знань всередині організації, що впливає на ефективність змін.

Ключові слова: управління людськими ресурсами, університети, міжнародні проєкти, кореляція Пірсона, освітня екосистема.

UDC 001.895:378.147:005.934.5-051

DOI <https://doi.org/10.31470/2415-3729-2022-15-133-149>

Peculiarities of Using Innovation Pedagogical Technologies in the Professional Training of Future Specialists of Service Sector

Yuliia Lukashevych

Doctor of Philosophy in History (PhD),

Associate Professor of the Department of Vocational Education,

Hryhorii Skovoroda University in Pereiaslav,

✉ 30 Sukhomlynskyi Str., Pereiaslav, Kyiv region, Ukraine, 08401

E-mail: lukashevichy1551@ukr.net

ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-8336-3904>

Особливості застосування інноваційних педагогічних технологій у фаховій підготовці майбутніх фахівців сфери обслуговування

Юлія Леонідівна Лукашевич

Кандидат історичних наук, доцент кафедри професійної освіти,

Університет Григорія Сковороди в Переяславі

✉ вул. Сухомлинського, 30, м. Переяслав, Київська обл.,

Україна, 08401

Abstract

The article deals with the importance and advantage of using innovation pedagogical technologies in professional preparation of future specialists of service sector that provides the development of professional, creative competencies and

stimulates the future specialists' need in self-education. It is emphasized that, thanks to the use of innovative technologies, the forms of modern lectures and practical classes are expanded and diversified: the quality of presentation of the material and efficiency of its assimilation are improved, the skills of informational and communicative interaction are formed, the worldview of students expands, and motivation for the chosen profession increases. **The purpose** of the article is to define the specific features of the application of innovative pedagogical technologies in the professional training of future specialists of the service sector in higher education institutions. The following **methods** have been used in the research as analysis, synthesis, systematization of the psychological and pedagogical literature, generalization. **Results.** The scientific and pedagogical analysis of literatures has allowed the author to specify the following peculiarities of innovation pedagogical technologies: 1) the personality of a teacher or an organizer of the educational process is leading, but this changes its position in relation to the student and to himself/herself; 2) the teacher appears not only as a carrier of knowledge and information, norms and traditions, but contributes of formation and development of student's personality. The research results may contribute to optimization and improvements of teaching in the establishments of higher education by means of innovation pedagogical technologies.

Conclusion. Among a wide range of innovation pedagogical technologies of the most significant for preparation of future service sector specialist are personally-oriented technologies, technologies of project and problem teaching, information-communicative, interactive technologies. The study of professional disciplines with using of problem style of learning of teaching material, conducting independent researches, the result of which is creation of training projects on actual themes, allow to increase cognitive interest, induce of students as future service sector specialists to active acquisition of professional knowledge, skills, develop mental abilities, creation of strong

base for deep professional preparation of future service sector specialists.

Key words: innovation pedagogical technologies, professional training, future specialists, service sector, training, professional activity, innovation educational environment.

References

1. Alokchina, H.M. (2014). Yakist osvity u konteksti suchasnykh transformatsii vyshchoi osvity. [Quality of education in the context of modern transformations of higher education.] *Vyshcha osvita Ukrainy – Higher education of Ukraine*, 3(1), 124–127 [in Ukrainian].

2. Holovan, M.S. (2012). Yevropeiska kredytno-transferna systema yak innovatsiina tekhnolohiia orhanizatsii navchannia. [The European credit-transfer system as an innovative technology of training organization] *Profesionalizm pedahoha v konteksti yevropeiskoho vyboru Ukrainy: yakist osvity – osnova konkurentospromozhnosti maibutnoho fakhivtsia – Professionalism of the teacher in the context of the European choice of Ukraine: the quality of education - the basis of the competitiveness of the future specialist. Proceedings of the International Scientific and Practical Conference* (pp 157-161) Yalta [in Ukrainian].

3. Yevropeyskyi osvitnii portal: Bolonskyi protses u period do 2020 roku [European Education Portal: Bologna Process in the period until 2020]. Retrieved from <http://www.eu-edu.org/bolosnky5.html> [in Ukrainian].

4. Zakon Ukrainy «Pro osvitu» (nova redaktsiia) № 1556-18 vid 01 lypnia 2017 roku. [Law of Ukraine «On Education» (new edition)]. Retrieved from [in Ukrainian].

5. Lapinskyi, V.V. et al (2010). *Zasoby informatsiino-komunikatsiinykh tekhnolohii yedynoho informatsiinoho prostoru systemy osvity Ukrainy [Means of information and communication technologies of the unified information space of the education system of Ukraine]*. Kyiv : Pedahohichna dumka [in Ukraine].

6. Zastosuvannya Yevropeiskoi kredytno-transfernoi systemy navchannia (ECTS) u navchalnomu protsesi. [Application of the European Credit Transfer System (ECTS) in the educational process]. Retrieved from [in Ukrainian].

7. Piekhota, O.M. et al. (2001). Osvitni tekhnolohii [Educational technologies]. Kyiv: A.S.K. [in Ukrainian].

8. Nikolaienko, S. & Rudavskyy, Yu. (Eds.). (2008). Osoblyvosti vprovadzhennia modulnoi tekhnolohii navchannia u VNZ III-IV rivniv akredytatsii v ramkakh Bolonskoho protsesu [Peculiarities of the implementation of modular learning technology in universities of the III-IV levels of accreditation within the framework of the Bologna process]. Kyiv : VIPOL [in Ukrainian].

9. Dubaseniuk, O.A. et al. (2006). Profesiino-pedahohichna osvita: suchasni kontseptualni modeli ta tendentsii rozvytku [Professional and pedagogical education: modern conceptual models and development trends]. Zhytomyr: Vyd-vo ZhDU im. I. Franka [in Ukrainian].

10. Tanana, S.M. (2017). Innovatsiina systema upravlinnia yakistiu sfery obsluhovuvannia yak oboviazkova skladova rozvytku turyzmu [Innovative quality management system of the service sphere as a mandatory component of tourism development]. *Ekonomichnyi visnyk universytetu – Economic Bulletin of the University*, 33/2, 88–93 [in Ukrainian].

11. Yaroshenko, O.H. *Kontrol ta otsiniuvannia yakosti samostiinoi navchalnoi diialnosti studentiv v umovakh kredytno-modulnoi systemy orhanizatsii navchannia. [Control and evaluation of the quality of independent educational activities of students in the conditions of the credit-module system of the organization of education]*. Retrieved from [http:// www.nbu.gov.ua/ejournals/Vnadps/2009_2/pdf_2/09](http://www.nbu.gov.ua/ejournals/Vnadps/2009_2/pdf_2/09) [in Ukrainian].

Introduction

The responsibility of Ukrainian higher education institutions for the results of educational activities is being

strengthened in the process of European integration and adaptation of the Ukrainian educational system into the standards of the European Union. The new realities of modern times, the integration of the young democratic state into the world educational space require the creation of a new system of education, which has, on the one hand, national features, and, on the other, compliance with international criteria and requirements. Integration of Ukrainian higher education into the European and world educational space is impossible without changing the educational process, transitioning from traditional to innovative vector of learning.

In the conditions of high dynamism of development of science and education, fast updating of knowledge system such educational tasks are at the forefront: the content revision, teaching forms and methods, value orientation of higher education on the student's personality, introduction of innovative pedagogical technologies of education which would provide high quality of training at higher education institutions.

Today an innovation is an important characteristic of a society that makes it competitive. Due to the innovative development of the state by educational means, the ideals of social well-being and prosperity can be achieved. It shows that education must prepare specialists who are capable of creating a future society. In such conditions, it is important to supplement a new generation of teachers who are capable of innovation.

The current period of the education system reform in Ukraine is characterized by the search for new forms, methods and means of education, learners absorb the knowledge and skills due to their active and conscious education activities. The main goal of modern education is the formation of an educational environment which is focused on the holistic development of future specialists who are able to respond to social processes changes flexibly, design their own educational trajectory, and take responsibility for educational results.

Bearing in mind the requirements of the present, the future specialists of the service sector must have a high professional culture, organizational and educational skills, be fluent in a foreign language, take the initiative, be responsible, have a motivation for self-improvement, self-education and introduce innovations.

Currently, the achievements in the field of presentation of educational material are the most impressive; they relate to the cycle of general preparation of the curriculum of the educational and professional program «Vocational Education (Service Sector)». The use of information and communication technologies (ICT) is an essential component of the development of modern education and science. It is possible to consider the use of computer technologies in the study of natural sciences and geography as an example of the implementation of interdisciplinary study in higher education institutions.

Today there are more questions than answers and solutions on the theme of the use of computer technology by teachers. However, the use of Internet technologies during educational activities significantly increases the motivation of learning among students, really helps to implement modern pedagogical technologies, personally-oriented education, project method, development of an integrative approach, training in activities.

The article is aimed at identifying the specific features of the application of innovative pedagogical technologies in the professional training of future specialists of the service sector in higher education institutions.

Materials and methods

The psychological and pedagogical problems of educational activity based on innovative pedagogical technologies is the subject of scientific search of many researchers at different times (V. Bepalko, H. Vasianovych, L. Vashchenko, S. Honcharenko, V. Zhuravskiy, M. Yevtukh, V. Kremen). The study of new innovative pedagogical technologies is presented in PhD theses, monographs, and

pedagogical journals of Ukrainian and foreign scientists. Thus, general issues of the use of innovative pedagogical technologies are presented in the scientific works of such researchers as A. Aleksyuk, I. Bohdanov, M. Zhaldak, L. Kartoshev, N. Petrov. The theoretical and didactic aspects of educational technologies have already been sufficiently developed and highlighted in the scientific works of M. Bashmakov, V. Bezpalko, L. Burkova, V. Lozova, H. Selevko and others Ukrainian and foreign scientists.

In the paper research the following methods have been used: analysis, synthesis, systematization of psychological and pedagogical literature, generalization.

Results and discussion

Public and social tendencies of Ukraine's development in the movement of its innovation policy require the deployment of innovative pedagogical technologies in pedagogical practice, which is characterized by finding ways to improve the educational process to train specialists. A systematic approach to the analysis of the general cultural and professional training of future specialists of the service sector determines the necessity of unity of all components of this process, recognition of continuous intellectual, creative and professional development of all individual's lives.

Education innovatics define norms, characterize the connection between the theory and practice of educational activity, characteristic for innovative transformations, and organically transform the processes of creation and implementation of innovations in practice. «The main components of educational innovation, revealing its essence, are: a) the theory of creation of innovations in the education system; b) the methodology of perception, assessment and interpretation of new in sociology, didactics, psychology, pedagogy, management; c) technology and experience of practical application of educational innovations (Alokhina, 2014)».

Innovations in higher education include: a) creation of an

electronic database of innovations in higher education, organization of research (fundamental and applied) and educational and methodological work on vocational education; b) study, generalization and dissemination of the best Ukrainian, European and world experience in this field; c) organization and holding of on-line conferences, seminars and training courses on innovative methods of teaching humanities for the professional community.

Personal-oriented technologies, technologies of project and problem-oriented training, information and interactive technologies are the most important for the training of future specialists among the innovative pedagogical technologies.

An example of it is the establishment of a centre of new educational pedagogical technologies, scientific and educational information network with significant intellectual content database on various fields of science and education, electronic library, system of search work in virtual scientific and educational laboratories, realization of multiservice information processing (Moodle, Teams) at Hryhorii Skovoroda University in Pereiaslav.

There is automation of the educational process management with the help of special information and communication technologies among the priority activities of our university. The information structure of the university is based on local computer and telecommunication networks, the Univers-TV educational television studio, the library and information center, center of test technologies, Internet sites, etc. A computer-oriented educational environment based on Moodle has been created at the university due to information technology. Innovative Educational Environment Model offers a wide range of opportunities to fully support the learning process, a variety of ways of presenting learning material, testing knowledge and monitoring the success of specialists in the service sector. Moodle users have access to electronic resources: working curricula, lecture texts, guidelines for seminars, practical and laboratory work, manuals, recommended literature, list of test questions, a list of abstracts, individual work on subjects.

To work with any resource, it is enough for students to enter the Moodle system under personal login and password, find the necessary learning course, and open (download) the required resource. Registered users can only be the students of Hryhorii Skovoroda University in Pereiaslav. During user registration, the student is identified by the electronic database of the university information system. The organization of independent work of students is also carried out with the Moodle. There is a system of teaching tools, teaching materials, recommended literature, teacher's tasks and instructions to complete the students' tasks of independent work in the Moodle. They are available for download and review. The higher education institution has adopted an electronic test form for monitoring the quality of the educational process, which allows systematic and continuous monitoring of the educational activity of each student, getting rid of assessing students' knowledge subjectivity.

New directions in the distance learning Internet platforms, «cloud technologies» have become common. They help implement a person-centered approach to learning, provide individualization and differentiation of learning, based on students' abilities, their level of language proficiency, inclinations and preferences, and encourage the search for new forms of educational activity. Internet resources contain a huge amount of factual and illustrative material. They presented more interesting information than paper. It allows increasing the number of practical and creative search work.

Quite productive theoretical constructions are developed in pedagogy. They allow determining the essence, content, peculiarities of application of innovative pedagogical technologies of education. At the same time, it cannot be stated that the main system-creating characteristics of this process have been fully studied. Today the task of rethinking the substantive and procedural aspects of the introduction of modern learning technologies, taking into account characteristics of teaching certain subjects, remains relevant.

According to this, we define that the purpose of this section is to analyze the concept of «innovative pedagogical learning technologies», to identify its content, features of implementation during the training of future specialists in the service sector. Therefore, first of all, let's consider the essential features of innovative pedagogical technologies.

The analysis of the concept of «pedagogical technologies» has shown that this phenomenon is a multidimensional, complex and integrated process. According to O. Piekhota there are three aspects in the concept of «pedagogical technology»:

- «scientific: pedagogical technology is a part of pedagogical science, studying and developing the purpose, content and methods of teaching and planning pedagogical processes, namely technology is a scientifically developed solution to a certain problem, based on the achievements of pedagogical theory and best practices;

- procedural-descriptive: description (algorithm) of the process, a set of goals, content, methods and tools to achieve expected learning results, namely technology is a model, description of goals, content, methods and tools, algorithms used to achieve planned results;

- procedural-effective: implementation of technological (pedagogical) process, functioning of all personal, instrumental and methodological pedagogical tools, namely technology is the process of activity, sequence and mode of functioning and change of all its components, including objects and subjects of activity» (Piekhota, 2001).

Today, the intensity of education is reaching a critical level; people should constantly expand their knowledge, and their volume is growing rapidly. Therefore, there is a need to improve the educational process, the introduction of technologies that will release and develop the creative abilities of students and optimize the process of learning and accumulation of knowledge. In this case, the need for innovative pedagogical learning technologies is discussed (Dubaseniuk, 2006).

Any modern pedagogical technology is a synthesis of the achievements of pedagogical science and practice, a combination of traditional elements of past experience and elements created by social progress, humanization and democratization of society. Its sources and components are:

- social change and new pedagogical thinking;
- pedagogical, psychological, social and technical sciences;
- advanced pedagogical experience;
- technical progress achieves;
- Ukrainian, foreign and previous experience;
- folk pedagogy (ethno pedagogy).

Today, among the main conceptual bases of the educational process, the methodological reorientation of educational systems from the informational aspects of learning to the development of the student's personality is emphasized. (Nikolaienko, 2008). Therefore, today the general features of modern learning technologies in higher education institutions can be formulated as follows:

1. Focus on new methodological principles, modern didactic principles and psychological and pedagogical theories that develop the ideas of the activity approach to learning, reveal the mechanisms of knowledge digestion.
2. Comprehensive development of the students' personality, education of critical intellectuals who are able to harmoniously develop their relations with nature and society; ensuring the productivity of reproduction of information, as well as the development of creativity by increasing the content and structure of information, qualitative change of the motivational component of training.
3. Achievement of a number of results in the process of educational and cognitive activities, including: completion at this stage of socialization of the individual (student) by self-determination, the ability to determine directions and methods of self-realization in the surrounding socio-cultural environment in the conditions of its technogenic and rapid increase of

informatization; constant effective stimulation of intellectual development, the need for active, purposeful self-education, the formation of appropriate psychological qualities of the individual, which are necessary for a person in an information society; provide professional training and creating conditions for a basic education, the formation of professional skills that allow to effectively integrate into related fields.

4. «Providing basic education, which becomes a tool for scientific competence, focuses on identifying links between various processes and phenomena, a process of human interaction with the environment where people become able to be useful for the society by enrichment of their inner worlds» (Alokhina, 2014).

5. Transforming the traditional teacher-student system of relations, changing the role of the teacher, who should have the role of a mentor. An important condition for the effective application of innovative pedagogical technologies is the ability of teachers, who are assigned this task, to change the emphasis in teaching methods, and their readiness for activities based on new principles. Because the success of pedagogical activity will depend on the psychological readiness of the teacher to accept the «new» and convince of the correctness of the chosen activity.

6. Increased use of computer technology as a source of significant improvement in the educational process (computer technology), as well as the science-based use of computer tools for the creation of information and control systems.

7. Increasing the importance of independent work of future specialists in the service sector using modern teaching aids. The educational process that meets modern requirements, cannot be imagined without the systematic independent work of students with electronic databases (electronic handbooks, programmable developments, electronic versions of lectures, development of practical and laboratory works). Modern multimedia tools allow to create not only electronic lectures (text documents for reading from a computer screen, similar to paper), but also manuals with

hyperlinks, which allows to view illustrations, models of phenomena and devices in dynamics, and make calculations.

The use of computers increases the efficiency of independent work of students if they are provided with modern, powerful computers and appropriate software products.

Independent work with electronic manuals involves the use of a common database, which, on the one hand, contributes to the development of a culture of teamwork, and on the other, requires a conscious, responsible attitude and the correct use of the common environment.

Students, who systematically work with the computer independently, learn to select, organize information, draw conclusions, and quick adapt to new conditions.

8. The growth of higher education institutions professional focus involves the optimization and harmonization of the process of transforming a student into an excellent specialist. Its process is a fundamental training based on the latest scientific achievements and interdisciplinary integration.

9. Orientation of education technologies to the market of educational services with high competition, the view of education as an economic process involving investment of funds and production of educational products.

Accordingly, the quality of educational services as a commodity will be significantly increased, which will necessitate a change in the structure and distribution of study time. The content of education should be focused on the development of students' creative abilities; their level will be determined by the professionalism of the employee.

Thus, the use of innovative technologies by teachers is possible if the following pedagogical requirements are met:

- formation of a new style of management, a new personal position of the teacher and a new content of the organization of the educational process;
 - formation of a new type of analytical and at the same time project-constructive thinking, which helps to present a picture of the educational situation all its components in the dynamics;
-

– formation of a new dialogue style of communicative and intellectual activity, new ways of social interpersonal interaction, aimed at joint creation projects and programs (their reorganization during the implementation) and ensuring the functioning and interaction of all components of the educational situation.

Conclusions

Taking into account the achievements of scientists and our own experience, we have determined that personality-oriented technologies, technologies of project and problem-based learning, information and communication and interactive technologies are the most important among a wide range of innovative pedagogical technologies for professional preparation of future specialists of the service sector. After all, the study of professional disciplines using the problematic style of presentation of educational material, the conduct of independent scientific research, the result of which is the creation of educational projects on current topics, allow to increase cognitive interest, encourage students as future specialists in the service sector to actively acquire professional knowledge and skills, develop mental abilities, provide a firm foundation for training of future specialists in the service sector.

During teaching attention should be paid to the popularization of professional innovation, demonstrate the interrelationship of personal and professional development, ensure the promotion of all manifestations of innovative behavior, actively use a variety of creative tasks, non-traditional forms and methods of teaching, to teach students purposefulness, systematic training activities, critical analysis of the achieved results, generation of innovative ideas, expression of own opinion on any issues, etc.

Perspectives for further research. The results of the study can contribute to the optimization and improvement of teaching in higher education institutions by innovative pedagogical technologies.

Література

1. Альохіна Г.М. Якість освіти у контексті сучасних трансформацій вищої освіти. *Вища освіта України. 2014. №3 (дод.1): Європейська інтеграція вищої освіти України в контексті Болонського процесу: тематичний вип.* Київ, 2014. С. 124–127.
2. Головань М.С. Європейська кредитно-трансферна система як інноваційна технологія організації навчання. *Професіоналізм педагога в контексті європейського вибору України: якість освіти – основа конкурентоспроможності майбутнього фахівця: матеріали міжнародної науково-практичної конференції, Ялта (27-29 вересня, 2012 року) / Республіканський вищий навчальний заклад «Кримський гуманітарний університет».* Ялта, РВНЗ КГУ, 2012. С. 157–161.
3. Європейський освітній портал: Болонський процес у період до 2020 року URL: <http://www.eu-edu.org/bolosnky5.html>.
4. Закон України «Про освіту» (нова редакція) № 1556-18 від 01 липня 2017 року. URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1556-18>.
5. *Засоби інформаційно-комунікаційних технологій єдиного інформаційного простору системи освіти України:* монографія / В. В. Лапінський та ін.; за наук. ред. проф. В.Ю. Бикова. Київ : Педагогічна думка, 2010. 160 с. Застосування Європейської кредитно-трансферної системи навчання (ECTS) у навчальному процесі. URL: <http://www.tspu.edu.ua/php1/include/resurs/kms>.
6. *Освітні технології:* навчально-методичний посібник / О. М. Пехота, А. З. Кіктенко, О. М. Любарська та ін.; за заг. ред. О. М. Пехоти. Київ: А.С.К., 2001. 256 с.
7. Особливості впровадження модульної технології навчання у ВНЗ III-IV рівнів акредитації в рамках Болонського процесу / за ред. С. Ніколаєнка, Ю. Рудавського. Київ : ВІПОЛ, 2008. 147 с.

8. *Професійно-педагогічна освіта: сучасні концептуальні моделі та тенденції розвитку: монографія* / авт. кол. О.А. Дубасенюк, О.Є. Антонова, С.С. Вітвицька; за заг. ред. проф. О. А. Дубасенюк. Житомир: Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2006. 322 с.

9. Танана С.М. Інноваційна система управління якістю сфери обслуговування як обов'язкова складова розвитку туризму. *Економічний вісник університету: зб. наук. праць ДВНЗ «Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університет імені Григорія Сковороди»*. Вип.33/2. Переяслав-Хмельницький: ПП ФОП Домбровська Я.М., 2017.С. 88-93.

10. Ярошенко О. Г. Контроль та оцінювання якості самостійної навчальної діяльності студентів в умовах кредитно-модульної системи організації навчання. URL: http://ejournals/Vnadps/2009_2/pdf_2/09.

Лукашевич Ю.Л.

Особливості застосування інноваційних педагогічних технологій у фаховій підготовці майбутніх фахівців сфери обслуговування

Анотація

У статті йде мова про важливість та переваги застосування інноваційних педагогічних технологій у фаховій підготовці майбутніх фахівців сфери обслуговування, що забезпечує розвиток професійних, творчих компетенцій та стимулює потребу майбутнього фахівця у самоосвіті. Акцентовано увагу, що завдяки використанню інноваційних технологій розширюється та урізноманітнюється форми сучасного лекційного та практичного заняття: поліпшується якість подання матеріалу, ефективність його засвоєння, формуються навички інформаційної та комунікативної взаємодії, розширюється світогляд студентів, підвищується мотивація до обраного фаху.

Аргументовано що трансформується традиційна система відносин викладач-здобувач, змінюється роль викладача, який має виконувати роль наставника. Зазначено, що важливою умовою ефективного застосування інноваційних педагогічних технологій є здатність викладачів, на яких покладається це завдання, змінити акценти в методиці викладання, їх готовність до видів діяльності, що базується на нових засадах. Адже від психологічної готовності викладача прийняти «нове», сприйняти його і бути переконаним у правильності обраного шляху значною мірою залежить успіх педагогічної діяльності.

Доведено що у процесі викладання слід приділяти увагу популяризації фахової інноваційної діяльності, демонструвати взаємозв'язок особистісного та професійного розвитку, забезпечувати заохочення будь-яких проявів інноваційної поведінки, активно використовувати різноманітні творчі завдання, нетрадиційні форми і методи навчання, навчати здобувачів вищої освіти систематичній навчальній діяльності, критичному аналізу досягнутих результатів, генеруванню інноваційних ідей, висловлюванню власної думки з приводу будь-яких питань тощо. Посилене використання інформаційних технологій як джерела суттєвого вдосконалення навчального процесу, а також науково обґрунтоване їх використання є важливим елементом для створення інформаційно-контролюючих систем навчання.

Ключові слова: інноваційні педагогічні технології, фахова підготовка, майбутні фахівці, сфера обслуговування, підготовка, професійна діяльність, інноваційне освітнє середовище.

UDC 378.147:[37.011.3-051:78

DOI <https://doi.org/10.31470/2415-3729-2022-15-150-163>

Health and Development Aspect of Performance Training of Future Teachers-Musicians

Iryna Malashevska

Doctor of Philosophy in Pedagogy (PhD),

Associate Professor of the Department of Art Disciplines and Teaching Methods,

Hryhoriy Skovoroda University in Pereiaslav,

✉ 30, Sukhomlynskyi Str., Pereiaslav, Kyiv region, Ukraine, 08401

E-mail: artmal7@gmail.com

ORCID: <http://orcid.org/0000-0002-6148-901X>

Larysa Kozhevnikova

Doctor of Philosophy in Pedagogy (PhD),

Associate Professor of the Department of Art Disciplines and Teaching Methods,

Hryhoriy Skovoroda University in Pereiaslav,

✉ 30, Sukhomlynskyi Str., Pereiaslav, Kyiv region, Ukraine, 08401

E-mail: L0681813681@gmail.com

ORCID: <http://orcid.org/0000-0002-8535-8727>

Оздоровчо-розвивальний аспект виконавської підготовки майбутніх педагогів-музикантів

Ірина Малашевська,

доктор педагогічних наук, професор кафедри мистецьких дисциплін і методик навчання

Університету Григорія Сковороди у Переяславі.

✉ вул. Сухомлинського, 30, м. Переяслав, Київська обл., Україна, 08401

Лариса Кожевнікова,

кандидат педагогічних наук, доцент кафедри
мистецьких дисциплін і методик навчання

Університету Григорія Сковороди в Переяславі.

✉ вул. Сухомлинського, 30, м. Переяслав, Київська обл.,
Україна, 08401

Abstract

The ways of optimizing the professional training of future music teachers are explored in the article. **The purpose** of the article is to actualize the direction of musical performance of future teachers-musicians in the direction of health and development. The research **methods** used were the methods of theoretical and critical analysis, synthesis, abstraction, concretization, etc. **Results.** The authors of the article states that it is generally known that the traditional performing training of music teachers consists of intellectual-cognitive, creative-interpretive and operational-performing components. In the conditions of the post-war period, the musical and recreational component of the performance training of future teachers-musicians acquires special relevance. The health component is formed thanks to the improvised (spontaneous) musical performance activity and the strong-willed mood of the performer. The authors has defined that the methodical techniques of instrumental improvisation are: spontaneous music-making on elementary musical instruments, rhythmic accompaniment of well-known musical compositions, improvised musical accompaniment of fairy tales, performances, creation of images of nature (noise of rain, forest, gurgling stream, etc.). The methodical exercises of vocal improvisation include vocal questions and answers, musical conversation, dialogue, exercises for completing a certain melodic phrase or a well-known melody, songs, chants, etc. The skill of rhythmic improvisation is formed

with the help of various methods and techniques of «playing on the body» – body percussion. The development of volitional self-regulation during performing activities is achieved by playing or singing in front of an imaginary audience, in an ensemble. It is also achieved by increasing the experience of concert performances on various stage venues, psychological attitude to success, putting up an imaginary «wall»; between the performer and the listeners, verbal and figurative suggestions, breathing exercises, etc. **Conclusions.** The health-developmental direction of performance activity of future teachers-musicians is an effective means of optimizing music-pedagogical education in Ukraine according to the requirements of the times. Its task includes the construction of musical and educational activities of future teachers-musicians of institutions of general secondary education in combination with the process of preserving and preventing the health of children's personalities. Spontaneous music making and improvisation are an extremely effective means of directing musical and performing activities in the health-developmental direction. The process of formation of voluntary self-regulation of the performer (teacher-musician) requires special attention in the health-developmental approach to performance training. The issue of optimizing the educational process of future music teachers in accordance with the requirements of the time is complex and multifaceted; therefore the conducted research does not exhaust all aspects of the investigated problem.

Key words: vocal, instrumental, rhythmic, improvisation, volitional self-regulation.

References

1. Azarova, A. (2003). Pedahohichna systema Karla Orfa. [Pedagogical system of Karl Orff]. *Mystetstvoznavchi zapysky – Art studies notes*, 3, 79–87 [in Ukrainian].
2. Alekseev, A. (1974). *Yz ystoryy fortepyannoi pedahohyky: khrestomatiia. [From the history of piano pedagogy: a textbook]*. Kyev: Muzychna Ukraina [in Russian].

3. Denysiuk, I. (2016). Muzychna improvizatsiia: vid uchytelia muzyky do uchnia. [Musical improvisation: from music teacher to student]. *Mystetstvo ta osvita – Art and education*, 2, 18–21 [in Ukrainian].
4. Malashevska, I. (2018). *Muzychne navchannia doshkilnykiv i molodshykh shkolariv na osnovi ozdorovcho-rozvyvalnoho pidkhodu : monohrafiia. [Musical education of preschoolers and junior high school students based on the health and development approach: monograph]*. Pereiaslav-Khmelnytskyi (Kyiv. obl.): FOP Dombrovska Ya. M. [in Ukrainian].
5. Frazee, J. (2006). Orff Schulwerk today: nurturing musical expression and understanding. Schott Music Corporation.
6. Masunah, J. (2020). The Learning Through Body Percussion Conference: 2nd International Conference on Arts and Design Education, January 2020. Retrieved from https://www.researchgate.net/publication/340305291_The_Learning_Through_B.
7. Andersone, W. (2012). Dalcroze Approach to Music Education: Theory and Applications. *General Musik Today*. 26 (1), 27-33.

Вступ

Під час перебування України в умовах воєнного стану та активних бойових дій питання удосконалення національної освіти відповідно до потреб часу набуває особливої актуальності. Вимушені переселення, бомбардування, сигнали сирени, втрати близьких, переживання страху, тривоги, неспокою тощо негативним чином відбивається на психофізіологічному стані наших співвітчизників: і дітей, і дорослих. Вчитель музичного мистецтва в закладах загальної середньої освіти має великий потенціал у плані гармонізації внутрішнього стану дитячої особистості засобами музично-творчої діяльності.

Одним із шляхів вирішення окресленої проблеми вбачаємо у застосуванні оздоровчо-розвивального підходу до

музичного навчання в ЗЗСО. Спрямування музично-педагогічної діяльності в оздоровчо-розвивальне рiчйще потребує вiд педагогiв-музикантiв вiдповiдної компетентностi. Вмiння органiзувати спонтанну музично-творчу дiяльнiсть школярiв, створювати умови для сублiмацiї iх негативних емоцiйних переживань у музичну дiяльнiсть є досить непростим i багатоаспектним завданням. Найдоречнiше, на нашу думку, подiбну компетентнiсть формувати у майбутнiх педагогiв-музикантiв пiд час опанування ними змiсту виконавських дисциплiн (основний музичний iнструмент, вокал).

Теоретико-методологiчнi основи професiйної пiдготовки майбутнiх педагогiв музичного мистецтва дослiджували Е. Абдулiн, Ю. Алiєв, Л. Арчажникова, Е. Рольфс (E. Rohlf), Р. Томас (R. Thomas), Дж. Фiннi (J. Finney), А. Якобi (A. Jacoby) та iн.; компетентнiсну складову процесу пiдготовки педагогiв-музикантiв вивчали Ю. Калiнiна, А. Й. Круз (A. J. Kruse), Т. Кузнєцова, Е. Скот (E. Scott), Л. Торнтон (L. Thornton) та iн.; проблему формування музичного та художнього мислення у процесi iнструментальної пiдготовки музикантiв-педагогiв присвячено працi Л. Арчажникової, А. Малiнковської та iн.; вокально-виконавська й артистична майстернiсть педагогiв-музикантiв дослiджувались Л. Антиповою, Р. Лисицiан, Л. Рудiн, Ван Цзяньшу, Ї. Чжан та iн.; розвитку виконавських умiнь та навичок присвяченi працi В. Буцяк, С. Степанової, А. Каузової, Г. Ципiна та iн.; вивченням психолого-педагогiчних аспектiв виконавської дiяльностi займались В. Петрушин, В. Подуровський та iн.; питання застосування музики та звукiв з метою оздоровлення та гармонiзацiї психофiзiологiчного стану особистостi висвiтлювали I. Волженцева, Д. Кемпбел (J. Campbell), Г. Побережна та iн.

Метою статтi є актуалiзацiя спрямування музично-iнструментальної пiдготовки майбутнiх педагогiв-музикантiв в оздоровчо-розвивальний напрямок, окреслення методичних прийомiв практичної реалiзацiї цього завдання.

Матеріал та методи дослідження

Для досягнення поставленої мети у ході дослідження було використано низку теоретичних та емпіричних методів наукового пошуку, зокрема, методи теоретичного та критичного аналізу, синтезу, абстрагування, конкретизації, безпосереднє спостереження за діяльністю студентів і викладача у процесі навчання тощо.

Результати та їх обговорення

У повсякденному житті педагог-музикант постає провідником у сферу музики, світ почуттів, краси та високого мистецтва. Традиційна інструментально-виконавська діяльність потребує від педагога-музиканта вміння виконувати відомі твори видатних композиторів, підбирати на слух, акомпанувати, робити інструментальне аранжування тощо. Оздоровчо-розвивальний же аспект потребує вміння організовувати імпровізаційно-виконавську діяльність учнів, створювати умови для сублімації їх негативних емоційних переживань у музичну творчість, навчати їх створювати музично-імпровізований супровід казок, вистав, створення образів природи (шум дощу, лісу, дзюрчання струмка) тощо.

У ХХІ ст. широкого розгляду набувають питання удосконалення виконавської майстерності майбутніх педагогів-музикантів у різноманітних наукових публікації, дослідженнях, доповідях тощо. Загальновідомо, що реалізація творчого потенціалу майбутніх педагогів-музикантів відбувається крізь призму самовираження у процесі їх інструментального та вокального музикування. Виконавська діяльність дозволяє особистості проявити себе, своє внутрішнє «Я». Водночас, це потребує активізації нервової системи, волевих зусиль, здатності до самоорганізації, розвиненості емоційного інтелекту тощо.

Будь-яка підготовка, і виконавська зокрема, має бути спрямована на майбутню професійну діяльність фахівця. Науковцями і практиками доведено, що складна виконавська підготовка складається з інтелектуально-когнітивного,

творчо-інтерпретаційного та операційно-виконавського компонентів..

Інтелектуально-когнітивний рівень передбачає наявність знань про стилеві особливості того чи іншого композитора, будову музичного твору, відомості про засоби музичної виразності, вмінні в словесній формі розповісти учням про цей твір, захопити його образністю, а потім вже виконати його.

Творчо-інтерпретаційний рівень виконавської підготовки майбутніх вчителів музичного мистецтва зорієнтовує на оволодіння вмінням інтерпретувати творчий задум композитора, проявити вміння творчого підходу до музично-виконавської діяльності, а також здатності виявляти інтерпретаційні особливості різних виконавців.

Операційно-виконавський компонент потребує оволодіння такими видами діяльності як: репродуктивна (діяльність, що спрямована на відтворення зразка); стандартна (діяльність за певним алгоритмом і способами виконання, зорієнтованість на дотримання певних вимог активності); пошукова (діяльність, яка пов'язана з добором необхідних засобів розв'язання навчально-виконавської задачі); творча (діяльність, що активізує здібності пошуку нестандартних способів вирішення завдань навчання-виконавства).

Варто зауважити, що *оздоровчо-розвивальна* складова поки що залишається поза належною увагою науковців і практиків. У її завдання входить побудова музичного навчання у закладах загальної середньої освіти у поєднанні із процесом збереження та профілактики здоров'я дитячої особистості. Адже загальновідомим фактом є те, що майже 80 % людських хвороб є наслідками негативних емоційно-почуттєвих переживань, тобто мають психосоматичну природу (в перекладі з латинської термін «psyche» означає душа, а «soma» – тіло). Тобто хвороба з'являється у фізичному тілі, а причина знаходиться в емоційно-почуттєвій сфері.

Одним із головних завдань оздоровчо-розвивального компоненту музично-виконавської діяльності майбутніх педагогів-музикантів є вміння спрямовувати музично-навчальну діяльність школярів на розвиток їх емоційного благополуччя. Підсилюється ця необхідність і тим, що саме у час військових дій в Україні емоційно-почуттєва сфера зазнає надзвичайно сильного негативного впливу.

На нашу думку, одним із дієвих засобів спрямування музично-виконавської діяльності в оздоровчо-розвивальний напрямок є *спонтанне музикування* (інструментальне, вокальне, ритмічне та пластичне). У психологічному сенсі воно сприяє «відігриванню» негативних емоційних переживань, виведенню негативізму з підсвідомості особистості соціально прийнятним шляхом та дозволяє дістатися до глибинних переживань дітей значно легшим шляхом, ніж при вербальному спілкуванні (Малашевська, 2018).

Це свідчить про важливість розвитку вміння виконавської імпровізації (інструментальної, ритмічної, вокальної), як ще однієї надзвичайно важливої і необхідної фахової компетентності майбутнього вчителя музичного мистецтва в закладах загальної середньої освіти.

Про універсальність імпровізації зазначається у філософії, психології, педагогіці, технічних науках і навіть у сфері повсякденності. Однак найширше це явище реалізується у мистецтві. У перекладі з латинської термін «імпровізація» означає непередбачуваний, без підготовки і головною її ознакою є раптовість. У художньому виконавстві вона значиться як «творчість з ходу».

У музичному виконавстві імпровізація проявляється найбільш яскраво та неоднозначно. Видатний педагог і музикант К. Черні у свій час зазначав: «Коли виконавець сідає імпровізувати перед публікою, він подібний до оратора, який прагне ясно та якомога вичерпно, експромтом розвинути якусь тему. Як оратор повинен володіти мовою та словом і

вміти без труднощів підібрати будь-яке слово, так і пальці виконавця-імпровізатора повинні повністю підкорятися собі інструмент і оволодіти всіма труднощами й механічними навичками виконання» (Алексеев, 1974: 35).

Створення музики безпосередньо під час виконавства, інструментального, вокального чи ритмічного, є показником музичної розвиненості фахівця, який досить глибоко розкрив свій творчий потенціал. Відповідно у класі виконавських дисциплін – основного музичного інструменту та вокалу, надзвичайно важливо давати хоча б елементарні навички музичної імпровізації.

Досліджуючи феномен музичної імпровізації від учителя музичного мистецтва до учня, І. Денисюк визначає її як «складний комплексний процес, під час якого вчитель музики реалізує свій творчий потенціал завдяки діяльнісно-виконавським, творчо-пошуковим та психолого-педагогічним діям» (Денисюк, 2016: 19).

Питання впровадження музичної імпровізації в загальноосвітній процес школярів набув широкого практичного впровадження у методиках відомих європейських педагогів-новаторів ХХ ст. Зокрема, Е. Жак-Далькроз використовував музичну імпровізацію як засіб формування уяви, композиційного мислення та пластичного сприйняття учнів (Andersone, 2012). У свою чергу К. Орф вважав, що імпровізація є основою музичного розвитку дітей загалом (Азарова, 2003).

Найбільш поширеними музичними імпровізаціями є *вокальна, інструментальна та ритмічна*. *Вокальна імпровізація* дуже гарно розвивається під час виконання таких творчих завдань як: вокальні запитання-відповіді, музична бесіда, діалог, вправи на завершення певної мелодичної фрази або відомої мелодії, пісні, поспівки тощо. *Інструментальну імпровізацію* доречно проводити за допомогою елементарних музичних інструментів – ритмічний супровід відомих музичних композицій, музично-

імпровізований супровід казок, вистав, створення образів природи тощо. Доречним є і використання власноруч зроблених музичних інструментів (маракаси, барабани, склянки, дерев'яні ложки тощо) в оркестровій грі дітей. *Ритмічна імпровізація* найкраще реалізується у сучасному методі музикування *bodi percussion* (Masunah, 2020). Це вид такий вид музичної діяльності, де тіло розглядається як музичний інструмент.

Однак всі ці види професійної діяльності вчителя музичного мистецтва потребують цілеспрямованого формування відповідних компетентностей. І найефективніше формування вміння музичної імпровізації може здійснюватися у процесі музично-виконавської підготовки майбутнього педагога-музиканта.

У виконавських класах (основний музичний інструмент та вокал) обов'язково слід додавати такі завдання, які б формували у студентів вміння спонтанно використовувати різні засоби музичної виразності у виконавській діяльності, вмінні розвивати музичну лінію, оволодіти різноманітними прийомами метро-ритмічної організації, виявленні стильових і жанрових особливостей музичної композиції, засоби формотворення, концепції драматургії розвитку тощо.

Практикувати набуті знання дуже доречно в ансамблевому колі (інструментальному або вокальному), де співтворчість стає подібною до життєвої комунікації та кожен учасник може бути солістом-виконавцем, артистом ансамблю, оркестру, концертмейстером тощо.

Окрім того, музично-виконавська підготовка майбутніх педагогів-музикантів, посідаючи важливе місце у процесі становлення майбутнього професіонала, потребує наявності *психологічної готовності до публічних виступів, наявності вольової саморегуляції виконавця*. Контроль за власними діями, здатність справлятися з емоційним хвилюванням, долати стрес під час публічного виступу, володіння вмінням гнучкої регуляції власних емоцій і переживань тощо – це все

є складовими психологічної підготовки музиканта-виконавця-педагога.

Закладення основ сценічної культури є одним із важливих аспектів музично-виконавської підготовки педагогів-музикантів. Багато студентів, переживаючи сильний страх, не можуть повністю розкрити свою творчу індивідуальність. Іспит або залік дуже часто супроводжується втратою багатьох технічно-творчих напрацювань і це негативним чином впливає на мотивацію на подальше опанування виконавською майстерністю.

Публічний виступ створює психологічне перевантаження, яке прирівнюється до стресового стану. Емоційне збудження спричиняє метушливість, розосередження уваги, зростання емоційного напруження тощо.

Для подолання стресу під час публічних виступів існує декілька методичних прийомів. Серед них: гра перед уявною аудиторією, гра в ансамблі, збільшення досвіду концертних виступів на різних сценічних майданчиках, установка на успіх, виставляння уявної «стіни» між виконавцем і слухачами, словесно-образні навіювання, дихальні вправи тощо. Їх завдання полягає у зменшенні концертного хвилювання особистості виконавця, надбання легкості й свободи рухів, творчо-сценічного розкриття.

Висновки

Активізація оздоровчо-розвивальної складової виконавської підготовки майбутніх педагогів-музикантів є ефективним засобом оптимізації національної освіти згідно вимог часу. У її завдання входить побудова музично-навчальної діяльності майбутніх педагогів-музикантів закладів загальної середньої освіти у поєднанні із процесом збереження та профілактики здоров'я дитячої особистості. Надзвичайно дієвим засобом спрямування музично-виконавської діяльності в оздоровчо-розвивальний напрямок є спонтанне музикування, імпровізація. Особливої уваги

оздоровчо-розвивальний підхід до виконавської підготовки потребує процес формування вольової саморегуляції виконавця (педагога-музиканта).

Питання оптимізації освітнього процесу майбутніх педагогів-музикантів згідно вимог часу є складним і багатограним, тому проведене дослідження не вичерпує всі аспекти досліджуваної проблеми. Перспективи подальших досліджень вбачаємо у впровадженні оздоровчо-розвивального підходу до інших складових професійної підготовки вчителів музичного мистецтва.

Література

1. Азарова А. Педагогічна система Карла Орфа. *Мистецтвознавчі записки*: зб. наук. праць. К.: ДАКККіМ, 2003. Вип.3. С. 79-87.
2. Алексеев А. Из истории фортепианной педагогики: хрестоматія. Киев: Музична Україна, 1974.165 с.
3. Денисюк І. Музична імпровізація: від учителя музики до учня. *Мистецтво та освіта*. №2. 2016. С.18-21.
4. Малашевська І. Музичне навчання дошкільників і молодших школярів на основі оздоровчо-розвивального підходу : монографія. Переяслав-Хмельницький (Київ. обл.): ФОП Домбровська Я. М., 2018. 210 с.
5. Frazee J. Orff Schulwerk today: nurturing musical expression and understanding. Schott Music Corporation, 2006. 256 p.
6. Juju Masunah. The Learning Through Body Percussion Conference: 2nd International Conference on Arts and Design Education, January 2020. URI: https://www.researchgate.net/publication/340305291_The_Learning_Through_B. (дата звернення 15.05.2022).
7. William Todd Anderson. Dalcroze Approach to Music Education: Theory and Applications. *General Musik Today*. 26 (1) August 2012, p.: 27-33

Малашевська І.А., Кожевнікова Л.В.

Оздоровчо-розвивальний аспект виконавської підготовки майбутніх педагогів-музикантів

Анотація

У статті досліджуються шляхи оптимізації професійної підготовки майбутніх учителів музичного мистецтва. Метою статті є актуалізація спрямування музичного виконавства майбутніх педагогів-музикантів в оздоровчо-розвивальний напрямок. У дослідженні використовуються методи теоретико-критичного аналізу, синтезу, абстрагування, конкретизації тощо. Загальновідомо, що традиційна виконавська підготовка педагогів-музикантів складається з інтелектуально-когнітивного, творчо-інтерпретаційного та операційно-виконавського компонентів. В умовах повоєнного часу особливої актуальності набуває музично-оздоровча складова виконавської підготовки майбутніх педагогів-музикантів. Вона реалізується крізь призму формування вміння імпровізованої (спонтанної) музично-виконавської діяльності та вольової саморегуляції виконавця. Методичними прийомами *інструментальної* імпровізації є: спонтанне музикування на елементарних музичних інструментів, ритмічний супровід відомих музичних композицій, музичний імпровізований супровід казок, вистав, створення образів природи (шум дощу, лісу, дзюрчання струмка тощо). До методичних вправ *вокальної* імпровізації відносяться вокальні запитання-відповіді, музична бесіда, діалог, вправи на завершення певної мелодичної фрази або відомої мелодії, пісні, поспівки тощо. Вміння *ритмічної* імпровізації формується за допомогою різноманітних методів та прийомів «гри на тіло» – body percussion. Розвиток вольової саморегуляції під час виконавської діяльності досягається за допомогою гри або співу перед уявною аудиторією, в ансамблі, збільшення досвіду концертних виступів на різних сценічних майданчиках, установки на успіх, виставляння уявної «стіни» між виконавцем і слухачами, словесно-образних навіювань, дихальних вправ тощо. Висновки нашого дослідження: оздоровчо-розвивальний напрямок виконавської діяльності майбутніх

педагогів-музикантів є ефективним засобом оптимізації музично-педагогічної освіти України згідно вимог часу.

Ключові слова: вокальна, інструментальна, ритмічна, імпровізація, вольова саморегуляція.

UDC 378.147: [37.011.3-051:78]:001.895

DOI <https://doi.org/10.31470/2415-3729-2022-15-164-187>

Implementation of Artistic and Pedagogical Interpretation Technologies in the Content of Professional Training of Future Music Teachers in the Study of Artistic Innovations in Educational Institutions

Tetiana Martyniuk

Doctor hab. of Sciences in Musicology (DSc), Professor,
Head of the Department of Artistic Disciplines and Teaching Methods,
Hryhorii Skovoroda University in Pereiaslav,

✉30, Sukhomlynskyi Str., Pereiaslav, Ukraine, 08401

E-mail: tatyana5081964@gmail.com

ORCID: <http://orcid.org/0000-0001-5236-5990>

Впровадження художньо-педагогічних інтерпретаційних технологій у зміст професійної підготовки майбутніх учителів музичного мистецтва при вивченні мистецьких інновацій в закладах освіти

Тетяна Володимирівна Мартинюк

доктор мистецтвознавства, професор, завідувач кафедри
мистецьких дисциплін і методик навчання,

Університет Григорія Сковороди в Переяславі,

✉вул. Сухомлинського, 30, м. Переяслав, Київська обл, Україна,
08401

Abstract

The article is devoted to the issue of the implementation of artistic and pedagogical interpretation technologies in the content

of professional training of future music teachers in the study of artistic innovations in educational institutions. **The purpose** of the article is to consider the advantages of introducing pedagogical, artistic and pedagogical interpretation technologies into the content of professional training of future musical art teachers and to present examples of their use in the educational process of those obtaining a master's degree in the specialty «Secondary education (Musical art)». In the process of experimental work, the following **research methods** were used: theoretical: analysis, synthesis, comparison, systematization; empirical: observations, surveys, presentation of an artistic and pedagogical interpretation of a musical work. **The results.** The following methods are considered by the author to be the leading methods of interpretive music-pedagogical technologies: artistic-pedagogical analysis of a work, artistic-pedagogical narrative, pedagogical interpretive cognition, perceptive immersion into the meaningful sphere of a musical work, individual critical understanding of interpretive versions of works, artistic-interpretive activity, presentation of a psychological portrait of the composer, comprehension and modeling the musical meaning of the work. In the author's opinion the above methods reflect the general process of interpretation activity and are related to the phenomenon of musical interpretation. To characterize the musical and pedagogical interpretation technologies and their pedagogical tools, the author has given twenty one examples of recommended creative tasks for the training of future music teachers on the practical lesson topic «Methods of training applicants for the artistic and pedagogical interpretation of vocal, choral and instrumental musical works of various genres and eras for teaching musical art in 5th grade of general secondary education establishment». **Conclusions.** The author has defined that the introduction of artistic and pedagogical interpretation technologies into the content of the professional training of future music teachers in the study of artistic innovations in educational institutions contributes to the development of the students'

motivation to master musical and pedagogical innovations, allows to activate the development of aesthetic sense, taste, perceptive abilities, critical thinking, and the formation of the skills of creating one's own artistic and pedagogical interpretations, their substantiation from the point of view of understanding the author's idea, artistic cognitive and communicative activity. Prospects for the development of the raised problem are the study of the interrelationships of artistic-pedagogical interpretive and hermeneutic technologies in the content of professional training of future music teachers.

Keywords: artistic and pedagogical interpretation, professional training of future teachers of musical art, artistic and pedagogical technologies, artistic innovative technologies, content of professional training of future teachers of musical art, leading methods of interpretive musical and pedagogical technologies, pedagogical toolkit of interpretive technologies.

References

1. Bodnaruk, I.M. (2021). Formuvannya u maybutn'oho vchytelya muzychnoho mystetstva vmin' khudozhn'o-pedahohichnoho analizu muzychnykh tvoriv [Formation of the skills of artistic and pedagogical analysis of musical works in the future music teacher]. *Dukhovnist' osobystosti: metodolohiya, teoriya i praktyka –Personal spirituality: methodology, theory and practice*, 1, 24-31 [in Ukrainian].

2. Gavrilova, L., Psaryova, L. (2016). Interpretatsiya muzychnoho tvoriv: teoretychni aspekty [Interpretation of a musical work: theoretical aspects]. *Profesionalizm pedahoha: teoretychni y metodychni aspekty: zbirnyk naukovykh prats' DVNZ «Donbas'kyi derzhavnyi pedahohichnyi universytet» – Teacher professionalism: theoretical and methodical aspects: collection of scientific works of the Donbas State Pedagogical University*. Slov'yans'k, 97-106 [in Ukrainian].

3. Garipova, N.M. (2010). Muzykal'nyy smysl i mekhanizmy yego postizheniya [Musical meaning and mechanisms of its comprehension]. *Izvestiya Ural'skogo gosudarstvennogo*

universiteta – *Bulletin of the Ural State University*, 3(79), 222-235 [in Russian].

4. Honcharuk, O.V. (2020). Intehratyvna khudozhn'o-pedahohichna tekhnolohiya v pidhotovtsi maybutn'oho vchytelya do orhanizatsiyi dozvillya ditey [Integrative artistic and pedagogical technology in the preparation of the future teacher for the organization of children's leisure time]. *Teoriya i metodyka profesynoyi osvity – Theory and methodology of professional education*, 24 (1), 131-136 [in Ukrainian].

5. Kaloyanova, Olha. (2001). Interpretatsiya tvor obrazotvorchoho mystetstva yak osoblyvyy vyd diyal'nosti pedahoha-khudozhnyka [Interpretation of a work of fine art as a special type of the teacher-artist activity]. *Problemy pidhotovky suchasnoho vchytelya – Problems of modern teacher training*, 8, 71-76 [in Ukrainian].

6. Kiyanovska, Lyubov. (2010). Psykholohichnyy portret kompozytora yak dzherelo piznannya indyvidual'noho stylyu [Psychological portrait of the composer as a source of knowledge of individual style]. *Mystetstvoznavstvo Ukrayiny – Art history of Ukraine*, 11, 62-64. Retrieved from http://nbuv.gov.ua/UJRN/Mysu_2010_11_11 [in Ukrainian].

7. Krytskyi, V.M. (1999). Formuvannya uminnya khudozhn'oyi interpretatsiyi u studentiv muzychnykh fakul'tetiv pedahohichnykh zakladiv vyshchoyi osvity [Formation of the skill of art interpretation of the students of musical faculties of pedagogical educational institutions]. *Extended abstract of candidate's thesis*. Kyiv: National Pedagogical University named after M. Dragomanov [in Ukrainian].

8. Lin, Yan. (2021). Formuvannya hotovnosti maybutn'oho vchytelya muzyky do khudozhn'o-interpretatsynoyi diyal'nosti v protsesi vokal'noho navchannya [Formation of the future music teacher's readiness for artistic and interpretative activities in the process of vocal training]. *Extended abstract of candidate's thesis*. Sumy: Sumy State Pedagogical University named after A.S. Makarenko [in Ukrainian].

9. Lyashenko, O. (1999). Khudozhn'o-pedahohichna interpretatsiya muzychnykh tvoriv [Artistic and pedagogical interpretation of musical works]. *Mystetstvo ta osvita – Art and Education*, 4, 54 – 57 [in Ukrainian].

10. Masol, L.M. (2015). Art-pedagogical technologies in primary school: the unity of learning and education. *Metodychnyy posibnyk*. Kharkiv: Drukarnya «Madryd».

11. Moskalenko, V. (2013). Lectures on musical interpretation. Tutorial. Kyiv: Natsionalna muzychna akademiya Ukrayiny imeni P.I. Chaykovskoho [in Ukrainian].

12. Nazaikinsky, E.V. (1972). On the psychology of musical perception. Moskva: Muzyka [in Russian].

13. Nazarenko, I.M. (2018). Khudozhn'o-pedahohichnyy analiz muzychnykh tvoriv yak chynnyk profesionalizmu maybutnikh vchyteliv mystets'kykh dystsyplin [Artistic and pedagogical analysis of musical works as a factor in the professionalism of future students of art disciplines]. *Science, research, development#2*: Monografia pokonferencyjna, 41-46 [in Ukrainian].

14. Educational technologies: Teaching method. manual (2001) / O.M. Pehota, A.Z. Kiktenko, O.M. Lubarska and others. In general ed. O.M. Pehota. Kyiv: A.S.K [in Ukrainian].

15. Prohrama dlya zahal'noosvitnikh navchal'nykh zakladiv «Muzychne mystetstvo» (5-8 klasy) (2010) / Ukladachi: Fil'ts B.M., Byelova I. M., Bukryeyeva H.B., Demchyshyn M.S., Masol L.M., Mil'chenko O.V., Pavlenko O.M. [Program for general educational institutions «Musical art» (grades 5-8) (2010) / Compilers: B.M. Filts, I.M. Belova, G.B. Bukreeva, M.S. Demchyshyn, L. Masol. M., Milchenko O.V., Pavlenko O.M.]. Kyiv [in Ukrainian].

16. Prosina, O.V. (2018). Vykorystannya khudozhn'o-pedahohichnykh tekhnolohiy u pidhotovtsi vchyteliv do intehrovanoho vykladannya mystets'kykh dystsyplin [The use of artistic and pedagogical technologies in the preparation of teachers for the integrated teaching of artistic disciplines].

Retrieved from <http://zakinppo.org.ua/kafedri/kafedra-suspilnogumanitarnoi-ta-etikoestetichnoi-osviti/zagalni-materiali/2160> [in Ukrainian].

17. Semenog, O.M. (2017). Khudozhn'o-pedahohichnyy naratyv yak zasib formuvannya kul'tury pedahohichnoho spilkuvannya [Artistic and pedagogical narrative as a means of forming a culture of pedagogical communication]. *Visnyk Zhytomys'koho derzhavnoho universytetu imeni Ivana Franka, seriya «Pedahohichni nauky» – Bulletin of Ivan Franko Zhytomyr State University, Pedagogical Sciences series*, 2 (88), 243-248 [in Ukrainian].

18. Strel'nikov, V.Yu., Britchenko, I.G. (2013). Modern learning technologies in higher education: a modular guide for students of the author's professional development courses for teachers of the MIPK PUET. Poltava: PUET [in Ukrainian].

19. Chen, Bo. (2017). Formuvannya hotovnosti maybutn'oho vchytelya muzyky do vykonavs'ko-interpretatsiynoyi diyal'nosti u protsesi instrumental'noho navchanny [Formation of the future music teacher's readiness for performance and interpretation activities in the process of instrumental training]. *Extended abstract of candidate's thesis*. Kyiv: National Pedagogical University named after M.P. Drahomanov [in Ukrainian].

20. Nattiez, J.-J. (1987). *Musicologie generale et semiologie*. Pariss : Christian Bourgois.

21. Stefani, G. (2000). On the Semiotics of Music. *Music, Culture and Society*. Oxford UK : Oxford University Press.

22. Thornton, L.C. (2015). Important Others : Music Teachers' Perceived Roles in Music Teacher Recruitment. *Journal of Music Teacher Education*, June 24, 97–107. DOI:10.1177/1057083713512836.

Вступ

У часи трансформації системи загальної мистецької освіти спостерігається активізація впровадження в освітній процес підготовки майбутніх учителів музичного мистецтва

інноваційних технологій. Поліфункціональність професійної діяльності майбутніх фахівців (просвітник, виконавець, методист, організатор тощо) спонукає до заглиблення, інтеграції, модифікацій складових багатокomпонентного змісту їх підготовки, а також до висхідної орієнтації здобувачів на розмаїття фахових завдань, які вони матимуть вирішувати на уроках музичного мистецтва та в позакласній музично-виховній діяльності. Тому перед майбутніми вчителями постають питання впровадження педагогічно-інтерпретаційних технологій у зміст професійної підготовки майбутніх учителів музичного мистецтва при вивченні мистецьких інновацій в закладах освіти.

У сучасній науці проблемі педагогічних технологій приділяють увагу А. Бистрюкова, І. Богданова, В. Бондар, Л. Бурман, Ю. Васьков, О. Вознюк, В. Володько, І. Глазкова, О. Гохберг, П. Гусак, І. Зязюн та ін., що на сьогодні дозволяє констатувати сформованість теоретичних та методологічних засад даного напряму педагогічної науки. На думку В. Стрельнікова, І. Брітченка, технології, як педагогічний механізм, приводять у перетворювальний рух педагогічну дійсність, систему вищої освіти; алгоритмізують дії та ясність критеріїв гарантованих результатів навчання і виховання (Стрельніков, Брітченко, 2013:6).

Проблема загальної та мистецької технологічної інноватики висвітлена у роботах І. Богданова, Т. Борисенко, Л. Буркова, В. Василенко, І. Гавриш, Л. Даниленко, В. Докучаєва, О. Єльнікова, Лі Цзяці, Ло Чао, Лю І, Л. Масол, О. Пехота, У Суань та ін., що свідчить про активний експериментальний пошук українських та зарубіжних науковців-педагогів. Зокрема, проблему використання художньо-педагогічних технологій у підготовці вчителів до інтегрованого викладання мистецьких дисциплін дослідила О. Просіна (Просіна, 2016), визначила поняття художньо-педагогічних технологій О. Гончарук (Гончарук, 2020:132), практичний смисл володіння вчителем

технологіями узагальнено О. Пехотою (О. Пехота, А. Кіктенко, О. Любарська, 2001:2).

Проблему інтерпретації музичного/мистецького твору дослідили М. Арановський, О. Бензюк, І. Боднарук, Л. Гаврилова, Н. Гарипова, Л. Масол, В. Москаленко, Г. Падалка, С. Савенко, В. Самітов, Чень Бо, С. Шип та ін. Nattiez J.-J. (Nattiez, 1987), Stefani G. (Stefani, 2000), Thornton L. (Thornton, 2015) розглянули проблеми музичної семіотики, що актуалізувало нашу увагу до питання розуміння інтерпретаційної діяльності майбутнього вчителя музичного мистецтва.

У своїй діяльності вбачаємо за доцільне впровадження художньо-педагогічних інтерпретаційних технологій у зміст професійної підготовки майбутніх учителів музичного мистецтва при вивченні мистецьких інновацій в закладах освіти. Наразі є актуальним є обґрунтування педагогічно-інтерпретаційної діяльності майбутніх учителів музичного мистецтва як технології мистецького навчання й осмислення специфіки даної технології у контексті підготовки фахівців.

Для обґрунтування художньо-педагогічних інтерпретаційних технологій адаптуємо теорію художньо-педагогічних технологій в основній школі, розроблену Л. Масол. Авторка, наголошуючи на пошуку відповідних часу художньо-педагогічних технологій мистецької інноватики, вбачає їх специфіку «в єдності навчальних і виховних функцій із пріоритетом останніх, що забезпечують смисло-ціннісні орієнтації і загальнокультурні компетентності школярів на відміну від спеціальних закладів (музичних і художніх шкіл, шкіл мистецтв), завдання яких – поряд з естетичним вихованням здійснювати початкову професійну підготовку учнів до можливої майбутньої професії у царині мистецтва» (Масол, 2015: 35).

В результаті дослідження було визначено змістові лінії впровадження художньо-педагогічних інтерпретаційних технологій у зміст професійної підготовки майбутніх

учителів музичного мистецтва при вивченні мистецьких інновацій в закладах освіти: осмислення даних технологій як системоутворювальних для курсу «Музичне мистецтво», провідні методи художньо-педагогічних інтерпретаційних технологій, технологічні аспекти музично-педагогічної інтерпретації, педагогічний інструментарій та етапи технологій, види інтерпретаційної діяльності вчителя-музиканта, приклади творчих завдань для здобувачів освітнього ступеня «магістр» спеціальності «Середня освіта (музичне мистецтво)».

В ході освітньої діяльності в освітньому процесі Університету Григорія Сковороди в Переяславі з освітнього компонента «Мистецькі інноваційні технології в закладах освіти» було визначено, що впровадження художньо-педагогічних інтерпретаційних технологій у зміст професійної підготовки майбутніх учителів музичного мистецтва підвищує інтерес здобувачів до мистецької інноватики, дозволяє на заняттях використовувати професійний потенціал даних технологій для формування компетентного фахівця загальної середньої освіти.

Метою статті є: розглянути переваги впровадження художньо-педагогічних інтерпретаційних технологій у зміст професійної підготовки майбутніх учителів музичного мистецтва та подати приклади їх використання в освітньому процесі здобувачів освітнього ступеня «магістр» спеціальності «Середня освіта (музичне мистецтво)».

Матеріал та методи дослідження

Дослідницька діяльність із заявленої теми здійснювалась на основі аналізу наукової мистецько-педагогічної літератури та практичних результатів проведених пошуків щодо підготовки майбутніх учителів музичного мистецтва закладів загальної середньої освіти. У процесі експериментальної роботи використовувались наступні методи дослідження: *теоретичні*: аналіз, синтез, порівняння, систематизація; *емпіричні*: спостереження,

опитування, презентація художньо-педагогічної інтерпретації музичного твору.

Результати та їх обговорення

Аналіз наукових досліджень з проблеми мистецької технологічної інноватики, вивчення досвіду застосування художньо-педагогічних освітніх технологій, дозволяє відзначити, що впровадження художньо-педагогічних інтерпретаційних технологій у процес професійної підготовки майбутніх учителів музичного мистецтва змінює структуру і зміст освітнього процесу, суттєво впливає при викладанні мистецьких інноваційних технологій на технологічну складову методичної підготовки майбутніх фахівців-освітян.

Впровадження художньо-педагогічних інтерпретаційних технологій у зміст професійної підготовки майбутніх учителів музичного мистецтва надає нові можливості для організації освітнього процесу. Зокрема, вирішувати такі педагогічні завдання як навчання такій складній діяльності на уроках музичного мистецтва як інтерпретація творів, індивідуальний пошук художньо-комунікативної взаємодії з явищами музичного мистецтва та розуміння відображення світу в музичних образах, набуття вмінь інтерпретаційної діяльності як відображення ціннісної системи суб'єкту навчання, виконання ним функцій пояснення, роз'яснення мистецьких ідей, естетичного еталону; просвітницького, виховного потенціалу образного світу музичного мистецтва. Впровадження педагогічно-інтерпретаційних технологій в освітній процес підготовки майбутніх учителів музичного мистецтва на заняття з дисциплін професійного циклу підготовки, зокрема освітнього компонента «Мистецькі інноваційні технології в закладах освіти» дозволяє активізувати розвиток естетичного чуття, смаку, перцептивні здібності, критичне мислення, формування навичок створення власних педагогічних інтерпретацій, їх обґрунтування з точки зору осягнення

авторського задуму, мистецької пізнавальної та комунікативної діяльності.

Художньо-педагогічні інтерпретаційні технології є системоутворювальними для курсу «Музичне мистецтво», який вивчається в основній школі як базовий і відповідають меті загальної музичної освіти - особистісному розвитку учня і «збагачення його емоційно-естетичного досвіду під час сприймання та інтерпретації творів музичного мистецтва і музично-практичної діяльності, а також формування ціннісних орієнтацій, потреби в творчій самореалізації та духовно-естетичному самовдосконаленні» (Фільц, 2010: 3). Завдяки усвідомленню здобувачами музичного матеріалу в аксіологічних, когнітивних, перцептивних, комунікативних, критично-мисленнєвих зв'язках дана технологія виступає чинником професійного самовдосконалення. Зазначимо, що певна недооцінка поліфункціональності підготовки майбутніх учителів музичного мистецтва породжує труднощі для ефективного впровадження педагогічно-інтерпретаційних технологій у ЗЗСО та кваліфікованого педагогічного супроводу музичного навчання школярів.

Провідними вважаємо наступні методи інтерпретаційних музично-педагогічних технологій: художньо-педагогічного аналізу твору (І. Боднарук, 2021; І. Назаренко, 2018), художньо-педагогічного нарративу (О. Семенов, 2017; В. Крицький, 1999), педагогічно-інтерпретаційного пізнання (Л. Гаврілова, Л. Псарьова, 2016), перцептивного занурення до смислообразної сфери музичного твору (Є. Назайкінський, 1972; Лінь Янь, 2021), індивідуального критичного осмислення інтерпретаційних версій творів (В. Москаленко, 2013), художньо-інтерпретаційної діяльності (Лінь Янь, 2021; Чень Бо, 2017), презентації психологічного портрету композитора (Л. Кияновська, 2019), осягнення та моделювання музичного смислу твору (Н. Гарипова, 2010).

Метод художньо-педагогічного аналізу твору є біфункціональним: поєднує в собі можливості вивчення твору з точки зору засобів виразності та його музичної мови із завданнями загальної музичної освіти, відповідними до вікових особливостей та рівня музичного розвитку школярів. Він застосовується під час читання лекцій і проведення практичних занять.

Метод художньо-педагогічного наративу орієнтований на створення текстів-оповідань про музичний твір, які заглиблюють знання школярів про його унікальний образний світ, стилістику, жанрові особливості, відбивають «дух епохи» та дозволяють відчувати особливості музично-педагогічного спілкування суб'єктів навчання. Даний метод під час читання лекцій, проведення практичних занять, організації самостійної роботи здобувачів.

Метод художньо-педагогічного інтерпретаційного пізнання спрямований на пошук та закріплення знань з інтерпретації музичних творів як ступеню їх сприйняття, розуміння, освоєння, естетичної оцінки. Він застосовується у всіх формах освітньої діяльності майбутніх учителів музичного мистецтва.

Метод перцептивного занурення до смислообразної сфери музичного твору базується на психологічному входженні в музичні образи творів, чутливості до них, яка, у контексті педагогічної інтерпретації, є спрямованою на комунікацію, вміння теоретичного та художнього пояснення змісту образів. Даний метод впроваджується під час читання лекцій і проведення практичних занять.

Метод індивідуального критичного осмислення інтерпретаційних версій творів спрямований на розуміння та обґрунтування суб'єктами навчання відтворення та збагачення інтерпретатором тексту музичного твору на рівнях: підтексту (праінтонаційні ситуації), музичного задуму, музичної ідеї (композиційно-драматургічної, семантичної). Він впроваджується у всіх формах освітньої

діяльності майбутніх учителів музичного мистецтва як процес накопичення й устаткування мисленневих операцій для винайдення власної позиції інтерпретатора твору.

Метод художньо-педагогічної інтерпретаційної діяльності майбутніх учителів музичного мистецтва презентує основи естетичного розуміння музичних творів, навички тлумачення смислу творів для школярів і переконання аудиторії слухачів в адекватності позиції інтерпретатора. «Вплив задуму інтерпретації музичного твору в єдності зі словесної інструкцією має перевірятися і відпрацьовуватися в ході практичної діяльності майбутніх учителів музики - орієнтація музичних прикладів, вербальних і невербальних засобів комунікації на активізацію внутрішнього стану школярів, досягнення особистісної значущості музичного матеріалу для учнів, розумне поєднання свободи учня і педагогічного керівництва його діяльністю» (Чень Бо, 2017:15). Метод застосовується у всіх формах освітньої діяльності майбутніх учителів музичного мистецтва і відображає духовний зміст музичної інформації, відрефлексований ними.

Оригінальним, на нашу думку, є *метод презентації психологічного портрету композитора*, який допомагає майбутнім учителям музичного мистецтва усвідомити вплив індивідуальності на творчий процес і створити психологічний портрет творчої особистості у зв'язку з результатами її творчості, що ефективно сприяє розумінню здобувачами ідейної та образної специфіки музичного твору. Метод активізує і мотивує навчання на всіх формах освітньої діяльності майбутніх учителів музичного мистецтва.

Метод осягнення та моделювання музичного смислу творів пов'язаний з процесами об'єктивації особистісного смислу людини, музичного об'єктивованого смислу, розумінням механізмів кодування смислу в музичних творах, педагогічним прогнозуванням сприймання музичних творів школярами. Даний метод впроваджується під час читання лекцій і проведення практичних занять.

Наведені методи відображають загальний процес інтерпретаційної діяльності і пов'язані з явищем музичного інтерпретування, яке В. Москаленко розуміє як організовану інтелектом творчу діяльність музичного мислення, спрямовану на розкриття виразово-смыслових можливостей музичного твору (Москаленко, 2013: 8). Чень Бо наголошує, що поняття інтерпретації важливе у теоретичному плані як пояснення, розкриття змісту художнього твору, а також у практичному – як актуалізований виконавцем раніше створений музичний твір. Ми погоджуємось з узагальненням автором результатів наукових досліджень проблеми інтерпретації та його вказівками на музикознавчу інтерпретаційну діяльність як переклад зі знаково-графічної мови на музичну й вербальну, виконавську – результат діяльності свідомості та переведення продукту творчості до іншої системи мислення, текстуальну – індивідуальну авторську, змістову – історичну, психологічну тощо (Чень Бо, 2017: 14-15). Зазначимо, що для процесу будь-якого інтерпретування музичного твору необхідні об'єктивні відомості про нього, загальний зміст та його значення.

Технологічні аспекти художньо-педагогічної інтерпретації, які пов'язані з організаційно-процесуальним забезпеченням шкільного курсу «Музичне мистецтво», зумовлені даним типом інтерпретування та ступенем обґрунтованості переведення емоційно-естетичної інформації на вербальне вираження, відтворення рефлексованого продукту спілкування з мистецтвом, особистісно «прожитого» змісту музичних творів. Технології художньо-педагогічної інтерпретації мають відкритий характер і можуть структурно будуватися майбутніми вчителями музичного мистецтва у зв'язку із комплексом навчальних завдань уроків. Структурне зростання технологій, різні варіанти комбінації методів та їх логіки в межах тем уроків впливають на трансформаційні процеси в системі мистецької освіти; активізують

аксіологічні, когнітивні, перцептивні, комунікативні, критично-мисленнєві напрями розвитку школярів; сприяють зануренню до власного досвіду спілкування з музичним мистецтвом, мотивованості музичного навчання і розуміння смислу еталонних музичних творів. Досвід вербалізації музичних образів впливає на розвиток фантазії, емоційного мистецького інтелекту, пам'яті особистості учнів. Отже, впровадження педагогічно-інтерпретаційних технологій у зміст професійної підготовки майбутніх учителів музичного мистецтва відкриває високий педагогічний потенціал для оновлення системи їхніх знань, умінь та навичок інтерпретаційної діяльності; відкритості до вирішення варіативних професійних завдань різного рівня складності; розвитку творчої особистості з багатим внутрішнім емоційним світом. Педагогічно-інтерпретаційні технології збагачують діапазон розуміння образно-смислового рівня музичних творів, сприяють формуванню навичок відчуття та висловлення музичної смислогенези, гештальту (цілісного музичного образу), осмисленню композиційної форми твору, музично-дериваційних процесів будування тексту, надають досвід моделювання смислу твору.

Важливого значення у процесі музично-педагогічної інтерпретації відіграє взаємодія емоційного досвіду та мислення особистості, виражена в межах даних технологій через явища, осмислені науковцями:

- інтенціональність (спрямованість свідомості до предмету вивчення з метою встановлення предметного смислу);
 - спрямованість свідомості до предмету (смислоутворення, розуміння предметного смислу);
 - відчуття осягнення музичної смислогенези (рефлексія власного інтенційного стану);
 - інтенціональний стан суб'єкта (зрушення сенсорно-перцептивної, мисленнєвої, емоційної, регуляторної психічних систем);
-

- перший спосіб об'єктивації музичного смислу (твір як предмет інтенції, на який спрямована свідомість);
- другий спосіб об'єктивації музичного смислу (твір як модель смислу, який виникає у зв'язку не з даним твором, а з іншими об'єктами, ситуаціями, світом, ідеями, іншими творами);
- смислове осягнення музики (процеси мислення, осмислення звуків як явища культури, розуміння музичного твору, його «звукового тіла») (Гарипова, 2010: 6).

Педагогічний інструментарій художньо-педагогічних інтерпретаційних технологій значною мірою ґрунтується на засадах синтезу філософії, психології, культурології, музикознавства, педагогіки та ін. гуманітарних наук.

Зміст художньо-педагогічної інтерпретації увиразнюється в контексті поширених класифікацій видів інтерпретаційної діяльності вчителя-музиканта. Зокрема, Л. Гаврілова, Л. Псарьова на основі узагальнення наукових джерел виділяють наступні: художньо-педагогічна інтерпретації музичного твору (за О. Ляшенко), виконавська інтерпретацію (за О. Котляревською); редакторська, виконавська, композиторська, музикознавча (за В. Москаленком); гра без стилю або спотворення композиторського задуму; виконання, коли авторська ідея вмирає під тиском правил; стилізація; натхненність, сучасне бачення авторського задуму (за Г. Нейгаузом) та ін. У контексті теми нашого дослідження є важливим посилання авторів на розвідку О. Ляшенко та констатація поєднання у художньо-педагогічній інтерпретації різних типів інтерпретування: музикознавчого, художньо-образного, виконавського, вербально-змістового, візуально-асоціативного, акторського (Гаврілова, Псарьова, 2016: 104 за Ляшенко, 1999: 54-55), що доводить спрямованість підготовки майбутніх учителів музичного мистецтва на поліфункціональність їх професійної діяльності й узагальнюючий зміст музично-педагогічної інтерпретації твору.

Практика впровадження художньо-педагогічних інтерпретаційних технологій спонукає майбутніх вчителів музичного мистецтва до креативного винайдення етапів створення власних інтерпретацій. Логіка будь-якого типу інтерпретації пов'язана з етапами прослуховування (ознайомлення з текстом), розуміння, виникнення оформленого цілісного задуму інтерпретації. Лінь Янь підкреслює, що «виникненню художнього задуму передусє вибір музичного твору, попереднє знайомство з нотним текстом та історією його написання, пошук шляхів для подальшої інтерпретації. Творчий задум формує і спрямовує інтелектуальну діяльність виконавця у визначеному напрямі. Він стає своєрідним регулятором нових художніх ідей, які в процесі інтерпретації можуть значно варіюватись» (Лінь, 2021: 27).

У контексті теми нашого дослідження впевнює алгоритм розробки художньо-педагогічної інтерпретації твору образотворчого мистецтва, представлений О. Калоянвою, який, на наш погляд, є універсальним та відповідним до етапів педагогічних дій у процесі впровадження інтерпретаційної технології: індивідуального осмислення вчителем художнього твору в процесі його сприйняття; аналітичного дослідження з використанням відповідних наукових методів; об'єктивації отриманого розуміння в адекватних педагогічних завданнях структурах (Калоянова, 2001: 72).

Для характеристики музично-педагогічних інтерпретаційних технологій та їх педагогічного інструментарію наведемо приклади рекомендованих творчих завдань для підготовки майбутніх учителів музичного мистецтва з теми практичного заняття: «Методи підготовки здобувачів до художньо-педагогічної інтерпретації вокально-хорових та інструментальних музичних творів різних жанрів та епох для навчання музичного мистецтва у 5 класах ЗЗСО»:

– Розробіть та представте перед однокурсниками у формі презентації художньо-педагогічний аналіз творів: К. Дебюссі «Місячне сяйво», В. Монті «Чардаш» для скрипки і фортепіано, А. Хачатурян «Лезгінка» з балету «Гаяне».

– Створіть художньо-педагогічний наратив з теми: «Танцювальне мистецтво давнини», «Сценарій екранізації пісні «Добрий вечір тобі, пане господарю»», «Симфонії В. А. Моцарта», «Героїка в музиці Бетховена та скульптурі Мікеланджело».

– Віднайдіть цікаву інформацію і доведіть виховне значення народних пісень Європи та України, українських народних танців (гопак, козачок аркан), творів Дж. Гершвіна у виконанні дитячих хорів.

– Змоделуйте вербально і опишіть власну афішу міжнародного хорового фестивалю, фестивалю інструментальної музики, фольклорного фестивалю.

– Прослухайте українську народну пісню «За світ встали козаченьки» і доведіть свою думку про зміст її образної сфери.

– Прослухайте різні виконавські інтерпретації Увертюри до опери «Тарас Бульба». Доведіть, як різні виконавці передають музичний підтекст, музичного задуму, музичної ідеї (композиційно-драматургічної, семантичної).

– Презентуйте (вербально-виконавський виступ) перед уявним 5 класом власну художньо-педагогічну інтерпретацію твору: опера «Орфей і Евридика» К.В. Глюка, “Santa Lucia” у виконанні Е.Карузо, «Аве Марія» у виконанні Марії Каллас, «Херувимської» А.Веделя.

– «Намалюйте» словами портрети К. Дебюссі, М. Лисенка, А. Хачатуряна, М. Леонтовича, І. Карабиця, Дж. Гершвіна, А. Веделя, В. Барвінського, Б. Бріттена, В.А. Моцарта, Л. ван Бетховена, Орфея, Мельпомени, Терпсіхори, Полігімнії, українського кобзаря Остапа Вересая, Марусі Чурай.

– Опишіть та порівняйте виконавські манери трьох симфонічних диригентів світу (за вибором). Доведіть їх творчу оригінальність.

– Порівняйте танці народів світу у проекті «Танцювальний калейдоскоп», голоси 5 видатних співаків світу (за вибором), класичні та характерні танці в балетах (за вибором).

– Порівняйте архітектуру відомих оперних театрів світу.

– Змоделюйте смисл музики Давнього Китаю, Давнього Єгипту, Стародавньої Греції, пісні «Як ішов я із Дебречена додому» у виконанні троїстих музик, шотландського награвання «Граї волинко», духовного концерту М. Березовського, Квартету для двох скрипок, альту і віолончелі В. Барвінського.

– Змоделюйте зміст улюбленого музичного твору вашої родини. Заспівайте його.

– Порівняйте у словесних характеристиках звучання кобзи та бандури, академічні та сучасні манери виконання «Щедрика» в обробці М. Леонтовича, голоси відомих українських оперних співаків, звучання Національного академічного народного хору ім. Г. Верьовки та Дитячого хору «Щедрик».

– Знайдіть цікаву інформацію і доведіть унікальність старовинних народних інструментів часів Київської Русі, 5-ої симфонії Бетховена.

– Створіть оповідання для школярів до африканської народної музики «Танець духів», японської народної музики «Танець дощу», до записів віртуального хору під орудою Е. Вітейкера, італійського бельканто.

– Розробіть в міні-групах сценарій телешоу «Танцюють усі», театралізуйте його.

– Театралізуйте українську народну пісню «Щедрик» в обробці М. Леонтовича, українську щедрівку «Добрий вечір тобі, пане господарю», різдвяний вертеп; розмістіть інструменти симфонічного оркестру, дитячий вокальний

ансамбль, оркестр народних інструментів, арію Цариці Ночі з опери «Чарівна флейта» В.А. Моцарта, дует Одарки і Карася з опери «Запорожець за Дунаєм» С. Гулака-Артемовського.

– Презентуйте сценарій концерту вокально-інструментального ансамблю «Пікардійська терція».

– Опишіть Ваші декорації до опери «Чарівна флейта» В.А. Моцарта.

– Представте перед однокурсниками художньо-педагогічну інтерпретацію I частини Симфонії соль-мінор В.А. Моцарта. Порівняйте різні інтерпретації твору.

Висновки

Таким чином, впровадження художньо-педагогічних інтерпретаційних технологій у зміст професійної підготовки майбутніх учителів музичного мистецтва при вивченні мистецьких інновацій в закладах освіти сприяє розвитку мотивації здобувачів до опанування музично-педагогічною інноватиною, дозволяє активізувати розвиток естетичного чуття, смаку, перцептивні здібності, критичне мислення, формування навичок створення власних художньо-педагогічних інтерпретацій, їх обґрунтування з точки зору осягнення авторського задуму, мистецької пізнавальної та комунікативної діяльності. Перспективами розвитку порушеної проблеми є дослідження взаємозв'язків художньо-педагогічних інтерпретаційних та герменевтичних технологій у змісті професійної підготовки майбутніх учителів музичного мистецтва.

Література

1. Боднарук І.М. Формування у майбутнього вчителя музичного мистецтва вмінь художньо-педагогічного аналізу музичних творів. *Духовність особистості: методологія, теорія і практика*, 2021. Вип. 1. С. 24-31.

2. Гаврилова Л., Псарьова Л. Інтерпретація музичного твору: теоретичні аспекти. *Професіоналізм педагога: теоретичні й методичні аспекти* : збірник наукових праць

ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет». Слов'янськ, 2016. С. 97-106.

3. Гарипова Н.М. Музыкальний зміст і механізми його постиження. *Известия Уральского государственного университета*, 2010. Вып. 3(79). С. 222-235.

4. Гончарук О.В. Інтегративна художньо-педагогічна технологія в підготовці майбутнього вчителя до організації дозвілля дітей. *Теорія і методика професійної освіти*, 2020. Вип. 24. Т. 1. С. 131-136.

5. Калоянова Ольга. Інтерпретація твору образотворчого мистецтва як особливий вид діяльності педагога-художника. *Проблеми підготовки сучасного вчителя*, 2001. №8. С. 71-76.

6. Кияновська Любов. Психологічний портрет композитора як джерело пізнання індивідуального стилю. *Мистецтвознавство України*, 2010. Вип. 11. С. 62-64. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Mysu_2010_11_11

7. Крицький В.М. Формування умінь художньої інтерпретації у студентів музичних факультетів педагогічних закладів вищої освіти: автореф. дис. ... канд. пед. наук: 13.00.01. Національний педагогічний університет імені М. Драгоманова. Київ, 1999. 25 с.

8. Лінь Янь. Формування готовності майбутнього вчителя музики до художньо-інтерпретаційної діяльності в процесі вокального навчання: дис... канд. пед. наук: 13.00.02 / Національний педагогічний університет імені М. П. Драгоманова, Сумський державний педагогічний університет імені А.С.Макаренка. Суми, 2021. 255 с.

9. Ляшенко О. Художньо-педагогічна інтерпретація музичних творів. *Мистецтво та освіта*, 1999. №4. С. 54 – 57.

10. Масол Л.М. Художньо-педагогічні технології в основній школі: єдність навчання і виховання. Методичний посібник. Харків: Друкарня «Мадрид», 2015. 178 с.

11. Москаленко В. Лекції з музичної інтерпретації. Навчальний посібник. Київ: Національна музична академія України імені П.І. Чайковського, 2013. 134 с.

12. Назайкинський Е.В. О психологии музыкального восприятия. Москва: Музыка, 1972. 383 с.

13. Назаренко І.М. Художньо-педагогічний аналіз музичних творів як чинник професіоналізму майбутніх вчителів мистецьких дисциплін. *Science, research, development#2: monografia rokonferencyjna*, 2018. С. 41-46.

14. Освітні технології: Навч.-метод. посіб. / О.М. Пехота, А.З. Кіктенко, О.М. Любарська та ін.; За заг. ред. О. М. Пехоти. Київ: А.С.К., 2001. 256 с.

15. Програма для загальноосвітніх навчальних закладів «Музичне мистецтво» (5-8 класи) / Укладачі: Фільц Б.М., Белова І. М., Букреєва Г.Б., Демчишин М.С., Масол Л.М., Мільченко О.В., Павленко О.М. Київ, 2010. 29 с.

16. Просіна О.В. Використання художньо-педагогічних технологій у підготовці вчителів до інтегрованого викладання мистецьких дисциплін. URL: <http://zakinppo.org.ua/kafedri/kafedra-suspilnogumanitarnoi-ta-etikoestetichnoi-osviti/zagalni-materiali/2160->

17. Семенов О.М. Художньо-педагогічний наратив як засіб формування культури педагогічного спілкування. *Вісник Житомирського державного університету імені Івана Франка, серія «Педагогічні науки»*, 2017. Випуск 2 (88). С. 243-248.

18. Стрельніков В.Ю., Брітченко І.Г. Сучасні технології навчання у вищій школі: модульний посібник для слухачів авторських курсів підвищення кваліфікації викладачів МППК ПУЕТ. Полтава : ПУЕТ, 2013. 309 с.

19. Чень Бо. Формування готовності майбутнього вчителя музики до виконавсько-інтерпретаційної діяльності у процесі інструментального навчання: дис... канд. пед. наук: 13.00.02 / Національний педагогічний університет імені М.П. Драгоманова. Київ, 2017. 236 с.

20. Nattiez J.-J. *Musicologie generale et semiologie*. Pariss : Christian Bourgois, 1987. 400 p.

21. Stefani G. On the Semiotics of Music. *Music, Culture and Society*. Oxford UK : Oxford University Press, 2000. 238 p.

22. Thornton L. C. Important Others : Music Teachers' Perceived Roles in Music Teacher Recruitment. *Journal of Music Teacher Education*, 2015, June 24. DOI:10.1177/1057083713512836. P. 97–107.

Мартинюк Т.В.

Впровадження художньо-педагогічних інтерпретаційних технологій у зміст професійної підготовки майбутніх учителів музичного мистецтва при вивченні мистецьких інновацій в закладах освіти

Анотація

У статті розглянуто проблему впровадження художньо-педагогічних інтерпретаційних технологій у зміст професійної підготовки майбутніх учителів музичного мистецтва при вивченні мистецьких інновацій в закладах освіти.

Доведено, що впровадження художньо-педагогічних інтерпретаційних технологій у процес професійної підготовки майбутніх учителів музичного мистецтва змінює структуру і зміст освітнього процесу. Художньо-педагогічні інтерпретаційні технології є системоутворювальними для курсу «Музичне мистецтво», який вивчається в основній школі і відповідають меті загальної музичної освіти. Представлено провідні методи інтерпретаційних музично-педагогічних технологій: художньо-педагогічний аналіз твору, художньо-педагогічний наратив, педагогічне інтерпретаційне пізнання, перцептивне занурення до смислообразної сфери музичного твору, індивідуальне критичне осмислення інтерпретаційних версій творів, художньо-інтерпретаційна діяльність, презентація психологічного портрету композитора, осягнення та моделювання музичного смислу твору.

Таким чином, **впровадження художньо-педагогічних інтерпретаційних технологій у зміст професійної підготовки майбутніх учителів музичного мистецтва при вивченні мистецьких**

інновацій в закладах освіти сприяє розвитку мотивації здобувачів до опанування музично-педагогічною інноватикою, дозволяє активізувати розвиток естетичного чуття, смаку, перцептивні здібності, критичне мислення, формування навичок створення власних художньо-педагогічних інтерпретацій, обґрунтувати їх з точки зору осягнення авторського задуму, мистецької пізнавальної та комунікативної діяльності.

Ключові слова: художньо-педагогічна інтерпретація, професійна підготовка майбутніх учителів музичного мистецтва, художньо-педагогічні технології, мистецькі інноваційні технології, зміст професійної підготовки майбутніх учителів музичного мистецтва, провідні методи інтерпретаційних музично-педагогічних технологій, педагогічний інструментарій інтерпретаційних технологій.

UDC 378.147:911]:37.015.31-022.332

DOI <https://doi.org/10.31470/2415-3729-2022-15-188-206>

Theoretical Substantiation of the Pedagogical System of Training Future Geography Teachers for Continuous Professional Development

Volodymyr Nosachenko

Doctoral Student, Doctor of Philosophy in Pedagogy (PhD),
Associate Professor of the Department of Geography, Ecology and
Teaching Methods

Hryhorii Skovoroda University in Pereiaslav

✉ 30, Sukhomlynskyi Str., Pereiaslav, Kyiv Region, 08401

E-mail: volodymyr.nosachenko@gmail.com

ORCID: <http://orcid.org/0000-0003-0266-5199>

Теоретичне обґрунтування педагогічної системи підготовки майбутніх учителів географії до безперервного професійного розвитку

Володимир Миколайович Носаченко

докторант, кандидат педагогічних наук, доцент кафедри географії, екології і методики навчання,

Університет Григорія Сковороди в Переяславі

✉ вул. Сухомлинського, 30, м. Переяслав, Київська обл., Україна, 08401

Abstract

The article identifies the place of professional training of future geography teachers, in particular the importance of forming

their readiness for continuous professional development. **The purpose** of the article is to theoretically substantiate the pedagogical system of training future geography teachers for continuous professional development. Among **the research methods** used, the following were decisive: description, synthesis, systematization, comparison and generalization of the analyzed data, methods of pedagogical modeling and forecasting. **Results.** The content of the concept of «pedagogical system» in the scientific psychological and pedagogical literature is analyzed. The structure of the system of training of future geography teachers for continuous professional development is determined. The elements and the model of the pedagogical system of preparation of future geography teachers for continuous professional development are structured and composed. The educational and professional programs of higher education institutions of Ukraine are analyzed for the presence of elements of the system of training future teachers of geography for continuous professional development. **Conclusions.** Analysis of basic scientific works and modern publications on the functioning of pedagogical systems of training future teachers gives grounds to argue about: the importance of the transition from traditional educational models of training to training systems capable of operating in new conditions, ready for lifelong learning, education and professional development; the importance of the readiness of future teachers of geography for continuous professional development and its integral part in the professionalism of the individual in the face of constant legislative, social and economic challenges; insufficient theoretical and methodological support of scientific and pedagogical staff of universities to prepare future teachers of geography for continuous professional development; the necessity for reviewing the content of educational programs in the specialty 014.07 Secondary education (Geography), improving programs of educational and industrial practices, the introduction of specialized courses in the educational process; the

need to modernize the educational process by strengthening the positioning of innovative teaching methods, the introduction of digital and interactive learning technologies; creation of favorable conditions for academic exchanges of future teachers of geography (interuniversity within Ukraine, foreign) in order to gain new educational experience and increase their motivation for the process of continuous professional development. The author concluded that the construction of a pedagogical system for training future geography teachers for continuous professional development is designed to eliminate existing contradictions between theoretical foundations and their practical implementation in the educational process under educational and professional programs of the specialty 014.07 Secondary education (Geography).

Keywords: pedagogical system, professional education, training of future geography teachers, systematic approach, continuous professional development.

References

1. Aleksandrov, G. N., Ivankova, N. I., Timoshkina, N. V. & Chshieva, T. L. (2000). Pedahohicheskie sistemy, pedahohicheskie protsessy i pedahohicheskie tehnolohii v sovremennom pedahohicheskom znanii [Pedagogical systems, pedagogical processes and pedagogical technologies in modern pedagogical knowledge]. *Educational Technology & Society*, 3 (2), 134–149 [in Russian].
2. Anosov, I.P. (2003). Antropolohichniy faktor yak systemotvorchiiy element osvitnogo protsesu [Anthropological factor as a system-creating element of the educational process]. *Pedagogika, psihologija ta mediko-biologichni problemi fizichnogo vihovannja i sportu – Pedagogy, psychology and medical and biological problems of physical education and sports*, 12, 36–44 [in Ukrainian].
3. Busel, V.T. (Ed.) (2009). Velykyi tлумachnyi slovnyk suchasnoi ukrainskoi movy: 250 000 sliv [Large explanatory dictionary of the modern Ukrainian language: 250,000 words]. Kyiv ; Irpin : Perun [in Ukrainian].

4. Disa, O. V. (2019). Pedagogichna sistema jak osnova rozvitku osobistisnoi zrilosti studentiv [Pedagogical system as a basis for the development of personal maturity of students]. *Visnik universitetu imeni Alfreda Nobelja. Serija «Pedagogika i psihologija» – Bulletin of the Alfred Nobel University. Pedagogy and Psychology Series*, 1(17), 13-19 [in Ukrainian].

5. Dmitrenko, T.O. & Jaresko, K.V. (2011). Kryterialni kharakterystyky pedagogichnoii systemi yak pidhruntia rozrobky tehnologii doslidzhennia skladnogo obekta [Criteria characteristics of the pedagogical system as a basis for the development of technology for the study of complex objects]. *Visnik Luganskogo nats. un-tu im. T. Shevchenka – Bulletin of the Luhansk National University University named after T. Shevchenko*, 21 (232), part II, 84–90 [in Ukrainian].

6. Zhizhko, T.A. (2005). Pedahohichna systema odyn iz chynnykiv vprovadzhennia idei intensifikatsii u profesiinii pidgotovtsi maibutnikh fahivtsiv [The pedagogical system is one of the factors in the introduction of the idea of intensification in the training of future professionals]. *Naukovij chasopis NPU imeni M. P. Dragomanova. Serija II. Sociologija. Social'na robota. Social'na pedagogika. Upravlinnja – Scientific journal of NPU named after MP Drahomanov. Series II. Sociology. Social work. Social pedagogy. Management*, 3, 144–151 [in Ukrainian].

7. Kagan, M.S. (1996). Sistemnost i celostnost [Consistency and integrity]. *Voprosy filosofii – Questions of philosophy*, 12, 13–18. Retrieved from <http://psylib.org.ua/books/kagam01.htm#1> [in Russian].

8. Kankovskii, I.E. (2009). Genezis rozvitku ponjattia «pedagogichna systema» [The genesis of the development of the concept of «pedagogical system»]. *Problemi inzhenerno-pedagogichnoi osviti: zb. prac – Problems of engineering and pedagogical education*, 24, 25–35 [in Ukrainian].

9. Kolomic, A. (2021). Pobudova pedagogichnoi systemy fundamentalizatsii matematichnoi pidgotovki maibutnikh

bakalavriv tehnychnykh specialnostei [Construction of a pedagogical system of fundamentalization of mathematical training of future bachelors of technical specialties]. *Molod i rynok – Youth and the market*, 10/196, 84–91 [in Ukrainian].

10. Kuh, O.M. & Kuh, A.M. (2005). Pedagogichni systemy ta yikh proektuvannia [Pedagogical systems and their design]. *Zbirnik naukovih prac Kamianec-Podilskogo nacionalnogo universitetu imeni Ivana Ogiienka – Collection of scientific works of Kamyanskyi Podilsky National University named after Ivan Ogiienko*, 11, 148–151 [in Ukrainian].

11. Lodatko, E.O. (2010). Modeliuvannia v pedagogitsi: tochky vidlyku [Modeling in pedagogy: starting points]. Retrieved from http://www.intellect-invest.org.ua/pedagog_editions_e-magazine_pedagogical_science_vypuski_n1_2010_st_2 [in Ukrainian].

12. Malanjuk, N.M. (2020). Strukturno-funktsionalna model systemy profesiinoi pidgotovki maibutnih fahivtsiv zaliznichnogo transportu v umovah neperervnoi osvity [Structural and functional model of the system of professional training of future railway transport specialists in the conditions of continuous education]. *Profesiina osvita: metodologii, teoriia i tehnologii – Vocational education: methodology, theory and technology*, 12, 109–127 [in Ukrainian].

13. Ostapchuk, O. (2005). Efektivni pedagogichni systemy: Innovaciina stratehiia proektuvannja [Effective pedagogical systems: Innovative design strategy]. *Ridna shkola – Native school*, 8, 16–19 [in Ukrainian].

14. Proshkin, V. V. (2015). Pedahohichna systema yak predmet naukovooho doslidzhennia [Pedagogical system as a subject of scientific research]. *Neperervna profesiina osvita: teoriia i praktyka – Continuing professional education: theory and practice*. №4. P. 7-12 [in Ukrainian].

15. Rudishin, S.D. (2013). Systemnii pidhid do vishhoi osvity v Ukraini: osvichenist, kompetentnist, natsionalni tsinnosti [System approach to higher education in Ukraine: education, competence, national values].

competence, national values]. *Pedagogika i psihologija. Visnik NAPN Ukraini – Pedagogy and psychology. Bulletin of the National Academy of Pedagogical Sciences of Ukraine*, 3, 69–75 [in Ukrainian].

16. Surmin, Yu.P. (2006). *Maisternia vchenogo: pidruchnik dlia naukovcia [Scientist's workshop: a textbook for a scientist]*. Kyiv : Konsorcium z udoskonalennja menedzhment-osviti v Ukraini [in Ukrainian].

17. Teplytska, A. O. (2016). Model i modeliuvannia v profesiinii osviti maibutnikh uchyteliv [Model and modeling in the professional education of future teachers]. *Aktualni problemy psykhologii : zb. nauk. prac Institutu psykhologii imeni G. S. Kostiuka – Actual problems of psychology: coll. science. proceedings of the G.S. Kostyuk Institute of Psychology*, 10(28), 424–433 [in Ukrainian].

18. Tlumachnij slovník ukrainskoi movi [Explanatory dictionary of the Ukrainian language]. Retrieved from <https://slovnyk.ua/index.php> [in Ukrainian].

19. Trifonova, O. (2019). Komponenty metodychnoi systemy rozvytku informatsiino-tsifrovoi kompetentnosti u navchanni fiziki i tekhnichnyh dyscyplin pry pidgotovtsi maibutnikh fahivtsiv kompiuternikh tehnologii [Components of the methodological system for the development of information and digital competence in the teaching of physics and technical disciplines in the training of future specialists in computer technology]. *Naukovi zapysky Berdianskoho derzhavnoho pedahohichnoho universitetu. Serii : Pedahohichni nauky – Scientific notes of Berdyansk State Pedagogical University*, 2, 299–309 [in Ukrainian].

20. Hrolenko, M.V. (2021). Systemnyi pidhid do formuvannia ekolohichnoi kompetentnosti maibutnikh uchyteliv biologii u protsesi fakhovoi pidgotovky [A systematic approach to the formation of environmental competence of future biology teachers in the process of professional training]. *Imidzh suchasnoho pedahoha – The image of a modern teacher*, 4(199),

26–29. DOI: [https://doi.org/10.33272/2522-9729-2021-4\(199\)-26-29](https://doi.org/10.33272/2522-9729-2021-4(199)-26-29) [in Ukrainian].

21. Shanskova, T.I. (2015). Perspektyvy funktsionuvannia systemy profesiinoi pidhotovki fakhivtsiv humanitarnoho profilu v umovakh drugoi vyshhoi osvity v Ukraini. [Prospects for the functioning of the system of professional training of specialists in the humanities in the context of the second higher education in Ukraine]. *Andragogichnii visnyk: naukovyi elektronnyi zhurnal – Andragogical Bulletin: scientific electronic journal*, 6, 86–93 [in Ukrainian].

Вступ

У сучасних умовах розвитку нашої держави модернізація вищої педагогічної освіти потребує нових підходів до підготовки фахівців, впровадження сучасних методів навчання, ефективних технологій організації освітнього процесу, що у повній мірі забезпечить фундаментальну науково-теоретичну, методико-практичну, громадянську, соціальну, загальнокультурну, лідерську і підприємницьку підготовку майбутніх учителів.

Особливе місце у цьому процесі вважаємо удосконалення професійної підготовки майбутніх учителів географії, зумовленої зростаючими вимогами до їх різносторонньої професійної компетентності, зокрема формування їх готовності до безперервного професійного розвитку.

У швидкозмінних глобалізаційних умовах географія розглядається як найважливіший шкільний предмет світоглядного характеру, на який лягає особлива відповідальність за формування в учнів закладів загальної середньої освіти комплексного, системного і соціально орієнтованого уявлення про Землю. Зосередження особливої уваги на теоретичних і методичних засадах професійної підготовки майбутніх учителів географії зумовлене тим, що саме вони створюють підґрунтя для формування наукової

картини світу в свідомості учнів-майбутніх громадян держави, розвиває критичне мислення школярів, їхнє вміння виявляти, аналізувати та прогнозувати певні закономірності й причинно-наслідкові зв'язки між різними природними та соціальними процесами і явищами, долучає учнів до культурних надбань рідного краю й держав світу. Ключовою фігурою в цьому процесі має бути учитель географії, здатний до безперервного професійного збагачення глибоких географічних знань, бути готовим змінюватися та пристосовуватися до нових реалій та викликів часу в системі освіти, оперувати сучасною інформацією та інформаційно-цифровими засобами навчання, уміти ухвалювати ефективні рішення у професійній діяльності. Охарактеризовані вимоги актуалізують розробку цілісної системи підготовки майбутніх учителів географії до безперервного професійного розвитку як пріоритетне завдання вищої педагогічної географічної освіти 20-х рр. XXI століття.

Основним у досягненні успішного подолання протиріч між психолого-педагогічною і методичною теоретичною підготовкою до безперервного професійного розвитку та науково-практичною реалізацією освітнього процесу підготовки майбутніх учителів географії вбачаємо системних підхід. Система – це логічно вибудована сукупність елементів, які мають спільну мету, перебувають між собою у взаємозв'язку, взаємозалежностях і створюють певну цілісність і єдність.

Окремі аспекти педагогічних системи розглянуто у дослідженнях науковців: О. Абдулліна, Г. Александрова, І. Аносова, В. Беспалька, І. Беха, О. Дисси, Т. Дмитренко, І. Зязюна, М. Кагана, З. Курлянд, Н. Маланюк, Н. Ничкало, В. Прошкіна, В. Сластьоніна та ін.

Теоретично-методологічні особливості педагогічних систем вітчизняної та зарубіжної професійної освіти присвячено дослідження учених: Ю. Бурцева, Н. Валько, Л. Вікторової, Н. Дупак, Т. Жижко, Н. Євтушенко,

І. Каньковського, В. Каплінський, Н. Кузьміної, Є. Лодатка, Н. Муқан, О. Сагач, Н. Степанченко, С. Рудишина, О. Таможньої, О. Трофинової, М. Хроленка, О. Цюняк, та ін.

Елементи системи підготовки майбутніх учителів географії досліджені в наукових публікаціях О. Браславської, Л. Вішнікіної, М. Елькіна, С. Коберніка, М. Криловця, Г. Лисичарової, Т. Назаренко, І. Рожі, А. Розсохи, В. Саюк, В. Сиротенка, О. Топузова, Б. Чернова, О. Чубрей та ін.

Мета статті – теоретично обґрунтувати педагогічну систему підготовки майбутніх учителів географії до безперервного професійного розвитку.

Методи дослідження

Серед використаних методів дослідження визначальними були такі: теоретичний аналіз психолого-педагогічних джерел дослідження, опис, синтез, систематизація, порівняння та узагальнення проаналізованих даних, методи педагогічного моделювання і прогнозування.

Результати та їх обговорення

Відповідно тлумачних словників під «системою» розуміють порядок, зумовлений правильним, планомірним розташуванням та взаємним зв'язком частин чого-небудь (Тлумачний словник української мови).

Під педагогічною системою науковці розуміють взаємозв'язок сукупності елементів, які тісно залежать один від одного, мають чітку логічну структуру. Різні погляди вчених виокреслюють єдині складники педагогічних систем підготовки фахівців, а саме: мета освітнього процесу; зміст освітніх програм; засоби педагогічної комунікації (форми, методи, засоби, технології); здобувачі вищої освіти; науково-педагогічні працівники.

Т. Жижко під педагогічною системою розуміє «динамічно функціональний комплекс діалектично пов'язаних між собою компонентів і елементів, які створюють оптимальні умови для розв'язання завдань навчання, освіти і виховання людей». У системі професійної

підготовки студентів науковиця виділяє ідею інтенсифікації як важливий напрям роботи з науково-педагогічним персоналом і здобувачами вищої освіти (Жижко, 2005).

У дослідженні, присвяченому генезису поняття «педагогічна система», І. Каньковський приходить до висновку, що «педагогічна система підготовки фахівця в умовах сьогодення повинна будуватися на засадах системно-синергетичного, діяльнісного, компетентнісного, антропометричного, конструктивістського підходів і формувати його коєвалюційний світогляд та ноосферне мислення». Науковець виділяє наступні структурні компоненти педагогічної системи: ціль навчання, педагога, студента, зміст навчання, технологію навчання, освітнє середовище, професійну діяльність, особистість фахівця та його індивідуальність, соціально-технічне середовище, ноосферу (Каньковський, 2009).

У своєму дослідженні О. Гончарова дає визначення педагогічну систему як «соціальну систему, необхідну для організації педагогічного процесу між учасниками якого (викладача і студентами) існує прямий та зворотний зв'язок та включає наступні елементи: мета, принципи, зміст, методи, форми, засоби, результати» і формує певні умови для особистісного та професійного зростання фахівця (Гончарова, 2021).

Важливими для нас є твердження В. Прошкіна, який характеризує педагогічні системи як складні, динамічні, цілеспрямовані, і які постійно розвиваються в структурному, функціональному й історичному аспектах і, з огляду на специфіку дослідницької роботи, можуть бути не лише самостійно розроблені, але й доповнені авторами (Прошкін, 2015).

Таблиця 1

Визначення змісту поняття «педагогічна система»

Науковець	Визначення поняття «педагогічна система»
В. Беспалько	Сукупність взаємопов'язаних засобів, методів і процесів, необхідних для створення організованого, цілеспрямованого педагогічного впливу на формування особистості із заданими якостями.
О. Гончарова	Соціальна система, необхідна для організації педагогічного процесу, між учасниками якого (викладача і студентами) існує прямий та зворотний зв'язок.
О. Діса	Система, що включає основні базові характеристики педагогічного процесу, сукупність та факт наявності яких відрізняє їх від усіх інших (непедагогічних) систем, а саме: мету, навчальну інформацію, способи педагогічної комунікації, учня (студента) та педагога.
Т. Жижко	Динамічно функціональний комплекс діалектично пов'язаних між собою компонентів і елементів, які створюють оптимальні умови для розв'язання завдань навчання, освіти і виховання людей.
К. Іващенко	Процес поділений на різні елементи, рівні та частини, які при взаємодії один з одним поєднуються в єдине ціле і мають на меті створення сприятливих умов для розвитку та формування, а також вплив на об'єкти виховання.
І. Каньковський	Система, побудована на засадах системно-синергетичного, діяльнісного, компетентнісного, антропометричного, конструктивістського підходів і формувати його коевалюційний світогляд та ноосферне мислення та яка включає в себе: ціль навчання, педагога, студента, зміст навчання, технологію навчання, освітнє середовище, професійну діяльність, особистість фахівця та його індивідуальність, соціально-технічне середовище, ноосферу.
Н. Кузьміна	Множина взаємопов'язаних структурних і функціональних компонентів, підпорядкованих цілям освіти, виховання та навчання підростаючого покоління та дорослих людей.
Н. Маланюк	Органічна цілісність складових, які взаємодіють між собою за допомогою певних зв'язків, при чому ця цілісність наділена новими властивостями, якими не володіють окремо взяті її системи.

У науковому дослідженні А. Коломієць робить висновки, що педагогічна система – комплекс взаємопов'язаних між собою структурних елементів, які у поєднанні дають змогу створити умови для досягнення педагогічних цілей освітнього процесу (Коломієць, 2021).

Враховуючи, що на освітній процес діє значна кількість різноманітних чинників, структура системи підготовки

майбутніх учителів географії до безперервного професійного розвитку має вибудувати максимально логічні взаємозв'язки між її компонентами, щоб дозволити об'єктивно дослідити їх вплив на навчання, формування особистості та перевірити готовність до безперервного професійного розвитку.

Процес безперервного професійного розвитку майбутніх учителів географії – це цілеспрямована діяльність здобувачів вищої освіти спеціальності 014 Середня освіта (Географія) щодо безперервного удосконалення професійних компетентностей, чітке управління своїм саморозвитком, синергетичний цілеспрямований відбір змісту, форм, методів, засобів і технологій навчання.

Безперервний професійний розвиток майбутніх учителів географії розуміємо як поняття, що включає в собі їх самоосвіту, самовиховання, самовдосконалення і саморозвиток та формується у процесі формальної, неформальної й інформальної освіти. Готовність до безперервного професійного розвитку у майбутніх учителів географії повинна формуватися в умовах забезпечення позитивної мотивації, створення у ЗВО сприятливого до безперервного професійного розвитку середовища, інноваційного спрямування змісту освіти на підготовку до безперервного професійного розвитку, реалізації індивідуальних наукових досліджень (Рис. 1).

На нашу думку особливості упровадження системи майбутніх учителів географії до безперервного професійного розвитку в Україні є вкрай важливим і неминучим процесом. Сьогодні в Україні підготовка майбутніх учителів географії здійснюється за освітньо-професійними програмами спеціальності 014.07 Середня освіта (Географія) у 30 закладах вищої освіти на першому (бакалаврському) рівні вищої освіти та у 26 – на другому (магістерському) рівні.

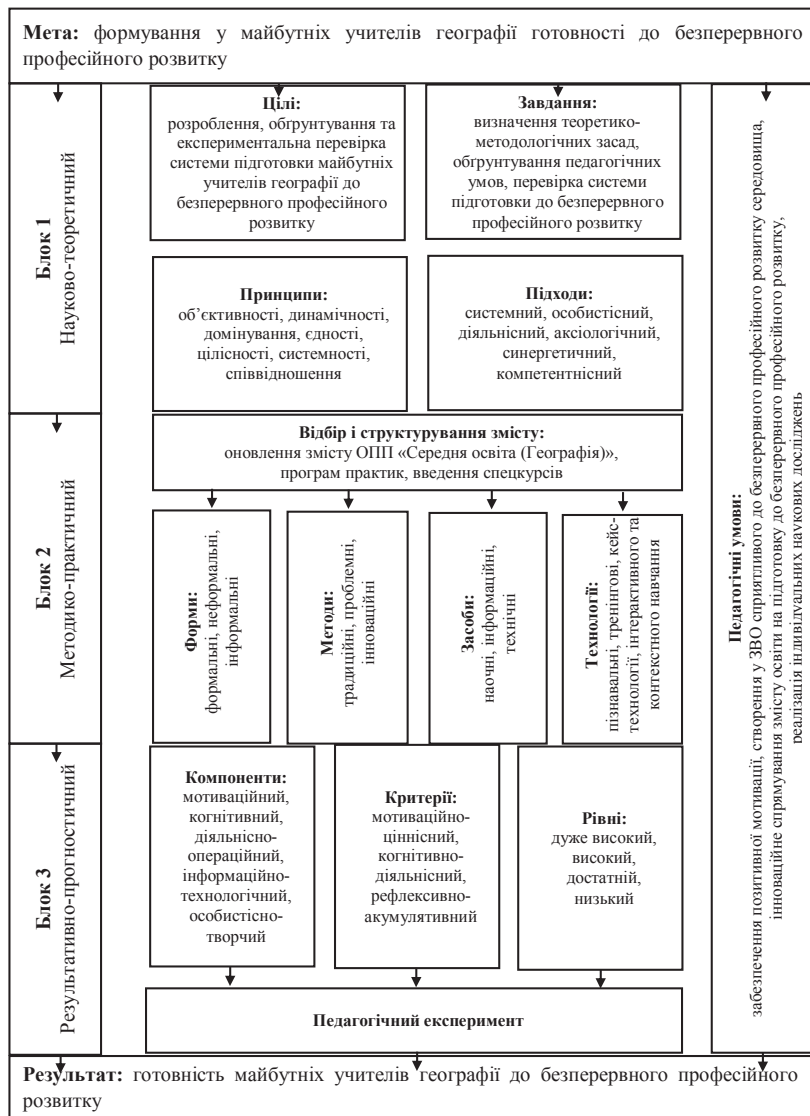

Рис. 1. Модель системи підготовки майбутніх учителів географії до безперервного професійного розвитку

Аналіз декларованих компетентностей і програмних результатів навчання освітньо-професійних програм підтверджує лише часткове врахування елементів системи підготовки майбутніх учителів географії до безперервного професійного розвитку, наприклад: здатність до подальшого навчання, яке значною мірою є автономним та самостійним (ОПП «Середня освіта (Географія)», Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини), здатність вчитися й оволодівати сучасними знаннями, набувати соціальні навички (soft skills), спеціалізовані концептуальні знання в процесі навчання та/або професійної діяльності на рівні новітніх досягнень, які є основою для оригінального мислення та інноваційної діяльності, усвідомлення можливості навчання впродовж життя (ОПП «Середня освіта (Географія) та краєзнавчо-туристична робота», Центральноукраїнський державний педагогічний університет імені Володимира Винниченка), здатність до навчання та готовність підвищувати рівень своїх знань (ОПП «Середня освіта (Географія)», Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича), здатність вчитися впродовж життя, оволодівати знаннями і використовувати сучасні інформаційні технології (ОПП «Середня освіта (Географія), Університет Григорія Сковороди в Переяславі), здатність застосовувати елементи теоретичного та експериментального дослідження в професійній діяльності, усвідомлювати і оволодівати можливістю навчання впродовж життя (ОПП «Середня освіта (Географія)», Дніпровський національний університет Олеса Гончара) та ін.

Результати навчання майбутніх учителів географії, здобуті шляхом неформальної та/або інформальної освіти, також є невід'ємним елементом системи підготовки до безперервного професійного розвитку. Важливим у цьому напрямі вважаємо і роль Національного агентства із забезпечення якості вищої освіти, яке дало поштовх в університети до розробки внутрішніх положень щодо

визнання і зарахування результатів навчання, отриманих у неформальній та інформальній освіті, та дало змогу повною мірою зреалізувати норму статті 8 Закону України «Про освіту».

Висновки

Аналіз фундаментальних наукових праць та сучасних публікацій з питань функціонування педагогічних систем підготовки майбутніх учителів дає підстави стверджувати про:

- важливість переходу від традиційних освітніх моделей підготовки фахівців до систем підготовки професіоналів, здатних діяти в нових умовах, готових до безперервного навчання, виховання і професійного розвитку;

- вагоме значення готовності майбутніх учителів географії до безперервного професійного розвитку та її невід’ємну складову в професіоналізмі особистості в умовах постійних законодавчих, суспільних, економічних викликів;

- недостатнє теоретичне і методологічне забезпечення науково-педагогічних працівників університетів для підготовки майбутніх учителів географії до безперервного професійного розвитку;

- необхідність перегляду змісту освітніх програм за спеціальністю 014.07 Середня освіта (Географія), удосконалення програм навчальних та виробничих практик, упровадження в освітній процес спеціалізованих курсів;

- потребу модернізації освітнього процесу шляхом посилення позиціонування інноваційних методів навчання, упровадження цифрових та інтерактивних технологій навчання;

- створення сприятливих умов для академічних обмінів майбутніми учителями географії (міжуніверситетськими в межах України, закордонними) з метою отримання нового освітнього досвіду та підвищення їх мотивації до процесу безперервного професійного розвитку.

Побудова педагогічної системи підготовки майбутніх учителів географії до безперервного професійного розвитку покликана усунути наявні суперечності між теоретичними основами та практичною їх реалізацією в освітньому процесі за освітньо-професійними програмами спеціальності 014.07 Середня освіта (Географія).

Подальші дослідження системи підготовки майбутніх учителів географії до безперервного професійного розвитку плануємо через обґрунтування показників, критеріїв та рівнів готовності майбутніх учителів географії до безперервного професійного розвитку.

Література

1. Александров Г. Н. Иванкова Н. И., Тимошкина Н. В., Чшиева Т. Л. Педагогические системы, педагогические процессы и педагогические технологии в современном педагогическом знании. *Educational Technology & Society*. 2000. № 3 (2). P. 134-149.
2. Аносов І. П. Антропологічний фактор як системотворчий елемент освітнього процесу. *Педагогіка, психологія та медико-біологічні проблеми фізичного виховання і спорту: зб. наук. пр.* Харків : ХДАДМ (ХХПІ), 2003. №12. С. 36-44.
3. Великий тлумачний словник сучасної української мови: 250 000 слів / уклад. і гол. ред. В. Т. Бусел. Київ ; Ірпінь : Перун, 2009. 1736 с.
4. Диса О. В. Педагогічна система як основа розвитку особистісної зрілості студентів. *Вісник університету імені Альфреда Нобеля. Серія «Педагогіка і психологія»*. 2019. № 1 (17). С. 13-19.
5. Дмитренко Т. О., Яресько К. В. Критеріальні характеристики педагогічної системи як підґрунтя розробки технології дослідження складного об'єкта. *Вісник Луганського нац. ун-ту ім. Т. Шевченка*. 2011. № 21 (232), ч. II. С. 84-90.

6. Жижко Т. А. Педагогічна система один із чинників впровадження ідеї інтенсифікації у професійній підготовці майбутніх фахівців. *Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова. Серія 11. Соціологія. Соціальна робота. Соціальна педагогіка. Управління*. Київ : НПУ імені М. П. Драгоманова, 2005. Вип. 3. С. 144-151.

7. Каган М. С. Системность и целостность. *Вопросы философии*. 1996, №12. С. 13-18. URL: http://psylib.org.ua/books/_kagam01.htm#1 (дата звернення: 22.01.2022).

8. Каньковський І. Є. Генезис розвитку поняття «педагогічна система». *Проблеми інженерно-педагогічної освіти: зб. праць*. Харків : УПА, 2009. Вип. 24. С. 25-35.

9. Коломієць А. Побудова педагогічної системи фундаменталізації математичної підготовки майбутніх бакалаврів технічних спеціальностей. *Молодь і ринок*. № 10/196 (2021). С. 84-91. <https://doi.org/10.24919/2308-4634.2021.243248>.

10. Кух О. М., Кух А. М. Педагогічні системи та їх проектування. *Збірник наукових праць Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка*. 2005. №11. С.148-151.

11. Лодатко Є. О. Модельовання в педагогіці: точки відліку. 2010. URL: http://www.intellect-invest.org.ua/pedagog_editions_e-magazine_pedagogical_science_vypuski_n1_2010_st_2 (Дата звернення: 22.01.2022).

12. Маланюк Н. М. Структурно-функціональна модель системи професійної підготовки майбутніх фахівців залізничного транспорту в умовах неперервної освіти. *Професійна освіта: методологія, теорія і технології*. 2020. Вип. 12. С. 109-127.

13. Остапчук О. Ефективні педагогічні системи: Інноваційна стратегія проектування. *Рідна школа*. 2005. № 8. С. 16-19.

14. Прошкін В. В. Педагогічна система як предмет наукового дослідження. *Неперервна професійна освіта: теорія і практика*. 2015. Вип. 4. С. 7-12.

15. Рудишин С. Д. Системний підхід до вищої освіти в Україні : освіченість, компетентність, національні цінності. *Педагогіка і психологія. Вісник НАПН України*. Київ, 2013. № 3. С. 69-75.

16. Сурмін Ю. П. Майстерня вченого : підручник для науковця. Київ : Консорціум з удосконалення менеджмент-освіти в Україні, 2006. 302 с.

17. Теплицька А. О. Модель і моделювання в професійній освіті майбутніх учителів. *Актуальні проблеми психології : зб. наук. праць Інституту психології імені Г. С. Костюка*. 2016. Том 10. Вип. 28. С. 424-433.

18. Глумачний словник української мови. URL: <https://slovnyk.ua/index.php> (Дата звернення: 25.01.2022 р.).

19. Трифонова О. Компоненти методичної системи розвитку інформаційно-цифрової компетентності у навчанні фізики і технічних дисциплін при підготовці майбутніх фахівців комп'ютерних технологій. *Наукові записки Бердянського державного педагогічного університету. Серія : Педагогічні науки : зб. наук. пр.* Бердянськ : БДПУ, 2019. Вип. 2. С. 299-309.

20. Хроленко М. В. Системний підхід до формування екологічної компетентності майбутніх учителів біології у процесі фахової підготовки. *Імідж сучасного педагога*. 2021, №4(199). С. 26-29. [https://doi.org/10.33272/2522-9729-2021-4\(199\)-26-29](https://doi.org/10.33272/2522-9729-2021-4(199)-26-29).

21. Шанскова Т. І. Перспективи функціонування системи професійної підготовки фахівців гуманітарного профілю в умовах другої вищої освіти в Україні. *Андрогогічний вісник: науковий електронний журнал*. 2015. Вип. 6. С. 86-93.

Носаченко В. М.

Теоретичне обґрунтування педагогічної системи підготовки майбутніх учителів географії до безперервного професійного розвитку

У статті визначено місце професійної підготовки майбутніх учителів географії, зокрема важливості формування у них готовності до безперервного професійного розвитку. Проаналізовано зміст поняття «педагогічна система» у науковій психолого-педагогічній літературі. Визначено структуру системи підготовки майбутніх учителів географії до безперервного професійного розвитку. Структуровано елементи та скомпоновано модель педагогічної системи підготовки майбутніх учителів географії до безперервного професійного розвитку. Проаналізовано освітньо-професійні програми закладів вищої освіти України на предмет наявності елементів системи підготовки майбутніх учителів географії до безперервного професійного розвитку. Виявлено важливість зміни системи підготовки фахівців від традиційної до безперервного розвитку.

Ключові слова: педагогічна система, професійна освіта, підготовка майбутніх учителів географії, системний підхід, безперервний професійний розвиток.

UDC 378.147:373.3]:004.031.42

DOI <https://doi.org/10.31470/2415-3729-2022-15-207-224>

The Role of Interactive Teaching Methods in Shaping the Innovative Competence of Future Teachers of Primary Education Institutions

Nataliia Opanasenko

Doctor of Philosophy in Pedagogy (PhD), Associate Professor, Associate Professor of the Department of Pedagogy, Theory and Methodology of Elementary Education

Hryhorii Skovoroda University in Pereiaslav

✉ 30, Sukhomlynskyi Str., Pereiaslav, Kyiv region, Ukraine

E-mail: nataliopanasenko@gmail.com

ORCID: <http://orcid.org/0000-0002-3265-6421>

Halyna Chernenko

Doctor of Philosophy in Pedagogy (PhD), Associate Professor, Associate Professor of the Department of Pedagogy, Theory and Methodology of Elementary Education

Hryhorii Skovoroda University in Pereiaslav

✉ 30, Sukhomlynskyi Str., Pereiaslav, Kyiv region, Ukraine

E-mail: chernenko.galyna@gmail.com

ORCID: <http://orcid.org/0000-0003-2080-3946>

Роль інтерактивних методів навчання у формуванні інноваційної компетентності майбутніх учителів закладів початкової освіти

Наталія Іванівна Опанасенко

кандидат педагогічних наук, доцент,

доцент кафедри педагогіки, теорії та методики початкової освіти
Університет Григорія Сковороди в Переяславі

✉ вул. Сухомлинського, 30, м. Переяслав, Київська область, Україна

Галина Миколаївна Черненко

кандидат педагогічних наук, доцент,
доцент кафедри педагогіки, теорії та методики початкової освіти
Університет Григорія Сковороди в Переяславі

✉ вул. Сухомлинського, 30, м. Переяслав, Київська область,
Україна

Abstract

The article reveals the problematics of forming innovation competence of future primary school teachers in the study of professional subjects. The relevance of the chosen topic is indicated. The **aim** of the study, which consists in substantiating the role of interactive teaching methods in the formation of innovative competence of future teachers of primary education institutions, is substantiated. A number of theoretical and empirical **methods** of scientific research, in particular analysis, generalization and systematization, observation, was used in the course of the study to achieve the objectives. **The results.** It is stated that the requirements for compulsory learning outcomes are defined taking into account the competence-based approach to learning, which is based on key competences. One of the key competences is innovativeness. It implies openness to new ideas, initiation of changes in a close environment, formation of skills, attitudes, which are the basis of competence approach, provide further ability to learn successfully, carry out professional activities, feel themselves as a part of the community and participate in community affairs. It is established that an important role in the formation of innovative competence is played by interactive learning, which is a specific form of organization of cognitive activity, which provides creation of such learning conditions, in which each applicant feels its success, intellectual ability. The focus is on the content of interactive learning methods: design thinking, feedback, decision tree, mind

maps, jury, case-method, etc. Examples of the implementation of these methods in the teaching of professional subjects «Didactics», «Theory and Methodology of Educational Work», «Methods of teaching an integrated course «I am exploring the world»» to 2nd and 3rd year students are presented. Topics of classes and methods of implementing interactive methods are indicated. **Conclusions.** According to the results of the research, the above-mentioned interactive learning methods open up tools for students, using which they will be able to start thinking innovatively and see their hidden possibilities. After all, using the methods described in the article is not only a time requirement, it is a sign of a knowledgeable person with a high degree of organization and thinking. The research results obtained during the experiment have allowed the authors of the article to assert that interactive teaching methods effectively influence the process of forming the innovative competence of future teachers of primary education institutions, because the students who participated in the experiment showed positive results. The authors argue that the formed innovative competence of future primary school teachers is necessary for pedagogical activities in the New Ukrainian School, because it is innovation as a key competence defined in the State Standard of Primary Education.

Keywords: professional training, future primary school teachers, innovativeness, interactive teaching methods.

References

1. Kremen, V.H. (Ed.) (2008). *Entsyklopediia osvity [Encyclopedia of Education]*. Kyiv: Yurinkom Inter [in Ukrainian].
2. Bibik, N.M. (2004). Kompetentisnyi pidkhid: refleksyvnyi analiz zastosuvannya [Competency approach: reflexive application analysis]. In O.V. Ovcharuk (Ed.) *Kompetentisnyi pidkhid u suchasnii osviti: svitovyi dosvid ta ukrainski perspektyvy [Competence approach in modern education: world experience and Ukrainian perspectives : Library on educational policy]*. Kyiv: K.I.S. [in Ukrainian].

3. Typovi osvritni prohramy dlia zakladiv zahalnoi serednoi osvity. Zakon Ukrainy «Pro osvitu». Derzhavnyi standart pochatkovoï osvity (2018) [Typical educational programmers for general secondary education institutions. Law of Ukraine «On Education». State standard of primary education.]. Kyiv: TD «Osvita-Tsentr plius» [in Ukrainian].

4. Iaroshynska, O.O. (2007). *Dydaktyka: navchalno-metodychnyi posibnyk* [Didactics: educational and methodical manual]. Uman: RVTs «Sofia» [in Ukrainian].

5. Zubkova, O.P. (2019). Dyzain-myslennia v osviti [Design-thinking in Education]. *Vseosvita*. Retrieved from <https://vseosvita.ua/library/dizajn-mislenna-v-osviti-4703.html> [in Ukrainian].

6. Rudenko, N. (2020). Osoblyvosti pidhotovky maibutnikh uchyteliv pochatkovoï shkoly do zastosuvannia mentalnykh kart na urokakh matematyky [Features of preparation of future primary school teachers for the use of mental maps in mathematics lessons]. *Osvitohichnyi dyskurs*. 2 (29). Retrieved from <https://od.kubg.edu.ua/index.php/journal/article/view/690> [in Ukrainian].

7. Ponomarova, O.M. (2018). Vykorystannia keis-metodu na urokakh u pochatkovii shkoli [The use of the case method in primary school lessons]. *Vseosvita*. <https://vseosvita.ua/library/vikoristanna-kejs-metodu-na-urokah-v-pocatkovij-skoli-11180.html> [in Ukrainian].

8. Onyshchenko, I. (2012). Model formuvannia fakhovoï kompetentnosti maibutnoho vchytelia pochatkovykh klasiv [Model for the formation of professional competence of a future primary school teacher]. *Navchannia i vykhovannia obdarovanoi osobystosti: teoriia i praktyka*, 8, 94-101 [in Ukrainian].

9. Osadchenko, I. (2012) Dydaktychni vymohy ta metodyka formuvannia keisiv u konteksti pidhotovky maibutnikh uchyteliv pochatkovoï shkoly [Didactic requirements and methods of case formation in the context of training future primary school teachers]. *Naukovi zapysky KDPU*, 107 (2), 58–69 [in Ukrainian].

10. Matviienko, O.V. (2005) *Vykhovannia shkoliara: pedahohichni zadachi ta zavdannia* [Upbringing of schoolchildren: pedagogical tasks and problems]. Kyiv: PTs «Foliant» [in Ukrainian].

11. *Metodyka provedennia fokus-hrup: Methodychni rekomendatsii dlia studentiv spetsialnosti «zhurnalistyka» VDPU* (2016) [Methods of conducting focus groups: Guidelines for students majoring in «journalism»] (Lapshyn S.A.). Vinnytsia: VDPU [in Ukrainian].

Вступ

Головним стратегічним завданням розвитку вищої освіти України на сучасному етапі є її інтеграція до європейської освітньої системи. Враховуючи це, необхідно докорінно покращити підготовку спеціалістів, зокрема майбутніх учителів. Саме вчителю належить провідна роль у навчанні й вихованні підростаючого покоління, у формуванні гармонійно розвиненої, творчої, діяльної особистості.

Аналіз сучасної науково-методичної літератури свідчить, що науковці (Н. Баліцька, О. Біда, В. Бондар, Г. Волошина, С. Гончаренко, М. Гузик, О. Дубасенюк, Л. Кекух, Л. Коваль, Г. Кравченко, О. Максименко, Н. Наволокова, А. Нісімчук, Л. Пироженко, О. Пехота, О. Пометун, І. Прокопенко, О. Савченко, В. Федорчук, Ю. Шаповал, І. Якиманська, О. Ярошинська та ін.) приділяють значну увагу питанню професійної підготовки майбутніх учителів та розкриттю змісту технологій і сучасних методів навчання, їх використання на практиці. Тому проблема підготовки майбутніх учителів закладів початкової освіти, на сьогодні, є актуальною та науково значимою.

На сучасному етапі розвитку нашого суспільства одним із шляхів оновлення змісту освіти є орієнтація його на компетентнісний підхід та на створення ефективних

механізмів його впровадження. У підготовці майбутніх фахівців постала проблема забезпечення належної якості освіти в нових умовах, що характеризується компетентнісним підходом в освіті.

В основі компетентнісного підходу лежать дві дефініції: «компетенція» і «компетентність». Компетентнісний підхід передбачає спрямованість освітнього процесу на досягнення результатів, якими є такі ієрархічно-підпорядковані компетентності особистості, як ключова, загальнопредметна і предметна. За результатами діяльності робочої групи українських науковців і практиків розроблялись теоретичні і прикладні питання запровадження компетентнісного підходу в освіту України (керівник О. Савченко; Н. Бібік, Л. Ващенко, О. Локшина, О. Овчарук, Л. Паращенко, О. Пометун, С. Трубачова) (Енциклопедія освіти, 2008: 408].

За визначенням Н. Бібік, компетентність – це «володіння відповідними знаннями і здібностями, які дають людині змогу ґрунтовно судити про певну сферу й ефективно в ній діяти» (Бібік, 2004: 48).

Вимоги до обов'язкових результатів навчання визначаються з урахуванням компетентнісного підходу до навчання, в основу якого покладено ключові компетентності (Типові освітні, 2018: 92). Одна з ключових компетентностей – інноваційність. Вона «передбачає відкритість до нових ідей, ініціювання змін у близькому середовищі, формування умінь, ставлень, що є основою компетентнісного підходу, забезпечують подальшу здатність успішно навчатися, провадити професійну діяльність, відчувати себе частиною спільноти і брати участь у справах громади» (Типові освітні, 2018: 93).

Мета нашого дослідження полягає в обґрунтуванні ролі інтерактивних методів навчання у формуванні інноваційної компетентності майбутніх учителів закладів початкової освіти.

Методи дослідження

Для досягнення поставленої мети у ході дослідження було використано низку теоретичних та емпіричних методів наукового пошуку, зокрема – аналіз психолого-педагогічної і методичної літератури, узагальнення та систематизація наукової літератури, безпосереднє спостереження за діяльністю студентів і викладача у процесі навчання.

Результати та їх обговорення

Інтерактивне навчання є специфічною формою організації пізнавальної діяльності, яка передбачає створення таких умов навчання, за яких кожен здобувач освіти відчуває свою успішність, інтелектуальну спроможність. «Організація інтерактивного навчання передбачає моделювання життєвих ситуацій, використання рольових ігор, спільне розв'язання проблем» (Ярошинська, 2007: 78). Важливо, щоб майбутні вчителі початкової школи не лише знали інтерактивні методи навчання, а й самі опановували навчальні предмети за їх активного використання. Таким чином, їм набагато зрозумілішими будуть їх прийоми застосування.

Використання інтерактивних методів навчання у професійній підготовці майбутніх учителів початкової школи сприяє формуванню ініціативності, творчості, стимулюванню активності, відкритості до нових ідей, готовності до нововведень, змін у близькому середовищі, тобто формуванню у них інноваційної компетентності. Беручи участь у міжнародних проєктах, зокрема «MoPED: Модернізація педагогічної вищої освіти інноваційними навчальними інструментами» (2019 р.), Україно-фінському «Навчаємось разом» (2021 р.), ми переконалися в тому, що сучасні методи навчання в професійній підготовці майбутніх учителів є актуальним питанням сьогодення не лише в Україні. Наші колеги з Польщі, Фінляндії, обговорюючи на вебінарах і тренінгах питання розвитку професійних компетентностей, підкреслювали важливість використання інтерактивних методів викладання та навчання у педагогічній

освіті. Знайомлячись із системою польської та фінської вищої освіти, ми з'ясували, що у них також важливу роль відіграють інтерактивні технології та методи навчання задля формування інноваційної компетентності майбутніх фахівців.

Вивчаючи проблему формування інноваційної компетентності в студентів, ми використовували такі інтерактивні методи навчання у процесі викладання фахових предметів: дизайн-мислення, зворотний зв'язок (feedback), дерево рішень, ментальні карти, жури, кейс-метод та ін.

Дизайн-мислення – це метод творчого мислення, спрямований на створення нестандартних рішень та інновацій (Зубкова, 2019). Основним завданням його є генерування нових рішень і пошук творчих шляхів вирішення педагогічних проблем. Він спрямований на формування навичок командної роботи, розвиток емоційного інтелекту, а також критичного та творчого мислення здобувачів освіти. Метод складається з певних етапів, застосування яких у правильній послідовності призводить до бажаного результату: емпатія, фокусування, генерація ідей, прототипування, тестування (Зубкова, 2019). Таким чином, використовуючи метод дизайн-мислення під час вивчення дисципліни «Дидактика» студентами 2 курсу спеціальності 013 Початкова освіта, ми визначали вимоги до вчителя Нової української школи. Зокрема, студентам було поставлене питання «Яким має бути вчитель Нової української школи?». Відповідаючи на це запитання, студенти поступово проходили етапи дизайн-мислення. Метод реалізовувався за таких прийомів: поділ студентів на групи; вибір доповідача в групі; питання інтерв'ю (10 різних запитань: відкритих, гіпотетичних, уточнюючих, які стосувалися доповідача іншої групи); обговорення результатів опитування; виділення домінуючих ідей та підготовка презентацій.

Також, вивчаючи тему «Підручник для закладів початкової освіти», студентам було запропоновано

проблемне запитання «Яким повинен бути підручник нового покоління?». Вони взяли активну участь в обговоренні питання, занурившись у досвід, який отримали після проходження дидактичної практики, і сформувавши список побажань і потреб. Студенти висували ідеї та пропозиції. Визначивши критерії відбору ідей, вибрали найбільш вдалі. Найкращі ідеї були втілені в конкретні рішення (малюнки, конструювання формату підручника).

Таким чином, метод дизайн-мислення сприяв творчому вирішенню поставленого завдання, формуванню ініціативності, креативності, виступив результатом розвивального досвіду в процесі вирішення проблемного запитання.

Ми націлюємо студентів на можливості використання даного методу в роботі з учнями початкової школи. Для молодших школярів можна використати готові запитання для інтерв'ю та шаблони, запропонувати їм проаналізувати наявні прототипи і висловити свої думки з приводу їх покращення.

У практичній роботі з майбутніми вчителями початкової школи використовувався метод зворотного зв'язку (feedback). Він відіграє важливу роль як для викладачів, так і для студентів. Цей метод дає можливість отримати і проаналізувати інформацію про результати виконання певної діяльності.

Напрямами зворотного зв'язку є: від викладача до студента; від студента до викладача; від студента до іншого студента. Метод носить виховний характер, має бути своєчасним, дає можливість врахувати індивідуальні потреби студентів, мати зворотний зв'язок один з одним.

Зворотний зв'язок може бути усний, невербальний або письмовий. Іноді, коли коментарі прописуються, це має більш ефективний вплив, ніж коли просто чути їх вголос. На практичних заняттях з курсу «Теорія та методика виховної роботи» зі студентами 3 курсу ми намагалися написати

коментарі та розмістити нотатки на столі у кожного студента, якому призначався коментар.

Зворотний зв'язок включає в себе низку прийомів: «Я відчуваю...», «Сендвіч-техніка», «KISS-техніка» (Keep-Stop-Start – продовжуйте-припиніть-почніть). Ці прийоми ми використовували на лабораторних заняттях з курсу «Теорія та методика виховної роботи». Так, вивчаючи тему «Індивідуальна робота з учнями», ми намагалися розкрити особливості процесів індивідуалізації та диференціації соціально-педагогічної роботи з обдарованими дітьми та дітьми групи ризику, проаналізувати особливості педагогічної профілактики девіантної поведінки учнів за допомогою прийому «Я відчуваю...». Це дало можливість удосконалити вміння студентів моделювати, проводити й аналізувати свою діяльність у даних напрямках індивідуальної роботи. Вивчаючи тему «Методика морального виховання молодших школярів» став у нагоді прийом «Keep-Stop-Start». Студентам були запропоновані педагогічні ситуації на визначення моральної поведінки. За допомогою прийому «Keep-Stop-Start – продовжуйте-припиніть-почніть» вони визначали конкретні приклади правильної поведінки, небажані дії, шукали шляхи їх припинення та знаходили правильні рішення.

Дерево рішень – активний метод навчання, який допомагає студентам проаналізувати та краще зрозуміти механізми прийняття складних рішень (Ярошинська, 2007: 88). Він складається з висунення великої кількості різноманітних ідей на основі використання системи структурованого пошуку. Спочатку обирається проблема, що не має однозначного рішення. Шляхи й варіанти вирішення проблеми можна визначити проведенням мозкового штурму. На цьому етапі жоден із варіантів не може бути неправильним. Важливо набрати якомога більше ідей. Студенти поділяються на групи, кожна з яких має заповнити схему. Група, шляхом обговорення, приходить до одного

варіанта рішення. Кожна група пропонує своє рішення на загал. Проводиться обговорення. З використання такого методу досягається всебічне вивчення змісту проблеми і ґрунтовне розкриття поставленої теми. Метод дає можливість майбутнім спеціалістам зорієнтуватися в педагогічній професії та зрозуміти конкурентоспроможність освіти на ринку праці. Наприклад, дерево рішень використовувався при вивченні теми «Методика розумового виховання молодших школярів» з дисципліни «Теорія та методика виховної роботи». Таким чином, студенти навчилися моделювати форми позакласної роботи, спрямованої на розвиток пізнавального інтересу, розкрили дидактичну цінність одного з підходів розвивального виховання: «Допоможи дитині зробити це самій». З проаналізованого змісту навчального матеріалу з будь-якої дисципліни початкової школи, визначали його вплив на розумове виховання учнів. У процесі вивчення теми «Методика морального виховання молодших школярів» студенти заповнювали схему з моральних якостей особистості, що характеризують менталітет українського народу.

Метод ментальних карт – це метод, який дозволяє структурувати та візуалізувати знання здобувачів освіти з метою узагальнення великої кількості інформації та виділення основних понять (Руденко, 2020). Це кращий метод впорядкування та запам'ятовування інформації на відміну від застарілого написання конспектів. Схема методу: тема написана на дошці; група пропонує і обґрунтовує ідеї та інформацію, представляючи їх візуально. Наприклад, з курсу «Дидактика» була обрана тема «Розвивальний характер навчання в сучасній початковій школі». Студенти обговорювали такі питання: Чому важливим завданням уроку є навчити учня мислити? Що ми вкладаємо в поняття «розвиток творчих здібностей»? Чому пріоритетним завданням Нової української школи є навчити дитину вчитися?

При обговоренні питань, пов'язаних з організацією освітнього процесу в початковій школі, під час практичних занять використовувався метод журі. Він вимагає залучення кількох «експертів» (як правило, вчителів початкових класів, у яких студенти проходять педагогічну практику), які відповідають на запитання аудиторії щодо їхньої практичної викладацької діяльності. Експертами можуть бути також студенти, які нещодавно пройшли педагогічну практику в школі і хочуть поділитися своїми враженнями, пропозиціями тощо.

Кейс-метод дає змогу наблизити процес навчання до реальної практичної діяльності. Застосування його стимулює індивідуальну активність студентів, формує інтерес і позитивну мотивацію до навчання, забезпечує високу ефективність навчання і розвитку майбутніх фахівців, формує певні особистісні якості і компетенції, сприяє їхньому професіоналізму, відчуттю самостійності в освоєнні теоретичних положень і оволодінні практичними навичками, сприяє розвитку винахідливості, вмінню вирішувати проблеми, розвиває здібності проводити аналіз і діагностику проблем (Пономарьова, 2018). Студенти самовдосконалюються, вчатьсЯ діяти та підсилювати власний творчий потенціал.

Досить активно ми використовували кейс-метод на лабораторних заняттях з курсу «Методика навчання інтегрованого курсу «Я досліджую світ» зі студентами 2, 3 курсів. За допомогою кейс-методу здобувачі освіти не просто отримували знання, а вчилися справлятися з такими унікальними та нестандартними ситуаціями, які вимагають знань з багатьох наук, які, як правило, виникають в реальному житті. Даючи студентам завдання у формі кейсів, викладач відкриває їм значно більшу можливість поділитися своїми знаннями, досвідом і уявленнями, тобто навчитися не тільки у викладача, а й один у одного. Даний метод піднімає впевненість студентів у собі, у своїх здібностях. Особливо

важливим він є при вивченні «Методики навчання інтегрованого курсу «Я досліджую світ», оскільки предмет «Я досліджую світ» у початковій школі є інтегрованим і вимагає знань з різних навчальних дисциплін. Так, під час вивчення теми «Аналіз типової освітньої програми з інтегрованого курсу «Я досліджую світ» під керівництвом Савченко О.Я.» кейс-метод дав можливість сформувати в студентів наскрізні вміння з громадянської, природничої, соціальної та здоров'язбережувальної освітніх галузей. Працюючи над складанням планів-конспектів уроків з курсу «Я досліджую світ» на лабораторних заняттях, студенти вчаться використовувати метод кейсів на уроках у початковій школі.

Важливу роль у формуванні інноваційної компетентності майбутніх учителів початкової школи відіграє використання PowerPoint, мультимедійних дошок, відео. У такий спосіб студенти працюють у парах або в малих групах. Мультимедійну презентацію доцільно використовувати для вивчення теоретичного матеріалу з певної теми, супроводження лекцій, закріплення вивченого матеріалу, його упорядкування.

Ми перевірили сформованість окремих компонентів інноваційної компетентності студентів, спираючись на модель формування фахової компетентності майбутнього вчителя початкових класів І.В. Онищенко (Онищенко, 2012). У нашому дослідженні ми перевірили такі основні компоненти: мотиваційний (забезпечення позитивної мотивації студента до формування інноваційної компетентності, що виражається в інтересі до інновацій в педагогічній діяльності, бажанні бути творчим, креативним учителем початкових класів, потребі у самоосвіті, саморозвитку), змістовий (студенти володіють науковими професійними знаннями: педагогічними, методичними, загальноосвітніми, управлінськими, інноваційно-технологічними; здатні творчо мислити, відкриті до нових

ідей, ініціювання змін у близькому середовищі), операційно-активний (здатність студента вирішувати практичні педагогічні завдання, володіння інноваційними технологіями та сучасними методами навчання, професійне мислення), особистісний (особистісні та професійно важливі якості особистості: любов до дітей, доброта, альтруїзм, толерантність, моральність, комунікабельність, конкурентоспроможність, активність, самостійність, ініціативність, креативність, гнучкість мислення), рефлексивний (здатність студента ефективно та адекватно здійснювати рефлексивні процеси, реалізовувати рефлексивні здібності, забезпечувати процеси самопізнання, саморозвитку та самовдосконалення).

Після впровадження в навчальний процес зазначених сучасних методів навчання ми перевірили рівень сформованості окремих компонентів інноваційної компетентності. Таким чином, метод тестування дав змогу перевірити теоретичні знання з фахових дисциплін (змістовий компонент). Студенти складали тести через комп'ютер. Оцінювання тестових завдань проводилося самостійно. Результати показали, що 18 студентів (55,5%) із 34 (100%) здали тести на відмінно, 10 (33,3%) отримали дуже добре і добре, 6 (11,1%) – задовільно.

Розв'язання ситуативних педагогічних кейсів (Осадченко, 2012) дозволило визначити рівень операційно-активного та рефлексивного компонентів майбутніх учителів початкової школи. Для вирішення пропонувалися педагогічні ситуації. Наведемо приклад окремих з них:

Тема: «Основні закономірності та принципи виховання»

Дитина недбало ставиться до навчання на уроці математики, постійно заважає іншим, зовсім не слухає вчителя, займається своїми справами, але дуже гарно малює і любить це робити.

– *Яким педагогічним принципом Ви б керувалися за такої ситуації?*

- *Обґрунтуйте свій вибір.*

Тема: «Творчо-науковий характер виховної діяльності»

Дитина зверху розмовляє з учителем, батьками.

- *Які методи впливу треба застосувати дорослим для розв'язання цієї проблеми?*

Школярі зчиняють несамовитий гамір на перерві.

- *Спроектуйте свій виховний вплив на цих дітей.*

Тема: «Педагогічний менеджмент»

На уроці під час розгляду нового матеріалу один із учнів скаржиться, що не розуміє.

Варіанти розв'язання

а) Ви пояснюєте йому незрозумілий матеріал ще раз (одразу або після уроку);

б) просите кого-небудь із тих, хто зрозумів, пояснити товаришу матеріал;

в) запропонуйте свій варіант.

Обґрунтуйте свій вибір варіанта (Матвієнко, 2005: 39, 62, 156).

Результати аналізу запропонованих педагогічних ситуацій свідчать про те, що 30 (88,8%) студентів активно брали участь в обговоренні та вирішенні педагогічних проблем, вільно й переконливо висловлювали свої думки та пропонували різні способи вирішення ситуацій. Лише 4 (11,1%) студенти були менш активними.

Розгляд і вирішення педагогічних задач, у яких моделювалася проблемна ситуація, дозволили простежити використання студентами комплексу знань, умінь і навичок, наданих змістовим, операційно-активним та особистісним компонентами, так необхідних для майбутніх учителів початкової школи. Метод фокус-групового дослідження (Лапшин, 2016) дозволив обговорити зі студентами проблему впровадження нових методів навчання та їх позитивний вплив на процес формування інноваційної компетентності майбутнього вчителі.

Висновки

За результатами дослідження зазначені вище інтерактивні методи навчання відкривають для студентів інструменти, за допомогою яких вони зможуть почати мислити інноваційно і бачити свої приховані можливості. Зрештою, використання вищеописаних методів – це не тільки вимога часу, це ознака обізнаної людини, що має високий ступінь організації та мислення.

Отримані в ході експерименту результати дослідження дозволяють стверджувати, що інтерактивні методи навчання ефективно впливають на процес формування інноваційної компетентності майбутніх учителів закладів початкової освіти. Студенти, які брали участь в експерименті, показали позитивні результати. Можна стверджувати, що сформована інноваційна компетентність у майбутніх учителів початкових класів є необхідною для педагогічної діяльності в Новій українській школі. Адже саме інноваційність як ключова компетентність визначена у Державному стандарті початкової освіти.

Перспективи подальших досліджень вбачаємо в науковому обґрунтуванні та методичній розробці освітньої технології, яка б сприяла формуванню професійних компетентностей, зокрема інноваційної.

Література

1. Енциклопедія освіти / Акад. пед. наук України; [головний ред. В.Г. Кремень]. Київ: Юрінком Інтер, 2008. 1040 с.
2. Бібік Н.М. Компетентісний підхід: рефлексивний аналіз застосування. *Компетентісний підхід у сучасній освіті: світовий досвід та українські перспективи* : Бібліотека з освітньої політики / за заг. ред. О.В. Овчарук. Київ : К.І.С., 2004. 47–52 с.
3. Типові освітні програми для закладів загальної середньої освіти. Закон України «Про освіту». Державний стандарт початкової освіти. Київ: ТД «Освіта-Центр плюс», 2018. 240 с.
4. Ярошинська О.О. Дидактика: навчально-методичний посібник. Умань: РВЦ «Софія», 2007. 192 с.

5. Зубкова О.П. Дизайн-мислення в освіті. Всеосвіта. 2019. <https://vseosvita.ua/library/dizajn-mislenna-v-osviti-4703.html> (дата звернення: 4.01.2022).

6. Руденко Н. Особливості підготовки майбутніх учителів початкової школи до застосування ментальних карт на уроках математики. Освітологічний дискурс. 2020. №2 (29) <https://od.kubg.edu.ua/index.php/journal/article/view/690> (дата звернення: 31.01.2022).

7. Пономарьова О.М. Використання кейс-методу на уроках у початковій школі. Всеосвіта. 2018. <https://vseosvita.ua/library/vikoristanna-kejs-metodu-na-urokah-v-pocatkovij-skoli-11180.html> (дата звернення: 31.01.2022).

8. Онищенко І. Модель формування фахової компетентності майбутнього вчителя початкових класів. Навчання і виховання обдарованої особистості: теорія і практика. 2012. № 8. С. 94-101.

9. Осадченко І. Дидактичні вимоги та методика формування кейсів у контексті підготовки майбутніх учителів початкової школи. Наукові записки КДПУ. 2012. Вип. 107 (2). С. 58-69.

10. Матвієнко О.В. Виховання школяра: педагогічні задачі та завдання. Київ: ПЦ «Фоліант», 2005. 200 с.

11. Методика проведення фокус-груп: метод. реком. для студентів сп. «Журналістика» ВДПУ / Укладач Лапшин С.А. Вінниця: ВДПУ, 2016. 28 с.

Опанасенко Н.І., Черненко Г.М.

Роль інтерактивних методів навчання у формуванні інноваційної компетентності майбутніх учителів закладів початкової освіти

Анотація

У статті розкрито проблематику формування інноваційної компетентності в майбутніх учителів початкової школи при

вивченні фахових навчальних предметів з використанням методів інтерактивного навчання. Зазначено актуальність обраної теми. Обґрунтовано мету дослідження. Встановлено, що важливу роль у формування інноваційної компетентності відіграє інтерактивне навчання, що є специфічною формою організації пізнавальної діяльності, яка передбачає створення таких умов навчання, за яких кожен здобувач освіти відчуває свою успішність, інтелектуальну спроможність. Акцентовано увагу на змісті інтерактивних методів навчання: дизайн-мислення, зворотний зв'язок, дерево рішень, ментальні карти, журі, кейс-метод та ін. Наведено приклади використання цих методів у процесі викладання фахових предметів «Дидактика», «Теорія та методика виховної роботи», «Методика навчання інтегрованого курсу «Я досліджую світ» для студентів 2, 3 курсів спеціальності 013 Початкова освіта.

Ключові слова: професійна підготовка, майбутні вчителі початкової школи, інноваційність, методи інтерактивного навчання.

UDC 378.147:[37.011.3-051:78

DOI <https://doi.org/10.31470/2415-3729-2022-15-225-245>

Arts Education in the Development of the Personality of the Next Generation of Future Music Teachers: History and Modernity

Olena Tkachenko

Doctor of Philosophy in Pedagogy (PhD),

Associate Professor of the Department of Art Disciplines and Teaching Methods

Hryhorii Skovoroda University in Pereiaslav

✉ 30, Sukhomlynskyi Str., Pereiaslav, Kyiv region, Ukraine, 08401

E-mail: helenmuzik28@gmail.com

ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-3595-7366>

Мистецька освіта у розвитку особистості майбутнього вчителя музичного мистецтва нової генерації: історія і сучасність

Олена Миколаївна Ткаченко

кандидат педагогічних наук,

доцент кафедри мистецьких дисциплін і методик навчання,

Університет Григорія Сковороди в Переяславі

✉ вул. Сухомлинського, 30, м. Переяслав, Київська обл., Україна, 08401

Abstract

The article focuses on the problem of the future music teacher's comprehensive personal development, which is the

basis of their professional competence, pedagogical skill and spiritual culture, relevant to modern education. **The purpose of the study** is a retrospective and comparative analysis of the problem of comprehensive personal development of the future music art teacher of a new generation, based on the historical and pedagogical experience of the organization of art education in the collegiums of Left-bank Ukraine (18th-the early 19th centuries), as they laid the groundwork for the formation and development of general and professional art education; to illustrate the practical implementation of the historical and pedagogical experience of art education organization in the collegiums of Left-bank Ukraine (18th-the early 19th centuries) on the comprehensive development of the future music teacher personality in higher educational institutions. **Methods.** The research methods used by the author were analysis, synthesis, systematisation, comparison and generalisation. **Results.** Modernization of art education in Ukraine aims to improve the spiritual and creative development of personality, humanization and humanitarization of educational process in educational institutions of different types. Consequently, this requires searching for optimal approaches to the organization of art education in higher educational establishments, which would focus on the comprehensive development and professional training of future music teachers as carriers and transmitters of national culture. **Conclusions.** The author has noted that the analysis and creative insight into the historical and pedagogical experience of art education organization in the collegiums of the Left Bank Ukraine (18th-the early 19th centuries) determines the possibility of its use in modern higher educational institutions for comprehensive individual development of future music art teachers, which is the basis of their professional competence, teaching skills and spiritual culture. The author has presented the transformation of progressive ideas of historical and pedagogical experience of the organization of art education in the collegiums of Left-bank Ukraine (18th-the early 19th centuries). Moreover, the author has

defined the forms of organizing educational and extracurricular cultural and artistic activities of future music teachers at higher pedagogical educational institutions, namely: 1) individual classes in «Additional musical instrument», «Voice production», «Choir conducting», «Main musical instrument» and group (practical) classes in artistic disciplines, which are the part of the educational program «Secondary education (Musical art)» on the training of future music teachers; 2) staging and theatricalization, which is implemented in the course of the educational discipline «Staging a children's musical performance» and organizing creative student theater groups to perform theatrical actions: 3) vocal and choral groups in an educational institution: 4) extracurricular cultural and artistic activities.

Keywords: historical and pedagogical experience, art discipline, music education, art education, school theatre.

References

1. Bagaley, D., Miller, D. (1905). Opyt istorii g. Khar'kova za 250 let' yego sushchestvovaniya [Experience of the history of Kharkov for 250 years of its existence]. Kharkov. Vol. 1 [in Russian].
2. Dmitriyeva, I. (2001). Spryynyattya ta rozuminnya tvoriv obrazotvorchoho mystetstva uchnyamy dopomizhnoyi shkoly [Perception and understanding of works of fine art by students of an auxiliary school]. *Naukovi zapysky. Seriya: Pedagogichni nauky - Proceedings. Series: Pedagogical sciences*. Kyiv, 32, II, 106. [in Ukrainian].
3. Drozdov, V. (1916). Íoann Maksimovich – osnovatel' Chernigovskoy seminarii Svyatitel' Bozhii Íoann Maksimovich – mitropolit Tobol'skiy i vseya Sibiri [John Maksimovich – Founder of the Chernihiv Seminary St. John Maksimovich, Metropolitan of Tobolsk and All Siberia]. *Sbornik Chernigovskogo yeparkhial'nogo drevnekhranilishcha - Collection of the Chernihiv diocesan ancient repository*. Chernigov: Yeparkhial'naya tipografiya, 95–103. [in Russian].

4. Zholtovs'kyi, P. (1958). Vyzvol'na borot'ba ukrayins'koho narodu v pam'yakh mystetstva XVI–XVIII st. [The liberation struggle of the Ukrainian people in the art monuments of the XVI–XVIII centuries]. Kyiv: Vydavnytstvo Akademiyi nauk Ukrayins'koyi RSR [in Ukrainian].

5. Levits'kiy, P. (1889). Proshloye Pereyaslavskogo dukhovnoho uchilishcha. Rech', chitannaya na akte v Pereyaslavskom dukhovnom uchilishche 13 oktyabrya 1888 g. Po sluchayu ispolnivshegosya 150-letiya [The Past of the Pereyaslav Spiritual School. Speech delivered at an act at the Pereyaslav Theological School on October 13, 1888. On the occasion of the 150th anniversary]. Kiev. [in Russian].

6. Mashchenko, S. (2003). Ukrayins'ki myslyteli XVII–XVIII st. na Chernihovo-Siversshchyni. Naukovo-populyarni narysy [Ukrainian thinkers of the XVII–XVIII centuries in Chernihiv-Siversshchyna. Popular scientific essays]. Chernihiv: Chernihivs'ki oberehy [in Ukrainian].

7. Parkhomenko, V. (1908). Ocherk istorii Pereyaslavsko-Borispol'skoy yeparkhii (1733–1785 gg.) [Essay on the history of the Pereyaslav-Borispol diocese (1733–1785)]. Poltava [in Russian].

8. Pereukhenko, H. (1998). Tradytsiyi i praktyka vplyvu teatral'noyi pedahohiky na pidhotovku maybutnikh vchyteliv: Dys. ... kand. ped. nauk: 13.00.01 [Traditions and practice of the influence of theater pedagogy on the training of future teachers: Diss. ... candidate ped. Sciences: 13.00.01.]. Kyiv, 15–36. [in Ukrainian].

9. (1887). Svedeniya o Pereyaslavsko-Poltavskoy seminarii za vremya ot 1798 g. po 1818 g., izvlechenyye iz del arkhiva Poltavskoy dukhovnoy konsistorii [Information about the Pereyaslav-Poltava Seminary for the period from 1798 to 1818, extracted from the archives of the Poltava Theological Consistory]. *Poltavskiye yeparkhial'nyye vedomosti - Poltava Diocesan Gazette*, 21, 770. [in Russian].

10. Siropolko, S. (1937). *Istoriia osvity na Ukraini* [History of education in Ukraine]. Lviv, 54. [in Ukrainian].

11. Tkachenko, O. (2015). *Mystetska osvita v kolehiumakh Livoberezhnoi Ukrainy (XVIII – pochatok XIX stolittia). Avtoreferat dysertatsii na zdobuttia naukovooho stupenia kand. ped. nauk (13.00.01 – zahalna pedahohika ta istoriia pedahohiky)* [Art education in colleges of the Left Bank of Ukraine (XVIII – beginning of the XIX century). Abstract of the dissertation for obtaining the scientific degree of Candidate of Science. ped. Sciences (13.00.01 – general pedagogy and history of pedagogy)]. Pereiaslav-Khmelnyskyi. [in Ukrainian].

12. Travkina, O. (2003). *Chernihivskyi kolehium: Dys. ... kand. istor. nauk: 07.00.08.* [Chernihiv Collegium: Diss. ... candidate history Sciences: 07.00.08]. Lviv, 170. [in Ukrainian].

13. Khyzhniak, Z., Mankivskyi, V. (2003). *Istoriia Kyievo-Mohylianskoi akademii* [History of the Kyiv-Mohyla Academy]. Kyiv: Vydavnychi dim KM «Akademiia», [in Ukrainian].

14. Shreier-Tkachenko, O. (1972). *Hryhorii Skovoroda – muzykant* [Hryhoriy Skovoroda is a musician]. Kyiv: Muzychna Ukraina, [in Ukrainian].

15. Yanko, D., Krvavych, D. (1969). *Skulptura. Istoriia ukrainskoho mystetstva* [Sculpture. History of Ukrainian art]. Kyiv, 4, 1, 54–74. [in Ukrainian].

Вступ

В сучасних умовах модернізації системи мистецької освіти та впровадження інновацій у навчально-виховний процес закладів вищої педагогічної освіти вагомого значення набуває проблема розвитку особистості майбутнього вчителя музичного мистецтва, здатного до викладання інтегрованого курсу «Мистецтво» (1-7 кл.) та мистецтва (8-11 кл.). Провідною тенденцією розвитку сучасної мистецької освіти є інтеграційні процеси, які вимагають від особистості вчителя музичного мистецтва нової генерації, не стереотипного, інноваційного, асоціативно-образного

мислення, здатного успішно функціонувати в умовах постійних змін. Відповідно, успіх мистецько-педагогічної діяльності вчителя в загальноосвітній школі залежить від того, наскільки органічно розвивалася його особистість під час навчання у вищому педагогічному навчальному закладі. Відповідно, основними завданнями вищого навчального закладу є створення необхідних умов розвитку особистості майбутнього вчителя, реалізація його здібностей і талантів. Екстраполяція цих завдань на площину сучасної мистецької освіти зумовлює необхідність пошуку таких форм її організації у вищих педагогічних навчальних закладах, які б спрямовувалися на всебічний розвиток та фахову компетентність майбутніх учителів музичного мистецтва.

Протягом останніх десятиліть проблема готовності вчителів музичного мистецтва до інтегрованого викладання мистецьких дисциплін розроблялась науковцями Н. Аніщенко, Л. Масол, О. Михайличенко, О. Олексюк, В. Орловим, Г. Падалко, О. Ростовським, О. Рудницькою, О. Соколовою, О. Щолоковою та іншими. Утім, актуальність проблеми зумовлена недостатнім теоретично-практичним аналізом історико-педагогічного досвіду становлення та розвитку мистецької освіти в Україні, який є доцільним для використання у сучасних вищих педагогічних навчальних закладах у процесі розвитку особистості майбутніх учителів музичного мистецтва в напрямку підвищення рівня їхньої фахової компетентності, педагогічної майстерності та загальної культури.

Мета статті – полягає у аналізі проблеми всебічного розвитку особистості майбутнього вчителя музичного мистецтва нової генерації, спираючись на історико-педагогічний досвід організації мистецької освіти в колегіумах Лівобережної України (XVIII – початок XIX ст.); проілюструвати практичну реалізацію досвіду становлення та розвитку мистецької України (XVIII – початок XIX ст.) на всебічний та професійний розвиток особистості майбутніх вчителів музичного мистецтва сьогодення.

Матеріал і методи досліджень

Матеріалом для дослідження даної проблематики слугували результати опрацювання історичних документів, матеріалів, відомостей та фактів щодо організації мистецької освіти в колегіумах Лівобережної України (XVIII – початок XIX ст.). Аналіз та трансформація зазначеного історико-педагогічного досвіду дали змогу дати практичні рекомендації щодо урізноманітнення спектру форм організації навчальної та позанавчальної діяльності майбутніх учителів музичного мистецтва у вищих педагогічних навчальних закладах.

У дослідженні використані теоретичні методи: аналіз та узагальнення науково-історичної, педагогічної, мистецтвознавчої літератури для розгляду теоретичних питань; синтез, систематизація та порівняння – для обґрунтування основних положень дослідження та формулювання висновків.

Результати та їх обговорення

Сьогодні професія вчителя музичного мистецтва багатофункціональна. Музичне мистецтво є невід’ємною складовою загальної мистецької освіти, зміст якої полягає у взаємодії різних видів мистецтва. Взаємодія видів мистецтва (музика, живопис, література, театр, хореографія) сприяє гармонійному розвитку, єдності формування інтелектуальної та емоційної сфер психіки особистості майбутніх учителів музичного мистецтва. У пошуках оптимальних підходів до розв’язання означеної проблеми доцільним є звернення до історико-педагогічного досвіду організації мистецької освіти в колегіумах Лівобережної України (XVIII – початок XIX ст.), оскільки саме у них закладалися передумови наступності загальної і професійної мистецької освіти.

На Лівобережній Україні (XVIII – початок XIX століття) мистецька освіта активно розвивалася у таких навчальних закладах, як колегіуми. Науковцями доведено, що колегіуми були середніми навчальними закладами

підвищеного типу. Вони надавали духовну освіту, але мали загальноосвітній характер і були доступні всім верствам населення. Колегіуми Лівобережної України (XVIII – початок XIX ст.) існували у Чернігові (1700), Харкові (1721), Переяславі (1738). Вони становили першу на Лівобережжі систему середніх навчальних закладів підвищеного типу. Навчально-виховна діяльність у цих навчальних закладах була та сама, що й у Києво-Могилянській академії, яка виховала та підняла на новий рівень кращі досягнення та надбання як вітчизняних, так і західноєвропейських освітніх закладів щодо використання різних видів мистецтва у навчально-виховному процесі.

Окрім обов'язкових дисциплін, до змісту навчання колегіумів входили такі мистецькі дисципліни: поетика, риторика, музика, малювання. Найголовнішою дисципліною була поетика, яка розглядалася як мистецтво (талант) викладу віршами людських дій, почуттів та водночас як наука про закони та правила поезики. Їхній практичний літературний напрямок був тісно пов'язаний з поезією та драмою XVI-XVII століття. Що виділяло українську літературу у загальноєвропейському культурному контексті. Риторика розглядали як універсальну науку про слово і одночасно як царицю мистецтв, яка вчила добре говорити, володіти мистецтвом слова та мови, вміти дати відповідь на запитання та переконувати. Тобто, риторика була своєрідною. Нормативною словесно-педагогічною дисципліною колегіумів, через викладання якої, як зазначає Г. Переушенко, «у свідомості учнів вводилося уявлення про те, як треба діяти у різних життєвих обставинах» (Переушенко, 1996:21). Формуючи мовну культуру, риторика створювала не тільки образ промови, а й образ самої людини, стиль її життя і поведінки. Як риторика так і поетика мали повчати, розважати, а головне, збуджувати кращі почуття (Мащенко, 2003:140). Поетика та риторика викликали велику цікавість та захоплення у бурсаків. Жодне свято, жодна знаменна подія

у колегіумах не проходила без орацій та декламації. Наприклад, здобувши глибокі знання в класі поетики та риторики, випускники Чернігівського колегіуму. Як зазначає О.І. Травкіна «...займали посади писарів, канцеляристів Генеральної військової канцелярії, полкових, сотенних канцелярій, наслідували в уряді своїх батьків, становлячи прошарок української адміністративної еліти» (Травкіна, 2003:170).

Багато випускників колегіумів після закінчення навчання стали викладачами у цих же колегіумах, вчителями у церковно-приходських школах, репетиторами, а також відомими літераторами, поетами, художниками, композиторами, співаками. Крім знань, які надавали ці мистецькі дисципліни, на цих заняттях у студентів формувалися суспільно-політичні, патріотичні погляди і визначався їхній світогляд, виховувалась любов до освіти, науки та мистецтва.

Поетика та риторика розкривали можливості для розвитку театральної освіти, становлення якої відбувалося у позанавчальній діяльності у шкільному театрі колегіумів. Театр – один із видів, який свідчить про появу на Лівобережній Україні у XVII-XVIII столітті культурних форм, що раніше не властиві православно-візайтійському слов'янству. Шкільні вистави були обов'язковими практичними вправами, які входили до курсів навчання поетики та риторики. Їхнє виконання було справжньою урочистістю в колегіумах. Також студенти виступали із виставами (драми-містерії) під час релігійних свят, насамперед різдвяних та великодніх, а також під час різних заходів. Найбільш уживаним шкільний театр був під час «епетицій» та «рекреацій». Особливою популярністю серед бурсаків і населення користувалися вертепи (вертепні драми). Тому що у вертепних драмах учні колегіумів найбільше мали можливість самовиразитися та проявити свою творчість. У цих невеликих виставах розкривалася

багатогранність культури XVI-XVIII століття, характерною рисою якої є синтез різних видів мистецтва: поезії, музики, живопису. У вертепній драмі студенти самі виступали у ролі авторів, акторів, режисерів, музикантів, розучували канти та пісні, виготовляли все необхідне для вертепу вертепа (Хижняк, 2003:110).

Дидактичні завдання шкільного театру у колегіумах поєднувалися із загальними завданнями морального, ідейного та естетичного виховання, які ставила перед собою школа загалом. Його вистави були «прикладними» (exempla), які допомагали засвоїти релігійні догмати та принципи громадянської поведінки, а також служили благочестю у школі, прикладом служіння Батьківщині. Головна заслуга шкільного театру полягала у підвищенні загальнокультурного та морального рівня студентів.

В останні роки педагогічна наука намагається використати театральну педагогіку як засіб удосконалення педагогічної майстерності та розвитку духовних цінностей у майбутніх учителів музичного мистецтва. Синтетична природа театального мистецтва створює унікальні можливості для розвитку їхньої мови, уваги, спостережливості, пам'яті, фантазії, інтуїції, виразності інтонації, а також сприяє покращенню психологічної атмосфери міжособистісного спілкування, формуванню культури поведінки.

Велике значення у розвитку особистості учнів колегіумів Лівобережної України (XVIII – початок XIX ст.) мали художня та музична освіта, яка надавала знання і розвивала художні та музичні вміння й навички, прививала їм світові культурні цінності. Значення художньої освіти у розвитку особистості учнів полягає в тому, що вона «завдяки своїй універсальності розвиває візуальний і сенсорний досвід, поглиблює знання, інтенсифікує емоційно-чуттєву сферу, оперуючи при цьому основними художніми засобами, пов'язаними із зоровим сприйняттям (кольором, формою, простором тощо)» (Дмітрієва, 2001).

У художній освіті Чернігівського та Переяславського колегіумів був більш розвинений іконопис, іконографічні розписи. У становленні та розвитку малювання в колегіумах певне місце займала поетика. Тому що саме на заняттях поетики учні вивчали теорію символів, емблем та ієрогліфів. Використовуючи їх викладачі та учні колегіумів робили оформлення тез та листів-панегіриків, які являли собою великі багатофігурні композиції. Ці композиції мали портретні зображення, окремі предмети, елементи архітектури та текстову частину з програмою диспутів.

Художні знання та вміння учнів колегіумів виявлялися також на конспектах лекцій, які майстерно та химерно прикрашені художніми зображеннями. Зокрема, В. Дроздов зазначає: «Гусиним пером на жорсткому папері каліграфічно ретельно написані студентами колегіуму цілі трактати з богослов'я, філософії та інших предметів на сотнях сторінок. Віньетки і розмальовки заголовків, початкових букв, зроблених від руки тим самим гусячим пером показують, що переписувач виконував не казенну тяготу, обов'язок, а працював від душі, не поспішаючи, на дозвіллі» (Дроздов, 1916:96).

Також прикрашений розписами інтер'єр будинку Переяславської семінарії (1753–1756 рр.). Ініціативу щодо оформлення виявив єпископ переяславський Іван Козлович, колишній ректор Московської слов'яно-греко-латинської академії. Зокрема, два портали будівлі семінарії прикрашені барельєфною акантовою орнаментикою, серед якої над одними дверима розташована монограма Іоанна Козловича, над другою – емблема схоластичного богослов'я – птах з гілочкою у дзьобі над горою (Жолтовський, 1958:147). Зазначимо, що ці розписи збереглися до цього часу.

На визнання малювання в Переяславському колегіумі вплинуло розпорядження єпископа Гервасія Лінцевського, яке він видав у 1764 році: «нездатних до схоластичного латинського навчання семінаристів навчати чесного та

політичного ремесла живопису, аптекарства, столярства та інших. (Пархоменко, 1908:77). Враховуючи цей документ, хотілося б звернути увагу на такий напрямок художньої освіти, як столярний. Виготовлення фігур Христа, Богоматері та різних святих вимагало певної художньої освіти, основи якої надавали під час викладання геометрії, особливо приділяли увагу законам симетрії та перспективи. Практикувалося мистецтво об'ємного та прорізного різьблення. Всі ці знання були необхідні для виготовлення іконостасів, кіотів, хрестів, окладів ікон. Ці предмети належать до мистецтва декоративної рельєфної пластики. Нею чудово володів відомий майстер скульптури Василь Рескевич, що працював на Переяславщині наприкінці XVIII на поч. XIX ст. (Янко, 1969:56).

У Харкові 1768 року Харківським губернатором С. Щербініним при колегіумі було відкрито «Додаткові класи» або їх ще називали «казенне училище», за яких з'явилася перша школа малювання, живопису та архітектури (Сірополко, 1937:54). То була своєрідна школа, так званого академічного мистецтва. У цих класах існувала система вибору предметів самими учнями, тобто система, що тепер називається «елективна» і знаходить застосування у деяких загальноосвітніх середніх школах із недавнього часу, а у сучасних вищих педагогічних навчальних закладах теж існує прийом вибірковості дисциплін. Відповідно, учні «Додаткових класів» вивчали деякі предмети обов'язково, а деякі обирали за бажанням, спеціалізуючись на малюванні, або на архітектурі, на військових науках (Багалеї, 1905:418). Навчання учнів колегіуму в «Додаткових класах» давало їм можливість здобути художню освіту, розвивати творчі здібності і у подальшому, здібні учні обирали собі цей вид мистецтва за основну спеціальність, продовжуючи навчання у вищих навчальних закладах як Росії, так і за кордоном. Зокрема, найкращі учні «рисувального класу» продовжували навчання у Петербурзькій Академії живопису та ставали професійними художниками.

Знання та вміння малювання використовувалися при оформленні декорацій шкільного театру. Відповідно, сьогодні дуже важливо навчити як учнів загальноосвітніх шкіл, так і майбутніх учителів музичного мистецтва та інтегрованого курсу «Мистецтво» композиції, пропорцій, використання різних шрифтів, кольорних та тональних співвідношень.

Щодо музичної освіти в колегіумах, то програма загального музичного навчання була серйозно поставлена у Чернігівському та Харківському колегіумах, які успадкували традиції методики навчання музичної грамоти та хорового співу із братських шкіл. У Переяславському колегіумі музика належала до необов'язкових предметів. Студенти опановували музику та співи практичним шляхом, беручи участь у церковних хорах та у співі на кліросі у Вознесенському монастирі. Адже щодня, як зазначає П. Левицький, студенти призначалися для читання та співу під час богослужіння (Левицький, 1889:14). Так, у 16 пункті наказу св. Синоду від 31 жовтня 1798 року зазначається: «над навчання у школах, вчити учнів справно читати по церковних книгах і співати при службах Божих» (Сведения, 1887:770).

Через знайомство з народними піснями та музикою творчі викладачі колегіумів прищеплювали учням любов до музичного фольклору. Зокрема, під час викладання у Переяславському колегіумі Г. Сковорода вивчав зі своїми вихованцями народні пісні, проводив заняття хору на лоні природи, навчав гри на музичних інструментах (Шреєр-Ткаченко, 1972:47). Відсутність навчальних програм деяких художніх дисциплін давала широкий простір для творчості прогресивних педагогів та художників того часу: Ф. Прокоповича, Г. Сковорода, І. Максимовича, М. Ділецького, Г. Березовського та ін. Вони своїми знаннями та досвідом впливали на виховання та духовне збагачення учнів колегіумів, які надалі ставали справжніми фахівцями своєї справи. Це були: І. Бодяньський, П. Житецький, П. Раєвський та ін.

Напівголодне існування в колегіумах змушувало студентів вдаватися до різних засобів покращення матеріального становища. Одним із таких засобів, як у Чернігівському та Харківському колегіумах, так і у Переяславському, було випрошування милостині. Воно супроводжувалося співом кантів та читанням віршів, які часто склалися самими студентами, зокрема взимку, під час різдвяних свят, канікул («епетиції», «вакації»). За оцінкою П. Козицького, вдаючись до такого засобу заробітку, співаки «були творцями музично-співочої культури Південно-Західного краю», які, у свою чергу «... розносили та популяризували плоди своєї музичної творчості...» (Шреер-Ткаченко, 1972:72). Таким чином і в позаурочний час також відбувався розвиток творчої особистості та набуття загальної мистецької освіти.

Комплексний аналіз становлення та розвитку окремих видів мистецької освіти в колегіумах Лівобережної України (XVIII – поч. XIX ст.) вказує на те, що музична, театральна та художня освіта розглядалися в аспекті розвитку загальної культури та освіти особистості учнів, формування їх гуманного світогляду, інтонаційно-образного мислення, культури почуттів, уміння орієнтуватися у суспільних явищах. До різних видів художньої діяльності та в різних формах учні колегіумів особливо залучалися у позаурочний час, де на практиці застосовували свої знання та навички, розвиваючи свої творчі здібності.

У результаті аналізу та усвідомлення теоретичного матеріалу щодо розвитку мистецької освіти в колегіумах Лівобережної України (XVIII – поч. XIX ст.), де види мистецтва використовувалися у різних формах взаємозв'язків та організації навчально-виховного процесу, можемо виокремити провідні форми її організації: урочні – урок-диспут, урок-лекція, та позаурочні – обов'язкова участь у церковному хорі, шкільний театр, «вакації», «епетиції», «весняні рекреації», виготовлення і оздоблення тез-об'яв та

декорацій для шкільного театру, розмальовування будівель. Поєднання теоретичних знань мистецьких дисциплін із практичним їх застосуванням у зазначених формах організації навчально-виховного процесу колегіумів сприяли прискоренню всебічного розвитку школярів та оволодіння загальною мистецькою освітою (Ткаченко, 2015).

Уважаємо, що історико-педагогічний досвід організації мистецької освіти в колегіумах Лівобережної України (XVIII – поч. XIX ст.) є актуальним і в сучасних умовах щодо впливу на розвиток особистості майбутнього вчителя музичного мистецтва. Адже звернення до історичних джерел досліджуваного періоду значно розширює уявлення про еволюцію освітньо-виховних програм навчальних закладів різних типів; вплив мистецької освіти на культурно-освітній рівень учнів та населення.

Провідними видами діяльності майбутніх вчителів музичного мистецтва у вищих педагогічних навчальних закладах є пізнання мистецтва через сприймання художніх творів та їх інтерпретацію, оцінювання з акцентом на творче самовираження здобувачів освіти. Творче самовираження реалізується через виконання мистецьких творів, проектів (індивідуальних, колективних) та задоволення потреб особистості у співі, танці, фото, відеозйомці, інструментальній грі, театральній та образотворчій діяльності тощо. що сприятиме активному формуванню професійних компетентностей. Розвиток особистості майбутнього вчителя музичного мистецтва та якість його освіти в цілому залежить від змісту й форм організації мистецької освіти у навчально-виховному процесі вищих педагогічних навчальних закладів. Реалізація формування компетентнісного підходу в майбутніх учителів музичного мистецтва передбачає урізноманітнення форм організації освітнього процесу у взаємозв'язку аудиторної та позааудиторної діяльності.

Пропонуємо результати трансформації історико-педагогічного досвіду організації мистецької освіти в колегіумах Лівобережної України (XVIII – початок XIX ст.) представлені у виокремлених формах організації навчальної та позанавчальної культурно-мистецької діяльності майбутніх учителів музичного мистецтва у вищих педагогічних навчальних закладів.

Розвиток творчого самовираження у майбутніх учителів мистецтва, перш за все, потрібно починати з розвитку у них рефлексії, усвідомлення себе суб'єктом професійної діяльності, носієм певних суспільних цінностей та соціально корисною особистістю, готовою до творчого застосування отриманих знань у різних нестандартних ситуаціях теоретичного і практичного характеру. Ми пропонуємо це робити у формі організації індивідуальних занять з «Додаткового музичного інструменту», «Постановки голосу», «Хорового диригування», «Основного музичного інструменту» та групових (практичних) занять з мистецьких дисциплін, які є у змісті освітньої програми «Середня освіта (Музичне мистецтво)» з підготовки майбутніх учителів музичного мистецтва. Зазначені форми, на основі встановлення стосунків співробітництва між викладачами і студентами, сприяли реалізації основних цілей і положень особистісно-орієнтованого підходу. Це, у свою чергу, вимагає від викладача володіння основами психології, стати порадником для студента та перебувати в постійному творчому пошуку.

Другою ефективною формою є інсценізація та театралізація, яка впроваджується в процесі навчальної дисципліни «Постановка дитячого музичного спектаклю» та у формі організації творчих студентських театральних гуртів для виконання театралізованих дійств. Використання інсценізації та театралізації сприяє перетворенню практичних занять на справжнє театральне дійство, оскільки воно уподібнює студентів до акторів театральної вистави на

професійній сцені, а викладач виконує роль драматурга. Перетворюючи практичне заняття на театральне дійство, відбувається взаємодія різних видів мистецтва (мистецтва слова, музики, образотворчого мистецтва, танцю), де один вид мистецтва доповнює інший. Таким чином, організація та участь майбутніх учителів музичного мистецтва в театральному дійстві, сприяє розширенню їх світогляду та усвідомленню власного «Я», розвитку пізнавальних інтересів, удосконаленню їхніх когнітивних процесів (мислення, уяви, пам'яті), а також забезпечує можливість для самовираження. Відповідно, застосування цієї форми в навчально-виховному процесі студентів сприяє формуванню їх морально-етичної поведінки, естетичних смаків, гармонійному розвитку їх творчих здібностей, фахової компетентності та педагогічної майстерності.

Третя форма – організація вокально-хорових колективів у навчальному закладі. Участь студентів у хоровій діяльності забезпечує розвиток музичного слуху, правильного інтонування, музичної пам'яті та усвідомлене застосування набутих музичних знань. Така форма сприяє відродженню української духовної музики, збереженню національної традиції академічного хорового співу у вищому педагогічному навчальному закладі, популяризації української та світової класичної хорової музики, музичного фольклору, зокрема, з піснями українського календарно-обрядового фольклору під час свят річного циклу. Саме студенти, які є учасниками таких хорових колективів мають можливість проявити і розвивати свої музично-творчі та акторські здібності, випробувати себе як вокаліст, диригент, хормейстер, актор. Через виконання української та світової класичної хорової музики, музичного фольклору, віковічні традиції народу будуть надбанням молодого покоління та сприятимуть наближенню їх до сформованих протягом віків уявлень про сутність людини, її духовність, красу й гармонію навколишнього світу. на основі українських звичаїв, обрядів

і традицій, учасники таких колективів мають можливість самостійно моделювати різноманітні дієства і при цьому розвивати свої музично-творчі здібності, вдосконалювати свою фахову майстерність, підвищувати загальну культуру. Це відповідно, створює унікальні умови для підвищення ефективності процесу оволодіння майбутніми вчителями мистецтва музично-естетичною і професійно-педагогічною культурою. Літературний зміст вокально-хорових творів допомагає зрозуміти головну думку у творі та виразити її у своєму виконанні, а це впливає на розвиток творчої уяви, мислення та здатності до імпровізації, вдосконалює їхні музично-слухові уявлення. Хоровий репертуар потрібно підбирати різний за характером – від простої народної, естрадної пісні до класичних творів. Також репертуар повинен задовольняти духовні потреби й інтереси учасників колективу, торкатися їхніх переживань та почуттів.

Четверта форма – організація позанавчальної культурно-мистецької діяльності. У концертній програмі позанавчальних культурно-мистецьких заходів студенти можуть показувати свої музично-творчі здібності та художню майстерність у різних жанрах театрального, музичного, хореографічного мистецтва тощо. Вони також можуть виступати як сольні, так і у вокальних та інструментальних ансамблях, хорових колективах виконуючи твори народної, класичної та сучасної музики. У процесі такої культурно-мистецької діяльності відбувається професійна підготовка студентів (виявлення себе у ролі співаків, інструменталістів, диригентів, акторів). Такі форми організації мистецької освіти, де майбутні вчителі презентують себе не тільки як виконавці вокальних чи інструментальних номерів, акторської ролі, але й демонструють свій зовнішній вигляд, культуру поведінки, мають велике значення для вдосконалення їхньої педагогічної та виконавської майстерності, розвитку творчого самовираження і загальної культури.

Висновки

Реалізація сучасних освітніх завдань у галузі мистецької освіти полягає у розвитку особистості майбутнього вчителя музичного мистецтва нової генерації. Тенденції модернізації мистецької освіти формуються на ґрунті багатовікових вітчизняних освітніх традицій. Тому доцільним стало звернення до історико-педагогічного досвіду організації та розвитку мистецької освіти в колегіумах Лівобережної України (XVIII – початок XIX ст.) та його трансформація. У результаті ретроспективного та порівняльного аналізу історико-педагогічного досвіду організації мистецької освіти в колегіумах Лівобережної України (XVIII – початок XIX ст.) було встановлено його вплив на розвиток особистості майбутнього вчителя музичного мистецтва та виокремлено форми організації навчальної та позанавчальної культурно-мистецької діяльності майбутніх учителів музичного мистецтва у вищих педагогічних навчальних закладів.

Отже, через осмислення досягнень мистецької освіти попередніх поколінь та трансформацію її історико-педагогічного досвіду у зміст навчально-виховного процесу вищих педагогічних навчальних закладів, відбуватиметься розвиток особистості майбутнього вчителя музичного мистецтва нової генерації.

Література

1. Багалея Д., Миллер Д. Опыт истории г. Харькова за 250 летъ его существования. Харьковъ, 1905. Т. 1. 568 с.
2. Дмітрієва І. Сприйняття та розуміння творів образотворчого мистецтва учнями допоміжної школи. *Наукові записки. Серія: Педагогічні науки*. Київ, 2001. Вип. 32. Ч. II. 106 с.
3. Дроздов В. Іоанн Максимович – основатель Черниговской семинарии Святитель Божий Іоанн Максимович – митрополит Тобольский и всея Сибири.

Сборник Черниговского епархиального древнехранилища.
Чернигов: Епархиальная типография, 1916. С. 95–103.

4. Жолтовський П. Визвольна боротьба українського народу в пам'яках мистецтва XVI–XVIII ст. Київ: Видавництво Академії наук Української РСР, 1958. 147 с.

5. Левицький П. Прошлое Переяславского духовного училища. *Речь, читанная на акте в Переяславском духовном училище 13 октября 1888 г. По случаю исполнившегося 150-летия.* Киев, 1889. 21 с.

6. Мащенко С. Українські мислителі XVII–XVIII ст. на Чернігово-Сіверщині. Науково-популярні нариси. Чернігів: Чернігівські обереги, 2003. 155 с.

7. Пархоменко В. Очерк истории Переяславско-Бориспольской епархии (1733-1785 гг.). Полтава, 1908. 130 с.

8. Переухенко Г. Традиції і практика впливу театральної педагогіки на підготовку майбутніх вчителів: Дис. ...канд. пед. наук: 13.00.01. Київ, 1998. С. 15–36.

9. Сведения о Переяславско-Полтавской семинарии за время от 1798 г. по 1818 г., извлеченные из дел архива Полтавской духовной консистории. *Полтавские епархиальные ведомости.* 1887. № 21. С. 770.

10. Сірополко С. Історія освіти на Україні. Львів, 1937. С. 54.

11. Ткаченко О. Мистецька освіта в колегіумах Лівобережної України (XVIII – початок XIX століття). Автореферат дисертації на здобуття наукового ступеня канд. пед. наук (13.00.01 – загальна педагогіка та історія педагогіки). Переяслав-Хмельницький, 2015. 22 с.

12. Травкіна О. Чернігівський колегіум: Дис. ...канд. істор. наук: 07.00.08. Львів, 2003. С. 170.

13. Хижняк З., Маньківський В. Історія Києво-Могилянської академії. Київ: Видавничий дім „КМ Академія”, 2003. 184 с.

14. Шреєр-Ткаченко О. Григорій Сковорода – музикант. Київ: Музична Україна, 1972. 76 с.

15. Янко Д., Кравич Д. Скульптура. Історія українського мистецтва. Київ, 1969. Т. 4. Кн. 1. С. 54–74.

Ткаченко О. М.

Мистецька освіта у розвитку особистості майбутнього вчителя музичного мистецтва нової генерації: історія і сучасність

Анотація

У статті зосереджена увага на вирішенні проблеми розвитку особистості майбутнього вчителя музичного мистецтва нової генерації. Шляхом ретроспективного та порівняльного аналізу розвитку мистецької освіти у колегіумах Лівобережної України у XVIII – початок XIX ст. розкривається її вплив на рівень освіти, культури та всебічний розвиток шкільної та студентської молоді минулого та сьогодення, що є ключовим завданням модернізації сучасної художньої освіти. Встановлено, що сучасна педагогічна освіта не повинна ігнорувати успадкований історико-педагогічний досвід тому, що є багато спільного та актуального для використання його у сучасних закладах вищої педагогічної освіти. Шляхом трансформації історико-педагогічного досвіду організації мистецької освіти в колегіумах Лівобережної України (XVIII – початок XIX ст.) запропоновано для практичного використання майбутніми вчителями музичного мистецтва урізноманітнення форм організації навчальної та позанавчальної культурно-мистецької діяльності у вищих педагогічних навчальних закладів. У статті названо та охарактеризовано форми організації навчальної та позанавчальної культурно-мистецької діяльності майбутніх вчителів музичного мистецтва.

Keywords: історико-педагогічний досвід, мистецькі дисципліни, музична освіта, художня освіта, шкільний театр.

UDC 378.147-057.87:656

DOI <https://doi.org/10.31470/2415-3729-2022-15-246-261>

Formation of Professional Competences of Future Bachelors of Vocational Education in the Process of Dual Training

Valerii Fedoreiko

Doctor of Technical Sciences (DSc), Professor,
Professor of the Department of Mechanical Engineering and Transport,
Ternopil Volodymyr Hnatiuk National Pedagogical University
✉ 2, Maxyma Kryvonosa Str., Ternopil, Ukraine, 46027
E-mail: fedoreykovs@tnpu.edu.ua
ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-5822-3002>

Roman Horbatiuk

Doctor of Sciences in Pedagogy (DSc),
Professor of the Department of Mechanical Engineering and Transport,
Ternopil Volodymyr Hnatiuk National Pedagogical University
✉ 2, Maksyma Kryvonosa Str., Ternopil, Ukraine, 46027
E-mail: gorbaroman@gmail.com
ORCID: <http://orcid.org/0000-0002-1497-1866>

Yaroslav Zamora

Doctor of Philosophy in Technical Sciences (PhD),
Associate Professor of the Department of Mechanical Engineering and
Transport,
Ternopil Volodymyr Hnatiuk National Pedagogical University.
✉ 2, Maxyma Kryvonosa Str., Ternopil, Ukraine, 46027
E-mail: zamora@bigmir.net
ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-6470-8233>

Roman Zahorodnii

Doctor of Philosophy in Technical Sciences (PhD),
Associate Professor of the Department of Mechanical Engineering and
Transport,
Ternopil Volodymyr Hnatiuk National Pedagogical University.
✉ 2, Maxyma Kryvonosa Str., Ternopil, Ukraine, 46027
E-mail: zagoroman@ukr.net
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-5327-6938>

Формування фахових компетентностей майбутніх бакалаврів професійної освіти в умовах дуальної підготовки

Валерій Степанович Федорейко

доктор технічних наук, професор кафедри машинознавства і транспорту,

Тернопільський національний педагогічний університет
ім. В. Гнатюка

✉ вул. Максима Кривоноса 2, м. Тернопіль, Україна, 46027

Роман Михайлович Горбатюк

доктор педагогічних наук, професор,
кафедра машинознавства і транспорту,

Тернопільський національний педагогічний університет
ім. В. Гнатюка

✉ вул. Максима Кривоноса, 2, м. Тернопіль, Україна, 46027

Ярослав Петрович Замора

кандидат технічних наук, доцент кафедри машинознавства і транспорту,

Тернопільський національний педагогічний університет
ім. В. Гнатюка

✉ вул. Максима Кривоноса 2, м. Тернопіль, Україна, 46027

Роман Іванович Загородній

кандидат технічних наук, викладач кафедри машинознавства і транспорту,

Тернопільський національний педагогічний університет
ім. В. Гнатюка,

✉ вул. Максима Кривоноса 2, м. Тернопіль, Україна, 46027

Abstract

The creation of logistics infrastructure is closely related to the problem of competence-oriented training of future logisticians. This process is implemented in accordance with the theory of contextual teaching. The methodological basis for preparing bachelors for competitive professional activity is the integration of education with science, professional activity and business. **The purpose** of the article is the investigation the professional competences of future bachelors in vocational education in the process of their dual training. **Research methods:** theoretical analysis of scientific sources, normative documents, conceptual principles of logistics; systematization, modelling, observation and testing. **Results.** The article examines such problem situation: the representatives of higher schools and industrial enterprises agree that the list of professional competences should be formed for the graduates of educational institutions, but there are some professional difficulties in «post-graduate» activities of young professionals. Managing the educational process, the research and teaching staff guide students to achieve the goals formulated in educational programs and obtain appropriate results, which are specific competences. The basic employers' requirements to the specific knowledge and skills of applicants for the position of logistician are established. The authors have shared the experience of cooperation between the Ternopil Volodymyr Hnatiuk National Pedagogical University and the private enterprise «Scientific and Production Association «Energy Saving Technologies»». On the example of «Energy Saving Technologies» the technological process of heat generation, which has several variable components (cyclic loading of fuel into the storage hopper, calorific value of fuel, its humidity and particle size distribution), is established; it is determined that for timely fuel supply it is necessary to take into account the internal logistics infrastructure of the enterprise. In the process of training specialists in specialty 015.38 Vocational Education (Transport) according to the educational program

«Logistics» students study the discipline «Organization of Transportation», do practical work and develop the three-dimensional graphic dependence, which will contribute to the formation of professional competences. It is also determined that the development of professional competences of future bachelors of vocational education is the unity of their theoretical and practical training. **Conclusions.** The authors concluded that the theoretical and practical classes with the use of active teaching methods for progressive and optimal students' understanding of the main provisions on the organization of freight transportation, which plays a large role in the development of professional competences of future teachers of vocational training, organizers of transportation services. The use of active learning methods in the educational process arouses the interest of students and allows them to develop analytical, research, communicative, professional skills and abilities.

Key words: educational program, bachelor, transportation organizer, professional activity, professional competences, research and production association, logistics infrastructure.

References

1. Hrishnova, O.A. (2001). *Liudskiy kapital: Formuvannya v systemi osvity i profesiinoy pidhotovky* [Human capital: Formation in the system of education and professional training]. Kyiv : T-vo «Znannia», KOO [in Ukrainian].
2. *Informatsiia z YeDR: Pryvatne pidpriemstvo «Naukovy-vyrobnyche obiednannya «Enerhooshchadni tekhnolohii»* [Information from the USF: Private enterprise «Scientific and Production Association «Energy-saving Technologies»]. Retrieved from <https://clarity-project.info/edr/35308407> [in Ukrainian].
3. Kovalenko, O.E. (2007). *Profesiino-pedahohichna pidhotovka maibutnoho inzhenera pedahoha* [Professional and pedagogical training of the future engineer-teacher]. *Teoretychni ta metodychni zasady rozvytku pedahohichnoi osvity: pedahohichna maisternist, tvorchist, tekhnolohii – Theoretical*

and methodological foundations of the development of pedagogical education: pedagogical skills, creativity, technologies, 115–120 [in Ukrainian].

4. Osvitnia prohrama «Lohistyka» pershyi (bakalavrskyyi) riven, haluz znan 01 – «Osvita / Pedahohika», spetsialnist 015 Profesiina osvita. [Educational program «Logistics» first (bachelor's) level, field of knowledge 01 - «Education / Pedagogy», specialty 015 Vocational education]. Retrieved from https://tnpu.edu.ua/about/public_inform/akredytatsiia%20ta%20litsenzuvannia/osvitni_prohramy/bakalavr/ipf/015.38_2021_s.pdf [in Ukrainian].

5. Robocha prohrama navchalnoi dystsypliny «Orhanizatsiia perevezen» dlia studentiv osvitnoi prohramy «Lohistyka» spetsialnosti 015.38 Profesiina osvita (Transport) haluzi znan 01 Osvita/Pedahohika. [Work program of the educational discipline «Transportation organization» for students of the educational program «Logistics» specialty 015.38 Vocational education (Transport) field of knowledge 01 Education/Pedagogy]. Retrieved from https://elr.tnpu.edu.ua/pluginfile.php/425922/mod_resource/content/1/%D0%A0%D0%9F%20%D0%9E%D1%80%D0%B3%20%D0%BF%D0%B5%D1%80%D0%B5%D0%B2%D0%B5%D0%B7%D0%B5%D0%BD%D1%8C.pdf [in Ukrainian].

Вступ

В даний час логістика є важливою підсистемою практично всіх сфер економіки. Застосування співробітниками логістичних підприємств сучасних методів, наукомістких технологій та ефективних рішень стає імперативом забезпечення сталого розвитку високотехнологічної вітчизняної економіки і підвищення якості життя в країні. Нині роботодавцям потрібні фахівці, здатні самостійно виконувати певні дослідження, розробляти нові та вдосконалювати наявні технології організації, планування та управління технічною й комерційною

експлуатацією транспортних і транспортно-технологічних засобів, у тому числі, на основі принципів логістики, раціональної взаємодії різних видів транспорту які складають єдину транспортну систему. Зараз фахівці у сфері транспортної логістики є вагомими партнерами будь-якого конкурентоспроможного підприємства.

Створення логістичної інфраструктури тісно пов'язане з вирішенням проблеми компетентнісно-орієнтованої підготовки майбутніх логістів, яка реалізується відповідно до теорії контекстного навчання. Методологічною основою підготовки бакалаврів до конкурентоспроможної професійної діяльності є, на наш погляд, інтеграція освіти з наукою, професійною діяльністю та бізнесом.

Сьогодення орієнтоване на реалізацію високоякісної системи вищої професійної освіти (далі – СВПО), втілення у життя державних стандартів вищої освіти (ДСВО) нового покоління, що відповідають інтересам ринку праці та запитам працедавців.

Компетентнісний підхід спрямований на підготовку конкурентоспроможних, креативних фахівців професійної освіти середньої ланки, які прагнуть безперервного підвищення своєї майстерності, мобільності в сучасному динамічному суспільстві, якісного виконання професійної діяльності (Коваленко, 2007).

Якщо професійна компетенція являє собою комплекс знань і вмінь з обраної професії та методи її здійснення, то «професійна компетентність» – одна із складових професіоналізму, в структурі якої виділяють професійну затребуваність, придатність, задоволеність, успіх.

Багаторічний досвід мережевої взаємодії Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка (ТНПУ) з освітніми та виробничими організаціями Західного регіону України демонструє наявність певних труднощів у «післянавчальній» професійній діяльності через недостатнє засвоєння знань про

вибір маршруту, недостатність вмінь вибирати транспортний засіб і спосіб транспортування вантажів, розраховувати транспортні витрати та фіксувати транспортні тарифи.

Матеріали і методи досліджень

Дослідження базується на обґрунтуванні принципів формування фахової компетентності майбутніх бакалаврів професійної освіти (освітньо-професійна програма «Логістика»), що відповідають специфіці організації перевезень як їх фахової діяльності і є основою вдосконалення освітнього процесу професійної підготовки у ЗВО; особливостях формування фахової компетентності студентів відповідно до організації освітнього процесу ЗВО і практичної підготовки в умовах виробництва; використанні ефективних методів і методик навчання з урахуванням специфіки підготовки майбутніх бакалаврів професійної освіти.

Аналіз наукових досліджень із проблеми компетентнісного підходу в освітній діяльності змусив нас звернути увагу на значний внесок до розуміння суті професійної компетентності вітчизняних і закордонних науковців: Байденко В., Бібік Н., Брюханової Н., Дубасенюк О., Зимньої І., Кременя В., Кузьміної Н., Локшиної О., Маркової А., Ничкало Н., Овчарук О., Пометун О., Хуторського А. та ін. Дослідженню питань, пов'язаних із підготовкою фахівців з професійної освіти, присвячені роботи: Батишева С., Білик В., Горбатюка Р., Зеєра Е., Симанюк Е., Каньковського І., Коваленко О., Лазарева М., Недосекової Н., Тархан Л., Цідила І. та ін.

Незважаючи на наявний науковий доробок, недостатньо дослідженими залишаються питання формування фахової компетентності при підготовці майбутніх фахівців спеціальності 015.38 Професійна освіта (Транспорт) за освітньо-професійною програмою (ОПП) «Логістика».

Метою статті є формування фахової компетентності майбутніх спеціалістів з професійної освіти (ОПП «Логістика») в умовах дуальної підготовки у Тернопільському національному педагогічному університеті імені Володимира Гнатюка та науково-виробничому об'єднанні «Енергоощадні технології» (НВО).

Результати та їх обговорення

Нині, основними вимогами роботодавців до конкретних знань та вмінь претендентів на посаду логіста є:

- володіння компетенціями, необхідними для виконання функціональних обов'язків на високому професійному рівні;
- наявність навичок управління товарними запасами та ланцюгами постачання;
- вміння використовувати в практичній діяльності закони та нормативно-правові акти в сфері перевезень;
- знання принципів зовнішньоекономічної діяльності (ЗЕД), а також міжнародного законодавства у сфері ЗЕД та транспортної логістики, митного законодавства, виробничої, складської та транспортної логістики, основ трудового законодавства та норм охорони праці, принципів організації складського господарства.

Даний перелік не є вичерпаним, вимога керівників логістичних підприємств звучить лаконічно: конкурентоспроможні співробітники повинні володіти здатністю та готовністю до мобільного та ефективного вирішення комплексних проблем транспортної логістики, сприяти зростанню продуктивності праці і завдяки цьому впливати на зростання доходів (заробітків) свого власника та національного доходу (Грішнова, 2001:16).

Відповідна підготовка нового покоління логістів є відповідальним завданням вітчизняних ЗВО, які позиціонують себе на ринку освітніх послуг у сфері логістики. Професійні вимоги, сформульовані представниками підприємств-працедавців, повинні бути добре відомі викладачам ЗВО, які забезпечують процес

підготовки майбутніх фахівців з професійної освіти за освітньою програмою «Логістика». Вони повинні бути адекватно відображені в освітніх програмах, що реалізуються у ЗВО.

Практична діяльність різноманітних логістичних і виробничих підприємств дає змогу стверджувати, що для успішного вирішення реальних проблем транспортної логістики та управління ланцюгами поставок випускнику ЗВО необхідно (але недостатньо) володіти комплексом знань та компетенцій, набутих під час освоєння освітньої програми. Керівники виробничих підрозділів стверджують, що важливою умовою ефективної роботи співробітника підприємства є наявність у нього досвіду професійної діяльності. Такий досвід у більшості випадків набувається молодим фахівцем поетапно, протягом декількох років професійної діяльності. «Доведення» молодого спеціаліста до рівня повноцінного професіонала вимагає від працедавців певних трудових затрат. Проте немає гарантії, що фахівець, досягнувши високого рівня професійної компетентності, продовжить свою роботу на тому ж підприємстві, а не намагатиметься створити конкурентну організацію. Саме тому працедавці, оголошуючи про існуючі у них вакансії на певні посади, завжди чітко вказують необхідний мінімальний досвід практичної роботи претендента. При цьому за одиницю виміру досвіду молодого фахівця приймається стаж з виконання певних професійних обов'язків.

Наразі сформувалася проблемна ситуація: представники ЗВО та виробничих підприємств спільно узгоджують перелік професійних компетенцій, який має бути сформований у випускників ЗВО. Науково-педагогічні працівники орієнтують студентів на досягнення сформульованих у навчальних програмах цілей та отримання відповідних результатів – конкретних компетенцій. Наявність затребуваних роботодавцями компетенцій діагностується під час захисту кваліфікаційних робіт. Проте вже на початку

роботи на підприємстві з'ясовується, що молоді співробітники не завжди готові до самостійного вирішення сучасних складних практичних завдань в умовах реальної професійної діяльності.

Хочемо поділитися досвідом співпраці Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка із приватним підприємством «Науково-виробниче об'єднання «Енергоощадні технології».

Для підготовки майбутніх бакалаврів професійної освіти спеціальності 015.38 Професійна освіта (Транспорт) в ТНПУ на інженерно-педагогічному факультеті розроблено освітню програму «Логістика» (Освітня програма..., 2021), взяті зі стандарту загальні компетентності (ЗК) та фахові компетентності (ФК), які необхідно сформувані у майбутніх педагогів професійного навчання, організаторів з обслуговування перевезень.

Загальні та фахові компетентності, які викликають наш інтерес до проблеми дослідження наведені в табл. 1.

Таблиця 1

Загальні та фахові компетентності педагогів професійного навчання, організаторів з обслуговування перевезень

Назва	Зміст компетентності
ЗК 5.	Здатність застосовувати професійні знання й уміння на практиці.
ЗК 9.	Навички використання інформаційних і комунікаційних технологій.
ФК 1.	Здатність аналізувати явища як природні, так і технологічні з погляду фундаментальних принципів і знань різних транспортних технологій, з використанням відповідних математичних моделей.
ФК 2.	Здатність використовувати знання і практичні навички математичних та числових методів аналізу, теорії процесів і систем, дослідження операцій, теорії систем та управління, організації та забезпечення автомобільних перевезень при вирішенні професійних задач удосконалення та інноваційного розвитку транспортних технологій.
ФК 6.	Здатність використовувати сучасні методи енерго- і ресурсозберігаючих транспортних технологій при вирішенні організаційно-виробничих задач технологічно-інноваційного розвитку складових автомобільного транспорту.

Фаховою компетентністю можна вважати цілісний потенціал індивіда, що гарантує продуктивне виконання поставлених завдань в тій чи іншій галузі професійної діяльності та обумовлений необхідною для цього сукупністю професійних компетенцій. Отже, розвиток фахової компетентності майбутніх педагогів професійного навчання, організаторів з обслуговування перевезень обумовлюється їх теоретичною і практичною підготовкою до виконання своїх професійних обов'язків у майбутньому.

В процесі дуальної підготовки фахівців за освітньою програмою «Логістика», студенти засвоюють нормативні та вибіркові навчальні дисципліни в умовах ТНПУ та проходять практичну підготовку в науково-виробничому об'єднанні «Енергоощадні технології», основними видами діяльності якого згідно з інформацією з ЄДР є:

- 49.41 вантажний автомобільний транспорт;
- 52.10 складське господарство;
- 77.11 надання в оренду автомобілів і легкових автотранспортних засобів;
- 77.12 надання в оренду вантажних автомобілів;
- 72.19 дослідження та експериментальні розробки у сфері природничих і технічних наук (Освітня програма..., 2021).

Зокрема в підготовці фахівців професійної освіти в умовах дуальної підготовки вагоме місце та інформаційну спрямованість мають дослідження НВО «Енергоощадні технології», які передбачають генерацію теплової енергії з несертифікованих видів палива (побічної незернової продукції сільськогосподарських культур) на базі систем штучного інтелекту.

Оскільки технологічний процес генерації теплової енергії постійно має декілька змінних складових (циклічність завантаження палива у накопичувальний бункер, теплотворної здатності палива, його вологості та гранулометричного складу) то для своєчасності подачі

палива необхідно враховувати внутрішню логістичну інфраструктуру підприємства. Важливою складовою логістичної діяльності підприємства з біоресурсною генерацією енергії є транспортування палива з місць його отримання на підприємство (рис.1). Щоб оцінити вартість транспортування необхідно проаналізувати функціональну спроможність транспортного засобу. З метою вивчення впливу логістичної складової вартості біопалива на термін окупності теплогенераційного комплексу проводяться експериментальні дослідження та виконання математичного моделювання щодо виявлення пов'язаних із вказаними складовими закономірностей.

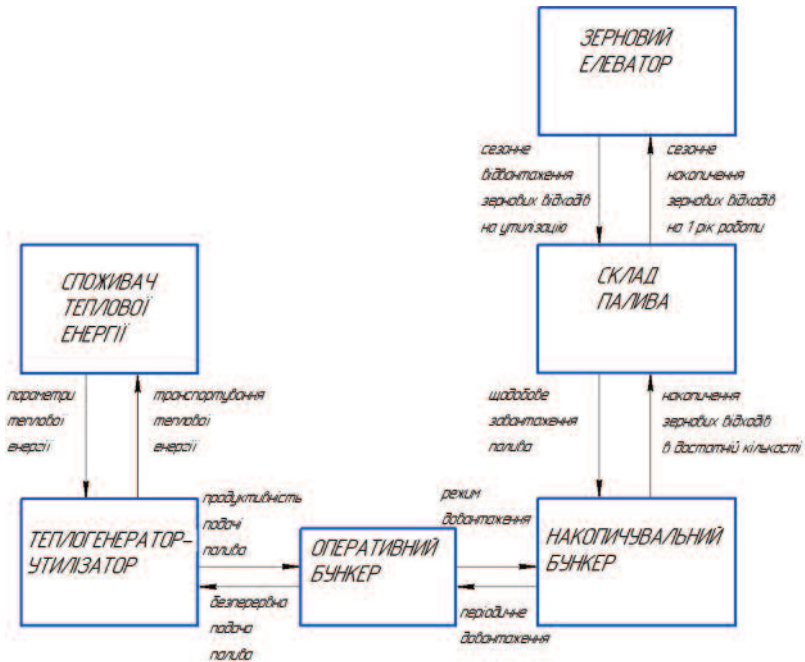

Рис. 1. Схема організації логістичної діяльності підприємства з біоресурсною генерацією енергії

У процесі вивчення навчальної дисципліни «Організація перевезень» (Робоча програма, 2021) при виконанні практичної роботи на тему: «Техніко-експлуатаційні показники і собівартість вантажних перевезень», для НВО «Енергоощадні технології» студенти в середовищі Matlab розробляють тривимірну графічну залежність (рис. 2) терміну окупності теплогенератора-утилізатора (рис. 1), який залежить від багатьох факторів, в тому числі від щільності палива та відстані його транспортування. Дане програмне забезпечення студенти використовують також для вибору транспортного засобу, показників корисного навантаження транспортного засобу, вартості доставки та швидкості зростання ціни на доставку палива. Це сприяє формуванню у студентів компетентностей ЗК5, ЗК9, ФК1, ФК2, ФК6 (табл. 1).

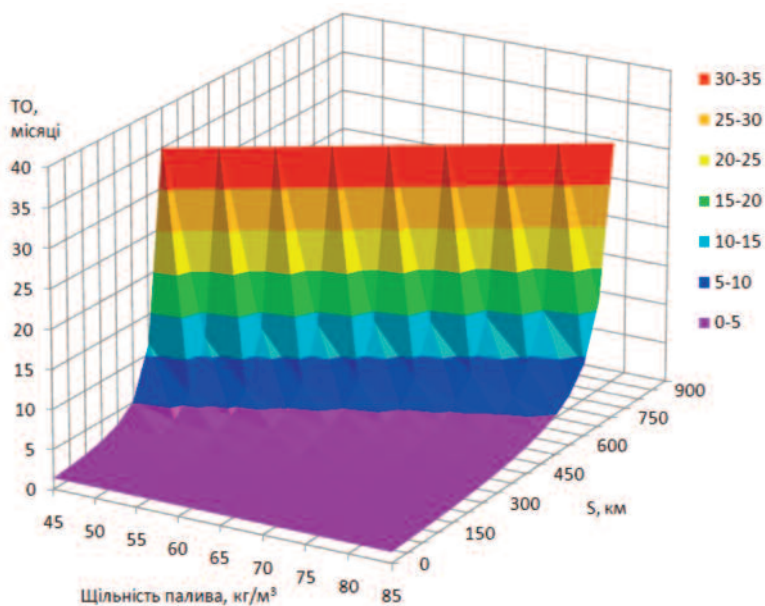

Рис. 2. Залежність терміну окупності проекту (ТО) від щільності палива та відстані його транспортування (S)

Висновки

Одним із факторів компетентісно-орієнтованої підготовки майбутніх логістів є розробка освітньої програми, спрямованої на здобуття фахових компетентностей студентів. Програма повинна включати зміст теоретичної та практичної спрямованості. Реалізація ефективних практичних занять визначається декількома умовами: педагогічною компетентністю викладачів у сфері транспортної логістики, прагненням студентів до цього виду діяльності, наявністю організаційно-методичної та матеріальної бази.

Проведення теоретичних і практичних занять із застосуванням активних методів навчання сприяє раціональному та оптимальному досягненню студентами основних положень про організацію вантажних перевезень, що відіграє велику роль у розвитку фахових компетенцій майбутніх педагогів професійного навчання, організаторів з обслуговування перевезень. Використання активних методів навчання в освітньому процесі викликає інтерес у студентів і дозволяє розвивати аналітичні, дослідницькі, комунікативні, професійні навички та вміння.

Перспективи подальших досліджень вбачаємо у розробленні дієвих механізмів формування фахових компетентностей в майбутніх фахівців професійної освіти в умовах дуальної підготовки.

Література

1. Грішнова О. А. Людський капітал: Формування в системі освіти і професійної підготовки. Київ : Т-во «Знання», КОО 2001. 254 с.
2. Інформація з ЄДР станом на 22.11.2021: Приватне підприємство «Науково-виробниче об'єднання «Енергоощадні технології». URL : <https://clarity-project.info/edr/35308407>.
3. Коваленко О. Е. Професійно-педагогічна підготовка майбутнього інженера педагога. *Теоретичні та методичні засади розвитку педагогічної освіти: педагогічна*

майстерність, творчість, технології: зб. наук. пр. Харків, 2007. С. 115–120.

4. Освітня програма «Логістика» перший (бакалаврський) рівень, галузь знань 01 – «Освіта / Педагогіка», спеціальність 015 Професійна освіта. URL : https://tnpu.edu.ua/about/public_inform/akredytatsiia%20ta%20litsenzuvannia/osvitni_prohramy/bakalavr/ipf/015.38_2021_s.pdf.

5. Робоча програма навчальної дисципліни «Організація перевезень» для студентів освітньої програми «Логістика» спеціальності 015.38 Професійна освіта (Транспорт) галузі знань 01 Освіта/Педагогіка. URL : https://elr.tnpu.edu.ua/pluginfile.php/425922/mod_resource/content/1/%D0%A0%D0%9F%20%D0%9E%D1%80%D0%B3%20%D0%BF%D0%B5%D1%80%D0%B5%D0%B2%D0%B5%D0%B7%D0%B5%D0%BD%D1%8C.pdf.

Федорейко В. С., Горбатюк Р.М., Замора Я.П., Загородній Р.І.

Формування фахових компетентностей майбутніх бакалаврів професійної освіти в умовах дуальної підготовки

Анотація

Створення логістичної інфраструктури тісно пов'язано з вирішенням проблеми компетентнісно-орієнтованої підготовки майбутніх логістів, яка реалізується відповідно до теорії контекстного навчання. Методологічною основою підготовки бакалаврів до конкурентоспроможної професійної діяльності є інтеграція освіти з наукою, професійною діяльністю та бізнесом. У статті розглядається проблемна ситуація: представники закладів вищої освіти та виробничих підприємств спільно узгоджують список професійних компетенцій, який має бути сформований у випускників навчальних закладів але існують певні фахові труднощі у «післянавчальній» професійній діяльності молодих фахівців. Науково-педагогічні працівники, керуючи навчальним процесом, орієнтують студентів на досягнення сформульованих в

освітніх програмах цілей та отримання відповідних результатів – конкретних компетенцій. Встановлено основні вимоги роботодавців до конкретних знань та вмінь претендентів на посаду логіста. На прикладі науково-виробничого об'єднання «Енергоощадні технології» показано технологічний процес генерації теплової енергії який має декілька змінних складових (циклічність завантаження палива у накопичувальний бункер, теплотворної здатності палива, його вологості та гранулометричного складу), встановлено що для своєчасності подачі палива необхідно враховувати внутрішню логістичну інфраструктуру підприємства. При підготовці фахівців спеціальності 015.38 Професійна Освіта (Транспорт) за освітньою програмою «Логістика» у процесі вивчення дисципліни «Організація перевезень» запропоновано виконання практичної роботи, де студентами розробляється тривимірна графічна залежність, що, в свою чергу сприятиме формуванню фахових компетентностей у процесі підготовки логістів. Визначено, що розвиток фахових компетентностей майбутніх бакалаврів професійної освіти полягає в єдності їх підготовки на теоретичних та практичних заняттях.

Ключові слова: освітня програма, бакалавр, організатор перевезень, професійна діяльність, фахові компетентності, науково-виробниче об'єднання, логістична інфраструктура.

Наукове, науково-виробниче,
навчальне видання

PROFESSIONAL EDUCATION: Methodology, Theory and Technologies.
ПРОФЕСІЙНА ОСВІТА: методологія, теорія та технології

Збірник наукових праць

Випуск 15

Редакційна колегія залишає за собою право редагувати та скорочувати текст.

У разі передруку посилання на видання «Professional Education: Methodology, Theory and Technologies. Професійна освіта: методологія, теорія та технології» обов'язкове.

Адреса редакції: Україна, 08401 м. Переяслав, Київської обл.,
вул. Сухомлинського, 30, кафедра професійної освіти (ауд. 322).
E-mail: phdpu.nfv@gmail.com

П 84 Professional Education: Methodology, Theory and Technologies. Професійна освіта: методологія, теорія та технології : зб. наук. праць / Університет Григорія Сковороди в Переяславі. – Переяслав: Домбровська Я. М., 2022. – Вип. 15. – 264 с.

Збірник містить наукові статті з викладом результатів теоретичних і експериментальних досліджень актуальних проблем професійної освіти в Україні та світі.

Видання адресовано науковцям, молодим дослідникам, педагогам, усім, хто цікавиться національною практикою та світовими тенденціями і новаціями в освітній галузі.

Автори несуть відповідальність за достовірність представленої у статтях інформації, точність назв, цифр, прізвищ та цитат.

УДК 378:001.8(082)

П 84

Scientific, scientific and production,
educational edition

PROFESSIONAL EDUCATION: Methodology, Theory and Technologies.
ПРОФЕСІЙНА ОСВІТА: методологія, теорія та технології

The collection of scientific papers

Volume 15

The Editorial Board reserves the right to edit and streamline the text.

In the case of a reprint, a reference to the publication «Professional education: methodology, theory and technologies» is mandatory.

Address of the editorial office: 08401, Ukraine, Kyiv reg., Pereiaslav,
30, Sukhomlynskyi Str., The Department of Professional Education (off. 322).
E-mail: phdpu.nfv@gmail.com

P 84 Professional Education: Methodology, Theory and Technologies. Професійна освіта: методологія, теорія та технології (2022). Hryhorii Skovoroda University in Pereiaslav. Volume 15. 264 p.

The collection includes the scientific works with the results of theoretical and experimental research on the current problems of professional education in Ukraine and the world.

It is addressed to scholars, young researchers, teachers, and everyone who is interested in national practice and world tendencies and innovations in the field of education.

The authors are responsible for a verity of the information given in the articles, an accuracy of titles, numbers, names and citations.

UDK 378:001.8(082)

P 84

Підписано до друку 26.06.2022 р. Формат 60x84 1/16.
Папір офсет. Гарнітура Times New Roman. Наклад 100.
Зам. № 46. Ум. друк. арк. 10.

Виробник ФОП Домбровська Я.М Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи до державного реєстру видавців ДК № 6366 від 22.08.2018 р.
08055, Київська обл., Макарівський р-он., с. Вільне,
e-mail: devis519@ukr.net
